

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 3

I N N E H Å L L.

	Sid.
Tisdagen den 20 januari fm.	
Vid remiss av statsverkspropositionen (Forts.)	3
Tisdagen den 20 januari em.	
Vid remiss av statsverkspropositionen (Forts.)	66
Interpellation av herr Senander, ang. omreglering av löner och pensioner för anställningshavare i försvarsväsendets reserver	103
Onsdagen den 21 januari.	
Vid remiss av statsverkspropositionen (Forts.)	104
Beslut om val till tillfälliga utskott	174
Interpellation av herr Andersson i Falun, ang. tilldelningen av spannmål för framställning av maltdrycker m. m.	176

Tisdagen den 20 januari

kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1948/49 nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet enligt förut gjord anteckning till

Herr HEDLUND i Rådomb, som anförde: Herr talman! Det samhällsekonomiska lägets allvar har redan understrukits av så många talare, att det icke är anledning att orda mer om den saken. Alla äro vi ense om att energiska åtgärder äro nödvändiga. Meningarna gå emellertid isär om hur mycket som måste göras, närmare bestämt alltså om det s. k. inflationsgapets storlek, och åsikterna bryta sig naturligtvis också i fråga om vad som bör göras, d. v. s. om på vad sätt levnadsstandardsänkningen bör genomföras. I det hänseendet skall jag inskränka mig till ett par påpekanden.

Även om det skulle vara på det sättet, att personbilar i en stad med spåravnar och bussar kunna räknas till mera umbärliga ting, är förhållandet säkerligen ett annat ute på landsbygden, särskilt då i de mera glest bebyggda delarna av landet. Och vad lastbiltrafiken beträffar, förhåller det sig så, att varufördyringen till följd av bensinskatteökningen uppenbarligen blir större i de delar, där man har de längsta transporter. Även i det avseendet kommer landsbygden i den sämsta situationen.

Jag vill därför uttala den förhoppningen, att det skall vara bevilningsut-

skottet möjligt att vid prövning av hit hörande frågor hitta på någon utväg för att få fram de erforderliga pengarna utan att lägga så stor börda som avsetts på biltrafiken.

Medan jag är inne på spørsmålet om biltrafiken, kan jag icke underlåta att ställa en fråga. Det är ju vanligt med frågor vid tillfällen som detta. Vilken är den samhällsekonomiska vinsten av söndagskörförbudet för lastbilar? Många lastbilar med skiftkörning ha tidigare startat ett skift på söndagskvällarna. Så har varit fallet med åtskilliga bilar, som ombesörja vedtransporter. Nu går icke detta för sig. Det ligger väl nära till hands att betrakta det som en stor fördel för landet, att folk arbetar så mycket som möjligt, men här förbjuder man arbete under söndagsdygnet. Utan närmare förklaring är det nog svårt att förstå det fina i kråksången med söndagskörförbudet i fråga om lastbilar.

Utgiftsbesparingarna i budgeten kan man icke klandra, tvärtom, men på enstaka punkter kan man dock anmäla avvikande mening.

Till främjande av landsbygdens elektrifiering har vederbörande myndighet hemställt om ett anslag för nästa budgetår på 7 miljoner kronor. Departementschefen stannar vid 3 miljoner. Vi måste väl ändå vara överens om att här föreligger ett av de mera behjärtansvärda behoven. Det gäller avlägset boende människor, ibland utan vägar, därtill utan elektriskt ljus. Skulle man icke ha kunnat tänka sig att vinbeskattningen ökats med 2 kronor per liter i stället för med 1 krona och därmed givits ljus åt obygdens folk? Det är

Vid remiss av statsverkspropositionen.

en befolkning, som dagligen strävar för att förse vårt land bl. a. med råvaror, nödvändiga för vår export.

Anslaget till vägväsendet kan jag heller icke gå förbi utan att i varje fall göra några reflexioner. Där ha vi starka nedskärningar utom i ett avseende, nämligen i fråga om permanentning av vägar, för vilket ändamål anslaget upptagits med oförändrat belopp. Motivering till det höga anslaget är tvåfaldig. Det manuella arbetskraftsbehovet anges vara ringa, och permanentningen medför stora besparingar, per år sammanlagt cirka 25 % av investerat kapital, uppgives det, varav cirka 4,5 % i minskat vägunderhåll och återstående cirka 20 % i minskade kostnader för bensin och bilar. Minskningen i vägunderhållskostnaden är ju icke så överväldigande, att den kan motivera en dylik investering i dessa tider. Då återstår bara att hoppas, att icke den påräknade bensinbesparingen och besparingen på bilarna skall visa sig vara en alltför äventyrlig spekulation.

De smärre vägarna, bygde- och ödebygdevägarna, höra till det som ställes på inknappningsstat. Att detta är att beklaga, därom måste väl enighet råda. Fråga är, om det är alldeles nödvändigt. Även för sådana vägar finnas numera arbetsbesparande maskiner, varigenom behovet av manuell arbetskraft reduceras till ett minimum, närmare bestämt till en eller annan procent. Åtskilliga enskilda företag ha skaffat sig sådana maskiner under de senare åren, och dessa utföra ett gott arbete. Hur har staten lyckats med anskaffandet av dylika maskiner för väganläggningar?

I det sammanhanget bör man också uppmärksammas, att det vid olika tillfällen uppgivits, bl. a. från myndigheternas sida, att man ute i skogsbygderna skulle ha att räkna med viss dold arbetskraft, som skulle kunna utnyttjas för anläggande av vägar i väglösa byar. Har det gjorts försök att klarlägga, om denna uppfattning är riktig, om det går

att få fram denna arbetskraft och hur mycket det egentligen kan röra sig om?

I den finansplan, som fogats till statsverkspropositionen, heter det, att regleringarna äro bristfälliga men ofrånkomliga. Det må vara tillåtet att något närmare belysa de olägenheter, som regleringarna tillfoga vårt land, alltså regleringarnas debetsida. Därigenom framstår det kanske klarare, hur nödvändigt det är att vi snarast försöka komma i ett sådant läge, att vi kunna slopa regleringarna. Att kommissionernas tjänstemän skulle uträtta åtskilligt produktivt arbete, om de kunde sättas in på andra områden, behöver icke påpekas. Däremot kan det vara värt att understryka, att massor av arbetsdagar gå förlorade för näringslivets män genom deras umgänge skriftligen eller muntligen med våra kommissioner. En chef för ett tämligen stort företag sade vid ett tillfälle till mig, att hans arbetstid huvudsakligen åtgick till förhandlingar med myndigheterna, men att han ändå ansåg det vara väl använd tid att försöka klargöra näringslivets läge för olika myndigheter. Med erfarenhet från den organisation jag själv representerar, nämligen skogsägarorganisationen, måste jag lämna ungefär enahanda besked. Det är mycken tid som går åt för kontakten med myndigheterna. Vad jag nu sagt innefattar naturligtvis icke något klander mot befattningshavarna i dessa kommissioner. Det är bara ett konstaterande av att det skulle vara till gagn för produktionen, om all denna arbetskraft kunde komma produktionen till del.

Regleringarnas debetsida har emellertid fler och kanske ännu väsentligare poster. Importregleringen är en av dem. Är det verkligen möjligt att sköta denna så att näringslivet får just de förnödenheter det behöver? Får man icke räkna med att importregleringen innebär, att många företag komma att stå utan viktiga förnödenheter och att det blir dröjsmål med ty åtföljande produktions-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

minskningar? Exportregleringen är också en dyrbar anordning. Jag tror att innehavarna av småsågarna här i landet skulle vara villiga att understryka det påståendet. Det är nämligen så, att på många håll i landets södra delar industrien ligger med stora lager av sågade varor, som icke nu kunna säljas, och detta därför att licenserna icke kunna erhållas i tid. Myndigheterna hade väl att kryssa mellan två skär. Man ville undvika att ställa hemmamarknaden utan sågade varor. Det var det ena skäret. Det andra var risken att virke bleve liggande hemma. Man kryssade och rände mot det andra skäret med den påföljd, att småsågarna i år icke kunna hålla samma produktion som tidigare därför att deras brädgårdar tyngas av betydande lager.

Men det är fler olägenheter med exportregleringen och den kvotering vi ha på exportvarorna. Den innebär betydande förluster för vårt land. När man i ett visst land vet, att man kommer att få så och så stor del av Sveriges trävaruexport, massaexport o. s. v., finns det ingen anledning att konkurrera om priserna, och de män som för näringslivets del ombesörja försäljningarna ha nogsamtt märkt, att denna konkurrens uteblir. Jag skulle tro att det är ganska betydande belopp som gå förlorade på en sådan anordning.

Jag har, som jag nyss sade, velat nämna dessa exempel för att understryka, hur viktigt det verkligen är att vi så fort som möjligt komma bort från dessa detaljregleringar. En oundgänglig förutsättning för att vi snarast skola göra det är naturligtvis att vi effektivt stödja strävandena att nå balans i samhällsekonomin. De flesta äro säkert ense med finansministern i hans uttalande i finansplanen om betydelsen av en lycklig utgång av vissa nu pågående förhandlingar på arbetsmarknaden ävensom angående verkningarna av nya löneökningar. Jag syftar då på vad finansministern sagt om värdet av att

kunna påräkna gemensamma ansträngningar av företagare och anställda. Men därjämte tänker jag på hans uttalande, att utrymmet är mycket begränsat för löneökningar, som skulle taga sig uttryck i ökad efterfrågan på konsumtionsvaror. Som bekant resas på skilda håll krav på löneökningar. De anställdas inställning är förklarlig. Många företag lämna som bekant synnerligen goda vinster, och de anställda finna sig berättigade till andel i inkomstökningen. De samhällsekonomiska förhållandena påkalla emellertid att inkomstökningar icke tillåtas att höja köpkraften. Det modus vivendi finansministern anvisar innefattande en sterilisering av löneökningarna borde ligga inom räckhåll. Fackföreningsledarna borde kunna övertyga folk om att en sterilisering är nödvändig. Däremot tror jag att det är en oklok politik av ledarna för inkomstbringande företag att helt avvisa krav på löneökningar med hänvisning endast till inflationsfaran. Det kommer säkerligen bara att betraktas som ett försök att få behålla höga vinster och att man för att nå detta syfte vädjar till de anställdas ansvar inför samhället. Den egna fördelen för företagen sticker här alltför mycket i ögonen.

Jag nämner detta därför att jag själv mött en parallellföreteelse när det gällt priserna på rundvirke, och jag måste säga, att i den mån man från köparhåll åberopar inflationsfaran som ett motiv för lägre virkespriser än som svara mot den förädlade varans pris, ha argumenten gjort ett enbart ofördelaktigt intryck. Det hade varit hederfullt att diskutera möjligheten att sterilisera den prisökning som varit skälig. Men så mycket kan sägas i detta sammanhang, att skola nya, betydande inkomstökningar omedelbart tillåtas att höja köpkraften, tjänar det bra litet till med de åtgärder, som finansministern i övrigt föreslår.

Innan jag lämnar denna sak skulle jag vilja rikta en fråga till finansmi-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

nistern: är det anledning att räkna med att det blir något dollarlån?

På en punkt, och en ganska viktig sådan, har den debatt som fördes i går givit värdefulla upplysningar. Jag syftar på statsministerns deklaration angående förstatligandet av näringslivet. Han lämnade den upplysningen, att det socialdemokratiska partiet ingalunda ämnar avstå från sina planer på ökad statsdrift inom näringslivet, samtidigt som han sade att det med hänsyn till vissa förhållanden för dagen icke var aktuellt med ett ökat förstatligande. Jag tror att det är ganska betydelsefullt för svenska folket att få veta, att om det socialdemokratiska partiet i fortsättningen får väljarnas förtroende, vi ha anledning att räkna med en ökad statsdrift. Framgång för socialdemokraterna är alltså, enligt vad som klarlades i går, liktydigt med ett ökat förstatligande. Under sådana förhållanden måste vi, som ha en större tilltro till det privata näringslivet — låt vara icke ett okontrollerat sådant utan ett i viss mån dirigerat privat näringsliv — vara glada åt att vi fått besked på den punkten. Visserligen kunde man väl även utan ett sådant besked säga sig, att det socialdemokratiska partiet ideologiskt står kvar på samma ståndpunkt som förut. Men det var i alla fall värdefullt att få statsministerns ord på saken till undanröjande av varje missförstånd.

För oss, som äro övertygade om att grunden till välståndet i landet är den personliga dugligheten och fliten och de stora och små företagens ansträngningar liksom intresset hos varje person att gagna sig och sin familj, är detta en synnerligen viktig fråga. Vi tro att de enskilda i allmänhet sköta företagen bättre. Vi äro å andra sidan på det klara med, att det allmänna kan och bör åderlåta näringslivet till förmån för åtskilliga samhälleliga uppgifter, sociala välfärdsanordningar och vad det nu må vara. Vi äro dessutom införstådda med att statsdriften kan ha

åtskilliga fördelar att bjuda på sådana områden där en konkurrens mellan olika företag i praktiken är utesluten, som t. ex. i fråga om järnvägsdrift etc.

Sedan riksdagen sist var samlad har rätt märkliga ting på skogsbrukets område inträffat. Jag syftar på vissa vidtagna skärpningar i den s. k. virkesregleringen. Landet är sedan några år tillbaka i fråga om rundvirket indelat i olika försörjningsområden, fem till antalet. Dessa ha vad gäller råvaruförsörjningen betraktats praktiskt taget som riket för sig, omgivna av en kinesisk mur. Från det ena området har virke icke fått forslas till det andra utan myndigheternas tillstånd, och sådant har lämnats endast i mycket begränsad omfattning och i rena undantagsfall. Att industrierna inom skilda områden ha önskat slippa konkurrensen om råvaran med andra industriföretag är begripligt. Det är också förklarligt, att man på industrihåll velat driva regleringarna ännu längre, även om man måste konstatera, att PHM-fer-nissan, när det gäller egna intressen, är ganska tunn. Anledningen till att industrien har velat driva regleringarna ännu längre är naturligtvis, att den räknar med att göra vinster på den saken. Man har på det sättet kunnat få prisbildningen på virket helt i sin hand och slipper räkna med en prisbildning under medverkan av bägge parter. Tidigare har det nog gjorts åtskilliga ansatser för att med statens hjälp få till stånd en sådan där tingens ordning med en fullständig kvotering av allt tillgängligt virke inom landet. Myndigheterna synas emellertid ha tvekat förut, och det är ju icke att undra på. Mindre äventyrliga projekt ha fallit illa ut. Men i höstas voro myndigheterna beredda att gå med på saken. Då det visade sig, att industriernas privata inköpskartellsträvanden icke kunde leda till hundraprocentig anslutning, trädde myndigheterna hjälpande emellan för att åstadkomma någonting, som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

motsvarade hundraprocentig kartell. Industri efter industri bearbetades. Deras representanter kallades ned till Stockholm och uppmanades deltaga i virkesuppdelningen, i motsatt fall skulle myndigheterna verkställa kvoteringsringar, och det var naturligtvis bättre att ordna saken privat. Så hette det enligt samstämmiga uppgifter av industrirepresentanter, som inställde sig inför myndigheterna i Stockholm. Det s. k. frivilliga alternativet visade sig emellertid icke vara annat än ett fem-årigt kartellavtal. De kartellpådrevande industrierna önskade icke delta i någon annan form av samarbete på detta område, och resultatet blev, såsom ofta blir fallet, när staten lägger sin tyngd i vågskålen, att den ena efter den andra föll till föga, men ändå icke alla, lyckligt nog. De, som icke frivilligt gåvo efter, tvingades emellertid in i kvoteringsring, låt vara i en i någon liten mån modifierad sådan, men i allt väsentligt i överensstämmelse med det ursprungliga projektet.

Hur man på köparsidan bedömde värdet av denna kartell framgår med all önskvärd tydlighet av köparnas förfaringssätt inom det s. k. första inköpsområdet från Sundsvall och norröver. Där var man så yrvaken, att man begick den, såvitt jag kan förstå, mycket stora dumheten att bestämma vilka priser som skulle gälla ådal för ådal utan att resonera med skogsägarna eller deras organisationer om saken. Det är någonting som icke har hänt ända sedan den dag då skogsägarna genom sina organisationer skaffade sig ett medinflytande vid prisbildningen på rundvirke och alltså finga en liten motvikt mot miljonbolagen och mångmiljonkoncernerna i vårt land. Nu ansåg man, att man kunde stryka ett streck över de gångna femton åren och vrida tillbaka klockan, så att man åter skulle befinna sig i samma situation som tidigare, då köparna ensamma beslutade och kunde säga: Nu skall virket kosta så och

så mycket och därmed basta! Huruvida man lyckats därmed skall jag ännu låta vara osagt. Skogsägarnas organisationer lära väl icke kunna uppge sin medbestämmanderätt alldeles utan motvärn, och vad som då händer är det väl litet för tidigt att profetera om. När nu kartellen kan handla på sådant sätt i en konjunktur, som lämnar utomordentligt goda vinster och faktiskt för åtskilliga år framöver möjliggör utdelning på aktier, som man kan betrakta som värdelösa, kan man fråga sig vad som kan förväntas ske under en depressionstid. Får man icke då vänta sig, att priserna komma att pressas ned till en urusel nivå, om kartellsträvandena lyckas? Vilka går det ut över? Det går ut över icke bara skogsägarna, utan drabbar även alla dem, som ha sin sysselsättning i vårt skogsbruk. Det kommer att gå ut över såväl körare som huggare och andra.

Regeringen lär svårigen kunna värja sig med att denna kvotering var det enda sättet att hålla tillbaka prishöjningarna. Att regeringens motiv här har varit att hålla tillbaka prishöjningarna, skulle jag icke vilja förneka, utan jag utgår ifrån att så har varit förhållandet. Men ändamålet helgar icke vilka medel som helst. Det hade funnits andra vägar att gå. Man hade kunnat på allvar ta upp frågan om en sterilisering av överpriserna. Någon bristande vilja på skogsägarhåll lär man icke kunna åberopa, eftersom det t. o. m. gjorts erbjudande från skogsägarnas organisationer att medverka till en sådan sak. Jag sade att jag förstår, att det är myndigheternas strävanden att hålla en viss prisnivå som har varit vägledande, när de ha gett storindustrin detta handtag i kartellsträvandena. Jag skulle emellertid vilja tillägga, att den bristsituation, som nu är särskilt framträdande norröver, skulle knappast ha varit så utpräglad, om man icke haft dessa regleringar med områdesbegränsningar, dessa kinesiska

Vid remiss av statsverkspropositionen.

murar, ty det är dock på det sättet, att det enligt vissa officiella utredningar lär vara ett betydande överskott på virke inom södra delen av landet, inom det s. k. femte inköpsområdet. Jag skulle tro att om handeln fått söka sig fria vägar, så skulle man ha kunnat räkna med en viss utjämning. De överskottsbelopp, som det enligt vissa utredningar rör sig om här nere, äro icke små. Det gäller bortåt ett par miljoner kubikmeter virke per år, och det är ju mycket betydande kvantiteter, som om de kunnat placeras, låt oss säga inom norrlandsindustrien, skulle kunnat täcka hela bristen där. Nu lär det väl helt naturligt icke vara möjligt att överföra allt på det sättet, men åtskilligt skulle kunna vinnas, om handeln finge söka sig friare vägar.

Jag skall göra ett medgivande till, nämligen att jag förstår att det verkligen varit fråga om en svår situation. Såvitt jag vet, ställde sig nämligen industriens myndigheter ytterligt motsträviga, när det gällde att åstadkomma den sterilisering, som jag talar om, och det var ju icke alltför gott om tid innan någonting måste göras. Men vi stå nu inför en ny säsong, och jag skulle vilja hemställa till statsrådet Ericsson att ta upp denna fråga på nytt nu, när man har god tid på sig, och överväga om man icke kan få till stånd en anordning som gör, att de statliga intressena bli tillgodosedda utan denna reglering.

Härefter yttrade

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **GJÖRES**: Herr talman! Under gårdagens debatt tog herr Sefve upp vissa frågor, som stå i sammanhang med handelskommissionens arbete. Det var rätt sent på dagen det hände, och jag ville icke pröva kammarens tålamod med den, som jag förutsätter, något utförligare redogörelse, som kan behövas, för att klarlägga en del av de förhållanden, som han var inne på. Jag vill

emellertid säga, att jag är herr Sefve mycket tacksam för att han här i kammaren fört fram dessa frågor, frågor som ju i hög grad sysselsatt opinionen under år 1947 och alldeles särskilt under den senare hälften av det nu gångna året. Mycken kritik har riktats mot handelskommissionen. Mycken undran har kommit till uttryck i spalter och på annat sätt, och jag tror det kan vara lämpligt och behövt att jag här redogör något för bakgrunden till förhållandena på detta område och även bakgrunden till den utveckling, som förekommit under de senaste åren och som i särskilt hög grad satt sin prägel på de senaste månaderna under det gångna året.

Det är allmänt känt, att vi under 1947 ha fått lov att steg för steg skärpa den importkontroll, som genomfördes i mars 1947. Denna skärpning har dels berott på den försämring i vårt eget läge, som inträtt under det gångna året, men den har också i särskilt hög grad föranletts av den tilltagande internationella valutakrisen. Alldeles speciellt har den engelska pundkrisen, vars signum är inkonvertibilitetsbeslutet den 20 augusti 1947, ställt oss handelspolitiskt i en ganska radikalt förändrad situation. Så snabb som utvecklingen varit särskilt på det internationella området har det icke varit möjligt att bygga ut handelskommissionens organisation i samma takt som lägets växande svårigheter skulle motiverat.

Man har stått inför rätt prosaiska men svåra bekymmer, såsom svårigheten att skaffa lokaler för en organisation, som har måst utbyggas i mycket rask takt. Under hela året har handelskommissionen fått lov att föra en delvis ganska nomadiserande tillvaro. Den har fått hyra in sig i lokaler, som på grund av skollov varit tillgängliga under sommarmånaderna men som blivit upptagna på nytt, när undervisningen tagit sin början. Det är givet att arbetet under sådana förhållanden blivit lidan-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

de och behäftat med mycket stora svårigheter och mycket stora brister. Till detta ha sållat sig ganska betydande besvärligheter att rekrytera handelskommissionen med personal för de mycket grannliga och omdömeskrävande uppgifter, som handläggningen av licensärenden och vad därmed sammanhänger utgör. Emellertid är jag glad att kunna säga, att vi nu så småningom börja komma fram till en sådan ordning, att i varje fall lokaler för handelskommissionen stå till förfogande. Vi ha ännu icke kommit så långt, men vi hoppas att inom den närmaste månaden kunna vara framme vid sådana lokalförhållanden, att vi kunna karakterisera dem som relativt tillfredsställande, ehuru icke helt tillfredsställande, ty kommissionen kommer alltså att tvingas att arbeta på olika ställen i staden, och var och en förstår, att detta i hög grad försinkar och försvårar arbetet.

För att ge en liten föreställning om den arbetsbörda det här är fråga om vill jag nämna, att under 1947, i varje fall under de tre senaste kvartalen, belöpte sig på handelskommissionen en licensflod på mellan 2 000 och 2 400 ärenden per dag. Kontakten med allmänheten var också betydande. Icke mindre än 500 personliga besök per dag ha ägt rum, och telefonsamtalen ha varit ännu mera omfattande. Man gjorde en kontrollräkning en dag i september, en helt normal dag, för att utröna hur många inkommande samtal det var, och man kom till den mycket höga siffran av 14 000 samtal under en enda dag. Det är alldeles givet, att det är nödvändigt att stärka handelskommissionens kontakt med allmänheten, och jag ser det som en av de viktigaste uppgifterna i nuet att försöka få till stånd en så utbyggd och förbättrad organisation, att de klagomål, som ha från näringslivets och allmänhetens sida riktats mot kommissionen i möjligaste mån skola kunna elimineras. Det gäller sålunda här att få

till stånd en utbyggd serviceorganisation i kommissionen själv, så att importörerna så snabbt som möjligt kunna få besked och informationer, och man avser nu att inom kommissionen i en mycket snar framtid få kommissionärer på varje importlicenssektion, kommissionärer, vilkas huvudsakliga uppgift skulle bli att stå allmänheten till tjänst med svar på skriftliga förfrågningar. Dessa kommissionärer skola självklart utföra sin tjänst utan något särskilt arvode.

Herr Sefve ifrågasatte, om man icke skulle få lov att decentralisera denna verksamhet. Det går icke, sade han, att dirigera det svenska näringslivet ifrån Stockholm. Jag tror att den föreställningen icke är realistisk, att man skulle kunna i den meningen decentralisera denna verksamhet, att licensbehandlingen skulle kunna delas upp på ett stort antal sektioner ute i landet. I så måtto delar jag emellertid herr Sefves inställning till dessa ting, att jag finner det vara mycket önskvärt och nödvändigt, att man i all den mån det är möjligt decentraliserar den informationstjänst och den kontakt med allmänheten, som här är behövlig, och jag skulle vilja tro, att ett rätt betydelsefullt steg i den riktningen tagits i år, då handelskommissionen tills vidare på försök börjat en gång i månaden ordna mottagningar i Göteborg och Malmö, de städer, som jämte Stockholm ju äro de viktigaste i detta sammanhang. Det måste nämligen anses som en stor orättvisa att de i Stockholm och huvudstadens grannskap bosatta importörerna och industrimännen tack vare närheten till kommissionen skola ha lättare att bevaka sina intressen än företagarna ute i landet. Särskilt i de här förut nämnda städerna och deras närmaste omgivning, vilka äro betydande centra i det svenska näringslivet, har det förnummits såsom en alldeles särskilt stor olägenhet att man har befunnit sig så långt borta från den centrala in-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

stansen. För att i möjligaste mån komma ifrån de olägenheter, som det geografiska läget här skapar, ha som sagt från handelskommissionens sida nu etablerats månatliga mottagningar i Göteborg och Malmö. Efter vad jag hittills förspört har också detta steg hälsats med mycket stor tillfredsställelse av importörer och företagare. Det måste även vara en viktig del av kommissionens arbete att på olika sätt bygga ut förbindelserna med näringslivet. Jag kan också säga att handelskommissionen nu står i fortlöpande kontakt med praktiskt taget varje bransch, som ur importsynpunkt är av någon betydelse. Olika branscher ha skapat ett branschråd och utsett delegationer eller nominerat kontaktmän, med vilka kommissionen har att träda i förbindelse när det gäller att bedöma frågor, som äro av betydelse för vederbörande branschs importärenden.

Det går emellertid inte att komma ifrån en viss omgång i ett arbete av denna natur. Handelskommissionen ensam kan inte, endast efter eget bedömande, avgöra alla inkommande importärenden. Försörjningsskäl måste prövas och undersökas, och prispolitiska överväganden måste äga rum o. s. v. Därför går det inte att här undvika remissförfarande. Industrikommissionen måste höras beträffande den angelägenhetsgrad som olika importansökningar kunna sägas ha, och man måste också se till att de priser, som de importerade varorna betinga, kunna på något rimligt sätt passas in i den svenska prisramen. Det är emellertid riktigt att det remissväsen, som man hittills arbetat med, ibland har tagit ganska lång tid. Det framstår därför som mycket angeläget att här komma fram till ett smidigare system, och vissa arrangemang för samarbete mellan industrikommissionen och handelskommissionen ha därför träffats för att åtminstone inom de allra viktigaste importområdena möjliggöra en snabbare

bedömning och handläggning av ärendena. Genom beslut av Kungl. Maj:t har för övrigt till handelskommissionen numera knutits ett antal sakkunniga, däribland två som tack vare sin förtrogenhet med försörjningsfrågorna inom vår industri helt säkert kunna bidra till att bedömningen av importärendena i fortsättningen sker snabbare än vad som hittills varit fallet.

Jag vill också i detta sammanhang nämna att handelskommissionen jämväl har upptagit frågan om en rationalisering eller ett enhetliggörande av det blankettsystem, som dessvärre är nödvändigt i ett maskineri av detta slag. Här gäller det emellertid att samordna de olika intressena hos industrikommissionen, valutakontoret, handelskommissionen och priskontrollnämnden. Uppgiften är naturligtvis inte så alldeles enkel, men jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan man nått fram till ett resultat där, som medför lättnader för de importlicenssökande.

Herr Sefve illustrerade i går kväll sitt anförande med vissa licensfall, som jag på grund av den korta tiden icke kan ta upp till detaljundersökning, även om jag gärna skulle önska det. Det ena fallet, som väl kan sägas vara representativt som typ, vill jag dock något beröra. Om jag nu minns det alldeles i detalj riktigt var det så, att en importör sökte licens för en vara, som skulle importeras från Belgien. Varan var ännu inte köpt, och importören kunde inte uppge någon exportör. Han uppmanades då av kommissionen att inkomma med uppgift om vilken exportör det här var fråga om, och med utgångspunkt därifrån trädde han i kontakt med en leverantör och gjorde ett avslut. När han sedan kom och sökte licens, fick han avslag.

Sådant kan onekligen te sig ganska konstigt. Men är detta i själva verket, sådan som världen i dag ser ut, så förfärligt egendomligt? Om jag håller mig till det första ledet i licensfallet, alltså

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det att handelskommissionen begär uppgift om exportören, så är detta ett ganska naturligt förfarande. Man måste nämligen så vitt möjligt försöka bilda sig en säker uppfattning om huruvida den import, som man ansöker om, hänför sig till en allvarlig affär. Ty det finns fullt av människor — det vill jag inte dölja — som, när avtal med ett land är slutet, gärna komma och vilja lägga beslag på hela den kontingent, som avtalet innehåller. Det kan inte vara förenligt med god ordning att tillåta ett sådant system att florera, och för att få någon trygghet därvidlag måste man begära att den, som söker importlicens, kan uppge vilken exportör han trätt i förbindelse med. Först då kan man få en föreställning om huruvida en seriös affär är för handen.

Det andra ledet i det åberopade licensfallet är att ifrågavarande importör, sedan han inte bara skaffat sig uppgift om hos vem han kunde köpa av, utan också verkligen köpt varan, ändå fick nej, när han sökte licens. Detta hänför sig till den mycket primitiva ordning som världshandeln har råkat in i under de senaste åren. Vi ha nämligen nu kommit ett gott stycke tillbaka mot det stadium, som man i de nationalekonomiska läroböckerna brukar beskriva som byteshandel, alltså där den ena varan går i byte mot den andra. I nutiden tar sig byteshandeln ut på det sättet att man sluter avtal med olika länder, och i avtalet upptar man vissa till kvantitet eller värde bestämda kontingenter för den och den varan o. s. v. Dessa avtal ingås på ett enda år. Inom en årsperiod står alltså till förfogande för import en viss myckenhet kamgarn, en viss myckenhet ull o. s. v., och när den kontingenten är utnyttjad, ha vi på vår sida i regel ingen som helst möjlighet att bevilja ytterligare import, hur gärna vi än skulle vilja göra det, förrän ett nytt avtal med nya kontingenter kommit till stånd.

Jag föreställer mig att det av herr

Sefve åberopade fallet kan ha varit just ett sådant, där vederbörande importör gjort sitt avslut om kamgarn — eller vad det nu var — efter det att kontingenten utnyttjats och där några importmöjligheter icke stodo till buds förrän ett nytt avtal träffats.

Detta är en primitiv ordning, som varken handelskommissionen eller Kungl. Maj:t kan göra något åt. Världen har råkat i ett sådant handelspolitiskt förfall, att vi tills vidare måste arbeta med dessa ytterligt primitiva metoder. För min del ser jag det som ett mycket angeläget önskemål att vi, på den långa väg som vi antagligen ha att vandra innan vi komma fram till större frihet i utrikeshandeln, inrikta oss på att få något större rörlighet i det nuvarande avtalssystemet, som ledsamt nog är nödvändigt så länge valutorna äro inkonvertibla. Vi borde söka undvika dessa detaljkontingenter med långa kataloger, som uppta så och så mycket av det och det, och i stället eftersträva att inom själva varulistorna ha större möjlighet att flytta över importen från den ena varan till den andra. Där har jag, herr talman, icke det svenska näringslivet med mig, i varje fall icke annat än med vissa undantag.

Det finns vissa grenar inom den svenska industrien som alltjämt tro på sin förmåga att sälja utan att statliga myndigheter först göra i ordning på en bricka vad de skola sälja. Men det finns dessvärre också stora kategorier bland de svenska industrimännen, som blivit så förtjusta i regleringssystemet på utrikeshandelns område, att de begära att våra förhandlare skola tillförsäkra deras branscher den bestämda kvantiteten, så att de med stöd därav kunna gå till sitt arbete på den främmande marknaden. Jag kan förstå deras inställning. Det internationella valutaläget är sådant, att vissa farhågor vid övergången till ett mera rörligt system kunna vara berättigade. Men jag tror att man här måste ta vissa risker. Vill man — som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

näringslivet gärna vill — komma loss ur regleringarna och få litet större frihet att handla, så måste man också vara beredd att ta vissa risker och att vid en övergång stödja strävandena till ett avtalssystem, som inte leder till ett sådant blankettkineseri som den nuvarande ordningen för med sig. Emellertid är här den internationella valutautvecklingen i längden det avgörande. År 1947 har varit ett misräkningens år för alla dem som önska en friare utrikeshandel — och den önskan torde väl delas av praktiskt taget alla i vårt land som förstå någonting av dessa ting. Krisen har under det gångna året djupnat och förvärrats, vilket i hög grad återverkat på vår egen administration på utrikeshandels område och på våra egna möjligheter att i fortsättningen tillförsäkra oss de varor vi behöva.

Har valutakrisen nu nått botten, eller kommer den att gå längre? Därom är svårt att ha någon bestämd mening. Åtskilliga tecken tyda dessvärre på att vi ännu icke kommit fram till vändpunkten, utan att vi få räkna med att den bilaterala bundenhet i varuutbytet, som kännetecknar så stora områden av den internationella handeln, kommer att utsträckas även till nya länder. Men det finns också andra tecken, som kunna tolkas så, att vi i varje fall nu kommit fram till en haltpunkt, där man kan samla krafterna till en utveckling hän emot friare förhållanden. Det är vanskligt att profetera och svårt att förutse vilka av dessa tendenser som skola komma att överväga. Jag tror vi göra klokt i att rusta oss med tålmod och bereda oss på att även under år 1948 möta besvikelser i fråga om den internationella utvecklingen.

Det fanns i herr Sefves anförande i går även en annan punkt, som jag inte helt vill gå förbi. Han ifrågasatte att man skulle införa någon sorts klagomur för de företag och importörer, som fått sina licensansökningar avslagna eller som ansågo sig mer eller mindre ogynn-

samt behandlade. Men skall detta verkligen vara nödvändigt? Man kan väl i dessa ärenden som i andra gå till Kungl. Maj:t för att få ärendena prövade. Sådant sker för närvarande. Jag kan försäkra — ehuru det borde vara överflödigt — att den prövning som därvidlag förekommer är fullständigt fri från varje hänsynstagande till handelskommissionens eller andra underordnade myndigheters prestige. Det är en prövning som eftersträvar att endast ta hänsyn till objektiva faktorer.

Herr Hedlund i Rådombeslutet berörde också i förbigående dessa ting i sitt anförande nyss. I huvudsak var han inne på ett område, som jag föreställer mig att statsrådet Ericsson väl kommer att behandla. Han yttrade bl. a. några ord som jag noterade med stor tillfredsställelse och gärna tar fasta på. Han sade, att vi måste effektivt stödja strävandena att åstadkomma balans i vår samhälls ekonomi. Detta är riktigt. Om vi över huvud taget skola kunna komma fram till bättre förhållanden, så är detta just vad vi kunna och böra göra. En av de allra viktigaste uppgifter som den svenska ekonomiska politiken i dagens läge står inför är just att åstadkomma denna förbättrade balans. Men man skall inte tro att vi därmed äro ute ur de svårigheter, som vi i dag brottas med. Det internationella läget kunna vi göra ganska litet åt. De faktorer, som bestämmer detta, ligga helt utanför vår kontroll. Men detta bör icke på något sätt fritaga oss från det kategoriska imperativet att göra allt vad vi kunna för att så att säga på hemmaplan ställa saker och ting till rätta. Vi måste på allt sätt försöka lätta på de bekymmer och besvärligheter, som göra sig gällande här hemma, inte minst på vår utrikeshandels område.

Herr SEFVE erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När man hör statsrådet Gjörës tala om dessa ting, får man ett mycket

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bestämt intryck av att han vill göra sitt allra bästa för att få så god ordning som möjligt på dessa otillfredsställande förhållanden. Om han över huvud taget skall lyckas med detta är, med hänsyn till de särskilt stora besvärigheterna, en särskild historia.

Statsrådet Gjöres tog upp ett av mina exempel, som han dock tydligen missförstått i vissa avseenden. Den korta repliktiden hindrar mig från att gå in på båda exemplen, och jag skall därför endast beröra det sista. Den anmärkning som framställdes där var icke den, att firman, med hänsyn till avtalet med Belgien, nekats tillstånd att införa kamgarn, utan anmärkningen riktade sig emot att firman fick uppmaning att utföra en hel del arbeten och införskaffa uppgifter, trots att handelskommissionen redan vid den tidpunkten borde ha vetat att licens, med hänsyn till handelsavtalet, icke kunde beviljas.

De reformer med mottagningar i Göteborg och Malmö, som statsrådet Gjöres här nämnt om, äro säkerligen mycket välkomna. Men jag vill frambålla, att även med dessa informationer blir det nog så, åtminstone en tid framåt, att ett ganska stort antal onödiga resor måste företagas mellan Göteborg, respektive andra orter, och Stockholm.

Statsrådet Gjöres sade till slut att det kanske inte var så mycket bevänt med tillskapandet av en klagomur, en särskild instans, ty vi ha ju Kungl. Maj:t, som gärna tar upp sådana frågor till objektivt bedömande. Många människor ha emellertid en alltför stor respekt för Kungl. Maj:t. Och om de icke hade det, skulle klagomålens antal bli så stort, att de utgjorde en alldeles för tung arbetsbörda för departementet. Därför undrar jag om inte en neutral, objektiv instans i alla fall borde tillskapas. Jag vill för övrigt påpeka att handelskammaren i Stockholm redan i ett yttrande till statsrådet Danielson varit inne på en liknande tanke.

Härpå yttrade:

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **GJÖRES**: Herr talman! Nog är det väl så, att handelsministern i dagens läge har en ganska tung arbetsbörda, men inte tror jag att man skall behöva skjuta fram den omständigheten som ett argument mot att vi skola skapa ytterligare en instans inom vårt kommissionsväsende. Jag tar förfärligt gärna emot alla som komma och vilja få licensärenden behandlade, och jag har aldrig märkt för min del, att de som kommit i en sådan grad varit bekajade av respekt för Kungl. Maj:t, att de inte ha kunnat tala rent ut med mig.

Herr **JONSSON** i Skedsbygd: Herr talman! Det statsfinansiella läget och frågan om åtgärder för att om möjligt hejda den inflatoriska utveckling, som med allt större styrka gör sig gällande i vårt land, har varit huvudtemat i gårdagens debatt. Att så varit förhållandet är ju inte heller så underligt. Kronans ständigt sjunkande värde ger sig i allt högre grad till känna genom stegrade lönekrav och höjda priser på nästan alla områden. Höjda löner ha genomförts i en hel del fall. Nu senast ha spårvägsmännen tillkämpat sig en ganska avsevärd löneförhöjning, och på avtalsmarknaden pågår just nu en kraftmätning, som inger en viss oro. Även om man hoppas att denna tvist skall lösas utan strid, så kan den komma att medföra konsekvenser för hela vårt land. Det köpkraftsöverskott, som genom de vidtagna lönehöjningarna och inte minst genom de vid årsskiftet ikraftträdande sociala reformerna, de höjda folkpensionerna och de nya barnbidragen, tillförts stora grupper av vårt folk, kommer ju också att ytterligare utöva sitt tryck på den svenska kronans köpkraft. Då härtill kommer, att vår utländska handelsbalans blivit så försämrad, att vi måste genomföra mycket genomgripande restriktioner i im-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

porten med därav följande fördelningsproblem i fråga om varumängderna, är det inte så underligt att stora delar av svenska folket gripas av oro inför utvecklingen.

Det enkla faktum, att vi planerat och levat över våra tillgångar, vill man inte gärna öppet erkänna. Men det är ju faktiskt så. Vi ha förbrukat vår valuta-reserv utan att ha motsvarande nyttigheter kvar inom landet. Landets utgifter äro större än inkomsterna, om man betraktar landet som en helhet. Det företag, som vårt land utgör, bär sig med andra ord inte. Här hjälper det i det långa loppet inte med att planhushålla med och fördela de ständigt sjunkande varumängder vi kunna förskaffa oss. Ett sådant förfaringsätt leder i längden bara till att man undan för undan skjuter upp att företaga effektiva åtgärder för att komma till rätta med den situation i vilken vi ha råkat. När man sedan skall ta itu med den, har den kanske blivit betydligt försämrad. Nej, här måste andra åtgärder till.

Om ett vanligt ekonomiskt företag har kommit i ett sådant läge genom ledningens oförmåga att sköta detsamma eller på annat sätt, så söker man utreda orsakerna härtill. Ha dessa sin grund i ledningens oförmåga att klara upp problemen, att leda företaget, ja, då söker man en annan ledning, som man har större förtroende till och som man tror skall kunna reda upp affärerna. Detta gäller om ett företag vare sig delägarna i detsamma äro högermän, folkpartister, socialdemokrater eller bondeförbundare. Man måste nämligen gå till väga på det sättet för att återigen få affärerna att gå ihop. Att man i detta sammanhang inte kan räkna med kommunisterna, kunna vi ju förstå. När de kommo med sitt recept emot inflationen, nämligen uttagande av en engångsskatt på förmögenheter, såg man att de voro inne på helt andra vägar. Men jag tror knappast att det svenska folket i dag är så litet upp-

lyst, att det verkligen hoppar på en sådan där grov krok. Det enkla faktum är ju att vi ha förbrukat en del av våra kapitaltillgångar. Vi ha levt för högt. Det kanske kan gå att fortsätta på detta sätt ytterligare någon tid. Men då är det som sagt uppenbart att vi försämrar vår ställning undan för undan. Mena kommunisterna, att de sålunda erhållna medlen skola slås ut på den breda massan — som de bruka uttrycka sig — i form av högre arbetslöner, ja, då ökar man bara det inflatoriska trycket. Därigenom gör man ju saken värre. Och menar man att dessa medel skola steriliseras genom statens försorg, så försvårar man ju möjligheterna för näringslivet att fungera. På det sättet kanske man minskar produktionen och får en mindre varumängd att fördela. När jag läste den kommunistiska motionen kom jag att tänka på kommunisternas genialiska paroll inför förra valet: lönerna upp och priserna ned. Jag hörde herr Hagberg i Luleå i går tala om att företagarna alltjämt inhöstade mycket stora vinster och att det fanns utrymme för ytterligare stora löneökningar. Ja, man har ju blivit bönhörd till en viss del. Lönerna ha ju gått upp både på den fackliga löne marknaden och på den allmänna löne marknaden. Men ha priserna gått ned? Vi ha ju en priskontrollnämnd, som skall se till att inte priserna stiga. Kommunisterna ha ju särskilt förklarat sig tro på dess ofelbarhet. Är det då inte bättre att med hjälp av priskontrollen försöka pressa ned priserna, om det ännu finns några företagargrupper i vårt samhälle som ha för stora vinster. Jag tycker att det skulle vara en mera framkomlig väg.

Det borde väl stå klart för var och en som något sysslats med ekonomiska problem, att det endast finns två vägar att välja på för att komma till rätta med den nuvarande situationen. Den ena heter ökad produktion, och denna måste då bli så stor att den svarar emot penningtillgången. Handelsministern har

Vid remiss av statsverkspropositionen.

just talat om de besvärligheter, som äro rådande beträffande vår import. Vi ha ju kommit i den situationen, att vi inte ha möjlighet att i tillräcklig utsträckning öka vår export. Vi kunna således inte få in vad vi behöva för att själva åstadkomma ökad produktion och därmed ökade varumängder. Det möter säkert betydliga svårigheter att komma fram på det sättet, även om vi naturligtvis i första hand måste gå denna väg. Den andra vägen är ju att genom att sterilisera ett visst köpkraftsöverskott försöka få penningtillgången och varumängden att svara bättre mot varandra. Jag tror för min del att man måste försöka komma fram på båda dessa vägar.

Finansministern har i propositionerna 5—10 föreslagit vissa åtgärder, varigenom man skulle draga in en viss del av köpkraften. Enligt en av dessa propositioner skulle man genom en nedskärning av bensinimporten även åstadkomma en valutabesparing. Min uppfattning är emellertid att man måste angripa detta problem på en betydligt vidare bas. Det hjälper sannerligen inte att plocka in några miljoner ifrån en folkgrupp eller några miljoner ifrån en annan. Vi måste nog vidtaga åtgärder som medföra, att vi allesamman få bidra till att söka sanera läget.

De föreslagna automobil- och bensinskatterna komma genom den högre driftkostnad för fordonen som de medföra att i mycket stor utsträckning utöva ett tryck på varupriserna. Dessa ökade transportkostnader måste tagas någonstans. Är det så att dessa ökade transportkostnader medföra högre priser, näväl, då har man ju inte vunnit vad man åsyftat. Då har man i stället kanske gjort det onda värre.

En annan utväg, som man talat för och emot i denna debatt, är ju att söka åstadkomma ett ökat sparande. Personligen får jag säga att jag anser att denna utväg är den mest sympatiska. Det är den väg som säkerligen bäst

skulle hjälpa oss och föra till målet i nuvarande situation. Men även denna väg är behäftad med betydande svårigheter. Första förutsättningen för att man skulle kunna uppmuntra folk till ökat sparande är ju, att folk har förtroende för sparatet, d. v. s. att man inte som hittills då man sparar en krona riskerar att ha endast 50 öre kvar, när man skall ta den i bruk. Det ligger ju så till, att spararna undan för undan i allt högre grad på detta vis sett sitt sparkapital minskat. Om man jämför penningvärdet nu och före kriget, så kan man väl säga, att sparkapitalets realvärde i dag i förhållande till dess värde före kriget är bara ungefär 50 procent. Den som satt in en krona i en bank och tar ut den för att köpa varor för densamma nu i stället för att han köpt dem då, han får ungefär hälften av vad han avstod ifrån, när han placerade sin sparpenning. Och om man tar hänsyn till avkastningen, alltså räntan, blir detta låga värde ännu mera markerat.

Dessutom får man ju inte underskatta betydelsen av den höjda förmögenhetsskatten. Spararen drabbas i skattehänseende betydligt hårdare nu än förut. Den senast genomförda kvarlåtenskapskatten har säkerligen också för många sparare haft en avgörande betydelse för deras inställning till detta problem.

Vår finansminister har vid olika tillfällen gjort uttalanden på denna punkt som inte visat sig hålla. Jag erinrar om hans många gånger framförda uttalanden under de första krigsåren: spara en krona nu, ni får mera för den efter kriget! Så har inte blivit fallet, och det gör ju, att förtroendet för sparatet i viss mån har undergrävt.

I år nödgas finansministern konstatera, att de uppgjorda prognoserna, efter vilka han ansett möjligt att leda utvecklingen, inte ha hållit. Han skyller på utvecklingen ute i världen, och delvis kan det vara riktigt. Men han kan inte frita sig ifrån, att ledningen

Vid remiss av statsverkspropositionen.

för ett företag, för ett land måste försöka att överblicka den närmaste framtiden något och inte planera alltför sangviniskt. Faktum är tyvärr att man litet varstans ute i bygderna nu får höra uttalanden, som låta t. ex. så här: Här talar dom om att spara, men undergräver samtidigt genom sin penningpolitik förutsättningarna för sparandet. Man vidtager åtgärder för att allt hårdare beskatta den som sparar. Det lönar sig inte att spara längre. — Jag har personligen hört många sådana uttalanden. — Varför skulle jag spara, säger man vidare, den som spar får ju högre skatter, under det att staten och samhället hjälper den som slösar. — Ja, sådana där uttalanden får man tyvärr ofta höra ute i bygderna.

Under tiden utvecklas vårt land alltmer till att bli ett verkligt krångelväldes stamort på jorden. Nya restriktioner, nya inskränkningar eller inskränkningar i redan befintliga ransoneringar, övervakande av företagare och medborgare, blankettraseri o. s. v. — alla dessa instrument ha gjort att folk ha blivit ganska grundligt utledsna på det nuvarande tillståndet och systemet.

När det t. ex. klart och tydligt uppvisades, att ransoneringen på köttvaror under fjolåret kunde slopas, då slopade man inte ransoneringen utan införde i stället skärpta bestämmelser, skärpt övervakning för att på det sättet ändå göra någonting. Är det någonting som den svenske bonden är mycket fientligt inställd emot så är det just ifyllande av alla dessa formulär och blanketter och alla dessa redogörelser som han skall avgiva. Jag kan inte i detta sammanhang underlåta att tala om hur en gammal lantbrukare reagerade när han första gången skulle utföra sin allmänna självdeklaration. Han skulle då uppgiva värdet på sin fastighet, på sina inventarier och sitt kapital, om han hade något. Han sade: förr i tiden var det nog om man gjorde boupp-teckning en gång, när man var död, nu

skall man göra det årligen. Vad skulle denne gamle hedersman sagt om han levat i dag, när en lantbrukare för bara en så enkel detalj som avverkning och försäljning av ved skall vara tvungen att vid ett månadsskifte fylla i tio till femton olika formulär? Jag erkänner att man inte kan koppla bort allt detta, men jag undrar om man inte i alla fall borde försöka ta en överblick av detta skrivardöme, som vi ha fått i vårt land, och försöka åstadkomma de förenklingar som äro möjliga att genomföra. Jag tror det svenska folket skulle med mycket stor tacksamhet uppmärksamma varje sådan åtgärd, som medför något litet resultat. Om man därtill skulle kunna lösgöra något tusental eller flera tusen av dessa, som nu äro sysselsatta med att uttänka mer eller mindre väl utarbetade formulär, som vi skola fylla i, och i stället sätta dem i produktivt arbete, så kanske vi på det sättet kunde öka vår varumängd och få större möjligheter, kanske större tilldelning av utländska valutor o. s. v.

Ja, herr talman, jag skall inte så mycket längre uppehålla mig vid detta ämne, som berörts och belysts från så många olika synpunkter, att en uppreppning knappast kan undvikas. Jag vill nöja mig med att konstatera, att den hittills förda politiken inte varit i allo lycklig för landet, att vi ha överskattat och levat över våra tillgångar och att vi nu befinna oss i ett ganska prekärt läge, som det blir tämligen svårt att backa ut ur. Men när vi så skola göra, hjälper det nog inte med att företaga en sådan där detaljåtgärd som att införa en högre nöjesskatt eller någonting dylikt. Jag tror inte att man därmed träffar köpkraften på det sätt som är behövt. Man skall i stället uppmuntra sparandet, man skall ge spararna förtroende, så att de verkligen få resultat av sitt sparande.

När vi ha förbrukat våra valutatillgångar, så kanske den möjligheten återstår, att vi skulle kunna få låna pengar,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kanske i Amerika. Jag vet inte om det är möjligt eller inte. Men härigenom kan man väl endast för längre eller kortare tid, beroende på lånets storlek, kanske endast på några månader, skjuta undan de avgöranden som måste träffas, och under tiden kanske läget blivit ännu sämre. Vi ha förr i tiden lånat pengar i utlandet, t. ex. för att bygga ut vårt järnvägsnät. Detta har ju visat sig vara en mycket god investering. Kanna vi åstadkomma några nya sådana investeringar, som öka vår produktion, som ge oss större produktiva möjligheter, ja, då skulle jag vilja tillråda att låna pengar. Men dessa pengar få inte förbrukas i den löpande produktionen. Om det svenska folket i dag får klarhet om hurudant läget verkligen är, är jag övertygad om att det är villigt att underkasta sig de besvärligheter som måste komma.

Jag återkommer till vad jag tidigare sagt. Svenska folket måste ha klart för sig, att man verkligen genom dessa åtgärder skall kunna skapa bättre möjligheter. Vi skola komma ur krisen och försöka komma framåt igen. Jag skulle önska, att vi i dag hade en Thorsson, som vågade säga till svenska folket att sådant är läget, sådana åtgärder måste vi vidtaga.

Jag har kanske förut varit i tillfälle att något litet resonera med regeringen om den politik, som har förts när det gällt vår trävaruindustri och exporten av träprodukter. För att inte uppehålla tiden för länge nödgas jag i dag endast säga, att jag är övertygad om att regeringens åtgärder icke alltid medfört de resultat, som varit möjliga att uppnå. Jag kan emellertid inte underlåta att i dag tala om — herr Hedlund i Rådombeslutet var också inne på den saken — de alltför senkomna besked som gavs våra trävaruexportörer när det gällde vår trävaruexport i våras. Man gick och väntade och väntade på löfte att få sälja och besked om till vilka priser man skulle få sälja. Först sedan

2 — *Andra kammarens protokoll 1948. Nr 3.*

skeppningssäsongen för länge sedan bort komma i gång i södra Sverige och sedan man länge fört underhandlingar utan att kunna slutföra några köp fick man besked. På grund härav och på grund av den ringa exportkvot, som tilldelats oss i södra Sverige, lyckades vi inte placera tillräckligt med trävaror. Följden blev också, att vi hemma i våra trakter i södra delarna av landet ha ett ganska stort överskott av virke, som ligger vid sågarna ute i skogarna. Om vi hade fått sälja detta i så god tid, att vi t. ex. kunnat utbyta våra därmed erhållna pund mot dollar — det gick på den tiden — då är jag övertygad om att vårt valutaläge varit betydligt bättre än vad det nu är. Då kanske man inte ens behövt reflektera på att införa dessa drastiska knock-outbestämmelser för vår biltrafik, som man nu avser att göra.

De kvantiteter trävaror, som ännu ligga kvar vid våra sågar, trycka nu marknaden och komma att medföra minskad avverkning under denna säsong. Om en köpare, särskilt en kapitalsvag sådan, är bunden av sitt kapital, har det nedlagt i ett lager, då är han ju inte så intresserad av, och han har dessutom stora svårigheter, att köpa på nytt. Min personliga erfarenhet säger i varje fall, att avverkningarna nu i vinter komma att bli betydligt lägre än vad de voro förra vintern.

Det förhåller sig så i vårt land, att vi överdimensionerat trävaruindustrien i de norra delarna av landet. Vi ha kommit så långt där, att vi inte kunna förse trävaruindustrien med råvaror, under det att de södra delarna av landet ha betydande överskott. Nu kan man tycka, att det borde vara enkelt att placera södra Sveriges överskott norrut vid de trävaruindustrier, som ha möjligheter att förädla träet. Men så enkelt kan det inte gå till i våra dagars Krångel-Sverige. Här är landet uppdelat i prismråden — herr Hedlund i Rådombeslutet berörde detta en smula

Vid remiss av statsverkspropositionen.

— och man får inte något särskilt tillstånd att flytta över något virkesparti från ett prisområde till ett annat. Dessutom har man stipulerat skilda priser i de olika områdena. Emellertid framgår av riksskogstaxeringarna, att vi ha ett så betydande tillväxtöverskott i de södra delarna av landet, att vi skulle kunna fylla behovet uppe i norra Norrland, såvida det inte vore förmånligare att flytta ner en del av industrien till södra Sverige.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att citera några siffror ur en utredning, som uppgjorts av skogsvårdsinstitutet på tillskyndan av bränslekommissionen. Man har här undersökt våra råvaruförhållanden, och jag skall nämna några resultat som gälla femte prisområdet, det överskottsområde jag nyss talade om. Vi ha i södra Sverige en årlig tillväxt på 5 626 000 m³, som man beräknar kunna taga ut under ett tiotal år i form av sågvirke. Den högsta produktionskapacitet, som våra där belägna industrier kunna åstadkomma, uppgår till 4 750 000 m³. Där finns således ett sågvirkesöverskott på 876 000 m³.

Går jag till massaveden ha vi där en årlig tillväxt av 4 074 000 m³. Pappersmassefabrikernas kapacitet är högst 3 166 000 m³. Vi skulle således få ett ganska betydande överskott som uppgick till inte mindre än 908 000 m³ massaved. Om man emellertid sänker fordringarna på massaveden, så att det blir detsamma som man har i norra Sverige, d. v. s. dimensionerna ned till 3 tum, då stiger detta överskott till inte mindre än 1 805 000 m³. Sammanlagt ha vi således ett beräknat tillväxtöverskott på omkring 2 681 000 m³.

Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet Ericsson att när det gäller att uppgöra en plan för fortsatt avverkning taga i betraktande, att vi nere i södra Sverige ha möjligheter att avverka betydligt mera än vi ha möjligheter att förädla. Enligt föreliggande

utredning och efter de förutsättningar varpå denna bygger måste sålunda ett betydande överskott av såväl timmer som massaved förefinnas i södra Sverige. Detta förhållande ger anledning till vissa reflexioner. Med anledning av den råvarubrist som finns i andra delar av landet måste det givetvis vara ett både socialt och samhällsekonomiskt intresse att så långt som möjligt utnyttja dessa överskotts råvaror och furnera de industrier med råvaror, som nu lida brist på sådana. Jag anser att överskottet i södra Sverige medger en utjämning. För att emellertid detta skall kunna ske fordras, att de konstgjorda gränser för industriens inköpsområden, som myndigheterna utan alltför starka motiv skapat fram, snarast försvinna. För skogsägarnas del kommer ett bibehållande av detta tillstånd att verka till nackdel ur prispolitisk synpunkt. Om med marknadsläget överensstämmande och skäliga priser för den skogligen råvaran skola kunna utvinnas inom detta överskottsområde fordras antingen nya träkonsumerande industrier, ökade exportmöjligheter eller också att vägarna göras fria för de utanför området belägna industrier, som vilja och ha praktiska möjligheter att här komplettera sina råvaror.

Till slut bara ett litet observandum: här har man under årtionden — i varje fall så länge jag minns — till leda talat om att bönderna inte kunna sköta sina skogar. Detta har man tagit som motiv för att i statens hand överföra och låta bolag inköpa stora skogar. Dagens läge visar emellertid, att vi i södra Sverige, där bondeskogarna dominera, ha kunnat sköta våra skogar så att vi i dag ha ett större virkesöverskott. Enligt riksskogstaxeringarna ha skogstillgångarna i södra Sverige ökats med inte mindre än 25 %. I norra delarna av landet, där staten och skogsbolagen dominera, har man tagit ut betydligt mer än tillväxten. Vill man se-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

dan opartiskt undersöka räntabiliteten av statens, skogsbolagens och de enskildas skogsbruk skall man kanske komma till det förbluffande resultatet, att dessa förkättrade bondeskogar lämna betydligt större nettoavkastning än vad statens och bolagens skogar göra. Åtminstone är detta min erfarenhet, som jag erhållit genom arbete med taxeringar i min hemort.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Hedlund i Rådombud och herr Jonsson i Skedsbygd ha i sina anföranden klagat över regleringarna framför allt på skogsbrukets och skogsindustriens område. Det är i huvudsak två saker vederbörande kritiserat. Dels är det försäljningen av virket från de s. k. småsågarna och dels de åtgärder för reglering av virkesmarknaden, som vidtogos i höstas.

Beträffande småsågarnas försäljning av virke förvånar det mig en aning, att man inte vill göra lika bestämda påståenden här i kammaren som man gjort i åtskilliga pressorgan, nämligen att vi förlorat mängder med utländsk valuta — framför allt dollar — genom att myndigheterna lagt hinder i vägen för exportörerna att sälja. Herrarna veta säkerligen om — och därför har inte det argumentet framförts här — att vår trävaruexport inte går på några hårdvalutaländer. Det är en mycket obetydlig del — maximalt 5 % tror jag — som kan säljas till de länder som benämnas hårdvalutaländer. Den anklagelsen har man inte gjort här, men man har antytt, att man kunnat åstadkomma betydligt mera om inte myndigheterna lagt hinder i vägen.

Jag är den förste att beklaga, att förhandlingarna mellan industrien och myndigheterna under år 1947 dragit så långt ut på tiden. Jag beklagade det tidigare under handelskammarmötet i Gävle i november månad. Denna försening berodde emellertid inte på att

vi inte hade något intresse av att göra upp saken, utan orsaken var helt enkelt den, att det var svårt att åstadkomma någorlunda enighet om villkoren för trävaruexporten för förra året. Detta är helt naturligt, eftersom det gäller mycket stora värden. Jag vet inte om herr Hedlund i Rådombud eller herr Jonsson i Skedsbygd kan lägga fram konkreta exempel på att vi ha förlorat exportmöjligheter genom att exporten fördröjdes låt oss säga en månad eller där omkring. Det är möjligt att så kan vara förhållandet, men till kammarens ledning för bedömandet av dessa saker vill jag nämna ett par siffror.

Förhållandet är ju det, att det regelmässigt brukar vara storsågarna som exporterar under det att de s. k. småsågarna ha mycket liten andel av försäljningarna till utlandet. I regel ha procenttalen varit 85 och 15. Vi ha nu bestämt, att de större industrierna skola få 80 % av den totala exportkvantiteten och de mindre sågverken 20 %. Vi kommo underfund med att vi kanske hade möjlighet att exportera något mera virke än vi beräknat under våren, vilket föranledde oss att under sommaren höja exportkvantiteterna. Därför nämner jag nu siffror, som avse totala exportkvantiteten och den kvantitet vi ställt ut exportlicenser för.

Svenska trävaruexportföreningen, alltså den förening som har hand om de stora sågarna, har en kvot på 323 000 standards och licenser på 305 000 standards. Jag har blivit underrättad om att svenska trävaruexportföreningen sålt slut praktiskt taget hela sin kvot-tilldelning. Där ha exportörerna således inte förhindrats att sälja sina varor, utan det har blivit möjligt för dem att skeppa den bestämda kvantiteten. Däremot är det riktigt, att småsågarna inte förmått sälja hela den kvantitet, som de fått sig tilldelad. De ha fått en tilldelning på 100 000 standards, och vi ha licensierat 82 000 standards. Det är

Vid remiss av statsverkspropositionen.

icke alldeles säkert att hela denna kvantitet är såld. Det beror inte på att myndigheterna lagt hinder i vägen, utan på att det varit svårt att finna utländska köpare för just de virkeskvaliteter, som man exporterar från södra Sverige, och detta med hänsyn till industriens karaktär i dessa delar av landet. Jag har själv blivit förvissad om den saken när jag försökte få ut en större kvantitet virke från södra Sverige för export. Vederbörande köpare förklarade, att man ville ha 80 % av norrlandsvirket och endast 20 % från södra Sverige. Med detta vill jag ha sagt, att i den mån de s. k. småsågarna inte lyckats placera hela sin exportkvantitet, så är det inte beroende på att myndigheterna hindrat dem att sälja.

I det sammanhanget vill jag passa på att säga en annan sak. Det har i pressen varit tal om att myndigheterna skulle ha hindrat exportörerna att taga ut de priser, som vederbörande köpare velat ge. Nu har det hela tiden förhållit sig så, att när exempelvis trävaruexportföreningen förhandlat med utländska köpare om priserna, så har detta skett utan några som helst direktiv eller någon inblandning från myndigheternas sida. Jag har fått detta verifierat vid handelskammarmötet i Gävle. Jag vill göra gällande, att då så många företagare från våra skogsindustrier erkänt detta, så kan det väl också här i riksdagen tagas som ett bevis för att den skildring jag gav i Gävle och nyss givit här om förhandlarnas fullständiga frihet är riktig. Jag har således fått bekräftelse från industriens eget folk, att det inte förelegat några hinder för företagarna att taga ut marknadspriset.

Jag har vidare fått besked om de s. k. förluster, som landet skulle ha lidit genom att cellulosaindustrien begränsades under en tremånadersperiod. Det har inte medfört några valutaförluster för landet. Jag ställde min fråga

vid handelskammarmötet på följande sätt: Kan industriens män förklara för mig hur det kan gå till, att landet skulle förlora valutor, om vi begränsa leveranserna under viss tid och industrien samtidigt kör för fullt medan priserna äro i stigande? Jag fick det beskedet av doktor Sundblad i Iggesund, att vi inte förlorat några valutor på grund av att vi begränsat cellulosa-leveranser under en tremånadersperiod. Det är alldeles naturligt.

Jag skall inte tillägga något om våra cellulosa priser. Det är av vissa skäl jag inte vill göra det. Vi kunna dock vara glada så länge vi ha dessa möjligheter att sälja massa på världsmarknaden. Detta tillför för närvarande vårt land utomordentligt stora värden. Därför skola vi vara angelägna om att se till, att vi kunna få fram de råvaror och det material i övrigt, som behövas för att hålla denna export uppe och om möjligt öka densamma.

Jag skall sedan säga några ord om den fråga herr Hedlund i Rådombeslutet i huvudsak uppehöll sig vid. Han klagade över att myndigheterna ingripit i och reglerat rundvirkesmarknaden. Det är tyvärr på det sättet, att virkespriserna stigit mycket kraftigt under senare år. Myndigheterna ha försökt sätta en broms på dessa stegringar genom t. ex. normalpriser. Vi kommo emellertid underfund med att det inte gick bra att hålla fast vid detta system, varför vi slopade normalpriserna. Då stego priserna mycket kraftigt. Vi stodo nu inför den situationen, att vi måste fråga oss om vi kunde lämna virkesmarknaden fri under innevarande avverknings-säsong. Vi kommo till den bestämda slutsatsen, att detta inte kunde gå för sig. Jag kan gärna erkänna att det i första hand är cellulosaindustrien, som har möjligheter att driva virkespriserna i höjden, och inte så mycket de sågade varorna. Vi började då ett utredningsarbete, som omsider ledde fram till att vi måste få en reglering av själ-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

va marknaden, d. v. s. rätten till inköp av massaved.

Vi ha tidigare, som herr Jonsson i Skedsbygd påpekade, indelat landet i fem särskilda inköpsområden. Vi ansågo oss böra behålla denna indelning, även om den lägger vissa hinder i vägen för företagen att köpa varhelst de önska. Inom ett område, nämligen Norrland norr om floden Ljungan, föreligger alldeles utomordentligt stor brist på virke räknat efter industriens kapacitet. Vi befarade våldsamma prisstegringar speciellt inom detta område men även inom andra. När nu företagen anmälde för bränslekommissionen och regeringen, att de hade lust att uppträda gemensamt som köpare — vi kunna gärna kalla det för en kartell — måste regeringen naturligtvis taga hänsyn till detta förhållande. Denna sammanslutning av företagen — Nordsvenska virkesföreningen — omfattar 92 % av industriens hela kapacitet; 8 % stodo således utanför föreningen. Förutsättningen för att denna sammanslutning skulle kunna uppträda enhetligt var, att de återstående företagen, d. v. s. dessa 8 % av kapaciteten, skulle bindas vid de regler, som man hade kommit överens om inom flertalet industriföretag. Det är nu detta som bränslekommissionen föreslagit och regeringen sanktionerat. Man delar nu upp virket inom detta område i förhållande till företagens maskinkapacitet.

Jag vill självfallet inte bestrida, att denna överenskommelse innebär en konkurrensbegränsning, som i viss utsträckning kan gå ut över skogsägarna. Det är klart, att om skogsägarna hade haft en fullständigt fri marknad nu, skulle de ha kunnat pressa upp priserna på rundvirket åtskilligt mer än som nu faktiskt blivit fallet under innevarande år. Det kan emellertid vara anledning att erinra om den hittills inträdda prishöjningen, när man vill göra gällande, att skogsägarna skulle lida ett sådant avsevärt avbräck genom

denna reglering. Man kan då hänvisa till att priserna stigit även innevarande år. I södra Sverige har det sedan många år förelegat en inköparkartell. Enligt vad jag kunnat inhämta, är denna kartell erkänd av bl. a. Skogsägareföreningen. Även i södra Sverige har det inträtt en mycket kraftig höjning av massavedspriserna. Förra året stego dessa priser med 25 %, och i år ha priserna stigit med ytterligare 30 %. Jag vill nu fråga: Finns det någon anledning för skogsägarna i södra Sverige eller i landet i övrigt att klaga på det utbyte de få av sitt skogskapital?

Det har i olika sammanhang framhållits, att regeringen gynnat monopoliseringssträvandena. Det förhåller sig emellertid på det sättet, att Skogsägareföreningarnas riksförbund hade långa förhandlingar med regeringen i höstas. En av de svåraste tvistefrågor, som vi då hade att lösa, var frågan, huruvida skogsägarföreningarna skulle få monopol på försäljningarna av visst över-skottsvirke från södra Sverige till Norrland. Vid det tillfället hörde jag emellertid inga principiella invändningar mot en dylik monopolställning från skogsägarföreningarna. Herr Hedlund i Rådom förklarade i sitt anförande, att industrien strävar efter vinster. Jag vill emellertid fråga, om det inte var liknande motiv, som låg bakom skogsägarföreningarnas strävanden efter en viss monopolställning när det gällde försäljningar i södra Sverige. Vi ville i regeringen inte ge skogsägarföreningarna denna monopolställning. Vi garanterade dem emellertid, att de skulle få avsättning för minst 180 000 m³ massaved att säljas från södra till norra Sverige. Om således vederbörande kartell inte ville köpa denna kvantitet, åtogo vi oss genom bränslekommissionen att köpa upp motsvarande kvantitet massaved.

Man skall således inte alltid tro på de frihetsdeklarationer, som avgivas av representanter för Skogsägareför-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

eningarnas riksförbund. Dessa representanter hävdade för övrigt bestämt, att kartellen i södra Sverige kommer att misshandla skogsägarna och bjuda dem ett alltför lågt pris. I min ringhet vågade jag hävda, att industriföretagen i nuvarande situation äro angelägna att bjuda ett sådant pris, att de få ut största möjliga kvantitet virke på marknaden. Jag vet inte, om jag eller herr Hedlund i Rådomb fått rätt. Vi ha emellertid sett, att priserna stigit med 30 % i år och 25 % i fjol.

Jag antydde nyss, att det låg i industriföretagens intresse att få fram största möjliga kvantitet massaved. Häre ligger också förklaringen till pristegringen. Jag vill inte tillskriva industrien några ideella motiv att vilja hjälpa skogsägarföreningarna. Jag är helt införstådd med herr Hedlund i Rådomb, när han säger, att vinstmotivet och industriens svåra råvaruförsörjning ligga bakom och driva priserna i höjden.

Det har framhållits, att vi borde överföra mer virke från södra Sverige till Norrland, där man har brist på virke. Detta ha vi börjat med under innevarande år. Vi ha försökt begränsa inköpen i Norrland från företag i södra och mellersta Sverige. Vi ha vidare velat öppna möjligheterna för skogsägarna i södra Sverige att sälja till Norrland. Det är klart, att hela denna fråga beror på vilka avverkningskvantiteter man kan räkna med. Enligt vad jag kan förstå, finns det ingenting som hindrar, att skogsägarna i södra Sverige avverka mer än den grundkvantitet, som man hittills resonerat om.

Att vi i regeringen sträva efter att få fram största möjliga mängd massaved och timmer hänger naturligtvis samman med att vi inse vilken stor betydelse, som vår skogsindustri har framför allt i nuvarande svåra valutaläge. Vi räkna med att vår exportindustri på detta område under innevarande år

kan exportera cellulosa, papper och trävaror till ett värde av sammanlagt ca en miljard 800 miljoner kronor. Det är under sådana förhållanden angeläget, att vi se till att man verkligen får fram den råvara, som behövs för industriens produktion. Lika naturligt är det emellertid, att myndigheterna icke kunna släppa kraven på en någorlunda stabilitet, när det gäller priserna på hemmamarknaden, framför allt av sågade trävaror och papper. Det är dessa motiv, som föranlett regeringen att hålla kvar regleringarna på detta område. Vi ha således velat hålla hemmamarknadspriserna beträffande sågade trävaror och papper någorlunda stabila och lägre än exportpriserna.

Normalpriserna för rundvirke ha upphävts. Vi ha emellertid kvar normalpriser för sågade trävaror. Jag erkänner gärna, att dessa regleringar inte ha lyckats helt, men om vi skola klandras för någonting, är det väl för att vi inte haft tillräckligt hårda regleringar på detta område. Det är ju vår underlåtenhet i detta avseende, som möjliggjort att exempelvis cellulosaindustrien har kunnat bjuda upp priserna så kraftigt på råvarorna, som faktiskt skett.

Vi ha emellertid nu träffat en uppgörelse med industrien, som går ut på att industrien för innevarande år skall fondera 50 kronor per ton exporterad kemisk massa och 20 kronor för mekanisk massa. Dessa pengar skall industrien sätta undan för konjunkturutmattningssändamål. Pengarna skola utbetalas under 1951—1953 och tillfalla industrien. I år har industrien enligt ett preliminärt avtal gått med på att avsätta ytterligare 25 kronor per ton exporterad kemisk massa och 10 kronor per ton mekanisk massa. Denna sista utfästelse från industriens sida räkna vi med skall ge ett belopp av 35—37 miljoner kronor under en tolv månadersperiod. Av dessa pengar skall en tredjedel gå till enskilda skogar,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

d. v. s. bolagsskogar och bondeskogar, för skogsvårdande och skogsförbättrande åtgärder. Vi räkna med att de enskilda skogsbruken skola på detta sätt få ca tolv miljoner kronor av industrien. De återstående två tredjedelarna av beloppet, ca 25 miljoner kronor, skola tillfalla de anställda inom skogsindustrien. Det är därvid förutsatt, att dessa pengar skola tillfalla inte endast de anställda inom cellulosa- och pappersindustrien samt sågverken utan även skogsarbetarna. Pengarna skola användas till allmänna och sociala ändamål.

Vi ha, som jag antydde, ännu inte kommit överens om alla statuter i detta avtal, men vi äro ense om att pengarna skola tillfalla de anställda. Två syften vinnas härigenom, dels begränsas industriens möjligheter att höja priserna för råvarorna ytterligare genom att man på detta sätt ökar deras omkostnader, och dels ett penningpolitiskt syfte, därigenom att man undandrar hundratals miljoner kronor per år från den aktuella efterfrågan på marknaden.

Det är klart, att man kan diskutera om att vi hade kunnat få ut ett ännu högre belopp. Dylika påpekanden kan man ju för övrigt göra och gör gärna efter varje uppgörelse. Vi ha emellertid försökt att få ut mesta möjliga i en given situation. Vi anse oss inte kunna komma längre för närvarande. Min förhoppning är, att de nu vidtagna åtgärderna skola visa sig vara så pass effektiva, att vi kunna säga, att även om de enskilda medborgarnas handlingsfrihet begränsas härigenom, så äro dessa regleringar ur samhällelig synpunkt så angelägna och viktiga, att myndigheterna funnit sig böra genomföra dem. Man kan klanka på regleringarna hur mycket som helst, men här stå så stora värden på spel, att regeringen ansett det nödvändigt att ingripa på detta område.

Herr JONSSON i Skedsbygd erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det är nog alldeles riktigt, som statsrådet Ericsson säger, att exporten kom i gång så sent på grund av svårigheterna att få en överenskommelse med exportörerna. Det gällde emellertid för exportörerna att bryta det prisstopp, som regeringen hade satt för exporten under 1946 och 1947 av inte bara pappersmassa utan även sågade trävaror. Exportörerna kämpade för att taga ut högsta möjliga priser.

Sedan erkände statsrådet Ericsson, att regeringen bedömde läget fel. Man ansåg inom regeringen, att det inte förelåg så stora exportmöjligheter. Vid personliga samtal med statsrådet Ericsson uttryckte emellertid jag och många med mig som vår uppfattning, att vi kunde exportera mera. Tidigt på våren förelåg det en oerhört stor efterfrågan just från England, Holland, Belgien och Danmark på våra trävaror från södra Sverige. Vi fingo emellertid inte sälja förrän exportavtalet hade blivit klart med regeringen. På den tiden var det möjligt att omväxla erhållna pundlikviditer i dollar. Då hade vi alltså kunnat få denna värdefulla dollarvaluta, men genom det uppskov med exporten, som vi nödgades gå med på, gick denna dollarvaluta oss ur händerna, och dessa länder försågo sig i mycket stor utsträckning med trävaror från Finland och andra exportländer. I dag ha vi ett överskott av trävaror i södra Sverige, som alltså hade kunnat förvandlas i pund och på ett tidigt stadium bytas ut mot dollarvaluta.

Jag hinner inte på den korta tid, som nu står mig till buds, hemöta alla de punkter i statsrådets anförande, som jag skulle önska. Men jag vill erinra om att det exportavtal, som träffades, avsåg att ge huvudparten av exportmöjligheterna till den stora sammanslutningen av exportörerna i Norrland, under det att vi i södra Sverige, där vi ha

Vid remiss av statsverkspropositionen.

överskott, fingo en mycket liten del därav.

Herr **HEDLUND** i Rådomb, som likaledes på begäran erhöU ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Beträffande frågan om försäljningen av sågade trävaror och de svårigheter, som där åstadkommits genom dröjsmål från statsmakternas sida, är jag förekommen av herr Jonsson i Skedsbygd.

I fjol hade vi frågan uppe om de förluster, som drabbat landet till följd av att statsmakterna hade förhindrat industrien att taga ut fulla exportpriser för cellulosan. Jag trodde, att den saken var utagerad, men då så inte synes vara fallet, nödgas jag att på nytt taga upp detta spörsmål.

Visserligen kan jag inte i detalj gå in på hela denna sak, men jag skall försöka att i korthet rekapitulera vad som då framkom, nämligen att statsmakterna hade hållit sin bromsande hand på prissbildningen av cellulosaindustriens produkter. Det må sedan åberopas vilka uppgifter från industriens sida som helst. Det är i alla fall inte möjligt att rubba på fakta. Det finns svart på vitt på att industrien förde en fyra månaders lång kamp med regeringen om att få höja massapriserna med det belopp, som motsvarade kronkursförändringen. Detta faktum ådagalägger mer än något att regeringen, i stället för att vara intresserad av att få in så mycket pengar som möjligt, höll tillbaka priserna. Det har vidare presenterats exempel på företag, som verkligen hade begärt att få exportera till högre priser än de medgivna, men som vägrats detta. Jag kan för min del inte inse vilka ytterligare bevis, som kunna påfordras i detta sammanhang. Jag skall emellertid försöka prestera dem så småningom, om det nu skulle begäras att ytterligare bevis framläggas.

Statsrådet Ericsson berörde sedan den Nordsvenska virkesföreningen med dess 92-procentiga anslutning. Denna

stora anslutning har emellertid föreningen fått efter myndigheternas åtgöranden genom att man vidtalat industri-företagen i tur och ordning. Man har därvid från myndigheternas sida framhållit, att antingen blir det en kvotering eller också får saken ordnas frivilligt. Det »frivilliga» alternativet var i detta fall detta femåriga kartellavtal. De kartellpådrivande industrierna ville nämligen inte veta av någon annan form av samarbete industrierna emellan.

Härefter anförde herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd ville göra gällande, att vi hade kunnat sälja mycket mer på England än vad som skett. Enligt vad jag har mig bekant, ha emellertid engelsmännen köpt hela den kvantitet, som var upptagen i handelsavtalet. Engelsmännen bestämma som bekant i förväg hur stor valutatilldelning, som skall beviljas för trävaruimport.

Herr Jonsson i Skedsbygd framhöll vidare mycket bestämt, att man hade kunnat växla de sålunda erhållna betalningarna i pund mot dollar. Ja, jag vågar för egen del inte uttala mig så bestämt som herr Jonsson om den saken. Jag föreställer mig, att han fått besked härom från riksbanken. Det är möjligt, att man under den korta tid, som pundet var konvertibelt, hunnit utbyta pundtillgodohavande mot dollar. Jag vet, att vissa andra länder försökte göra detta. Jag utgår emellertid som sagt ifrån, att herr Jonsson skaffat sig förvissning härom. Det skall bli mig angeläget att hos riksbankens ledning ta reda på hur saken verkligen ligger till i detta fall.

Sedan framhöll herr Jonsson i Skedsbygd, att massaexporten fördröjts så länge därför att företagen måste underhandla med regeringen om höjda priser. Jag har tidigare i dag sagt, att företagen inte varit bundna av några bestämmelser från myndigheternas sida,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

när det gäller att underhandla med utländska köpare. Jag har fått bekräftelse på detta från industriens egen sida. Varför skola vi hålla på att gång efter annan här i riksdagen diskutera dessa ting? De representanter här i kammaren, som säga sig representera det svenska näringslivet, ha ju möjlighet att gå till sina egna och fråga dem för att få besked. För den skull är det onödigt, att dessa diskussioner ideligen upprepas här i kammaren. Herr Hedlund i Rådombudet sade, att han trodde, att diskussionen om dessa förluster för cellulosaeporten var ett avslutat kapitel. Ja, jag har faktiskt trott detta länge. Men herr Hedlunds egen press och andra tidningar göra fortfarande gällande, liksom det för övrigt framhålles även i tal och på annat sätt, att cellulosaindustrien förlorat mängder av pengar genom att regeringen hindrat den att ta ut världsmarknadspriser.

Det var ju så, herr Hedlund, att under den tid som priserna voro sänkta med 5 %, d. v. s. höjda med 10 % i svenska kronor räknat, såldes inte några kvantiteter. Men under hela tiden gick, som jag framhållit, industrien för fullt. Allt som kunnat produceras har producerats, och lagren av cellulosa äro nu mindre än de någonsin förut varit. Tillåt mig säga, att aldrig tidigare i detta lands historia har det varit så lönande att sälja massa som nu.

Vidare vill man göra gällande — även om herr Hedlund icke sade det direkt — att vi skulle ha förlorat på pappersförsäljningen. Jag är i tillfälle att säga, att det var Svenska pappersbruksföreningen som fastställde riktpri-serna även under den period som det här talats om, och det var Svenska pappersbruksföreningen som kontrollerade licensgivningen. Ha herrarna den uppfattningen, att denna branschorganisation icke såg till att priserna blevo skäliga? De priser som föreslogos reducerades icke på något sätt, utan de godkändes av myndigheterna.

Herr HEDLUND i Rådombudet erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vet mycket väl att under de fyra månader, som striden pågick mellan regeringen och industrien om industriens rätt att få höja priserna med visst belopp som motsvarade kronkursens förändringar, såldes högst obetydliga kvantiteter. Under denna tid kunde alltså förlusterna icke bli så stora. Jag har heller icke gjort gällande detta utan bara åberopat detta faktum om striden som ett bevis på att regeringens ansträngningar i fråga om prissättningen gingo ut på att hålla priserna nere. Jag har tidigare anfört exempel på företag som begärt att få sälja varor till högre pris än dem som myndigheterna medgävo men som blivit vägrade licens.

Sedan vill jag säga, att skogsägarna ingalunda hemställt om någon fri rundvirkesmarknad, utan i nuvarande läge ha de förklarat sig vara beredda att vara med om steriliseringsåtgärder. När man hänvisar till förhållandena i södra Sverige och säger, att där ha priserna stigit med 30 %, så är det en skenbar sanning. Det är priset på ett sortiment, nämligen massaved, toppstockar, som stigit med 30 %. Men sågtimmer har fallit i pris, och den rotstående skogen, alltså rotposterna, har också fallit i pris. Anledningen till att just massaveden steg med 30 % var, att priset på detta sortiment förut varit onormalt lågt. När man lättade litet på den kinesiska muren till femte prisområdet och fick in köpare från områden där man betalade mycket mer för massaveden, var det naturligtvis omöjligt för köparna i södra Sverige att vidbliva de låga priser det tidigare varit möjligt att hålla på grund av den kinesiska muren, utan man fick lov att låta priserna gå litet uppåt och jämna ut dem med hänsyn till vad som gällde i andra delar av landet. Det är alltså det förhållandet att säljarna förut varit missgynnade inom femte prisområdet, som åstadkom-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

mit denna höjning av priset, och därigenom erhöles man en viss rättelse av det tidigare missförhållandet.

Vidare anförde:

Herr HENRIKSSON: Herr talman! I hela denna debatt har det genomgående temat varit oron för den bristande samhällsekonomiska balansen. Det är emellertid oroande att konstatera, att finansministern alltfört söker intala både sig själv och andra, att läget inte är så farligt. Han undviker att tala om för patienten, d. v. s. svenska folket, sjukdomens verkliga orsaker och ordinera den form av diet och den form av medicin — även om den är besk — som är nödvändig för hälsans återställande. I stället ger han homeopatiska sockerpiller, som med förtjusning sväljas av hans anhängare i tron att allt då blir bra.

Enligt verkställda utredningar, som redovisas i statsverkspropositionens inkomstbilaga, ha vi för närvarande en spänning mellan köpkraft och varutillgång, uttryckt i gällande priser, på cirka 2 miljarder kronor. Frågan är nu, hur man skall kunna bygga över det där gapet, som han kallar det. Det finns tre vägar att tänka sig. Den ena är, att man berövar människorna så mycket av deras köpkraft, att man får en balans mellan återstående köpkraft och varutillgången, uttryckt i nu gällande priser. Den andra vägen är, att man ökar produktionen i sådan omfattning, att varutillgången med oförändrade priser växer i efterfrågan i form av tillgänglig köpkraft. Den tredje vägen är, att man låter varupriserna stiga, så att man därigenom uppnår jämvikt.

Finansministern påpekar mycket riktigt, att den nuvarande klyftan i balansen lätt kan vidgas genom höjningar i penninginkomster utan motsvarande höjning av produktiviteten. Men, frågar man sig, drager finansministern och regeringen ut konsekvenserna av detta

riktiga konstaterande i handling? Det är tyvärr icke så. Större och större bördor läggas på kapital och företagsamhet. Det är söta politiska piller. Följden är dock, att sparandet bestraffas och produktionen hämmas. Verkningarna på balansen bli alltså negativa i stället för positiva. Höjda löner äro också söta piller. Finansministern har vid flera tillfällen förordat eller underlåtit att motverka en sådan utveckling, som enligt hans eget konstaterande ökar klyftan i samhällsbalansen.

Det pågår för närvarande avtalsrörelser för stora områden av näringslivet. Vad kommer resultatet av dessa att bli? Kommer det att betyda en ökning av klyftan i balansen med $\frac{1}{2}$, 1 eller $1\frac{1}{2}$ miljarder kronor? Därom veta vi ingenting, förrän förhandlingarna äro slutförda. Vi veta alltså icke, vilket det verkliga problemet är, som vi ställas inför under år 1948. Finansministern har nu framlagt förslag till vissa åtgärder, som han motiverat såsom inflationsmotverkande, såsom åtgärder för att förbättra den samhällsekonomiska balansen. Bland dessa finna vi förslaget att överbalansera driftbudgeten genom en ökad indirekt beskattning. Principiellt anser jag ett sådant medel med det angivna syftet vara både riktigt och lämpligt. Men som allt annat kan även detta medel utformas och användas på ett olämpligt sätt. Jag kan därför endast under vissa bestämda förutsättningar vara med om att nu höja den indirekta beskattningen. Min ståndpunkt till frågan har jag redovisat i ett särskilt yttrande till konsumtionskateberedningens skrivelse, som återfinnes i proposition nr 5.

Jag nämnde konsumtionskateberedningen. Den tillsattes av finansministern i slutet av förra året. Beredningen hade nätt och jämnt 14 dagar på sig att behandla de frågor som resulterat i propositionerna nr 5—10. Var och en kan ju förstå, att det icke varit möj-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ligt att åstadkomma någon utredning på den tiden. Jag tror icke, att jag tolkar beredningens funktion felaktigt, om jag antager, att finansministern genom den ville undersöka, i vad mån han inom bevillningsutskottet kunde få politisk återförsäkring för sina inom finansdepartementet redan utarbetade förslag. Inom beredningen var det närmast en slags auktion på skattesatserna.

Under gårdagens debatt nämnde herr Adolv Olsson i Gävle, att man tidigare under debatten hade framhållit, att denna beredning inte hade så stor ära av vad som åstadkommits utan att det, som herr Olsson sade — jag tror att han citerade någon — härledde sig från »den onda anden i kanslihuset». Man kan väl kanske gissa vad herr Adolv Olsson syftade på. Jag tycker nog också, att vi som deltagit i beredningen inte borde ta åt oss alltför stor ära av vad som passerat, ty som jag förut har framhållit, har redan den oss tillmätta tiden gjort det omöjligt att utföra en verklig utredning. Det har ju skrivits åtskilligt i pressen om vad denna beredning haft för sig. På vilka vägar man fått information eller om det bara varit gissningar, vet jag icke. Men nu ligga alla papper på bordet. Då kan man väl också som exempel på hur pass betydande kommittéarbetet i vissa stycken varit nämna, att när vi först diskuterade, hur man skulle tänka sig den höjda beskattningen av tobaksvaror, så fingo vi samtidigt meddelande om att banderollerna med den nu föreslagna skattesatsen redan vore tryckta på tobaksmonopolet. På den punkten var det sålunda bara att acceptera, vad som redan var beslutat inom finansdepartementet. Jag tillät mig då föreslå att vi endast borde tacka för upplysningen och inregistrera detta såsom ett redan behandlat ärende. Det var dock beredningen i övrigt icke tilltalande av.

I sina direktiv till beredningen framhöll finansministern, att läget påkallade

åtgärder som skulle leda till en *uppsugning och sterilisering av köpkraft*, vilket han underströk. Han påpekade vidare, att man härvid måste begagna olika medel, varav en ökad indirekt beskattning var ett. Så långt är allt gott och väl. Genom ett uttalande längre fram i direktiven tappar han dock bort det först angivna, vällovliga syftet. Finansministern säger nämligen, att han vill ha så mycket pengar genom den ökade indirekta beskattningen, att han med dem kan täcka utgifterna på kapitalbudgeten utan att göra någon nyupplåning. Jag frågar: vad är det som ur penningpolitisk synpunkt sker, om riksdagen följer denna av finansministern angivna linje? Ja, i varje fall kan jag inte finna att det blir någon *sterilisering* av köpkraft. Om staten tager in pengar genom skatter och använder dem till utgifter, så har det i stort sett icke skett någon minskning av köpkraftsoverskottet. Endast under den förutsättningen, att man avstår från att använda dessa pengar till utgifter, kan man nå den angivna penningpolitiska effekten. Finansministern har i ett tidningsuttalande svarat, att han finner det olämpligt att lägga pengarna på statens kistbotten, som han uttryckte det. Jag har litet svårt att finna, att detta är så olämpligt. Jag finner tvärtom, att man måste gå den vägen, om man nu verkligen vill åstadkomma balans. Det som finansministern med tvång vill ålägga medborgarna och företagen, det finner han olämpligt för statens vidkommande. Är det här bara fråga om att ta in pengar för att täcka utgifter på kapitalbudgeten, då förefaller det mig, som om syftet vore ett annat än som angivits i beredningens direktiv. Men då skall man klart säga ifrån detta. Då skall man säga ut att det är fråga om ett tvångslån för investeringar men ett »tvångslån» av den beskaffenheten, att det icke blir någon återbetalningsskyldighet för staten.

Det talas om — det gjorde herr Ols-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

son i Gävle i debatten i går — att vi skulle vara överens om att nu taga ett krafttag för att komma till rätta med det stora problemet om den samhälls-ekonomiska balansen. Herr talman, det är just, vad jag för min del skulle önska, och därför vill jag förorda ett både/och för att man över huvud taget skall nå full effekt. Jag vill alltså förklara, att jag principiellt anser, att man bör begagna den indirekta beskattningen i detta syfte, men jag anser vidare att utgifterna på kapitalbudgeten böra täckas genom upplåning av nysparande. Därmed nås en dubbel effekt.

Det här av mig berörda problemet ingår emellertid som en del av hela komplexet av inflationsbegränsande åtgärder, som nu äro aktuella. Det vore i hög grad påkallat, att riksdagen bereddes tillfälle att i ett sammanhang fatta ståndpunkt till målsättning och medel i strävandena att återställa den samhällsekonomiska balansen. Det är dock fara värt, att motsatsen blir fallet. Där planering verkligen är behöfvig, brukar planhushållningspartiet visa prov på utpräglad planlöshet.

Det har nu meddelats, att bevillningsutskottets program under denna vecka blir en snabbhandling av de framlagda propositionerna, utan att man ens avaktar motionstiden i denna viktiga fråga. Bevillningsutskottet förklarar, vilket också är mycket riktigt, att utskottet icke har möjlighet eller befogenhet att yttra sig om hur de medel som man dragit in i penningpolitiskt syfte skola användas. Läget för dagen är alltså det, att man här ämnar genomföra denna beskattning, innan man har klart för sig förutsättningarna för densamma, d. v. s. innan riksdagen har fattat ståndpunkt i hela principfrågan. För min del kan jag inte komma till annat resultat, än att denna situation är ganska orimlig. Den är upp och nedvänd.

Det förefaller mig, som om den enda riktiga vägen att få en överblick och en

rätsida på detta svåra problem vore, att riksdagen tillsatte ett särskilt utskott som fick pröva, icke endast skatteuttagen utan även medlens användning och därtill i ett och samma sammanhang pröva andra åtgärder som avse att åstadkomma penningpolitisk effekt och samhällsekonomisk balans. Här kommer det annars att bli på det sättet, att bevillningsutskottet sysslar med en bit av problemkomplexet, statsutskottet med en annan och bankoutskottet med en tredje. Varken riksdagen eller utskotten få möjlighet att få en samlad överblick över hela fältet. Därför skulle jag till allvarligt övervägande vilja framföra förslaget, att man ordnade behandlingen av dessa och närliggande problem i ett sammanhang. Det kan häremot invändas, att detta fordrar ett uppskov med behandlingen av de skatteförslag, som nu ligga på kammarens bord. Jag har dock svårt att inse, att vad som här skulle förloras genom ett uppskov på låt oss säga en månad eller ett par inte skulle uppvägas av de vinster som man gjorde på en sammanhängande behandling.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja säga några ord om de olika skatteförslagen. Mitt resonemang förs under den av mig gjorda förutsättningen, nämligen att de medel som man får in genom den indirekta beskattningen icke användas för utgifter utan verkligen steriliseras. När man vill använda beskattningen för att åstadkomma en penningpolitisk effekt, d. v. s. åstadkomma en indragning av vad man kallar för köpkraft, så kan man självfallet gå olika vägar. Herr Adolv Olsson var i sitt anförande i går inne på den saken. Han avfärdade det hela, tyckte jag, litet för lättvindigt, och han föreföll också att i någon mån ha missuppfattat mina synpunkter på frågan, som jag givit uttryck åt både inom beredningen och i mitt särskilda yttrande. Man kan, som jag sett saken, tänka sig två huvudmetoder. Den ena är, att man tar

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ut de erforderliga medlen genom en allmän lågprocentig skatt, där man alltså trycker på hela fältet på en gång. Man kan sedan diskutera, huruvida man skall lägga skatterna på det ena eller andra ledet av produktionsprocessen, alltså om man skall lägga dem på detaljhandelsledet eller på produktionsledet eller eventuellt på grosshandelsledet. Våra möjligheter att bedöma lämpligheten härvidlag äro tämligen minimala, därför att det icke har funnits några möjligheter till utredning och prövning av denna fråga. Jag framförde inom beredningen en lågprocentig allmän skatt såsom ett alternativ till finansdepartementets förslag till lösning. Jag ansåg det vara lämpligt att man prövade detta alternativ med hänsyn till vissa omständigheter, som jag sedan skall återkomma till. I gårdagens debatt framställde herr Adolv Olsson saken på det sättet, att tanken på ett återupplivande av den gamla omsättningsskatten skulle ha varit min linje. Jag vill påpeka för herr Olsson, att detta inte oreserverat var min linje, utan att jag av skäl, som jag, såsom jag nämnt, senare skall återkomma till, endast ansåg att man allvarligt borde överväga att följa den linjen och att jag då ej heller tänkte mig den gamla konstruktionen.

Herr Adolv Olsson ansåg sig i går kunna konstatera, att socialdemokraterna, folkpartiet och bondeförbundet nu befunno sig på 1946 års ståndpunkt till den allmänna omsättningsskatten. Det är ju möjligt, herr Olsson, att så är förhållandet. Jag skulle dock vilja fråga: har det verkligen inte hänt någonting sedan 1946, som kan göra det motiverat att ta frågan om en allmän omsättningsskatt under omprövning?

Det var också ett annat yttrande av herr Adolv Olsson i går som jag tyckte var ganska egenartat. Han började sitt anförande med en replik till kommunisterna. På tal om de föreslagna varuskatteförklarade han att dessa ut-

gjorde en penningpolitisk åtgärd, syftande till att dra in köpkraft, och så vände han sig till kommunisterna och sade: »Det kunna väl herrarna begripa, att ert förslag om en engångsskatt inte kan fylla detta syfte.» Detta är ju alldeles riktigt, men så säger herr Olsson i senare delen av sitt anförande en rätt egendomlig sak — han gjorde det litet mullrande och hotfullt och vände sig väl främst mot de borgerliga. Först framhöll han, att alternativet med en allmän omsättningsskatt skulle vara politiskt omöjligt att resonera om — något som jag för min del vill sätta ett frågetecken för — och sedan sade han, att det bara återstod två alternativ. Det ena att acceptera Kungl. Maj:ts förslag och det andra att föreslå en engångsskatt. Jag tyckte att det var en något egendomlig slutsats. Men den kanske kastar ett nytt ljus över hela problemet och visar, att det egentligen inte är fråga om en penningpolitisk åtgärd, utan om en rent fiskalisk åtgärd.

Är det emellertid fråga om att åstadkomma en penningpolitisk effekt, så har man, såsom jag sade, att välja mellan två olika vägar. Man kan antingen införa en allmän lågprocentig skatt, placerad där man efter utredning finner vara lämpligt, eller också kan man begagna sig av »punktskatter». Kungl. Maj:ts och beredningen ha valt den senare vägen. Jag har för min del påpekat, att denna väg är vanskelig av många orsaker. Det blir lätt en överbelastning på en viss punkt. Konsumtionen sjunker undan, den köpkraft, som man på detta sätt skrämmer bort, friställes och inriktas på andra punkter och kan där ställa till ännu större trassel. Det kan alltså befaras, att konsumtionen genom en sådan åtgärd kommer att undergå strukturförändringar, och härvid kommer också produktionen att bli berörd.

Uppenbart är också att det vid en punktbeskattning är en känslig sak, hur högt man skall våga gå med skattesat-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sen i fråga om olika varor. Om man, såsom jag gör, utgår från den förut-sättningen att skatten skall appliceras så, att den icke åstadkommer alltför stora skadeverkningar och snedbelastningar, måste man vara försiktig, när man skattebelägger olika varor. Det innebär å andra sidan att man, sett ur rent fiskalisk synpunkt, inte får ut lika mycket av skatten som om man toge ett riktigt tag på en punkt. Detta gör att man genom denna metod, om man vill undvika skadeverkningar, kanske icke når fram till samma totala skattebelopp.

En annan synpunkt, som jag vill understryka, är att då man i penningpolitiskt syfte inför en indirekt beskattning, den bör appliceras så, att den träffar *köpkraften*, d. v. s. *konsumtionen*. Man skall däremot inte operera så, att skatten i stället träffar kostnadselement i produktions- och distributionsprocesserna, ty då har man inte åstadkommit det man syftar till, utan i stället infört moment som försvåra produktionen. Och såsom i skilda sammanhang framhållits från alla håll, är just stimulerandet av produktionen en av de vägar, som vi måste gå för att kunna nå fram till en samhällsekonomisk balans.

Jag kommer härvid osökt in på frågan om motorbeskattningen. Förslaget att lägga en hård beskattning på varor, som ha betydelse för företagens kostnader, har vållat mycket stor oro inom näringslivet. Jag förstår fuller väl att så är fallet, ty denna oro är berättigad. Jag vill i det sammanhanget replikera herr Jonsson i Skedsbygd. Han yttrade, att om man lägger skatten på motortrafiken, så kommer den att slå igenom i priserna, och det får den inte göra. Jag vill säga, att det är just det som måste ske. Om man över huvud taget skall gå denna väg, måste väl avsikten vara att den ökade beskattningen skall slå igenom i priserna. På den punkten hyser man emellertid en viss oro inom

näringslivet. Man har alltför lång och bitter erfarenhet av förhandlingar och manglingar med priskontrollnämnden för att icke göra detta. Jag kan nämna att en ur kostnadssynpunkt så känslig bransch som speceri- och livsmedelshandeln har en lång tid fört förhandlingar med priskontrollnämnden för att få en justering av priserna med hänsyn till de kostnadsstegringar som ha ägt rum — i det avseendet har det sannoligen inte förekommit några prisstopp. Den senaste prisjusteringen för livsmedelshandelns del skedde år 1942, och var och en som litet följt med den ekonomiska utvecklingen förstår, vad det betyder att stå kvar på 1942 års prisnivå, när löner och alla andra kostnadselement ökat i den takt som fallet varit. Inte minst gäller detta på senare tid de kostnadselement, som sammanhånga med att man tar statens tjänster i anspråk.

Jag vill, för att kammarens ärade ledamöter skola få en uppfattning om vad här är fråga om — jag tror nämligen att man har rätt felaktiga föreställningar i detta avseende — nämna, att innehavaren av en affär inom livsmedelsbranschen med 100 000 kronors omsättning kom enligt verkställda officiella utredningar under det bästa året för branschen under den nuvarande krisen, d. v. s. år 1946, upp till en lön på 5 046 kronor. Med hänsyn till den utveckling, som skett, skulle för 1948 lönen för en sådan affärsman sjunka, om inte några prisjusteringar företagas, till mindre än 3 000 kronor.

Redan tidigt under föregående år började man från branschens sida förhandlingar med priskontrollnämnden för att söka åstadkomma en justering. Det sades då från priskontrollnämndens sida, att man inte kunde vara med på någon justering, förrän en utredning skett, och det igångsattes också slutligen en sådan utredning. Denna utredning har långrotat och långrotat, och det har t. o. m. förekommit att man för-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sökt trollda undan material, som icke passade priskontrollnämndens intentioner, från slutresultatet av utredningsarbetet, detta för att man hela tiden skulle kunna pressa och pressa motparten.

Motiveringen för att man från priskontrollnämndens sida sökt hålla igen har ju varit, att levnadskostnadsindex är så känslig för en höjning av livsmedelspriserna. Även om det alltså ur vissa synpunkter kan vara förståeligt att man går till väga på detta sätt, så måste det ändå sägas vara ganska upprörande, att vissa medborgargrupper skola i lönehänseende behandlas så som här skett, när man ju på andra områden varit med om både det ena och det andra i detta avseende.

En annan grupp, för vilken denna fråga också är högaktuell, utgöres av dem som sälja mjölk — jag beklagar att herr folkhushållningsministern inte är här närvarande, när jag kommer in på den saken. Inom mjölkhandeln har man under lång tid fått fullgöra sin distributionsfunktion med förlust. Det har förts förhandlingar med priskontrollnämnden även i detta fall, men utan resultat. Många affärsinnehavare ha därför tröttnat och slagit igen. Andra ha försökt fortsätta, samtidigt som man tigt och bett om ytterligare förhandlingar och prövningar i syfte att få till stånd en justering av priserna. Tidigt i våras föregående år avlät branschorganisationen här i Stockholm en skrivelse till myndigheterna med begäran, att spörsmålet skulle upptagas till prövning. Först i juni behagade priskontrollnämnden göra detta, och då hette det, att det skulle ske en utredning. I oktober satte man i gång utredningen, och ännu föreligger inte något resultat därav.

Jag kan nämna, att jag såsom ordförande i Stockholms speceri- och livsmedelshandlareförening, vilken inom sig hyser ett tusental försäljare av mjölk, hade all möda i världen att på ett allmänt möte strax före jul kunna

något så när lugna de upprörda människorna, som ville slå igen sina mjölkbutiker. De resonerade som så: »Varför skola vi fortsätta med att dag ut och dag in utföra ett tungt arbete och inte få betalt för arbetet utan i stället vara tvungna att släppa till pengar?» Jag menar också, att man i rimlighetens namn väl måste försöka skapa någon rättvisa, när det gäller tillerkännandet av ersättning för samhällsnyttiga prestationer.

Jag har velat nämna detta såsom en viss bakgrund till de bekymmer, som man inom näringslivet hyser inför den nu ifrågasatta beskattningen av för produktion och distribution betydelsefulla förnödenheter. Man säger sig nämligen som så: »Skall det nu läggas nya skatter på biltransporterna, som ju äro en mycket betydande del av våra kostnader, eller på andra av våra kostnadselement, samtidigt som det inte får ske några ändringar i prishänseende, förrän priskontrollnämnden har medgivit det, så blir bara resultatet att det är vi som få betala skatten, medan hela den långa manglingsproceduren på nytt pågår. På det sättet går säkert den förhöjning på fem öre här och var, som vi nu kämpat i ett års tid för att åstadkomma, till spillo och mera därtill.» Det är väl inte så märkvärdigt, om man hyser en sådan oro.

Detta gör att man just på det håll, där man hade alla besvären med den allmänna omsättningsskatten, säger sig, att det nog i alla fall vore förnuftigare att ta ut en allmän lågprocentig skatt, vare sig den förlägges till det ena eller andra ledet, i stället för denna varubeskattning, vars verkningar äro svåra att bedöma och som kan ställa till förbluffande mycket besvär, så som den är tänkt att appliceras.

Men om vi nu av detta och andra skäl skulle säga, att vi inte vilja ha någon bilbeskattning eller beskattning av varor, som i övrigt utgöra kostnadselement för produktion och distribu-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tion, så kunna vi komma i den situationen att vi få leta med ljus och lykta efter skatteobjekt. Frågan kan då bli: skola vi nöja oss med en mindre skatteintäkt eller skola vi försöka finna en annan metod för beskattning?

Det är dessa olika aspekter, som göra att jag menar, att det finns sakliga och vettiga skäl för att taga under omprövning vilken väg vi skola gå. Och då behöver man väl inte, för att man år 1946 händelsevis tyckte så och så, blunda för alla andra omständigheter och icke ens taga upp frågan om en allmän skatt till utredning. En sådan inställning har jag mycket svårt att förstå. Men så ser jag också, herr Adolv Olsson, frågan praktiskt, något som herr Olsson i går efterlyste. Jag ser frågan praktiskt nu liksom jag gjort under hela den långa tid, då vi kämpade med det problem som omsättningsskatten med alla dess konstifikationer utgjorde. Jag försökte redan vid skattens införande få igenom en mer praktisk syn på det hela, men det ställde man sig avvisande till. Först när skatten avvecklades, var man färdig att säga, att det var mycket synd att saken inte ordnades på det och det sättet, d. v. s. på samma sätt som jag rekommenderade, när skatten infördes.

Jag vill också peka på en annan omständighet. Det har under arbetet med de nya skatterna sagts, att man skulle undvika att göra beskattningen sådan; att den drabbade livsmedels- och bostadskostnaderna. Jag frågar: kommer inte bilbeskattningen att inverka både på livsmedelspriserna och på produktionen av bostäder? Det finns ju inte något som helst belägg för vilka resultat det här kan bli fråga om, ty det föreligger inte någon utredning därom. Jag begärde för min del, att en utredning skulle ske, men man ansåg icke att tiden medgav detta. Men om det nu är så, att de vägar, som vi här äro inne på, bl. a. skulle leda till det resultatet, att både livsmedels- och byggnadskost-

nader stiga, ifall skatten får slå igenom i priserna i en sådan omfattning, som verkligen är att räkna med, utgör då inte också detta ett moment, som manar oss att ställa oss den frågan: vore det inte enklare och vettigare att lägga beskattningen över hela fältet?

Jag vill påpeka att i materialkostnader för byggnationen ingå transportkostnaderna enligt en uppgift, som lämnats mig, med 60—70 procent. Sedan kan var och en göra räkneoperationen vad höjningen kommer att innebära. Det finns alltså skäl som tala för att man inte rusar i väg för att bara genomföra och genomföra. Jag tycker det finns alla skäl för att verkligen ordentligt pröva problemen, innan man fattar ståndpunkt.

Det finns också mycket annat som hör ihop med en sådan här punktbeskattning. Jag kan inte underlåta, herr talman, att låta följande blomma komma till kammarens protokoll; den visar vad det kan bli för verkningar och konsekvenser i den praktiska tillämpningen, när man plockar ut olika varor och beskattar dem. Yttrandet återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition, där det står: »I enlighet härmed föreläge skattskyldighet beträffande förevarande varor, såvida de försålts i torrt skick. Hade varans yta vid leveranstillfället varit fuktig eller hade varan levererats vilande i sockerlag ansåges däremot skattskyldighet icke föreligga.» Det är kineseriet i sin prydno, som lätt kommer fram när man skall beskatta varor punktvis, varvid områdena gripa så mycket in i varandra.

Jag pekade i det föregående på en del åtgärder, varigenom produktionen hämmades i ett läge då produktionsstegring är en av de viktigaste förutsättningarna för att man skall kunna återställa den samhällsekonomiska balansen. Men det finns en hel mängd åtgärder som verka i samma riktning. Ett område som varit på tal här tidigare är allt detta regleringsraseri och

Vid remiss av statsverkspropositionen.

all kommissionsapparat, som bl. a. herr Sefve behandlat. Jag skall därför inte gå in på frågan med vare sig någon exemplifiering eller i övrigt. Jag skall bara rikta uppmärksamheten på ett par saker.

Jag vill till en början verifiera vad herr Sefve framhöll i sitt anförande, nämligen att det råder en ganska utbredd uppfattning inom företagarvärlden att om vederbörande berättar vad som hänt, när han varit inne i kommissionslabirint, så kan han utsättas för repressalier. Jag saknar möjlighet att bedöma i vad mån detta är riktigt eller inte, men jag menar att redan den omständigheten att denna uppfattning finnes är en fara. Visserligen äro vi ju genom hela denna regleringsapparat på väg in i något slags polissamhälle, men än ha vi dock möjlighet att säga ifrån vad vi ha på hjärtat. Jag har den uppfattningen att höga vederbörande, som ha att leda det hela, böra ha reda på om det händer något tokigt, ty annars finns det ingen möjlighet att rätta till det tokiga. Jag har försökt framhålla detta för de människor som kommit till mig med sina bekymmer; samtidigt har man fått avge tysthetslöfte att inte relatera deras fall.

Jag är glad åt det uttalande som handelsministern gjorde här i dag, och jag tror det vore nödvändigt att han ytterligare i någon form och inför något auditorium strök under detta, att vi måste få reda på vad det är som händer för att vi skola få möjlighet att rätta till det som är galeit. Skulle det förekomma inom kommissionerna att man blir utsatt för repressalier, måste man ju ta i med hårdhandskarna.

Herr talman! Det är onekligen ytterligare många frågor som det skulle vara av stort intresse att här beröra, men jag skall inte ta tiden för mycket i anspråk. Jag skulle bara vilja ta upp ännu en sak som jag inte skall utveckla närmare — det kanske finns möjlighet att återkomma till den när vi få den

utrikespolitiska debatten. Vad jag tänker på är vad som sker inom utrikeshandeln när det gäller våra valutor. Man talar om vilka bekymmer vi ha om valutorna. Man måste genomföra regleringar, och nyligen har t. o. m. folkhushållningsministern annonserat att vi kanske måste få en åtstramning i fråga om kaffet, som kanske också blir sämre, för att vi skola kunna klara situationen. Det finns emellertid ett viktigt område, där vi kunna plocka in valutor, och som under lång tid varit felaktigt behandlat och inte ägnats tillräcklig uppmärksamhet. Det är våra frakter och försäkringar, där man tyvärr ideligen ställes inför fall, där de samma gå till utlandet — därför att det i stället för fobköp blir cifköp, och i stället för cifförsäljning blir fobförsäljning. Jag vill påpeka att enbart premieintäkten för sjöförsäkringen i detta land uppgår till 75 miljoner kronor, lika mycket som värdet av hela vår kaffeimport! Äro vi rädda om den marginalen kunna vi också betala kaffeimporten. Det är mycket på det området, som det finns anledning att ägna uppmärksamhet, men — jag säger det ännu en gång — tyvärr har man icke, trots åskilliga påpekanden, tillräckligt beakta detta.

Det har även framhållits att priskontrollnämnden i viss mån skulle ha stimulerat förändringarna i köpevillkoren. Vare sig man nu direkt har begärt det eller man vid infordrandet av uppgifter alltid talar om att man skall ha cifpriser för att göra kalkyler, så finns det människor som, berättigat eller oberättigat, ha fått den uppfattningen, att priskontrollnämnden begärt att de skola köpa cif, vilket innebär att vi skola lämna frakter och försäkringar till utlandet. Det kan väl ändå inte vara vettigt. Är det så att någon oförständig människa i priskontrollnämnden verkligen sagt något sådant skall vederbörande ha undervisning om vad detta innebär för vår valutasituation.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Jag vill slutligen, herr talman, återgå till utgångspunkten och säga att det är min uppfattning, att vi i riksdagen måste beredas tillfälle att sammanhängande få pröva och ta ställning till alla de spörsmål som röra den bristande balansen, alltså vilka åtgärder vi skola vidtaga i inflationshämmande syfte. Dessa måste samordnas. Vi kunna icke tafsas här och tafsas där, utan vi måste pröva beskattningen i samband med riksbankens obligationsköp och alla andra möjliga åtgärder. Sterilisering av bolagsvinster bör också prövas i samma sammanhang. Vi måste få klarhet om hur det och det verkar om vi över huvud taget skola veta vad vi göra, när vi fatta beslut i kammaren.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OLSSON i Gävle erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Först ett par beriktiganden. Då herr Henriksson här talade om tobaksbanderollerna är det nog riktigt att lägga till att banderollerna vid tillfället inte voro tryckta, utan att finansdepartementet, på grund av att det tog en tid av två månader att få dem tryckta, gav tillstånd att få sätta i gång tryckningen — i början av december! Det förändrar i någon mån saken.

Jag skulle till herr Henriksson också vilja säga att jag i går inte talade om något bifall till de kungl. propositionerna eller till engångsskatten. Jag sade att när man inte har utsikter att få omsättningsskatten, när man inte vill ta de kungl. propositionerna, har ju högern ingen annan möjlighet än att avslå Kungl. Maj:ts propositioner eller att också ta den kommunistiska engångsskatten. Det är något annorlunda än vad herr Henriksson fann att jag yttrat. Jag tycker ändå att jag talar så pass högt att det borde höras även till stockholmsbänken.

Sedan skall jag tillåta mig säga, när

herr Henriksson här föreslår ett särskilt utskott, att det kan man naturligtvis alltid resonera om. Det är en historia, inte på en månad, som herr Henriksson vill göra gällande, utan jag skulle tro det är en historia på tre månader. Vill man således ett uppskov på dessa tre månader — det kostar 100 miljoner kronor ungefär — så är ju riksdagen oförhindrad att åstadkomma detta.

Får jag så till sist, herr talman, bara säga detta. Herr Henriksson menar att vi som inte vilja ha tillbaka omsättningsskatten — jag tillägger: i en eller annan form — vi borde komma ihåg att någonting har hänt sedan 1946. Ja, visst har det hänt åtskilligt sedan dess. Men, herr talman, det har inte skett någonting som kan komma oss att ändra vår uppfattning om återinförandet av omsättningsskatten, som ända sedan 1940 har konstaterats vara en skatteform, som inte passar in uti vårt svenska skattesystem.

Herr HENRIKSSON, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Vad beträffar det särskilda utskottet har jag förfärligt svårt att tro, att det skulle kunna arbeta så illa att det inte kunde klara de aktuella problemen på kortare tid än tre månader. Meningen med det hela skulle naturligtvis vara, att man där fick ställa problemen i ett sammanhang, att man alltså först och främst fick göra klart för sig: vad skola vi ha dessa pengar till? Skola vi ha dem till att täcka finansministerns kapitalbudget eller skola vi använda dem i steriliseringssyfte? Detta är en viktig förutsättning för hela prövningen av problemet, och därför skall man inte avgöra frågorna i bakvänd ordning. Blev man på det klara med förutsättningarna, kunde man först lösa de aktuella förslagen, som jag förstår att herr Olsson i Gävle nu syftar på, nämligen spriten och tobaken.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Herr Olsson säger att han funnit, att den allmänna omsättningskatten var något som icke passade det svenska samhällets form. Ja, det kan ju herr Olsson säga, men är det mera smakligt att genom bilbeskattningen höja priserna på livsmedel och andra viktiga varor? Det är ju bara ett sätt att försöka lura svenska folket, tycker jag. För övrigt kommer den metoden att leda till sådana snedvridningar och så mycket olägenheter, att jag inte kan förstå att man kan finna det vara lämpligt att beträda den vägen, i varje fall om man har penningpolitiska utgångspunkter för sitt resonemang.

Vidare yttrade:

Herr SVEDMAN: Herr talman! Historien är livets läromästarinna, sade de gamla romarna. Senare tiders filosofer ha såtillvida korrigerat påståendet att de sagt, att människorna lära av historien att människorna ingenting lära av historien. Skulle därtill lord Bacons sats, att historien gör människan vis, vara riktig, ja, då ha vi förklaringen till det ringa mått av vishet varmed världen styres. Mänskligheten genomled ett första världskrig med dess elände och förstörelse och tog ingen varning, ingen lärdom därav. Det dröjde bara ett par tiotal år innan den var färdig för ett andra världskrig med ännu mer fruktansvärda konsekvenser, och nu går man litet varstans och bävar för ett tredje, och förmodligen sista. Med hänsyn till de nuvarande möjligheterna att föra krig torde ett nytt världskrig komma att sluta i Ragnarök.

Efter första världskriget samlades man i Nationernas förbund, som skulle bli ett bälverk för folkens fred och förtroende, ett förbund om vilket en engelsk statsman yttrade, att det var inget dåligt förbund, men det var ett förbund av dåliga nationer. Efter det andra världskriget har man samlats i Förenta Nationerna. Det förefaller som

om man mycket litet hade lärt av missagen och felgreppen från NF, när man byggt upp FN, att döma av den hittillsvarande snigelgången i framstegsarbetet.

Om vi efter denna utblick på världshorizonten skulle vända ögonen till området inom våra egna gränser och undersöka, i vad mån vi själva ha lärt av det upplevda och dess erfarenheter, i vad mån vi själva lärt av den senare tidens historia, kunna vi först fastslå att vi icke kunna rycka oss loss från det stora världssammanhanget och att dess prägel har satt sin stämpel även på oss och vårt tillstånd. Vi kunna inte bryta oss loss ur vår världsdal vare sig geografiskt, politiskt eller ekonomiskt. Men att, som våra styrande konsekvent söka göra, hänvisa till världsläget som den så gott som enda orsaken till vår situation, det torde kunna stämplas som intellektuellt svagt och moraliskt förkastligt. Vi kunna inte påstå att vår handels- och kreditpolitik, vår ränte- och skattepolitik, vår löne- och socialpolitik, som tillhoppa i hög grad konstituerat vårt dagsaktuella läge, äro enbart dikterade av den internationella depressionen. Nej, de äro i en avsevärd, för att inte säga avgörande grad en produkt av våra egna handlingar, vad vi åtgjort eller vad vi försummat. Men när världsläget är som det är, borde vår naturliga skyldighet vara att göra det bästa möjliga av omständigheterna. I det fallet hade vi en god utgångspunkt. Vi voro förskonade från direkt deltagande i kriget. Vår försörjningsapparat var oförstörd. Våra städer, fabriker och kommunikationsmedel voro icke bombade. Vi hade en vida gynnsammare ställning än så gott som hela världen i övrigt.

Under de kanske ekonomiskt svåraste åren under kriget såg det hoppfullt ut här hemma. Vi voro överens om att visa en klar front mot den fara som då dök upp och började göra sig allt kraftigare påmind, nämligen infla-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tionen, dyrtiden. Under åren 1942—1944 kunde vi upprätthålla praktiskt taget både lönestoppet och prisstoppet, och företagare och tjänstemän, liksom icke minst de organiserade arbetarna, visade en lovvärd behärskning, när det gällde anspråk på högre löner och inkomster. Men så småningom bröt den stora okunnighet i ekonomiska ting, som tyvärr i allt för stor utsträckning är till finnandes hos vårt folk, igenom och slöt i en penningdyrkan, vari man trodde sig finna räddningen. Men, som det så många gånger sagts, är det icke i penningar utan i varor och nyttigheter som räddningen skall sökas, alltså i produktion, men icke i sedelpressarnas produktion. Vad skall man med pengar till, om ingenting finnes att köpa? Det är såsom anvisningar på nyttigheter och varor som pengar äro av värde. Vi skulle kunna svälta ihjäl med händerna fulla av sedlar. Därför förstår man så väl att både statsministern och finansministern under senare halvåret upprepade gånger förklarat, att det icke finnes mycket utrymme för inkomstökningar, som bara skulle öka köpkraftstrycket och på det sättet öka slagsmålet om de varor, som finnas att köpa, varigenom ju dessa komme än mer att drivas upp i pris. Även Landsorganisationens representantskap har enhälligt vädjat om återhållsamhet i löneökningshänseende, men icke desto mindre beräknas den sammanlagda summan i löneökning, som nu kräves i de aktuella avtalsfrågorna, till omkring en miljard kronor. Man skulle kunna fråga om regeringens talesmän anse att denna summa inrymmes i det begränsade utrymme för inkomstökningen, som de så starkt markerat.

Det är av intresse att se hur fördelningen av inkomsterna inom näringslivet skett mellan å ena sidan aktieägarna, å andra sidan de anställda under den högkonjunktur som vi haft, och som i viss mån kanske varit vilseledande med hänsyn till sin beständig-

het. Industriförbundet har lagt fram en redogörelse omfattande 190 representativa företag och därvid påvisat, hurusom utdelningarna vid dessa företag under de gångna krigs- och krisåren stigit från ungefär 80 till 90 miljoner kronor, alltså med 10 miljoner kronor, medan löneökningen till de anställda stigit med 300 miljoner kronor, eller från omkring 450 miljoner kronor till 750 miljoner kronor.

De senaste årens inflation i Sverige har till större delen varit en inkomst-inflation och icke i samma mån en prisinflation. Detta framgår bland annat av Landsorganisationens egen utredning om löneutvecklingen, enligt vilken de manliga lönerna ökats med 75 % och de kvinnliga med 89 %, medan levnadskostnaderna endast stigit med 56 %. Denna inkomsthöjning har till stor del möjliggjorts genom kapitalförtäring, anlitaudet av reservlager och råvarutillgångar och under de senaste åren framför allt genom likvideringen av landets valutaresev.

Svenska folket har blivit allt slöare i kampen *mot inflationen* men så mycket intensivare satt in sina krafter i kampen *för kompensationen* och därmed givit de inflationsdrivande krafterna ett växande stöd.

Vår import har stigit ofantligt medan exporten starkt gått tillbaka. Detta började särskilt efter dåvarande handelsministerns uttalande i början av december 1946, när han signalerade importrestriktionerna, vilket satte liv i importörerna på ett sådant sätt att fjolårets import slog alla rekord i landets historia. Man kan därför instämma med en annan professor i nationalekonomi, som yttrade, att här följde myntlöshet på lösmynthet. Varför kunna vi icke exportera mer än 80 % av vad vi skickade ut 1938, frågade för en månad sedan Aftontidningen och gav själv svaret. Över huvud taget, skrev tidningen, kunna vi ej få ett fast grepp om vårt läge utan att också taga hänsyn

Vid remiss av statsverkspropositionen.

till våra för stora penninginkomster. I dessa ligger helt enkelt förklaringen till våra valutavårigheter och våra restriktioner.

Det börjar inom regeringen alltmer tendera dithän att man först gör upp utgiftssidan. Man säger: det här måste vi ha. Ja, sedan kommer man till inkomstsidan och blir både förbryllad och förvirrad, när pengarna ej räcka till, och så blir det nödvändigt att förklara allt fler och fler varor »umbärliga». Man bör komma ihåg, att staten icke har någon brunn att ösa pengar ur. Den föreställningen möter man eljest litet varstans, när man konstaterar alla växande och skiftande anspråk på staten och dess finanser. Staten får sina pengar ur näringslivet, ur produktionen. Några andra inkomstkällor finnas icke. Det är jorden, skogen, vattenfallen och gruvorna som skola bekosta våra utgifter. Så länge det är högkonjunktur går det någorlunda bra. Men när omslaget, depressionen, kommer, då kommer »den sure svie efter den söde klö». Vi ha börjat få en förkänning därav nu. Ordföranden i Sveriges industriförbund har nyligen gjort ett uttalande om utvecklingstendensen inom industrien. Otvivelaktigt förefinnes det ett allvarligt symptom på jämviktsrubbnings i vår ekonomi, framhåller han. En nyligen genomförd undersökning har givit vid handen nedslående resultat. Den industriella produktionen per arbetstimme visar avsevärt mindre stegrad takt mellan åren 1939—1946 jämfört med 1930-talet. All vinst av åtgärderna i syfte att öka produktionseffekten har slukats av den minskade årsarbetstiden per anställd, omflyttningen av arbetskraften, det sämre utnyttjandet av produktionsmedlen, materialbristen o. s. v. Detta är en tendens att observera.

I årets statsverksproposition har socialhuvudtiteln ökat med 382 miljoner kronor till 1 339 miljoner kronor. Samtidigt har försvarshuvudtiteln skurits

ned med 62 miljoner kronor och kommunikationshuvudtiteln med 48 miljoner kronor. Försvarshuvudtiteln är ju van att tjänstgöra som budgetregulator. Vi tycks inte ha lärt något av historien härvidlag heller, även om lärdomen ligger mindre än tio år tillbaka i tiden. Vi återkommer väl till detta i annat sammanhang. Inom parentes vill jag dock säga, att försvarskommitténs betänkande och förslag framkallat stark oro bland befolkningen i den landsända, jag har äran att här företräda. Jag hoppas att försvarsministern och regeringen skola visa större sakförstånd och bättre ekonomiskt omdöme än kommittén har visat.

Jag nämnde kommunikationshuvudtiteln. Där har man sparat in 48 miljoner kronor. På vad? På vägväsendet och särskilt på broarna. På kraftverkens utbyggnad, på järnvägarnas elektrifiering, alltså på rent produktiva områden. Här skulle dock kunna skapas värden, men där snålar man in för att lägga så mycket mera på det improduktiva. Detta sammanhänger säkerligen direkt med den omständigheten att finansministern visat större iver, när det gällt att föra fram socialistiska sår-intressen än när det gällt att skydda rikets finanser och upprätthålla vår ekonomiska standard.

I går uppträdde statsministern och gav uttryck åt en personlig optimism, som inte förvånade den som känner hans ljusa livssyn. Men han nödgades samtidigt medgiva att efterkrigsprogrammet tills vidare måste läggas på hyllan för att bida bättre tider. När jag hörde detta tänkte jag på innehållet i en norsk komedi som kom ut i början av seklet och i vilken komedi huvudpersonen även var en politiker, vilken i en monolog förklarade: »Jag sviker icke min övertygelse, men jag låter bara min övertygelse för tillfället träda tillbaka.» Statsministern betonade, att »vi gå icke ifrån efterkrigsprogrammet, även om det tills vi

Vid remiss av statsverkspropositionen.

dare får vila». Det står således icke på den aktuella föredragningslistan. För mig må efterkrigsprogrammet gärna ligga kvar bland »kvarglömda effekter». Jag tror att Sveriges folk för närvarande har större behov av andra punkter än de berömda 27.

Statsministern var nöjd med hur vi ha det. Vi ha mat, kläder och kaffe och litet av varje. Vi ha det bättre än folk i allmänhet i världen. Det har han rätt i. Men det är statskonstens uppgift att trygga framtiden. Statsmannens förnämsta egenskap är framsynthet, och det är oron för framtiden som nu intar stora delar av Sveriges folk. Bara den omständigheten att man nu fått lägga åt sidan efterkrigsprogrammet, som var aktuellt och som man trodde på för blott ett år sedan, visar väl, hur man i sin optimism kan bedraga sig på sitt framtida horoskop. I valrörelsen 1946 utlovade majoritetspartiet billigare och rymligare bostäder. Året därpå nödgades regeringen införa byggnadsstopp och ett bostadsproduktionsförbud i en form, som ingen tidigare torde ha drömt om i detta land. Så kan man misstaga sig, men det är just genom att göra så få misstag som möjligt som statskonsten visar förmågan av sin uppgift.

Ja, regeringens ledamöter, som varken äro okunniga eller obegåvade, känna säkert till vilka medel som nu skulle vara lämpliga och påkallade för att hjälpa oss ut ur de finansiella svårigheterna. Men den anser dessa medel »politiskt ogenomförbara». En av våra yngre nationalekonomer som icke tillhör den illvilliga oppositionen, professor Torsten Gårdlund, för få år sedan redaktör för den socialdemokratiska tidskriften Tiden, satte fingret på den sjuka punkten, när han i en artikel i Svensk Sparbankstidskrift skrev följande:

»En vänsterregering måste ha alldeles särskilda svårigheter att hålla kontroll över en ekonomisk utveckling som

den nuvarande; jag menar detta som ett helt objektivt omdöme, som måste fällas även av den som har sina sympatier åt vänster. Vad som behövs är sammandragning av inkomstvolymen och ökning av det enskilda näringslivets produktion. En regering som är de många små inkomsttagarnas vän och de enskilda företagarnas vedersakare är bäst lämpad för motsatt politik: att expandera inkomsterna och hålla produktionen tillbaka.»

Så talar en med socialdemokratien sympatiserande nationalekonom, när det vetenskapliga sanningskravet sprängt den partipolitiska taggtråden.

Man hade väntat att regeringen skulle ha fäst sig vid en eller annan punkt i något av de ekonomiska förslag, som framlagts i riksdagen. Jag syftar t. ex. på statsrevisorernas förslag 1946 om en höjning av pensionsåldern, ett förslag som tillstyrkts av statsutskottet och bifallits av riksdagen, och vilket förslag motiverades därmed att de skäl, som förelägo till sänkning av pensionsåldern 1934, icke längre nu äro till finnandes. Man har icke hört av något regeringsinitiativ i den saken.

Jag föreställer mig, att det vore lämpligt att överväga om icke förhandlingarna om arbetsavtal, som kräva stora kostnader och äro en mycket tidskrävande procedur, kunde på något sätt reformeras. Man börjar med förhandlingar mellan parterna för att fortsätta inför statens förlikningsman och slutligen inför särskilt förordnad förlikningskommission. Förhandlingarna bedrivs ofta månad efter månad. Vad det kostar i pengar och vad det kräver av kraft och tid, förstår envar. Vore det icke tänkbart att få en löne-domstol uppbyggd efter mönster av arbetsdomstolen? En domstol, som kunde avgöra dessa frågor mera smärtfritt och snabbt. När arbetsdomstolen inrättades mottogs den med starkt motstånd på socialdemokratiskt håll, men numera uppträda socialdemokraterna

Vid remiss av statsverkspropositionen.

och försvara den mot angrepp från kommunisterna. Jag skulle tro, att en liknande utveckling kunde tänkas även beträffande lönedomstolen.

Ja, herr talman, faran för vårt ekonomiska liv ligger väl väsentligen däri, att man organiserar och forcerar sina anspråk samtidigt med att man spolieerar förutsättningarna att fylla dem. Om högkonjunkturen skulle efterträdas av en längre depressionstid och om vi på världsmarknaden skulle få farliga konkurrenter från ekonomiskt mäktigare folk, vad skulle man då tillgripa för att täcka de snabbt växande statsutgifterna? Då är faran stor. Om vi icke göra krafttag i den ena eller andra riktningen kunna vi till sist hamna på en väg som leder till statens bankrott och folkets utarmning. Jag har mycket liten förhoppning om att varnandet härför skall vinna så särskilt stark anklang hos den för en behagligare propaganda vida känsligare folkmajoriteten, men den som icke låter övertyga sig av ord kommer att bli övertygad av lidandet, ty lika litet som man ostraffat bryter mot naturens lagar, lika litet bryter man ostraffat mot ekonomiens.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag har icke tagit till orda i denna debatt för att jag skulle kunna tillfoga något nytt utöver vad som blivit sagt förut både i kamrarna och i den offentliga debatten. Men det finns en bestämd synpunkt på hela vårt ekonomiska läge, som gäller icke bara nuet utan också en avsevärd framtid och som jag tror icke blivit tillräckligt uppmärksammat. Det är den omständigheten att man icke beaktar denna synpunkt som gör, att man vid försöken att komma till rätta med vad man anser vara galet i det nuvarande läget i så väsentlig grad endast tänker på vad statsmakterna kunna göra och icke kommer ihåg att även i vårt s. k. reglerade samhälle

ligga högst väsentliga delar av näringslivet mer eller mindre utanför det område dit statsmakterna, hittills åtminstone, ha velat sträcka sitt inflytande. Så snart detta är sagt vet jag genast svaret, nämligen att nu vill regeringen komma undan sitt ansvar genom att säga, att regeringen förmår ju ingenting. När det tidigare talats om vad man från statsmakternas sida ville göra, har man fått svaret: ja så, nu vill regeringen bli diktator över det ekonomiska livet. Det finns ett mycket vidsträckt område däremellan. Men jag tror att när det just gäller att avväga de åtgärder, som man vill tillgripa, och när det gäller att bedöma vilken effekt dessa åtgärder kunna få, skall man hålla mycket bestämt i minnet på vilka områden statsmakterna kunna ingripa och hur långt deras inflytande där sträcker sig.

Den finansplan, som nu är framlagd, må ha åtskilliga brister. Jag har hört åtskilliga talare nämna, att den icke är läsbar för vanliga dödliga. Jag tror att de som säga så underskatta de krav, som måste ställas på människor, som i det nuvarande läget skola syssla med näringslivets frågor. Det är nödvändigt för dem att tränga in även i sådana punkter, som man kanske tidigare tyckte att det var experternas sak att ensamma behandla. I denna finansplan finns i alla händelser en sak, som icke är svår att uppfatta, och en sak, som jag tror enighet råder om inom alla läger, nämligen det problem, som vi ställas inför och som hela världen så vitt man vet ställs inför, frågan: hur skall man kunna behärska prisutvecklingen? Detta innebär icke att man sätter som målet över alla mål en fullständigt oförändrad prisnivå. Det finns saker, som kunna vara mera väsentliga än en absolut fast prisnivå. Men erfarenheten sedan många årtionden, för att icke säga sedan längre tillbaka, har lärt oss att ett av medlen att åstadkomma en sådan ekonomisk utveckling,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

som icke på oförutsett sätt rubbar ekonomiska beräkningar och som icke på oförutsebara sätt skiftar ut fördelar och nackdelar mellan olika samhällsgrupper, är att man såvitt möjligt försöker hålla en fast prisnivå. I den debatt som förts under en längre tid i detta land har man uttryckt detta på det sättet att det gäller att bevara den samhällsekonomiska balansen. Jag har hört några talare i riksdagen säga, att det var ett besynnerligt uttryckssätt, och man har frågat, varför vi icke kunna nöja oss med att säga, att vi skola behålla prisnivån fast. Ja, men när man ställer sig den frågan: hur skall man kunna bevara en fast prisnivå, måste man kunna så att säga gå bakom prisnivån, till de faktorer, som bestämma prisnivån. Det är ju icke främmande för vanligt språkbruk att säga, att man har en fast prisnivå, när efterfrågan och tillgång på varor stämmer med varandra. Där har man omedelbart den samhällsekonomiska balansen. Det är den enklaste formen.

Men sedan frågar man sig: vad är det för delar, som sammansätta denna efterfrågan och denna tillgång? Och då kommer man till en rad olika moment, som äro uppräknade i finansplanen och om vilkas betydelse man i stort sett är enig. Vi äro också eniga om att det är utvecklingen av dessa faktorer och de möjligheter som finnas till inverkan på dessa faktorer från statsmakternas sida, som utgöra frågan om den ekonomiska politiken. Om vi nu skärskåda dessa olika faktorer, skola vi finna, att en del av dem ganska väl ligga inom området för statsmakternas inflytande, medan andra mer och mer fjärma sig därifrån. För att börja med budgeten i trängre mening kan man säga, att det är klart att där är ett område, där statsmakterna mest obegränsat utöva sitt inflytande. Statsmakterna kunna bestämma om vi skola ha en balanserad budget, alltså en budget där inkomster och utgifter för löpande ändamål täcka

varandra, eller om vi skola ha en underbalanserad budget, där man lånar en del pengar för att täcka driftbudgetens utgifter, och slutligen ha vi den s. k. överbalanserade budgeten, där man skaffar större inkomster än som behövas för utgifterna. Här kan man alltså säga, att statsmakterna äro i viss mån suveräna, låt vara att det är alldeles uppenbart att de särskilt under valår icke kunna handla alldeles fritt, i vart fall icke utan att ta all hänsyn till hur medborgarna komma att uppfatta deras politik i fråga om utgifter och deras politik i fråga om inkomster. I den utsträckningen kan budgeten alltså spela en roll även utanför det egentliga statsfinansiella området och vara en faktor av vikt i den samhällsekonomiska balansen; det är en av balansfaktorerna.

I sitt i går hållna anförande erinrade herr Ohlin om att statens budget måhända icke är någon av de väsentligaste faktorerna i detta avseende, och däri skulle jag nog vilja ge honom rätt, åtminstone i det läge vari vi nu befinna oss. Läget är emellertid ganska mycket annorlunda i andra länder, där man har en fruktansvärd inflation, som icke minst tar sig uttryck i och i viss mån också framkallas av att man har en i allra högsta grad underbalanserad budget; man har med andra ord icke förmåga att skaffa staten inkomster för att täcka löpande utgifter, utan man lånar helt enkelt pengar, som icke äro verkliga sparmedel utan i grund och botten ett nyskapande av köpkraft. Under sådana förhållanden är det alldeles klart att en dylik underbalanserad budget spelar en mycket väsentlig roll för vidmakthållandet och skärpan det av inflationen. Det är — höll jag på att säga — möjligt att underbalansera budgeten hur mycket som helst. Däremot tror jag det icke vara möjligt att överbalansera den på samma sätt, och därför måste så att säga vidden av det inflytande, som en budget kan utöva för

Vid remiss av statsverkspropositionen.

dämpandet av en inflationsartad prisstegring eller hämmandet av en inflationsartad tendens vara mera begränsad. Men att ett sådant inflytande finns det har varit så allmänt erkänt, att jag icke trott att det skulle vara nödvändigt att här i riksdagen ytterligare säga något om den saken. Jag skall emellertid komma tillbaka till den punkten på tal om skatterna, eftersom man både i denna kammare och i medkammaren har uttryckt den meningen, att om en sådan överbalansering av budgeten skulle kunna fylla sin uppgift att motverka prisstegringen måste de pengar staten tar in behandlas på ett alldeles särskilt sätt; de skola nämligen läggas på kistbotten, steriliseras och icke komma till någon som helst användning. Jag skall som sagt återkomma till den frågan och vill här bara erinra om, att detta är ett område, där statsmakterna kunna utöva ett låt vara begränsat inflytande. Jag förmodar att alla som varit med om de stora diskussionerna under den förra krisen, d. v. s. den depressionskris vi då hade att göra med, som gav för låg sysselsättning och som utmärkte både Sveriges näringsliv och andra länders, veta, att då spelade frågan om en underbalansering av budgeten en ganska betydande roll. Då rörde sig också tvisten om hur mycket statens ingripande kunde betyda. Det är på samma sätt nu. Man kan ha delade meningar om hur mycket en överbalansering kan åstadkomma och om hur långt man skall driva en dylik, men att den har en funktion att fylla och kan utöva ett icke alldeles obetydligt inflytande tror jag vi kunna vara överens om.

På andra områden blir emellertid statsmakternas inflytande genast mera begränsat. Herr Ohlin sade i sin låt mig kalla det värdering av olika faktors betydelse för nuvarande läge och den samhällsekonomiska balansen, att enligt hans uppfattning ligger investeringsverksamheten i centrum. Han

vill till och med sätta den före frågan om inkomstutvecklingen. Det har annars under denna debatt i riksdagen icke varit fallet. Jag tror snarare att man har det intrycket att man på de flesta håll anser sig vara mest oroad av tanken på att inkomsterna i pengar under ett kommande år skulle kunna stiga. Vare sig man har den ena uppfattningen eller den andra — att där göra en avvägning är nog ganska meningslöst — är det tydligt, att investeringsverksamheten ligger bara till en del under statsmakternas kontroll. Jag vill redan nu framhålla en sak, som gör att denna fråga säkerligen för oss alla har en mycket, mycket större betydelse än bara ögonblickets diskussion. Vi skola komma ihåg, att alla samhällen, även de i Västeuropa och på andra sidan haven, länge befunnit sig i en utveckling, där man mer eller mindre har kommit bort ifrån vad man kan kalla ett självreglerande fritt ekonomiskt system, i vart fall ett fritt ekonomiskt system av den typ, som fortfarande i vanliga fall spökar i ekonomiska läroböcker och som brukar utgöra idealbilden av ett fritt näringsliv, nämligen ett samhälle med mycket, mycket begränsade uppgifter för vad man kallar stat och regering och vad jag skulle vilja kalla begränsat inflytande för väldiga sammanslutningar. Man bygger på en marknad, där det finns ett ofantligt antal enskilda, vilkas verksamheter så att säga ta ut varandra och där intet avgörande i väsentlig mån kan lokaliseras till någon betydelsefull grupp, vare sig enskilda eller sådana som ha hand om samhällsekonomin. I ett dylikt samhälle, som vi nu befinna oss i, måste det på ett eller annat sätt bli ett samspel mellan offentliga och enskilda intressen. Även om man skulle anse det önskvärt tror jag att det är hopplöst att tänka sig en hastig utveckling vare sig åt det ena hållet eller det andra. Jag tror icke att det finns många som anse det önskvärt att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

denna blandekonomi avlöses av ett centralt reglerat näringsliv, där inflytandet på alla faktorer ligger i händerna på små grupper, de må vara utsedda hur som helst. Men jag vågar också anta att det icke finns många som tänka sig att man skall kunna komma något väsentligt tillbaka, om det nu någonsin funnits ett sådant samhälle, där statsmakternas funktioner varit ytterligt strängt begränsade och där det icke funnits dessa stora grupper av betydelsefulla maktägare inom det ekonomiska livet.

Är det på det viset, icke bara för den nuvarande bristsituationen utan också för den framtid, som vi som icke äro alltför unga kunna få vara med om, undrar jag om vi icke skulle lite resonligare kunna fundera över hur vi vilja ha det ordnat med samhälls- ingripanden och hur vi skola kunna komma till rätta med de faktorer, som icke direkt ligga inom samhällsmaktens sfär. Jag sade detta när jag kom fram till investeringarna, därför att här ha vi de för oss för ögonblicket tydligaste exemplen. Vi ha å ena sidan statens investeringar, som icke äro små. De fylla en icke obetydlig del av fältet. Över dem kan man ju säga att staten har makt. Men det finns något, som man icke får glömma bort när det gäller en avvägning mellan dessa statliga investeringar och enskilda investeringar, nämligen själva det faktum att de äro statliga investeringar. Det hänger samman med att de ansetts vara så betydelsefulla att de ha lagts i det allmännas hand, oberoende av om man haft den ena samhällsåskådningen eller den andra, och det betyder att det säkerligen är väsentligt svårare att starkt begränsa sådana kapitalinvesteringar, om vilka samhället har hand. Jag skall be att få ta ett enda exempel just nu därför att det är så aktuellt. Det gäller utbyggnaden av våra vattenfall och vårt distributionsnät. Det är klart att vi måste erkänna att detta i nuvarande

läge har en prioritet kanske framför det mesta och andra investeringar. Jag vill icke säga detsamma om vägväsendet, som herr Svedman nyss talade om och som han ansåg försummat. Det är klart att många mena att vägväsendet är så betydelsefullt att det borde gå före en del av de statliga investeringarna och säkerligen också före en hel del enskilda.

Ett annat område av investeringsverksamheten, som staten för närvarande kommit att utöva ett bestämmande inflytande över, är bostadsbyggandet. Bostadsbyggandet är så betydelsefullt att vi väl litet var icke utan vidare vilja betrakta det som en sådan där variationsfaktor, som är till för att om det behövs pressas ned hur långt som helst eller om det behövs vidgas ut så mycket som möjligt. Byggnadsverksamheten är en nyckelindustri i vårt samhälle, och det är därför kanske mera önskvärt att den fortlöper mera jämnt än att den är underkastad mycket starka svängningar. Detta hindrar icke att den under nuvarande förhållanden håller på att begränsas och kommer att begränsas. Statens bostadsbyggande och kontrollen över andra byggen, som statliga byggnadsberedningen har, är mindre än hälften av hela investeringsverksamheten.

Det är klart att under sådana förhållanden frågar man sig: hur långt sträcker sig det allmännas ansvar, vad kan göras för att även på de områden, som icke direkt ligga under det allmännas kontroll, åstadkomma en sådan minskning, som svarar mot tillgången — jag kan också på denna punkt instämma med herr Ohlin — icke med tillgången på vissa råvaror o. s. v. utan tillgången på det s. k. frivilliga sparandet, där man måste ha balans mellan investeringar och sparandet för att kunna upprätthålla den s. k. samhällsekonomiska balansen. I ett samhälle, som vore ett idealsamhälle av det fria näringslivets typ, där har man

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ett osvikligt medel. Man ser nämligen till, att investeringsverksamheten där hålles inom de gränser, som medgivits av sparandet. Det betyder, att när sparandet visar, att det finnes knapphet på sparande, så höjer man räntan, och genom att på detta vis så att säga driva bort efterfrågan efter kapital för investeringar håller man balansen. De faktorer, som leda till att räntan i vårt till hälften reglerade samhälle icke spelar samma roll som tidigare, skall jag ej ingå på. Jag hoppas, att jag tolkade herr Ohlin rätt, när han uttryckte sig på det sättet, att han ej nämnde något om räntan utan i stället talade om åtgärder för — om jag ej missminner mig — kreditbegränsning. Det finnes nämligen andra vägar att gå, på vilka man kan se till att ej krediten tar större omfång än som är rimligt.

Men redan där ser man ju, hur ansvaret icke helt kan läggas på statsmakterna och att det är ett problem på vad sätt man i det fallet skall kunna komma till en balans. Överenskommelser — har jag skrivit i finansplanen — med företrädare för det enskilda näringslivet äro önskvärda. Huruvida sådana överenskommelser äro möjliga är ej lätt att säga. Den enskilde vill ju gärna bestämma över sina egna investeringar; han tror, att han kan bedöma det bäst; han tror kanske också, att han bäst kan bedöma vad som är gagneligt för samhället. Men det kanske också är möjligt att, såsom jag hört uppgivas, efter den våldsamma expansionen i fråga om kapitalinvesteringar åtminstone inom vissa betydelsefulla delar av det svenska näringslivet den uppfattningen har börjat göra sig gällande, att man får visa större återhållsamhet och att det alltså under de närmaste åren kommer att bli en begränsning av de enskilda investeringarna, vilket ju måste anses vara önskvärt.

Om man nämligen icke kan begränsa investeringarna, vad finnes det då för sätt att åstadkomma balans? Jo, såsom

jag redan nämnt, eftersom balansen beror på att det finnes en jämvikt emellan vad man vill taga för kapital i anspråk för att göra investeringar och den mängd av sparmedel, som folket vill ställa till förfogande, är det klart, att om man ej tillräckligt eller tillräckligt hastigt kan begränsa investeringarna eller om man skulle anse, att det ej är önskvärt att så mycket begränsa investeringarna, finnes det en annan möjlighet. Det är att öka tillgången på sparmedel. Att det ej bara kan ske genom förmaningar är klart. Att propagandan kan spela en roll är nog säkert. Att man på vissa vägar kan stimulera sparandet är också antagligt. Så finns det ett sätt, som heter tvångsparande, det vill säga man tvingar genom skatter folk att avstå från en del av sin inkomst.

När vi för nu något över ett år sedan på hösten 1946 diskuterade omsättningsskattens vara eller icke vara, så minnas vi nog alla, att det var denna synpunkt, som var fullständigt dominerande. Alla önskade säkert få bort omsättningsskatten. Men frågan var: fyller den icke en uppgift just såsom en sådan framtvingare av sparande? Vi, som hade ansvaret för att den bortogs, bedömde läget så, att man vågade göra det. Men vi förnekade ej ett ögonblick, att ett bibehållande av omsättningsskatten — lägg märke till: fortfarande utan att öka statens utgifter — alltså ett bibehållande av omsättningsskatten, som skulle skapa ytterligare ett stort överskott i budgeten, skulle ha en återhållande effekt i det läge, där man hade anledning att befara vissa prisstegrande faktorer.

Jag kan på den punkten just knyta an till det förslag till höjning av konsumtionsskatter, som nu har framlagts. Hade vi ej tagit bort omsättningsskatten från den 1 januari 1947 utan hade den stått kvar till den 1 januari 1948, så är det väl sannolikt, att med den mänskliga naturens tröghet och böjelse att gå

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det minsta motståndets väg hade man icke tagit bort den den 1 januari 1948 för att ersätta den med en rad så kallade punktskatter, för att använda herr Henrikssons uttryckssätt. Man hade antagligen sagt, att det vore enklast och bäst att låta den stå kvar, och den hade fyllt samma uppgift.

När jag säger detta, undrar jag, vad herr Henriksson och andra, som yttrat sig på samma sätt som han, verkligen tänkte sig, då de ansågo, att omsättningsskatten skulle bibehållas. Ha de verkligen tänkt sig, att de 400 miljoner kronor, som omsättningsskatten inbragte, skulle, för att fylla sin uppgift, på ett besynnerligt sätt steriliseras annorledes än andra statsinkomster? Eller är det icke en alldeles ny idé, som kommit upp i samband med de nya skatterna?

Vid frågan om dessa nya skatter skall jag icke uppehålla mig. Att vi talat om skatter på »umbärliga» varor trodde jag icke skulle kunna missförstås på det viset, att man skulle kunna säga: ja så, nu anser regeringen, att bilismen är umbärlig! Det är ändå den större delen av skatterna, som verkligen avsetts att vila på vad vi alla mena vara umbärliga varor. Att man sedan för att få ett någorlunda stort belopp ansett nödvändigt att gå in på ett sådant område som bilismen är en annan sak. Jag skall gärna erkänna, att bilismen till sitt väsen är en nödvändig och nyttig verksamhet, men att det där finnes vissa delar som kunna betraktas som umbärliga är självklart. Man får komma ihåg, att det som visat vägen att använda sig av bilismen för att skaffa medel har icke varit enbart den statsfinansiella synpunkten, utan det har varit den farhåga, som omedelbart inställde sig, när vi tvingades göra en importreglering, att man just när det gällde importen av bensin, för att ej tala om bilar, bildelar och smörjoljor o. s. v., skulle tvingas till en utomordentligt hård nedskärning. Vi veta

alla, att det under lång tid varit tal om att helt enkelt eliminera 50 000 av dessa bilar, som man icke anser vara av alldeles nödvändig karaktär. Det är såsom ett hjälpmedel för att åstadkomma en valutabesparing och i den mån det är möjligt undvika längre gående och mycket otrevliga restriktiva åtgärder som frågan om denna beskattning tagits upp.

Jag sade detta för att komma tillbaka till frågan om användandet av pengarna. Jag vet ej, hur det skall vara lättast att klargöra min ställning till den där tankegången, som har utvecklats av herr Henriksson i dag och som utvecklades av förstakammarhögerns ledare herr Domö i första kammaren och som jag sett framföras från andra håll. Jag får säga, att jag vet icke, hur det skall vara möjligt att göra det riktigt klart. Om jag efter de krav, som herr Ohlin ställde för samarbete med socialdemokraterna, skulle våga hemställa om en begränsad samverkan för att upplysa folk om det rätta förhållandet mellan sparande och investeringar, skulle jag göra det. Ty det kan hända, att man hellre lyssnar till honom på det håll jag syftar på.

Jag kan gå ut ifrån en enskild. Jag skulle gärna vilja, att herr Henriksson och andra med honom, som äro inne på samma tankegång, få fundera på detta. Det är en enskild som har en viss inkomst. Det är icke en egnahemsbyggare utan en, som har en liten verkstad, där han vill sätta in en liten maskin. Han vet vad denna kostar. Han vet, att han kan, om han vill, spara in pengar till maskinen på några år. Han kan också leva upp sina inkomster och låna pengar för att köpa maskinen. Det är klart, att om han i stället för att låna pengar köper maskinen med sina sparmedel, har han lättat kapitalmarknaden med samma summa eller, rättare uttryckt, tillfört samma summa till kapitalmarknaden och alltså lämnat större

Vid remiss av statsverkspropositionen.

utrymme till kapitalinvesteringar än om han ej sparat dessa medel.

Om man komme till honom och sade: »Detta har icke någon verkan; dina egna sparmedel på 2 000 kronor skall du lägga i skrinet och låna 2 000 kronor!» skulle han bli förvånad. Jag tror, att alla, som sysslat med detta, bli förvånade över denna tankegång. Jag tror, att det hänger samman med att man icke har riktigt klart för sig en annan sak. Det låter ju resonligt, om man säger så här: ja, men om vi spara 500 miljoner? Lägg märke till, att jag gör ett antagande, som naturligtvis icke kan innebära, att om vi taga ut 500 miljoner kronor i skatter på konsumtionsvaror, så blir det 500 miljoner kronor ytterligare sparade. Vi veta ej, hur mycket som kommer av vad som ändå skulle hava sparats. Men om jag går ut ifrån, att vi taga 500 miljoner kronor i skatt och minska konsumtionen med 500 miljoner kronor, säger man: men om dessa 500 miljoner kronor användas för att täcka statens kapitalutlägg, komma pengarna ändå i rörelse; det blir ingen minskning av köpkraften. Det är tydligen detta argument, som verkar så övertygande på många människor: det blir ingen minskning av köpkraften därför att alla pengarna bli använda. Att de ej bli använda till konsumtion gör ingenting, ty de bli ändå använda till investeringar.

Jag trodde, att det skulle vara alldeles tillräckligt att erinra, att om detta argument skulle ha någon riktighet i sig, skulle det vara ett argument mot allt sparande. Ty det är alldeles tydligt, att om svenska folket ville av någon anledning bekväma sig att spara så och så många hundra miljoner varje år utöver vad det eljest brukar sätta in på bank eller nedlägga i aktier, obligationer o. s. v., är det meningen, att pengarna skola komma till produktiv användning. Alltså, herr Henrikssons argument slår ihjäl nyttan av sparande, om icke detta sparande steriliseras, lika väl som

det slår ihjäl tanken på sparande genom höjda skatter.

Men jag kan gå till andra sidor av denna argumentering, om kammaren tillåter. Det är nämligen så, att statens investeringar komma till efter överväganden om att man anser dem vara tillräckligt nyttiga för att de böra komma till stånd på det ena eller andra sättet. Det är på samma sätt som med den där lille hantverkaren, som jag talade om, att han beslöt att skaffa sig en maskin som kostade några tusen kronor: den skall komma till stånd antingen så att han sparar pengar själv eller så att han lånar dem av någon annan. Om vi gjort klart för oss, att staten skall göra investeringar för 500 miljoner kronor, är det alldeles uppenbart, att om staten skaffar sig dessa pengar genom att medborgarna lämna ifrån sig 500 miljoner, som de spara på sin konsumtion, så belasta icke dessa 500 miljoner kapitalmarknaden. Om däremot staten lånar dem utan att medborgarna spara, så är det klart, att då blir det efterfrågan på ytterligare 500 miljoner kronor.

Nu kan jag icke förstå hela resonemanget, såvida icke man går ut ifrån att det finnes en viss begränsad mängd av kapital och att sålunda, om staten lånar 500 miljoner, så blir det 500 miljoner mindre för andra att låna. Men såvitt jag förstår går det ej till på det viset. Nu vågar jag anknyta till våra erfarenheter från diskussionen om en depression. Lika väl som vi nu kanske allmänt anse, att en depression uppstår, när alla sparmedel icke bli använda, d. v. s. om människorna spara och sätta in pengarna på olika vägar men det icke finnes tillräckligt med företagsamhet för att använda dessa medel. Låt oss taga ett enkelt exempel, som ligger någorlunda intill de svenska förhållandena. Om det är 20 000 miljoner i inkomst och om 4 000 miljoner av denna inkomst sparas, är det utan vidare ett utrymme av 4 000 miljoner för att göra kapitalinvesteringar. Om det ej skulle

Vid remiss av statsverkspropositionen.

finnas företagsamt folk eller offentliga korporationer, som tyckte, att det lönade sig att låna 4 000 miljoner utan bara ville låna 3 000 miljoner, bleve det 1 000 miljoner som icke bleve använda. Då brukar man säga, att det leder till minskad köpkraft, depression och sänkta priser.

Men det kan i stället vara så att när det finns dessa 4 000 miljoner sparade folk är företagsamt och tror så mycket på framtiden men staten också har sådana anspråk på kapitalmarknaden, att de 4 000 miljonerna icke räcka för att täcka kapitalbehovet, utan staten använder 2 000 miljoner och de enskilda 4 000 miljoner; det blir 6 000 miljoner. Då förstår jag icke annat än att det blir en ökning av köpkraften genom utvidgning av krediten. Det blir då högkonjunktur, spekulationshausse, prisstegring, tendens till inflation.

Jag kan således icke se annat än att det måste vara något misstag i det där resonemanget som herr Henriksson förde. När han yttrade sig i dag, var han inne på en helt annan tankegång, som är fullt riktig men som egentligen bara bestyrker detsamma. Han sade nämligen, att om vi skola taga de där skatterna för att bekämpa inflationen, skola de steriliseras; de skola läggas undan på kistbotten. Och så sade han — det var det intressanta: sedan skall staten gå ut och täcka sina kapitalbehov genom att suga upp nya sparmedel. Ja, om herr Henriksson menar, att staten kan få fram nya sparmedel, nya 500 miljoner kronor, är det klart, att på det viset motverkar man ytterligare de inflatoriska tendenserna. Ty då har man icke sparat bara de första 500 miljonerna utan också 500 nya miljoner. Det är klart, att spar man dubbelt så mycket blir effekten dubbelt så stor.

Även om det är på det sättet, att investeringarna endast delvis äro underkastade statsmakternas inflytande och att sparandet på samma sätt bara delvis är underkastat statsmakternas infly-

tande, så skulle jag för att bemöta ett argument, som har kommit fram många gånger under dessa diskussioner, särskilt sedan skatteförslagen i våras lades fram, kanske säga ett ord om sparandet och dess utveckling också i vårt samhälle.

Jag tvivlar icke på att skattelagstiftningen har inflytande på sparandet. Det är väl alldeles uppenbart, att höga skatter på höga inkomster måste minska utrymmet för enskilt sparande. Det kan aldrig råda någon meningsskiljaktighet om den saken, eftersom folk med stora inkomster antagligen spar mera än folk med mindre inkomster. Alltså man kan säga, att skatten betalas åtminstone delvis av det som annars skulle sparas. Det är tydligt, att eftersom skatten blir mera progressiv får man i de samhällen, som vilja ha progressiv beskattning, finna sig i att möjligheterna för folk med stora inkomster att spara lika mycket som förut bli begränsade, i vissa fall mycket begränsade. Där om råder intet tvivel. Men det är icke närmast den invändningen som göres, ty frågan om höjden av skatterna har kanske icke varit mest i blickpunkten, utan vad man talat om är det angrepp mot själva sparviljan, som vissa former av beskattning innebära. Det är där man har kommit fram med kritik mot skatteförslaget. Jag har inte tänkt ta upp någon diskussion om den saken utan endast velat framhålla, att om man såsom tecken på en sådan verkan av de nya skatterna vill redan innan de trätt i kraft anföra utvecklingen av sparbanksinsättningarna, får man komma ihåg, att dessa insättningar i så väsentlig grad, att man kan säga nästan helt, komma från sådana grupper, som icke drabbas av de nya skatterna. Viktigare är emellertid, att en minskning av sparandet tycks ha förekommit tämligen runt om i världen — i alla händelser företer inte Sverige någon särbild. För något år sedan såg jag, att det i Förenade staterna gjorts en utredning, som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

visar, att folk i mycket stor utsträckning redan under 1946 levt på sina gamla besparingar, och tämligen säkert har utvecklingen under 1947 med stigande priser lett till att folk i ännu större utsträckning tagit sina besparingar i anspråk.

Jag vill nu från frågan om investeringar och sparande gå över till frågan om utrikesbalansen. Det är klart att även på detta område är statsmakternas inflytande begränsat. Jag menar inte, att frågan om tidpunkten för importregleringens införande här är avgörande, utan vad jag syftar på är att om importen visat sig vara större än exporten, kan man inte utan vidare dra den slutsatsen, att importen bör begränsas. Det är mycket möjligt och kanske rent av sannolikt, att det ur landets synpunkt vore mera önskvärt om exporten ökades, så att importen kunde hållas uppe på samma nivå.

I fråga om exportens storlek upphör, såsom vi veta, i inte obetydlig grad samhällets inflytande att göra sig gällande. Staten kan visserligen begränsa exporten, och vi ha ju tidigare fått göra det för att förhindra en prisstegring och bibehålla en tillräcklig mängd varor inom landet, men en ökning av exporten ligger väsentligen i de enskilda producenternas hand — där ser man återigen en gräns för det statliga inflytandet. Om importregleringen skall jag bara säga, att den är ett specialfall av den bristhushållning, som vi varit tvungna att hålla oss med efter kriget.

Herr Ohlin sade, att ett samhälle med ekonomisk balans och färre regleringar är bättre än ett samhälle med brist på balans och många regleringar. Det är alldeles riktigt. Jag ber om ursäkt för att jag instämmer i så mycket av vad herr Ohlin yttrade, men jag kan inte låta bli att göra det, därför att han sade många ting, som jag är ense med honom om. Jag tror inte han behöver befara några invändningar från vår sida mot detta omdöme. Frågan är bara hur man

skall kunna åstadkomma den balans, som gör att man kan undvara regleringarna. I den mån regleringarna äro ett utslag av brist äro de givetvis ofrånkomliga. Nu vet jag, att ordet brist är ett tvetydigt ord. Man måste säga i förhållande till vad det är brist. Man säger nu, att det är brist i förhållande till efterfrågan. Jag är säker på att herr Ohlin säger, att efterfrågan är för stor och att detta i sin tur beror på inkomstutvecklingen, som gör att vi har för mycket pengar att röra oss med.

Om jag emellertid bortser från detta, är det klart att samma bristhushållning, som föranlett oss att införa ransoneringsring på livsmedel och vissa produktionsvaror, har tvingat fram en ransoneringsring av de varor, som man köper utifrån, d. v. s. en ransoneringsring av användandet av främmande valutor. Jag skall inte ta upp tiden med att diskutera, huruvida en sådan ransoneringsring borde ha kommit tidigare. Det förefaller mig som om statsministern i sitt yttrande i går tillräckligt behandlat den saken. Vi ha ju inte förlorat det som omformats från att vara valutor till att bli nyttiga och nödvändiga varor i vår produktion. Det är i den mån dessa valutor omformats till varor, vilka vi numera tycka vi gärna kunnat undvara, som man kan säga, att fel begåtts. När vi väl fått klart, vilket vi väl en gång skola få, i vilken utsträckning våra valutor använts till ting, som vi alla skulle vara eniga att anse som överflödiga med hänsyn till vår kommande och nuvarande standard, då kunna vi bedöma, hur mycket av denna import som skulle ha kunnat undvaras. Jag skall gärna medge, att även om vi vid denna undersökning skola komma till det resultatet, att vi med en klok hushållning ändå skulle ha importerat ungefär lika mycket som vi ha importerat för dessa valutor, återstår jämväl frågan, huruvida inte fördelningen mellan olika varor av denna import borde ha varit annorlunda för att bättre överensstämja med

Vid remiss av statsverkspropositionen.

våra långsiktiga behov. Man måste även undersöka, om denna fördelning inte åtminstone i någon mån kan bli föremål för den kritik, som herr Ohlin formade i exemplet med egnahemsbyggaren. Herr Ohlin sade, att denne egnahemsbyggare har använt sina pengar, inte för att göra nyttiga investeringar, utan för att fylla sitt skafferi med en mängd utländska konserver. Jag hyser inte något förakt för konserver — även de fylla kanhända sin uppgift — men jag kan mycket väl tänka mig, att vår import under dessa år, även om den till omfånget borde ha varit lika stor som den varit, likväl borde haft en annan sammansättning. Jag vill understryka vad jag sagt i första kammaren, nämligen att kritiken mot importregleringen är ett uttryck för den föreställningen, att statliga organ, som ta hänsyn till hela näringslivets behov, skulle ha ett bättre omdöme om vad näringslivet behöver än de enskilda företagare, som nu styrt om importen.

Jag skall inte förneka, att herr Ohlin har rätt i att upprätthållandet av balans i utrikeshandeln hör till statens centrala uppgifter. Men även vissa centrala uppgifter kunna ibland råka ut för sådana olyckshändelser, att det inte blir möjligt för vilken regering som helst att reparera skadorna. Utvecklingen i Kanada är ett belysande exempel på detta. Det finns inget land av en storlek någorlunda jämförbar med vårt lands, som ger ett bättre exempel på vad jag vill kalla försöken att så snabbt som möjligt komma bort från krigsregleringar. Sedan krigets slut har man steg för steg, mycket målmedvetet avskaffat den ena regleringen efter den andra, däribland priskontrollen. Man har till och med höjt den kanadensiska dollarns värde i förhållande till dollarn i USA på samma sätt som vi höjt kronans värde, och ändå har Kanada fått göra precis på samma sätt som vi: plötsligt införa en radikal importbegränsning, där de till och med, som de själva säga, visa av det

svenska exemplet, inte brytt sig om någon övergångstid utan klippt till på ett sätt, som här skulle ansetts utomordentligt brutalt. Det går emellertid lättare för den kanadensiska regeringen, som är av en moderat liberal karaktär och har en liten, men ändå en viss majoritet, att genomföra sådana åtgärder. Såsom ofta är fallet finna sig de kretsar, som drabbas av åtgärderna, lättare i åtgärder av samma slag som vi ha vidtagit, om dessa åtgärder ha genomförts av en regering, som de betrakta som sin egen.

Om jag vågade, skulle jag tala om att jag för inte länge sedan hade ett samtal med en man, som är mycket initierad i ekonomiska frågor och som står utanför partilivet. Jag frågade, vad han trodde att folk skulle säga inom näringslivet, om vi för närvarande hade haft en annan regering. »De skulle säga, att den var ganska bra», svarade han. Jag vill inte anföra detta som ett avgörande omdöme, men det kanske inte är utan en viss kärna av sanning.

På tal om denna överskottsimport sade herr Ohlin — jag ber om ursäkt att jag gör ett nytt instämmande — att även om det är riktigt att vi ha lagt en inte obetydlig del av detta importöverskott på lager, så att i lyckligaste fall kanske bara hälften av importöverskottet använts under 1947 och den andra hälften sålunda skulle kunna användas under 1948, är det bara en tröst på kort sikt, en galgenfrist, som han uttryckte det. Ja, den som står under galgen kanske inte anser ett år vara en så dålig frist. Under rådande förhållanden skulle jag inte anse ett år vara så kort tid, om det lyckliga inträffade, att dessa kvantiteter verkligen stodo till förfogande för näringslivet under 1948 och därigenom eliminerade en hel del av de svårigheter vi annars måste räkna med, när vi äro på det klara med nödvändigheten, vilket vi alla äro, att skapa balans mellan export och import.

Jag kommer så till någonting, som herr Ohlin visserligen icke heller vill

Vid remiss av statsverkspropositionen.

anse som det allvarligaste draget i vår ekonomiska ställning, men som han säkerligen dock tillmäter stor tyngd, nämligen inkomstutvecklingen. Vilket ansvar regeringen kan ha för utvecklingen under åren efter kriget, det får var och en bedöma efter sin uppfattning om regeringens möjligheter att bestämma över inkomstutvecklingen. Företagarnas inkomster äro beroende av priset på företagens produkter, det gäller både industri, jordbruk och andra näringsgrenar. I den mån priskontrollen har kunnat vara effektiv och ge det resultat vi själva önskat, kan man säga, att statsmakterna äro ansvariga för utvecklingen av priserna på priskontrollerade varor. Jag behöver inte beröra de svårigheter, som varit förbundna med priskontrollen. När vi ha talat om att priskontrollen bör spela en betydande roll, har oppositionen knappast uppmanat oss att bara dra åt skruvarna. Vi ha i stället fått veta, hur svårt, för att inte säga omöjligt, det är att behärska priserna på olika områden, och man har med all rätt pekat på de avigsidor, som en sträng priskontroll kan föra med sig, t. ex. att produktionen tvingas över från priskontrollerade varor till sådana som inte kunna kontrolleras. De svårigheter, som jordbrukarna ha med priserna på sina produkter och därmed med sina egna inkomster, behöver jag inte erinra denna kammare om, som i så väsentlig utsträckning består av jordbrukare. Dessa ha kanske inte så mycket emot att man talar om löneutvecklingen som en inflationsdrivande faktor men äro mindre villiga att erkänna, att utvecklingen av jordbrukspriserna kan verka inflationsdrivande. De säga i stället, att det är löneutvecklingen inom jordbruket, som förorsakat utvecklingen av jordbrukspriserna. Jag skall inte diskutera denna fråga här, utan jag har bara velat erinra om hur omfattande detta problem är och hur otroligt man förenklar detsamma, om man säger, att inkomstutvecklingen ger

tendenser till inflation och att regeringen därför inte skött inkomstutvecklingen som den bort göra.

Herr Ohlin vet ju, liksom de övriga ledamöterna av den gamla samlingsregeringen, att införandet av provisoriska tillägg till statstjänarlönerna var ett betydelsefullt avgörande. Därigenom övergav man nämligen den linje man tidigare hade hoppats kunna följa, nämligen att om inte helt, så i alla händelser i det väsentliga, bibehålla penninginkomsterna och låta den väntade höjningen av levnadsstandarden komma genom en sänkning av priserna. Denna linje övergavs definitivt vid den definitiva löneregleringen för statstjänarna. Jag vet inte, om någon tror, att det hade varit möjligt att följa en annan linje. Jag har bara velat komma fram till att denna lönereglering byggde på förutsättningen, att vi efter krigets slut skulle komma fram till ett tillstånd, där hela folkets försörjning skulle vara åtminstone lika god som den hade varit strax före kriget. Finansieringsplanen för de stora sociala reformerna 1946 byggde på förutsättningen, att vi med en viss rimlighet kunde antaga en höjning utöver 1939 års nivå, och de statsanställdas löner fastställdes också till att ligga något över 1939 års nivå, varvid höjningen till följd av sammanpressningen av dyrortsskalan blev störst på de billigare orterna. I den mån lönestegringarna på den öppna arbetsmarknaden ha hållit sig inom ungefär samma gränser, förefaller det mig, som om det skulle vara svårt för dem, som varit med om denna lönereglering för de statsanställda, att säga, att regeringen har begått ett svårt fel därigenom att den inte sökt hejda lönestegringen på andra områden, så att lönerna hållit sig nedanför denna nivå. Jag vet, hur svårt det är att göra sådana jämförelser, och jag är ögonblickligen beredd att erinra om att lönestegringen har varit långt större, inte bara för lantarbetare och skogsarbetare utan också för andra

Vid remiss av statsverkspropositionen.

låglöneyrken. Jag vågar dock inte uttala den bestämda förmodan, att lönenivån i landet skulle ha kommit över den nivå, som kan anses förenlig med landets produktionsresultat. På den punkten får man nöja sig med att säga, att det råder delade meningar. Jag vill emellertid erinra om att orsaken till den senaste stora lönehöjningen i början av år 1947 inte bara var att de stora arbetarmassorna pressade fram sådana lönehöjningar gentemot en ovillig ledning. Ledningen inom fackförbunden och landsorganisationen, som fått så många vackra lovord för sin klara syn på vad näringslivet tål, var fullt och helt övertygad om att den lönerreglering, som då vidtogs, var befogad även med hänsyn till vad näringslivet kunde bära.

På denna punkt kan man bara ha personliga meningar, och man måste reservera sig för deras riktighet. Jag har emellertid för min del klart uttalat den mycket bestämda förmodan, att vi för närvarande inte ha något utrymme för inkomststegringar, vare sig beträffande löner eller företagarinkomster, om man icke är villig att acceptera prishöjningar. För att genomföra inkomsthöjningar för vissa grupper ha vi tidigare förklarat oss villiga att ta prishöjningar, på samma sätt som vi för att införa barnbidrag och höjda folkpensioner förklarat oss villiga att acceptera en högre skattenivå än som annars skulle ha varit nödvändig.

Med dessa ord är jag framme vid slutet på vad jag här tänkte säga om regeringens program för att nå ekonomisk balans. De åtgärder, som vi ha kunnat vidtaga i fråga om statens budget, äro: sparsamhet så långt som vi ha kunnat finna det rimligt med utgifter, begränsning av de statliga investeringarna och överbalansering av budgeten. I fråga om importen ha vi försökt åstadkomma en plan, som kan ge balans inte bara genom minskning av importen utan också genom att på

olika vägar försöka främja exporten. I fråga om inkomstbildningen ha vi uttalat, att en väntan och en vila i fråga om höjningen av penninginkomsterna är det, som vi anse vara det enda överensstämmande med ögonblickets läge.

Huruvida dessa åtgärder kunna kallas för det program, som herr Ohlin efterlyste, får var och en avgöra för sig. Vad jag vågar påstå är, att vi ha tagit upp den ena efter den andra av de faktorer, som spela en roll vid framskapandet av balans. Huruvida vi ha gjort den riktiga och tillräckliga avvägningen för att nå fram till en sådan balans även under 1948 får erfarenheten visa. Den som kritiserar detta program får antingen tala om vilka andra vägar för att påverka balansen som finnas — vi känna inte till dem — eller också påstå att vi inte ha gått tillräckligt långa steg på de vägar, som vi här ha utpekade. Hittills har det inte i debatten sagts något, som tyder på att man vill gå längre än regeringen har begärt. Om något har kommit fram så är det olust över att de uppföringar, som både på den ena och den andra punkten läggas på folket, äro för stora.

Vi veta mycket väl, att detta icke är en populär politik i den betydelsen att man kan gå ut och säga till folk: det här må ni bra av omedelbart. Men vi äro å andra sidan — jag vågar säga det — inte ovilliga att gå ut till folk och säga: detta är vår personliga uppfattning, vi ha kommit till det resultatet, att på dessa vägar finns det utsikt för oss att komma fram. Vi veta, att de äro på vissa punkter obehagliga, men ännu obehagligare är det om vi steg för steg skulle få ett försämrat penningvärde. Vi vädja till människornas syn på sina egna intressen på något längre sikt gentemot deras allmänna omedelbara ögonblicksintressen.

När jag här bara har talat om läget sådant det är i den bristhushållning, som vi äro tvungna att ha, så har jag därför inte förbisett att i diskussionen

Vid remiss av statsverkspropositionen.

har framförts en annan linje av kritik, och kanske jag kan få lov att säga några ord om den också. Det är den som inte så mycket har att invända emot vad regeringen här föreslår eller de vägar, som man nu säger vi alla måste vandra, men som påstår att vi vandra dem inte i den rätta andan. Vi vandra dem inte under klagorop över att vi äro tvungna att göra det, över att vi skola vara tvungna att ha regleringar. Vi göra det inte med det fasta beslutet att, som det heter, snarast möjligt återvända till ett samhälle, som är på ett helt annat sätt utmärkt av ett fritt näringsliv och frihet från regleringar och som är utan fruktan för socialisering eller ökad statsverksamhet. En ljuspunkt har tydligen för många varit att statsministern i går och jag själv i ett radioanförande nämnde, att för ögonblicket striden om samhällets organisation inte är aktuell på det sättet, att den skulle behöva hindra några gemensamma ansträngningar för att klara oss ur den nuvarande krisen. På den punkten kanske jag kan anknyta till vad herr Ohlin slutade med, nämligen om sin föreställning om ett framtidssamhälle. Det var i någon mån detsamma som folkpartiets talesman i första kammaren gick in på. Men herr Ohlin frågade, vad det skulle innebära när man säger att man kan skjuta undan en del av dessa partiskiljande frågor om samhällets organisation. Skulle jag ge en riktigt tydlig förklaring är jag rädd för att jag finge försöka mig på en framställning av vad vi socialdemokrater mena med vår socialistiska samhällsordning, som jag inte är säker på har sin plats just i detta sammanhang. Men jag kan inte låta bli att ett ögonblick stanna vid vad den siste talaren, som slutade för rätt länge sedan, nämligen herr Svedman, yttrade om efterkrigsprogrammet. Jag vet inte om herr Svedman läst efterkrigsprogrammet, ty om han läst efterkrigsprogrammet skulle han inte ha fått den

föreställningen att det var fyllt av planer på socialisering i betydelsen av statens övertagande av produktionsmedlen. Det står så väldigt litet om det, att man skulle snarast förvåna sig över att ett socialdemokratiskt parti tar upp ett efterkrigsprogram, där det talas så litet om socialisering.

Man säger, att detta efterkrigsprogram byggde helt och hållet på föreställningen att vi skulle få en depression efter kriget. Det har det ingalunda gjort, därför att den första punkten i detta efterkrigsprogram handlar om att vi skola försöka hålla full sysselsättning. Problemet att hålla full sysselsättning är något genomgående. Det behöver inte alls innebära att vi väntade oss en depression strax efter kriget. Jag skall gärna erkänna, att många människor voro oroliga för att vi vid själva demobiliseringen skulle få en kris men trodde, att denna skulle hastigt kunna övervinnas. Jag tror de flesta väntade en högkonjunktur av det slag vi nu ha och fråga sig bara, när bakslaget efter denna högkonjunktur skall komma. Det problemet sysselsätter många hjärnor i världen för närvarande, det torde herr Svedman veta.

Den första punkten är alltså, på vilka vägar man skall kunna hålla full sysselsättning. Det är en uppgift som måste anses vara gemensam för alla partier. Den andra punkten är, hur vi skola kunna höja vår levnadsstandard. Det är ju också en punkt, som alla människor äro överens om, och där framhålles framför allt vad som skall göras för att man skall kunna höja folks inkomster genom ökad produktion och hur man skall kunna åstadkomma en bättre fördelning genom sociala reformer och annat. Den tredje stora avdelningen handlar om ökad produktivitet och ökad demokrati inom näringslivet. Jag undrar om vi inte även på den punkten skulle kunna vara ense om målet och kanske ett rätt långt stycke om medlen.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Jag har sagt detta bara för att komma tillbaka till frågan vad som menas med att skjuta undan. Om jag bortser från alla de andra avsikterna med ett ökat samhällsinflytande inom det ekonomiska livet och även ifrån avsikten med att öka den s. k. socialiserade sektorn i samhället, så äro vi tillbaka vid att ett av de väsentligaste målen, när man talar om att man vill att samhället skall få en ändrad ekonomisk organisation, är att man tror att man på den vägen kan öka produktionen. Men var och en förstår ju, att en sådan ökning av produktionen genom ändring av vissa drag i den samhälls-ekonomiska organisationen icke är en fråga på kort sikt. Det finns ingen socialdemokrat, skulle jag tro, här i Sverige som skulle vilja påstå, att vi plötsligt under 1948 eller 1949 skulle på några bestämda punkter kunna så väsentligt höja produktionen genom att ändra om den ekonomiska organisationen, att man därför vill förorda den i ett läge, där det gäller att öka tillgången på varor. Jag erkänner att saken ligger annorlunda till i ett land som England, där man utan tvekel kunde säga, att den stora kolindustrin var så desorganiserad, att ett övertagande av samhället, staten, med de möjligheter till effektivitetsförbättring som därmed följa, skulle någorlunda snabbt kunna leda till resultat. Jag sade i första kammaren och jag upprepar det här, att jag undrar om inte även den mest intensive anhängare av ett fritt näringsliv, som anser att vi ha gått för långt i fråga om att utvidga samhällets verksamhet, skulle draga sig för att i nuvarande läge kräva en återgång från samhällets ekonomiska verksamhet till privatekonomisk verksamhet i tron att man på ett hastigt sätt skulle kunna öka produktionen. Under sådana förhållanden är det klart, att i det nuvarande läget spelar denna fråga för 1948 eller 1949 inte den roll, som man inom oppositionen tycks föreställa sig.

För övrigt, det ingripande i det ekonomiska livet för planmässig hushållning, som herr Ohlin föredrar att kalla för ramhushållning, kommer kanske att få ett oväntat stöd inte minst ifrån de planer på hjälp åt Europa från Förenata staterna, som nu är under övervägande. Hur egendomligt det än låter finns det tecken som tyda på att om denna hjälp från Förenata staterna till västra Europa skall kunna göras effektiv på det sätt som man i Förenata staterna räknar med, så kommer ett samarbete emellan dessa stater att tvingas fram av ett slag, som säkerligen är omöjligt att få fram enbart under privatekonomisk ledning. Det är inte möjligt att planhushållningen i Europa till och med mellan staterna kommer att få en stöt framåt genom hjälpen från Förenata staterna, som anses vara det säkraste värdet för motståndarna till planhushållning.

I övrigt skall jag inte om herr Ohlins fråga säga något annat än att herr Ohlin missar sig när han tror, att det samhälle, som socialdemokraterna eftersträva, är ett samhälle där vi skulle vilja komma bort från fri prisbildning och dylikt. Jag tror att den samhälls-ekonomiska balans, om vilken vi i dessa dagar tala och som innebär, att man måste skapa ett visst förhållande mellan inkomster i pengar och tillgången på varor, att man måste avväga hur mycket man kan använda för investeringar och hur mycket man kan använda för konsumtion, alla de problem som här rullats upp och naturligtvis också problemet om varuutbytet med främmande länder äro problem, som äro fullständigt oberoende av den ekonomiska organisationen i den betydelsen, att de skulle te sig väsentligt annorlunda i ett samhälle, där man har utvidgad allmän företagsamhet, i förhållande till ett samhälle, där man har en begränsad allmän företagsamhet. Inflationstendenserna äro lika uppenbara i Förenata staterna som de äro i Sov-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

jetunionen. Sovjetunionens radikala metod att komma till rätta med överflödet på pengar vittnar ju bara om att diktatoriska stater kunna vidtaga åtgärder, som man i demokratiska samhällen helt enkelt inte vågar sig på. Alltså, lika väl som de grundläggande ekonomiska problemen te sig i vissa hänseenden likadana i vilken organisationsform vi än röra oss, lika säkert är det, att åtminstone såvitt jag känner till socialdemokratisk uppfattning tänka vi oss icke ett samhälle, där vi väsentligen skulle komma bort från fri prisbildning o. s. v. Så länge man över huvud taget vill hålla fast vid en fri konsumtion — och det vilja vi nog allesammans — får man också taga de medel, som finnas i den fria prisbildningen.

Men vad innebär en fri prisbildning? Vad ha vi för fri prisbildning i en värld, där kolet antingen ligger i händerna på staterna eller, där det ligger i händerna på enskilda, exporten därav är reglerad av staterna och där oljan och vad därtill hör ligger i händerna på jättestora sammanslutningar? Om vi gå igenom det s. k. fria ekonomiska system som vi nu ha i världen skola vi finna, att den där idealbilden av fri prisbildning från ett oerhört antal små företagare svarar inte mot verkligheten. Det finns i stället begränsade grupper av producenter, som inom sina inte obetydliga sfärer öva ett avgörande inflytande. Vi ha stora sammanslutningar av producenter, vi ha stora sammanslutningar av löntagare. Till producenternas sammanslutningar kan jag också räkna jordbrukarnas.

Jag tror vi våga säga, att problemet om den framtida ekonomiska utvecklingen och den framtida utvecklingen även för den enskilde och hans frihet kommer inte att väsentligen vara en fråga om förhållandet mellan staten och den enskilde. Man har under många år här i Sverige talat om att vad man slåss för på oppositionens sida är att

skydda den enskilde mot statens allmakt. Jag kan inte sluta detta anförande, som blivit alltför långt, bättre än genom att erinra om att i vårt nuvarande samhälle ligger makten inte obegränsat i händerna på staten, och den ligger inte heller i händerna på den enskilde. Den ligger i betydande mån i händerna på de stora organisationerna, dessa organisationer, som jag anser vara nödvändiga men vilkas makt också kan behöva begränsas. Problemet om samhällsorganisationen är problemet om hur vi, som äro medlemmar i dessa stora enskilda organisationer och som samtidigt äro medlemmar i samhället, skola kunna jämka samman våra intressen på sådant sätt att det överensstämmer med det helas bästa. Denna diskussion, där man just pekat på vad organisationerna betyda och där man inte minst särskilt har pekat på vad de stora arbetarorganisationerna betyda, lämnar väl exempel på att det inte är statens allmakt som är den stora faran. Den stora faran ligger i den allas kamp mot alla, organisationernas kamp mot alla, där staten måste uppträda som medlare och i ett fritt samhälle helst också bara bör uppträda som medlare.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr HENRIKSSON erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman: Finansministern ställde först en fråga till mig. Han sade, att när omsättningsskatten infördes, hade varken jag eller någon annan framställt yrkande på att inkomsten från den skulle steriliseras. Han undrar vad det nu är för ett påfund, som man fört in i debatten.

Jag vill påpeka den avsevärda skillnaden, herr statsråd, att när vi 1940 beslöto omsättningsskattens införande, voro vi nödsakade att påtaga oss enorma utgifter för att rusta oss både militärt

Vid remiss av statsverkspropositionen.

och ekonomiskt. Vi behövde dessa pengar för att betala vad vi hade kostat på oss.

I dag befinna vi oss i det läget, att vi få lov att skära ned våra utgifter och dessutom draga in pengar därför att det finns, som det med ett kanske något diffust uttryck kallas, för mycket köpkraft. Jag undrar, om inte detta är en väsentlig skillnad i läge? När herr statsrådet nu tycker sig finna en ny synpunkt framförd av mig i dag, nämligen att jag förordat ett »både-och» och rekommenderat staten att begagna sig av vägen med nysparande, så var det inte något nytt för i dag, herr statsråd. Det stod redan i mitt särskilda yttrande, som överlämnades till statsrådet före jul.

Jag skulle för övrigt vilja ha reda på vad statsrådet Wigforss menar med uppsugning och sterilisering av köpkraft. Det vore rätt intressant att veta, om det uttryck, som han hade i inledningen till beredningens direktiv, bara är något slags utkastad klyshea, som inte har någon betydelse.

Herr statsrådet tog ett exempel för att belysa vad han ansåg vara felaktigheten i mitt resonemang. Han tog det exemplet, att en man skulle köpa en maskin. Denne hade att välja mellan att spara pengar tills han kunde köpa maskinen eller att låna. Men, herr statsråd, det är icke säkert, att mannen kunde få låna. Han kanske icke var kreditvärdig. Det är väl aldrig det som är felet med svenska staten för närvarande? Tiden är för knapp för att jag nu skall hinna gå närmare in på finansministerns resonemang, men jag har absolut icke blivit övertygad av det.

Herr OHLIN, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Finansministern har under en del av sitt anförande på ett charmerande sätt förvandlat andra kammaren till ett nationalekonomiskt seminarium. Jag skulle mycket gärna ha deltagit i

detta, om jag hade haft mer än tre minuter på mig. Han instämde med mig på åtskilliga punkter men tycktes vara tveksam om huruvida detta icke skulle kunna anses för komprometterande. Jag vet icke, om det var sig själv eller mig han tänkte på. Jag vill i alla fall betyga, att jag för min del är uteslutande tillfreds över dessa instämmanden. Det är emellertid klart, att det räcker icke med att man är överens om väsentliga *sammanhang*. Vad det framför allt gäller är regeringens *slutsatser* av den gjorda analysen.

Jag har i mitt förra anförande i går påpekat, att den av regeringens experter gjorda kalkylen visar en brist på 1 150 miljoner kronor i nationalbudgeten och likväl icke lämnar utrymme för några lönestegringar under 1948 utom möjligen — det är litet oklart på den punkten — i fråga om lönerna enligt vissa 2-årsavtal. Jag har därför tillåtit mig fråga, under vilka förutsättningar i fråga om inkomstbildningen, som regeringen tror, att man kan uppnå balans. Nu svarar finansministern, att en »väntan och vila» i fråga om en utvidgning av penninginkomsterna finner regeringen vara det enda riktiga. Det är ett uttalande, som kanske går ett litet stycke längre än vad som framgår av budgeten, men jag måste i alla fall be om en kompletterande upplysning. Betyder det ett avståndstagande från de rekommendationer, som gjorts från fackföreningshåll i fråga om lönehöjningar av flera olika slag, och betyder det ett mera bestämt avståndstagande från andra lönekrav, som framkommit från olika fackorganisationer? Jag vill understryka, att jag ingalunda riktar uppmärksamheten uteslutande på lönekraven, när vi diskutera inflationen, men jag tror att det är nödvändigt, att regeringen säger ifrån någorlunda tydligt, vilka praktiska slutsatser den drager av sin allmänna inställning på den ena eller andra punkten även i detta avseende.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Härpå anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Jag skall be att få svara på herr Ohlins fråga med detsamma.

Enligt min mening stå de rekommendationer, som landsorganisationen har givit i fråga om kvinnolornerna, dyrortsgrupperingen och vissa låglönegrupper, icke i strid med den uppfattning om en väntan och vila i fråga om den allmänna inkomststegringen, som jag har förordat. Huruvida sådana mycket begränsade inkomststegringar behöva leda till prisökningar, kan ingen i förväg säga. Om det skulle vara nödvändigt med vissa prisstegringar för att genomföra dessa önskvärda inkomststegringar, så är jag åtminstone för min del villig att ta dem.

Herr **SUNDSTRÖM**: Herr talman! Vid denna tidpunkt är ju fältet så avbetat, att jag är alldeles övertygad om att herr talmannen anser alla efterkommande anföranden fullkomligt överflödiga. Ifrån den synpunkten hade det kanske varit riktigare av mig att avstå från att ta till orda. Jag har emellertid tänkt, att jag skulle på några korta minuter beröra några av de punkter, som icke ha kommit med i denna debatt.

Det har ute i pressen och i diskussionen utanför riksdagen framförts en hel mängd anklagelser mot regeringen och framför allt mot det vanstyre, som regeringen anses representera, men i debatten här har det varit sällsamt tyst om denna sak, ja, man skulle kunna säga, att med vanstyret har det gått som det gick med länsman i Delsbo, det har alldeles kommit bort. Visserligen framförde herr von Friesen återigen det där påståendet, att det var herr Myrdals yttrande i Nationalekonomiska föreningen, som hade åstadkommit den oerhörda importökning, som till stor del kom att åderlåta valutafonden på ett oroande sätt. Men detta berodde väl dels på att herr von Frie-

sen har en viss förkärlek för gamla förlegade slagord, dels på att han icke var inne, när herr Pehrsson-Bramstorp förklarade, att detta tal om herr Myrdals betydelse i detta sammanhang var en ren myt. Nu hoppas jag, att man hädanefter skall följa herr Pehrsson-Bramstorps exempel och hänföra detta jag vågar säga mycket enfaldiga påstående till myternas rad.

Det är också en annan punkt, som varit mycket uppe i skattediskussionen och dessutom har flödat över även i pressdebatten, nämligen att sparviljan skulle ha varit ödelagd genom den politik som förts. Dess bättre har nu Gallupinstitutet kommit med en redogörelse för några rundfrågor, som tydligt och klart visat, att sparviljan fortfarande lever med ungefär samma styrka som tidigare, och att antalet sparande är lika stor och sparbenägenheten lika livaktig trots de uppenbara skador, som den rimligtvis hade bort lida genom den måttlösa propaganda emot sparandet, som har ägt rum. Om skattediskussionen på den punkten kan jag icke annat än säga, att det har varit rent samvetslöst tal. Man har försökt inbilla lättroget folk att det icke lönar sig att spara, därför att om man sparar något, kommer Wigforss och tar alltsammans, och även om det gällt mycket små och blygsamma belopp, har man ändå lyckats invagga vissa delar av folket i denna föreställning. Dess bättre visar det sig att det är undantagsfall, och att propagandan sålunda på den punkten rönt ganska liten framgång.

Det brukar, när man talar om regeringens synder, förklaras att, som en morgontidning uttryckte sig, Sveriges anseende som handelspartner har lidit ett fullständigt avbräck. Det tillhör den sortens överdrifter, som dess bättre icke heller kommit fram i denna diskussion. Det förhåller sig väl ändå så, att Sveriges anseende som handelspartner väl uthärdar en jämförelse med

Vid remiss av statsverkspropositionen.

varje annat lands. I den redogörelse, som vi fingo i tidningarna om Förenta staternas utrikesdepartements bedömning av de länder, som skulle ingå i Marshallplanen, intogo vi ju en mycket förnämlig ställning. Det var egentligen endast Schweiz och Sverige, som voro i toppklass, och man kan gott säga, att det enda, som skilde Schweiz och Sverige i det avseendet var bokstavsordningen. Det är ju ganska uppseendeväckande, att det land, som av herr Ohlin och även av Ivar Kreugers ekonomiska orakel har beskrivits såsom ett verkligt eldorado, när det gäller den efterkrigsåterhämtning, som alla sträva efter, nämligen Belgien, icke kunde mäta sig med Sverige vid bedömningen av dess ekonomiska styrka och dess möjligheter för framtiden. Det visar sig sålunda, att de svartmålningar av Sverige, som skett i den egna pressen, varit fullkomligt obefogade på denna punkt. Jag kan icke finna annat än att de försök att nedsätta Sveriges anseende såsom handelspartner, som togo sig mycket osympatiska uttryck i samband med den redovisning av främmande valutor, som påbjöds i höstas, ha beskrivits mycket bra i Heidenstams dikt, när han talar om svenskarnas benägenhet att kasta stenar på egen port och tala ont om oss själva.

Jag hade, herr talman, också tänkt beröra litet av ämnet för dagen, men jag förstår, att herr talmannen är mycket otålig nu inför middagsrasten, och jag skall därför avstå från denna föresats. Jag vill bara till sist ha sagt en sak till, nämligen att man plägar bland annat också säga, att den nuvarande politiken har lett till att välståndet i landet har kraftigt gått tillbaka, att människorna ha det värre nu än de hade tidigare. Dess bättre lämnar också på den punkten gallupundersökningen besked. Enligt denna vittna nämligen folk om att de reda sig lika bra nu som de gjort tidigare, och inom vissa samhällslager, icke minst inom medel-

klassen, förklarar man att man reder sig bättre än man gjort tidigare. Det är ett vittnesbörd från dem själva, som helt och hållet jävar de språkrör, som anses vara deras företrädare i pressen. Jag har ansett detta vara så pass anmärkningsvärt, att det kan vara värt att påpeka i en sådan debatt som denna.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Här föres en ekonomisk debatt och jag tycker, att en av de frågor, som man därvid har anledning att ställa sig och som också delvis är besvarad i konjunkturinstitutets senaste rapport, gäller det underlag, som vi ha i form av näringslivets produktionsvolym. Enligt denna framställning från konjunkturinstitutet skulle produktionen per person räknat icke ha ökat ifrån 1939 fram till 1946. Man har givetvis icke så säkra registreringsinstrument, att man kan genomföra några precisionsmätningar, men man vågar i varje fall icke bestämt påstå, att man kan räkna med någon produktionsökning per kapita ifrån 1939 till 1946. Detta hindrar icke, att den samlade produktionsvolymen inom landet varit större eller kan ha varit större 1946 än 1939. Dels har ju befolkningen ökat och dels har graden av sysselsättning varit större under de senare åren. Ifall man emellertid ser efter vad konjunkturinstitutet har för uppfattning om den samlade produktionsvolymen år 1946, så finner man, att produktionen möjligen kan vara 10 % större än före kriget, men det finns ingen säkerhet för att så är fallet, utan vill man vara försiktig, så får man säga, att den samlade produktionsvolymen ligger mellan 1939 års volym och en möjligen upp till 10 % högre volym. Det är ju denna samlade produktion, som skall utgöra det materiella underlaget för folkets levnadsstandard.

Nu är man på alla händer överens om att man i första hand bör använda ökade resurser till bättre sociala för-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

måner för folkpensionärer och andra. För det andra vill man eftersträva en utjämning av levnadsstandarden, så att man i första hand tillgodoser de lågt avlönade folkgruppernas behov. Om ovannämnda siffror äro riktiga och man alltså har att räkna med ett ekonomiskt underlag, som kan vara på sin höjd 10 % större än före kriget, och om man i första hand vill tillgodose nämnda två syften, så kan jag för min del icke finna annat än att det är mycket tveksamt, huruvida det över huvud taget har funnits utrymme för en allmän reell höjning av levnadsstandarden, alltså om det har funnits något utrymme för generella lönehöjningar, som gå utöver det försämrade penningvärdet.

När man 1944 försökte fastställa ett program för den ekonomiska politiken här i landet under åren närmast efter kriget, sades det ifrån mycket bestämt, att man skulle försöka undvika sådana generella inkomsthöjningar, tills varuproduktionen hade ökat på ett betryggande sätt. Finansministern, som lade fram detta program för den svenska riksdagen, strök alldeles särskilt under just den synpunkten, att det måste under den närmaste efterkrigsperioden vara äventyrligt med sådana allmänna inkomsthöjningar. Det har ju ibland nästan ansetts arbetarfientligt att påminna om en sådan ståndpunkt, men den ståndpunkten är ju ingenting annat än den, som finansministern har föreslagit den svenska riksdagen och som den svenska riksdagen en gång enhälligt godkänt. Man kan icke påstå, att finansministern sedan har kämpat på den linjen. Han har sällan sagt någonting så pass bestämt som det han nu till sist yttrade i sitt sista svar på professor Ohlins replik. Det har vanligtvis varit ett mer eller mindre otydligt tal om att man icke kan veta, vilka möjligheter som finnas för inkomsthöjningar. Här gäller väl det gamla ordet: om trumpeten ger ett oklart ljud,

vem gör sig då redo till strid? Man har lämnat fältet öppet och låtit utvecklingen i stort sett ha sin gång. Att inkomstbildningen i det fallet spelar en central roll, även om den naturligtvis icke är den enda faktorn av betydelse, framgår redan därav att ungefär $\frac{4}{5}$ av all inkomst här i landet är inkomst av arbete. Alltså även om man vill fördela ansvaret proportionellt, kommer man till att $\frac{4}{5}$ av resultatet av inkomstbildningen äro hänförliga till inkomst av arbete. Jag tager då inkomst av arbete i vidsträckt betydelse, icke bara industriarbetarnas eller någon annan arbetargrups inkomst utan även jordbrukarnas arbetsinkomst och mycket annat.

Nu har ju den allmänna löne- och inkomststegringen varit betydande. Omslutningssummorna i pengar, när det gäller nationalinkomsten, växa ett par tre miljoner för varje år, och resultatet är en fortgående inflation. Naturligtvis kan man säga som finansministern gör, att detta är något som icke han rör för och som icke regeringen eller statsmakterna kunna göra något åt. Men hade det i alla olika sammanhang skett en konsekvent och klar förkunnelse om vilka möjligheter som funnos eller icke funnos, är jag övertygad om att det skulle ha haft ganska stor betydelse för den allmänna utvecklingen på det ekonomiska området. Om t. ex. finansministern förra vintern lagt ned lika mycket möda på att upplysa det svenska folket om den ekonomiska situationens verkliga innebörd som han lade ned på att övertyga oss om kvarlåtenskapskattens nödvändighet, kanske åtskilligt hade varit annorlunda.

Jag skulle emellertid, herr talman, vilja peka på några andra, konkreta saker. Det händer ju allt emellanåt, att man här ser tillbaka på vad som hänt i landet, och jag vill också begagna mig av möjligheten därtill.

Ett av de mest vittsyftande ekonomiska beslut, som någonsin fattats i

Vid remiss av statsverkspropositionen.

riksdagen, var 1942 års försvarsbeslut, då man i ett enda beslut fastslog utgifter, som rörde sig om åtskilliga tusen miljoner kronor. Jag var för min del tveksam, huruvida man den gången intog en riktig ståndpunkt till de föreliggande frågorna. Att det då var nödvändigt att stärka den aktuella värnkraften så mycket som möjligt var jag för min del övertygad om liksom alla andra, men däremot menade jag att man icke skulle binda sig för några sådana utgifter, som icke kunde bevisas vara nödvändiga med hänsyn till värnkraften under kriget. Men hurudan var den ekonomiska utredning, som förebragtes inför detta oerhört stora beslut? Den parlamentariska beredning, som sysslade med frågan, ägnade ungefär 2 trycksidor åt litet allmänna resonemang om Sveriges nationalförmögenhet. Och försvarsministern ägnade två rader åt den ekonomiska utredningen. Han konstaterade, när det gällde denna militärbudget, att eftersom det visade sig möjligt att få in den i en balanserad budget för 1942/43, kunde det svenska folket bära den. Jag skall be, herr talman, att få anföra ett par rader av vad jag yttrade i det sammanhanget. Jag sade: »När det rent militära hotet lättar är det av vikt att den svenska demokratien snabbt kan anpassa sig efter det nya lägets krav. Det kommer i det läget icke att saknas krävande arbetsuppgifter och hotande faror. Men vi torde för att möta dem ha behov av andra redskap än krigsmateriel, och framför allt behövs en viss statsfinansiell rörelsefrihet. Att avhända sig den är att gå illa rustad in i efterkrigstidens problemvärld.» Nu äro vi mitt uppe i efterkrigstidens problemvärld, och vi ha att räkna med följderna av den politik som förts.

När denna fråga första gången kom upp — det var på hösten 1941 — och jag då framhöll att man icke borde låsa sig för åtgärder som sträckte sig långt fram i tiden, svarade försvarsministern

med den säkerhet, som ibland kännetecknar hans uttalanden i denna kammar, att det icke alls var fråga om att taga ståndpunkt till någonting som gällde tiden efter kriget. »Bedömningen framåt i tiden», säger han, »är det alls icke fråga om.» Men när man sedan 1942 bl. a. skulle taga ställning till den detalj, som gällde kryssarbyggena, och det restes motstånd — ett rätt omfattande motstånd förresten — mot denna del av försvarsprogrammet, yttrade försvarsministern följande: »Programmet för flottans ersättningsbyggnad skulle därför komma att försvakas, om kryssarbyggena uteslötes därur. Sålunda skulle icke blott den tänkta förstärkningen av flottan reduceras till mindre än hälften utan även den återstående delen tillkomma utan att dess användning inginge i någon genomtänkt plan för flottans taktiska användning. Flottan bleve härigenom en svag länk i det svenska försvarets kedja. En sådan improviserad omvärdering av de tre försvarsgrenarnas uppgifter i riksförsvaret, som beredningens förslag innebär, kan jag därför icke tillstyrka.» Den ena gången säger alltså försvarsministern, att det icke gäller åtgärder, som syfta till tiden efter kriget. Den andra gången säger han, att det kan icke komma i fråga att uppskjuta detta kryssarbygge, ty då förryckas den svenska försvarsmaktens inbördes proportioner. Jag anmärkte den gången, att dessa kryssare varken kunde påverka försvarsgrenarnas inbördes styrka eller deras sammanlagda kraft, så länge de över huvud taget icke voro byggda och då allting talade för att de icke skulle bli färdigbyggda medan kriget pågick, vilket de heller icke blevo. Nu ha vi detta beslut och dess konsekvenser icke bara i ekonomiskt avseende utan även när det gäller att taga ståndpunkt till försvarsväsendets organisation.

Jag kan vidare erinra om den mängd av befästningsarbeten, som man fort-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

satte att utföra även under krigets sista år, även vid den tidpunkt då det var uppenbart, att det innebar bortkastade dagsverken och bortkastade pengar. Jag pekade på saken i det sammanhanget utan att få annat än ett undvikande svar.

Till slut erinrar jag om hur man på våren 1945 i krigets elfte timme köpte flygplan från Amerika för en summa i dollarvaluta motsvarande ungefär 40 miljoner svenska kronor. När den frågan var uppe här i kammaren visade jag på att denna utländska valuta torde komma att behövas till angelägnare saker i det svenska hushållet efter kriget. Det blev den gamla vanliga visan: man kunde icke gå emot vad den militära sakkunskapen föreslagit och vad försvarsministern behagade föreslå. Vi stå nu, för att taga en jämförelse, i en situation, där vi ha brist på jordbruksmaskiner och redskap. Vi skulle för att nöjaktigt tillgodose denna brist behöva 30 å 40 miljoner kronor omräknade i dollarvaluta, d. v. s. ungefär vad man på ett bräde gjorde sig av med för flygplan, som kommo till Sverige när kriget var slut.

Jag tror, att om man räknade ihop vad som slösats bort under kriget på militära anläggningar, som icke spelade någon som helst roll för den svenska värnkraften medan kriget varade, skulle man få se att det bleve åtskilliga hundra miljoner. Ingen har naturligtvis lust att göra den sammanräkningen, eftersom misstagen, som praktiskt taget alla äro överens om, i alla fall äro oåterkalleliga.

Det har blivit precis samma utvecklingslinje efter kriget. Den nye försvarsministern har med mycket stor ovilja, verkar det, tagit upp förslag om att göra besparingar inom vårt militärväsende. Jag erinrar om hur man när kriget var slut började inkalla till efterutbildning alla, som icke gjort 180 dagars beredskapstjänst. Jag interpellerade och motionerade mot detta, och

statsrådet och chefen för försvarsdepartementet stod här och talade om för oss, att man icke kunde avstå från denna efterutbildning. När jag frågade, varför just 180 dagar skulle vara gränsen, fick jag till svar, att man räknat ut, att 6 dagars beredskapstjänst ur utbildningssynpunkt motsvarade ungefär en dags efterutbildning. Jag tror icke att det går att övertyga någon människa om att sådana påståenden äro annat än rena nödargument utan ett spår av bärkraft.

När vi sedan här i olika sammanhang ville, att man skulle minska värnpliktstiden något, ge större utrymme för skördepermissioner och möjligheter för värnpliktiga att hjälpa till i civilarbete, bevisade försvarsminister Vougt för oss, att det i själva verket fanns nog arbetskraft och att man därför hade råd till denna utbildning. Under den allmänna opinionens och utvecklingens tryck har man ju sedan kommit bort från dessa extrema ståndpunkter, och nu är man tydligen färdig att föreslå 9 månaders första utbildning. Men kunna vi nu godtaga 9 månaders första utbildning? Varför skulle man då icke ha kunnat gå på den linjen från början och sparat mycket arbetskraft, mycket pengar och mycket material? Den orkeslösa senfärdighet som kännetecknat hela handläggningen av frågorna är ju ett rätt stort minus i vår ekonomiska situation.

Låt mig bara taga ytterligare en enda sak i denna historia. När statsrådet Sköld 1942 skulle motivera, att man skulle besluta hela den stora förstärkningen av försvaret omedelbart och i ett sammanhang, var ett av själva huvudargumenten, att det var nödvändigt för att den svenska riksdagen skulle få kontroll och klar överblick över de svenska försvarskostnaderna och den svenska försvarsorganisationens utveckling. Det händer ju ibland, att man från statsrådsbänken får höra yttranden om hur nödvändigt det är att riksdagens

Vid remiss av statsverkspropositionen.

inflytande och betydelse bevaras och säkras. Den gången fingo vi ett det, som det tycktes, mest inspirerade anförande i det avseendet. Det var alldeles nödvändigt med denna utbyggnad för att riksdagen skulle få en möjlighet att överblicka hela detta stora utgiftsområde. Ja, det har gått snart sex år nu sedan argumentet presterades och sedan beslutet fattades. Kammarrens ledamöter kunna ju roa sig med att se tillbaka på utvecklingen under dessa sex år och konstatera, vilken klar överblick över ifrågavarande förvaltningsområde vi haft. Den som icke vill det, kan ju läsa årets statsverksproposition och finna, att man tack vare reservationer på ungefär 1 000 miljoner hamnat i ett läge, då icke bara riksdagen utan även departementet saknar överblick, och alltihop har halkat i väg till underordnade förvaltningsmyndigheter. Det är en liten smula skillnad mellan de vackra argumenten och den ganska betänkliga verkligheten. Jag ber att få konstatera detta, herr talman.

Det är nu litet mer än ett år sedan man fattade ett annat mycket vittsyftande beslut här i riksdagen. Jag tänker på jättekrediten till Ryssland. Den gången påstod dåvarande handelsministern, att dessa 1 000 miljoner i kredit till Ryssland utgjorde en lämplig och väl avvägd kreditsumma i landets dåvarande situation. Finns det någon inom regeringen, som i dag vill stiga fram och bekräfta, att det var en lämplig och väl avvägd kreditsumma med hänsyn till vad som tidigare gjorts och vad som alldeles uppenbart kunde väntas komma att inträffa?

Jag lyssnade med intresse till statsrådet Strängs redogörelse bl. a. för tillgången på jordbruksmaskiner och möjligheterna att i det hänseendet göra någonting. Statsrådet Sträng sade i en replik till herr Pehrsson-Bramstorp: Vore det intet annat intresse än jordbrukets, ginge det väl an, eller vore jordbrukets intresse det absolut domi-

nerande, kunde man väl klara saken. Men hurudana äro alternativen? Jo, skola vi ge jordbruket allt detta i fråga om maskiner och redskap, som man nu anser att jordbrukarna behöva, då få vi minska på skruv, bult och rör, då få vi minska på ståltråd och sådant som behövs för emballage av vår massa, som skall exporteras o. s. v. Alltså sådan är den ekonomiska situationen, att man står och väljer och väljer, ifall man skall använda materialet till nödvändiga jordbruksmaskiner eller till vad som utgör nyckelposter inom svensk industri. En mer förkrossande dom över handelsavtalet med Ryssland och denna export i fortsättningen mot 100 miljoners kredit om året kan över huvud taget icke presteras. Det är en politik, som är så svårt att förstå, att man över huvud taget icke skall ge sig in på att grubbla på saken.

Herr talman, jag skulle haft ett litet citat i detta sammanhang också, men jag ser, att jag icke fått det med mig. Jag framhöll emellertid den gång detta avtal beslöts, att kreditavtalet skulle skärpa den ekonomiska situationen i landet på varje punkt, försämra vår valutaställning, minska våra materialtillgångar, påskynda flykten från landsbygden, öka den redan överfulla sysselsättningen, skapa ytterligare överrörlighet och skärpa alla inflationspådrivande faktorer. Det är icke ett enda ord jag behöver ändra på i det fallet.

Man är ju på socialdemokratiskt håll ibland mycket förtörnad över det enskilda näringslivets spekulation, och man är det kanske stundom med all rätt. Men en värre och större felspekulation i fråga om landets ekonomi än det här var fråga om skall man söka efter rätt länge.

Det finns åtskilligt i vår ekonomiska utveckling som det enligt min mening kunde vara värt att syssla med. Det är inte bara 1933 och vad som hänt de två sista åren som hör till svensk ekonomisk politisk historia. Det finns även

Vid remiss av statsverkspropositionen.

andra tillfällen som äro värda att minnas fastän det kanske inte passar att tala om dem.

Det pågår för närvarande en utveckling i förhållandet mellan land och stad som jag för min del tror är mycket ödesdiger. Folkomflyttningen har tagit våldsamma proportioner, och den allmänna ekonomiska politik som förts har befrämjat denna väldiga folkomflyttning. Av konjunkturinstitutets senaste rapport framgår att man beräknar att under de två sista åren 40 000 människor fått anställning vid industrier med mindre än 10 arbetare. Medan borgarrådet Set Persson för att hindra invandringen skickar ut mer eller mindre idiotiska affischer, där människor avbildas sittande på en kappsäck i snön, reser industriens folk omkring och värvar folk på landsbygden för att de skola resa därifrån. Hur skall det bli när vi en gång i framtiden, som det kommer att bli i Stockholm om något tiotal år, komma att ha 100 000 barn som lämna folkskolan för att gå ut i förvärvslivet? Hur skall det bli i en sådan situation, om arbetslöshet skulle inträda? Det är svårt att göra sig en föreställning om det. Samtidigt som tillflödet av folk till städerna är så stort att man inte kan bemästra det, är avgången av folk från landsbygden så stor att man inte kan bemästra heller det problemet. Och i den situationen gör man vad man kan för att lossa så många som möjligt av småbrukarna och få dem från landsbygden! Klokheten i denna politik tar jag mig friheten att betvivla. Och politik lär väl ändå inte bara vara att i efterhand analysera förloppet av samhällets utveckling, utan det är väl, om det skall göra skäl för namnet, ett försök att ha föregripande ståndpunkter som i någon mån äro vägledande för utvecklingen.

Som en liten illustration till statsministerns vackra och tacknämliga tal i går om riksdagens inflytande och be-

tydelse, måste jag nog erinra om den 100-miljonersaffär som statsrådet Sträng gjorde i somras via statskassan utan att fråga riksdagen. Här diskuterades jordbruksfrågan länge och väl, och man kom till vissa slutsatser och beslut. När man sedan på grundval av den s. k. augustikalkylen skulle göra en justering, blev det en uppgörelse på omkring 100 miljoner kronor. Jag kan i det sammanhanget erinra om att när jag våren 1946 väckte en motion om en viss omfördelning av de 30 miljoner som skulle tillföras jordbruket, så svarade man att det inte gick att ändra, eftersom det var uppgjort med vederbörande organisationer. Men sedan man fattat beslut i riksdagen kan man tydligen göra en 100-miljonersaffär utan att fråga riksdagen förrän i efterhand. Det är en rätt betänklig väg, om det nu är någon mening i att tala om att det är riksdagen som förvaltar statens ekonomi. Jag uttalar mig nu inte om det sakliga innehållet i uppgörelsen, utan dessa randanmärkingar avse själva sättet att gå förbi riksdagen. Med denna 100-miljonersaffär för ögonen är det ju nästan rörande att läsa hur livsmedelskommissionens ordförande i ett inlägg i pressen avvisade en framställning om höjt äggpris med motiveringen att man var bunden av riksdagens beslut. När man vill är man alltså bunden i de minsta detaljer, men när det inte passar är man inte bunden av ett 100-miljonersbeslut.

När man gjorde upp den där affären var det inte bara frågan om äggpriset som var litet problematisk. Det äggpris vi hade i höstas fyllde väl inte annan uppgift än att ingå i indexberäkningen. Det var en annan sak som man också glömde, och det var lantsmörsproducenterna. Det har gjorts en framställning om att lantsmörsproducenterna skulle få en liten smula mer av den missväxtkompensation som andra jordbrukare få. Det var en framställning från småbrukarnas riksför-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bund, och sedermera har mejeriernas riksförening gjort en framställning till livsmedelskommissionen om att man skulle få 75 öre per kg i södra Sverige och 1 krona i Norrland. Jag såg ett meddelande i en tidning i dag att livsmedelskommissionen föreslår 65 resp. 90 öre. Man har alltså lyckats pruta 10 öre på denna kompensation åt lant-smörproducenterna. Den avser inte bara kompensation för missväxten utan även andra bidrag, och den ger inte mer än en tredjedel eller i varje fall inte mer än hälften av vad de borde ha. Men livsmedelskommissionen prutade i alla fall 10 öre. Jag tycker att det är snålt. Nog skulle man kunna följa mejeriernas riksförenings förslag i det fallet. Jag vill vädja till jordbruksministern att han åtminstone skall sträcka sig så långt.

Ja, herr talman, klockan går och det är många talare efter mig. Låt mig bara göra ett litet inpass i det som skulle kunna kallas för idédebatt. Vi bestå oss inte med så mycket av det slaget. I debatten i går uppenbarade sig emellertid uttrycket västerländsk demokrati. Statsministern använde det och även andra talare begagnade samma uttryck. Jag tycker att det är ganska onödigt. Ty om man begagnar uttrycket västerländsk demokrati, förutsätter ju det att det skulle finnas också en österländsk demokrati. Men det finns det inte. Det finns västerländsk demokrati och österländsk diktatur. Då ha vi inte något behov av den formen av terminologi. Vi kunna väl kalla diktatur för diktatur och demokrati för demokrati rätt och slätt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är inte min mening att ingå på något detaljerat bemötande av vad herr Svensson i Ljungskile här har sagt. Sådana ting som handelsavtal, jordbrukspolitik, äggpris och annat är sådant som riksdagen får tillfälle att återkom-

ma till åtskilliga gånger under riksdagens lopp, och då blir det tillfälle till en mer givande diskussion än som kan bli fallet vid ett litet munhuggande i en remissdebatt.

Vad som uppkallat mig till en replik är i stället den historieskrivning rörande försvarsfrågans utveckling under kriget och därefter som herr Svensson i Ljungskile presenterade. Den historieskrivningen hade såvitt jag förstår till sitt huvudsakliga ändamål att visa hur klok och vis herr Svensson i Ljungskile genom åren har varit och hur fullständigt oriktiga de motiv varit som från regeringens och min sida förbragts för de olika åtgärderna. Om man förbigick detta med tystnad skulle det kanske kunna tolkas som om man godtog vad herr Svensson i Ljungskile sagt. Jag skulle vilja säga att herr Svenssons historieskrivning är vad engelsmännen bruka kalla a wrong shape, ett snedvridande och vanställande av fakta. Jag skall inte belysa detta i detalj, men jag skall ta ett exempel. Herr Svensson apostroferade ett tal som jag hållit här i riksdagen och där jag talat för bifall till 1942 års försvarsordning med den motiveringen att man därigenom kunde få en överblick över försvarsfrågan. Nu kommer herr Svensson här med en del tal om hur fullkomligt missvisande detta var och hur litet man över huvud taget hade reda på vad man gjorde. Han har talat om kryssarna — som jag hoppas komma åter till men inte här i dag — och om att det blivit en del reservationer inom försvarshuvudtiteln som gör att man inte får någon överblick. Det där kan låta bra i efterhand, men kammarens ledamöter erinra sig säkert att år 1942 rasade kriget runt omkring oss. Det fanns bara en enda mening hos det svenska folket — kanske herr Svensson i Ljungskile hade en annan mening, men den betydde verkligen inte så mycket och gör det kanske inte nu heller — och den var att vi måste för-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

stärka vårt försvar. Det var inga delade meningar om den saken. Det kom den ena framställningen i dag och den andra i morgon från de militära myndigheterna med förslag till förstärkningar. Som försvarsminister måste jag säga mig: Vart bär detta, vart bär det om vi vidtaga en mängd åtgärder till förstärkning av vårt försvar utan att ha någon plan som visar hur bitarna skola passa in i hela stycket? Jag såsom försvarsminister och finansministern såsom finansminister och regeringen såsom regering kommo till den uppfattningen att om vi skulle få någon rätsida på de åtgärder som vidtogos till försvarets förstärkning måste vi ha en plan att gå efter. Därför kom 1942 års plan till. Jag vill inte förneka att den planen i mycket inte blivit som vi trodde. Men jag vill fråga var och en som har något förstånd om dessa ting: Var skulle vi ha varit i dag, vilket virrvarr skulle vi inte ha befunnit oss i, om vi inte hade haft 1942 års beslut? Då hade man utan tvekan kunnat tala om virrvarr och brist på överblick, om brist på kunskap om vart det hela barakade hän. Men så där blir det om man i efterhand försöker docera om saker och ting som man inte gitter sätta in i sitt rätta historiska sammanhang.

Herr SVENSSON i Ljungskile erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Statsrådets svar innehåller ingenting annat än allmänna reflexioner. Här har inte jävats ett ord av vad jag sagt. Att vi måste förstärka vårt försvar år 1942 ligger utom all diskussion, det höjdes ingen röst däremot, allra minst min. Vad jag sade var att vi skola göra allt som kan göras för att förstärka den aktuella värnkraften och att vi skola skjuta på allt som kan uppskjutas utan att försvaga den aktuella värnkraften. Statsrådet säger att man måste se till att det ena passar in i det andra, och det är naturligtvis alldeles riktigt att man skall göra det så

långt man kan. Men hur passa t. ex. kryssarna in i den aktuella förstärkningen av vårt försvar under kriget, dessa kryssare som aldrig blevo färdiga, som bundo arbetskraft och material och som skulle ha ställt oss i en sämre situation än som behövts om det blivit krig. När de nu äro färdiga passa de inte in i den flotta som sakkunskapen med ledning av krigets erfarenheter vill ha. Klokskapen i detta kunna vi lämna därhän. Men vad jag sagt i dag är det samma som jag sade redan 1942.

Vidare anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Svensson skall inte locka mig att förvrída denna debatt med en diskussion om kryssarna. Den saken skall jag återkomma till och försöka göra vad jag kan för att visa att den inställning till frågan som herr Svensson i Ljungskile och hans meningsfränder driva icke är riktig. Vidare vill jag säga att herr Svensson inte skall missförstå mig. Han skall inte tro att jag tog ordet för att göra ett försök att få honom att inse att han inte är så ofelbar som han tror. En sådan uppgift har jag aldrig tänkt förelägga mig.

Herr SVENSSON i Ljungskile, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag tycker det är ett fattigdomsbevis om vi skola börja diskutera varandras ofelbarhet.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande proposition till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 2.

Avlämnades följande motioner nämligen

nr 80, av herr *Mosesson*, angående ändring av bestämmelsen om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigval;

nr 81, av fru *Rönn-Christiansson m. fl.*, om ändring av villkoren i fråga om statens bosättningslån;

nr 82, av fru *Rönn-Christiansson m. fl.*, om ökat anslag till mödrahjälp;

nr 83, av herr *Werner m. fl.*, om ökat anslag till folkliga musikskolan i Arvika;

nr 84, av herrar *Nordström* i Kramfors och *Kempe*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst;

nr 85, av herr *Fröderberg*, angående de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders m. fl. barn;

nr 86, av fru *Linderot m. fl.*, om ökat anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemestern;

nr 87, av herr *Johansson* i Mysinge *m. fl.*, om ökat anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemestern;

nr 88, av herr *Sefve*, om inrättande av en amanuensbefattning vid historie- och antikvitetsakademien för bearbetande av de osteologiska samlingarna;

nr 89, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till social upplysningsfilm;

nr 90, av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*, om vissa anslag för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål;

nr 91, av herr *von Friesen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga inom inrikesdepartementet;

nr 92, av herr *von Friesen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga inom ecklesiastikdepartementet;

nr 93, av herr *von Friesen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställ-

ning om anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga inom socialdepartementet;

nr 94, av herr *Adolfsson m. fl.*, om ökat anslag till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 95, av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*, angående ersättning till kommunerna för deras arbete i anledning av de allmänna barnbidragen;

nr 96, av herr *Johanson* i Norrköping *m. fl.*, om ökat anslag för avsättning till fonden för friluftslivets främjande;

nr 97, av herr *Severin* i Gävle *m. fl.*, angående en järnvägsförbindelse mellan Ljusdal och norska gränsen;

nr 98, av herr *Karlsson* i Grängesberg och fru *Ericsson* i Luleå, om inrättande av en ordinarie tjänst såsom gårdskarll och eldare vid var och en av länsstyrelserna i Kopparbergs och Norrbottens län;

nr 99, av herr *Håstad m. fl.*, angående expeditionsvakten i riksarkivet B. Söderströms lönegradsplacering;

nr 100, av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av medel till Bidrag till standardiseringsverksamheten;

nr 101, av herr *Adolfsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om bidrag till omhändertagande av utlands-svenskar m. m.;

nr 102, av herr *Ericsson* i Sörsjön, om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrande levnadskostnader;

nr 103, av herr *Birke*, angående viss ändring av 52 § 2 mom. kommunal-skattelagen m. m.;

nr 104, av herr *Hall m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 105, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 106, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 107, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, *m. m.*;

nr 108, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjeskatt;

nr 109, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel;

nr 110, av herr *Skoglund* i Dovers-
torp *m. fl.*, om avskaffande av kvarlä-
tenskapsskatten;

nr 111, av herr *Lövgren*, om pension
åt förre vägarbetaren A. E. Larsson;

nr 112, av herr *Björklund*, om årligt
understöd åt förre husaren J. Jönsson
Hektor;

nr 113, av herr *Dahlgren*, angående
viss ändring av 7 § b) lagen om se-
mester;

nr 114, av herr *Adolfsson m. fl.*, om
ökad semesterlön åt arbetstagare;

nr 115, av herr *Dahlgren m. fl.*, om
utredning angående kompensation för
förlorad semesterersättning under värn-
plikttjänstgöring;

nr 116, av herr *Dahlgren m. fl.*, an-
gående viss ändring i lagen om se-
mester;

nr 117, av herr *Kempe m. fl.*, om viss
ändring av villkoren för tertiär- och
tillägglån för flerfamiljshus;

nr 118, av herr *Nilsson* i Göingegår-
den, om utredning av frågan om möj-
ligheten att undanröja faran för bländ-
ning av lyktor å motorfordon;

nr 119, av herr *Carlsson* i Bakeröd
m. fl., om hävdande av kommunernas
självständighet i frågor, som gälla kom-
muns införlivning med stad;

nr 120, av herr *Kempe m. fl.*, om viss
ändring i lagen den 10 juli 1947 om
kommunala åtgärder till bostadsförsörj-
ningens främjande;

nr 121, av herr *Birke m. fl.*, om so-
cialvårdens kommunala organisation;

nr 122, av herr *Kyuling m. fl.*, om rätt
för tjänstemän vid skogsvårdsstyrelser
och hushållningssällskap att för löne-
klassplacering tillgodoräkna tidigare
tjänstetid;

nr 123, av herr *Persson* i Svensköp
m. fl., om ökat anslag till specialgym-
nasiet för lantbruks-, mejeri- och skogs-
studierande;

nr 124, av herrar *Persson* i Landafors
och *Karlsson* i Stuvsta, om ökat anslag
till främjande av landsbygdens elektri-
fiering;

nr 125, av herr *Norup m. fl.*, om ökat
anslag till främjande av forskning på
jordbrukets område *m. m.*;

nr 126, av herr *Dahlgren m. fl.*, an-
gående vissa åtgärder för befrämjande
av semester- och rekreationsresor;

nr 127, av herrar *Dahlgren* och
Adolfsson, om förebyggande åtgärder
mot yrkesdövhet;

nr 128, av fru *Linderot m. fl.*, om åt-
gärder till undvikande av att polisför-
hör anställes med person som utskri-
vits från sinnessjukhus; och

nr 129, av herr *Hedlund* i Östersund,
angående fortsatta utredningar rörande
norrlandsproblemen.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.22 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 20 januari

kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr andre vice talmannen anmälde, att den från förmiddagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1948/49 nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet enligt förut gjord anteckning till

Herr SWEDBERG, som anförde: Herr talman! Hur det inlägg jag ämnar göra i denna remissdebatt än kommer att uppfattas vågar jag dock tro, att man skall hålla mig räkning för att jag inte upprepar vad flera talare förut sagt i denna debatt.

Den snabba utveckling som de senare åren försiggått på den samhällseliga socialvårdens område bör så mycket mer hälsas med tillfredsställelse, som den ägt rum med stöd av alla partier. Det är emellertid ett förhållande som är ägnat att väcka oro i vida kretsar, och det är den tendens till undervärdering av den religiöst färgade socialvården och över huvud taget det religiösa motivet och inflytandet i socialvården, som mycket markerat framträtt i olika sammanhang. »Det har i själva verket», skrev i somras en huvudstadstidning, som eljest knappast gjort sig känd för någon pietistisk inställning, på tal om i huvudstaden rådande förhållanden på ungdomsvårdens område, »kommit att te sig som ett huvudsträvande i den kommunala ungdomsvården att tränga de kristliga insatserna tillbaka oavsett de goda praktiska erfarenheter dessa kan redovisa, i stället för att söka ett friktionsfritt samarbete, öva olika grepp

inom ungdomsvården under ömsesidig respekt för varandras sociala ambitioner och kvalifikationer.» Man vill helt instämma med den citerade tidningen då den vidare säger: »En dylik utveckling är olycklig och djupare sett oansvarig, eftersom den hämmar ett varmhjärtat nit och en frivillig kraftinsats, som samhället kan dra stora och påvisbara fördelar av.»

Här påtalade tendens gör sig gällande ej mindre på den statliga än på den kommunala socialvårdens område. Jag erinrar endast om det betänkande om »Familj och hemarbete», som riksdagens ledamöter funno på sina platser vid detta års första sammanträde. Det är ett omfattande och ur flera synpunkter mycket förtjänstfullt arbete, som däri redovisas. Men man kan inte undgå att konstatera, att utredningen genomgående letts av en utpräglat materialistisk syn. I och för sig kan det vara förklarligt att — såsom deklarerats i betänkandets inledning — »tyngdpunkten har lagts på de förhållanden, som äro lättast åtkomliga för undersökningar och praktiska åtgärder». Utredningen har visserligen inte alldeles underlåtit att beröra de problem, som den betecknar som »mer svåråtkomliga men för familjen väsentliga», t. ex. samlivet inom hemmen, uppfostringsproblemen o. s. v., men dessa behandlas mycket kortfattat och ytterst ofullständigt. Det förefaller tydligt, att sakkunniga alldeles bortse från att hemlivets kris och familjelivets svårigheter ofta ha helt andra orsaker än materiella, fysiska eller psykologiska och att de djupaste anledningarna till de söndrade äktenskapen och det olyckliga hemlivet äro av etisk art och höra samman med den allmänna sekulariseringen, som mångstädes berövat hemmet dess helgd och äktenskapet dess höghet och värde.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Det måste enligt min mening anses som ganska anmärkningsvärt, att i denna omfattande utredning om hem- och familjefrågor i vårt kristna land inte förekommer ett ord eller ens en försiktig antydning om att kyrka och religion kan ha någon betydelse i sammanhanget. På tal om föreslagen konsulentverksamhet, t. ex. inrättandet av speciella rådgivningsbyråer, framhålls, »att dessa måste ha en ständigt aktiv och levande kontakt med samhällets olika områden, med ortens arbetsliv, med dess organisationer, med det kommunala livet, med idrotts- och allmän fritidsverksamhet». Men kontakt med ideell och religiös verksamhet, med kyrka och kristendom syns inte tillmätas någon betydelse. Måhända kan det anses förmätet och orimligt att förvänta, att en kungl. utredningskommitté skall finna anledning uppmärksamma de fria religiösa folkrörelsernas betydelse för hem- och familjelivets sunda utveckling i landet. Men man borde kunnat vänta, att i ett evangelisk-lutherskt land som vårt den omfattande verksamhet, som bedrivs av den officiella statskyrkan, skulle tillmätas någon betydelse. Men inte en antydning därom förekommer i betänkandet i fråga. Tvärtom. I en schematisk framställning av gemensamhetsanordningar, som anses önskvärda i det framtida svenska idealsamhället, finns praktiskt taget allt, från lekplatser för barn, diverse nyttighetsanordningar för hushållet såsom serviceverkstäder, tvättanläggningar och sömnadscentraler till idrottsanläggningar, restauranger, teatrar och biografier för hela familjen men ingen gudstjänstlokal av något slag.

Utredningen angående hem- och familjefrågor synes mig ha ställt i klar belysning den fortskridande sekularisering, som i fråga om socialvården gått hand i hand med den snabba tekniska utvecklingen. Den samhälleliga socialvården håller på att betänkligt fjärra sig från de motiv, som ursprungligen

väckt detta samhälles intresse, och från den kristna människosyn och människovärdering, som enligt min mening allena kan göra den till människovård i detta ords sannaste bemärkelse.

Nu vet jag mycket väl, att man kan försvara sekulariseringen i det offentliga livet genom åberopande av religionsfrihetens höga princip. Det offentliga livet skall vara religiöst neutralt, säger man, det skall inte ge rum för religiös propaganda av något slag. Jag tvekar inte att bekänna, att jag är ödmjukt tacksam för att i religiöst hänseende få representera en rörelse, som alltid haft religionsfriheten på sin fana, en rörelse vars anhängare stått i främsta ledet bland samvetsfrihetens förkämpar. Det är — jag kan, herr talman, inte neka mig att nämna det i detta sammanhang — för övrigt i år hundra år sedan denna rörelses förste pionjär i detta land började den oförskräckta kamp för samvetsfrihetens och religionsfrihetens stora sak, som kort därefter föranledde hans förvisning ur landet.

Det finns få faktorer för vilka jag har så stor respekt som den konsekventa religionsfriheten, och jag försäkrar att det är just denna respekt, som leder mig under detta anförande. Jag vill fråga: kan det vara förenligt med religionsfrihetens princip att alldeles bortse från religionens obestridliga betydelse för samhällets sunda utveckling och nu särskilt för utformningen av vår omfattande socialvård? Innebär inte ett undanhållande av en så betydelsefull faktor — jag tänker på det jag nyss exemplifierade i det ifrågavarande betänkandet — ett klart avsteg från den upphöjda objektivitet, som man har rätt att vänta hos varje statligt eller eljest offentligt organ och över huvud taget hos alla dem, som på ett eller annat sätt öva inflytande på utvecklingen av vårt samhällsliv? Inte minst i religionsfrihetens namn synes det mig, att man måste kräva allmän objektivitet och li-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

beral tolerans även i fråga om utformningen av den socialvård, som är en gemensam angelägenhet för hela folket.

Från de synpunkter jag här antytt vill jag vidare, herr talman, säga, att man med synnerligt intresse motser tendensen i det förslag, som med tiden kommer att framgå ur skolutredningens arbete. Det finns naturligtvis ingen anledning att uttala sig om denna utrednings resultat förrän detta blir tillgängligt. Jag vill dock tillåta mig uttala den förhoppningen, vilken jag vet näres av massor av svenska medborgare, att man vid utformningen av vårt undervisningsväsende måtte taga sikte på att hos de unga söka skapa en personlig och medborgerlig ansvarskänsla, som kommer den enskilde att verkligen göra sitt yttersta för sitt eget och de sinas bästa och som därjämte kommer att betyda beredvillighet till gemenskap och samarbete över klasser och partier till allas gemensamma bästa.

Många tecken — det vågar jag mycket bestämt påstå — tyda på att denna ansvarskänsla, denna sunda medborgaranda och gemenskapskänsla, tyvärr håller på att bli alltmer sällsynt. Enligt min mening måste denna emellertid, om den skall vara stark och effektiv, vara fotad på den kristna människosyn, som till sist är en av våra allra största kulturtillgångar. Det är därför, herr talman, som jag dristat mig att redan på detta tidiga stadium framföra dessa synpunkter. Jag har gjort det i den förvisningen, att dessa äro så långt ifrån ovidkommande de stora och aktuella dagsfrågorna, att de i stället ha en mycket väsentlig betydelse för dessas lyckliga lösning.

Även om min röst i denna debatt blir ensam att ge uttryck för denna mening, vet jag med absolut visshet att jag är långt ifrån ensam om att hysa den. Den delas säkert av många i denna kammare och av hundratusentals medborgare i vårt land. Den hyses också av ledande politici ute i den stora världen. Jag

skall inte belasta kammarens protokoll med många exempel på detta, men jag vill inte neka mig att citera två uttalanden. Hans excellens statsministern citerade under gårdagen i denna kammare president Truman. Då kanske även jag vågar göra det. President Truman slöt sitt stora tal till den amerikanska kongressen för någon vecka sedan med orden: »Nu är stunden inne att åter bekänna vår förtröstan på Gud, som ger oss tillförsikt, då vi möta de kommande åren.»

Sir Stafford Cripps, som bekant en av Englands mest aktuella politici och en av labourregeringens mest prominenta män, sade vid mitten av förra året i ett anförande i engelska parlamentet: »Jag önskar, att vårt land i dag kunde uppfryska sitt hjärta med ett djupt andedrag av den kristna tro, som kommit ned till oss genom två årtusenden och genom dessa sekler inspirerat Europas folk till nya ansträngningar och givit nytt hopp. Det är denna anda och inte vår egen materiella förtröstan, som skall bli den kraftförmedlande källan till vår inspiration. Kalla den vid vilket namn du vill: självuppoffring, kärlek eller kamratskap, det är den mäktigaste kraften i våra liv, och i denna tid av vår historias djupa svårigheter behöva vi dess bärande kraft som aldrig förr.» Så långt Sir Stafford Cripps.

Det är, herr talman, min bestämda uppfattning, att dessa citat innehålla allmängiltig sanning. Jag har inte velat neka mig att i detta sammanhang ge uttryck för min bestämda uppfattning, att det vore lyckligt om även vi i vårt land i dagens allvarliga läge beaktade detta.

I detta anförande instämde herrar *Mosesson, Johnsson* i Stockholm, *Jacobsson* i Igelsbo, *Svensson* i Vä, *Boman* i Kieryd, *Stjärne, Norup, Persson* i Svensköp, *Antby, Sveningsson, Haggård, Svensson* i Ljungskile, *Utbult, Staxäng* och *Sandberg*.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Härefter yttrade:

Herr STAHL: Herr talman! Trots att finansministern nu inte är i kammaren må det tillåtas mig att börja med en anspråkslös och kort kommentar till de anföranden, som han hållit dels i går i första kammaren och dels här i dag.

Herr Ohlin karakteriserade i en reprik finansministerns anförande som ett ekonomiskt seminarium, och eftersom jag är lekman på det ekonomiska området har jag kanske inte rätt att vara med. Finansministern är ju emellertid också politiker, och därför kan man väl anta att han även har en politisk syftning med vad han här sagt, varför möjligen också jag har rätt att göra mina reflexioner.

Det märkligaste och det starkaste intrycket jag — och jag antar alla här i kammaren — fick av finansministerns anförande var hans mycket starka betvivlande av hur litet samhället kan göra, ja, bör göra för att ingripa och reglera. Det är inte bara jag och kammarens ledamöter som fått detta intryck, det har också gått vidare till tidningspressen. Eftersom hans excellens herr statsministern här i går citerade en liberal tidning, kanske det kan tillåtas mig att här återge ett referat ur en, såvitt jag vet, rätttrogen socialdemokratisk tidning för att visa hur den tidningen uppfattade finansministerns uttalande i första kammaren i går. Det är tidningen Folket i Eskilstuna, som i sitt referat av hans anförande skriver följande:

»Det är inte sannolikt att samhället besitter några möjligheter till att avgörande ingripa i syfte att snabbt öka produktionen. Man skulle snarare kunna säga, att de ingripanden, som hittills gjorts på denna punkt, varit till skada, och att en avspänning, en avsocialisering» — märk uttrycket, mina damer och herrar — »skulle vara till nytta för näringslivet och den fulla sysselsättningen.»

Så uttalade sig alltså finansministern enligt tidningen Folket. När man läser

att herr Wigforss yttrat sig på detta sätt, är det då underligt att man undrar vad det egentligen är som hänt? Under den kända skördetiden för ett par tre år sedan hade jag nöjet att vid ett mycket stort antal tillfällen få diskutera socialiseringsfrågan med finansministern ute i landet. Det stående argumentet var då, att man skulle socialisera just för att öka produktionen, för att förbättra företagets effektivitet. Nu kommer finansministern och säger, att man i detta syfte i stället bör avsocialisera! Man frågar sig som sagt vad det är som hänt. Kan det möjligen vara så, att finansministern under den ekonomiska krisens tryck genomgått något slags andlig politisk kris och blivit omvänd i socialiseringsfrågan? Eller är det hela bara en ny upplaga av den mycket efemära tingest som kallas socialisering och som brukar ha den lilla vanan att ändra gestalt allt efter vad som passar sig? En tredje möjlighet skulle kanske kunna vara, att man funnit det lämpligt att lägga om taktik för att återvinna det förtroende, som just på grund av det starka framhållandet av socialiseringsfrågan är på väg att spolieras ute bland stora folkgrupper. Jag är bara rädd för att man är litet för sent ute om tanken är den, att man genom en frontförändring i socialiseringsfrågan söker en avspänning för att återvinna det förlorade förtroendet.

Jag skall inte vidare fördjupa mig i den frågan. Jag skulle vilja säga ett par saker i anslutning till fjärde huvudtiteln, speciellt med hänsyn till de väldiga reservationer, som där finnas redovisade. Jag vet inte om kammarens ledamöter lagt märke till att försvarsministern på s. 3 i sin huvudtitel redovisar reservationer på sammanlagt 1 035 miljoner kronor. I inkomstberäkningen är finansministern inne på detta kapitel, och han säger där, att man räknat med att ta in anspråk 50 miljoner kronor av dessa jättereservationer. Han anser emellertid möjligt att de kunna springa

Vid remiss av statsverkspropositionen.

upp till 125 miljoner. Försvarsministern däremot uttrycker sig betydligt mera svävande i sin huvudtitel. Han redovisar en besparing på sin stat på 62 miljoner kronor, och detta är ju i och för sig lovvärt, även om man nog har mycket stark anledning tro, att man genom att vara litet strängare skulle ha kunnat spara betydligt mera.

Beträffande reservationerna meddelar försvarsministern, att det givits vissa direktiv om att reservationerna icke utan departementschefens medgivande skola tas i anspråk. Sedan säger försvarsministern: »Myndigheterna ha samtidigt anmodats att i den mån behov föreligger av fortsatt disposition av ännu icke bundna medel å anslagen till Kungl. Maj:t inkomma med plan rörande dispositionen av dylika medel.»

Man har en känsla av att det i mycket stor utsträckning ligger i de underordnade myndigheternas hand att avgöra, hur stora belopp som skola tagas i anspråk av dessa reservationer. Jag måste säga, att jag känner en lätt svindel inför den tanken, att man här visserligen å ena sidan sparar 62 miljoner kronor, men samtidigt å andra sidan öppnar möjligheter för att mångdubbelt större belopp kunna rinna bort. Jag kan inte förstå annat än att det är alldeles nödvändigt att här få till stånd ett fastare grepp över ifrågavarande reservationer, i synnerhet nu under det närmaste budgetåret, så att man får trygghet för att icke de underordnade myndigheterna få möjligheter att rubba den samhällsekonomiska balansen. Jag tycker att denna redovisning i huvudtiteln är i svagaste laget. Det vore av intresse få besked om hur man här kommer att gå till väga, så att riksdagen kan känna trygghet för att ingenting oförutsett inträffar.

När man ser hur man i försvarsbudgeten rör sig med hundratals för att inte säga tusentals miljoner kronor, så blir man, herr talman, ganska beklämd över att se det sätt, på vilket ecklesiastik-

ministern tvingats gå fram i sin huvudtitel. Jag skall inte här beröra mer än två konkreta saker. Det ena spörsmålet gäller de lärarkategorier, som inte kunde komma med vid fjolårets lönereregleringar och vilka även nu skjutits åt sidan på en oviss framtid. Jag vill i detta sammanhang samtidigt nämna, att skolkökslärarinnorna och slöjdlärarinnorna, genom att deras lönefråga förhalas på detta sätt, i löneavseende behandlas som — jag höll på att säga — något slags parias bland tjänstemännen. Jag vill verkligen fråga statsrådet Weijne, om det inte är möjligt för honom att, eftersom det här gäller så blygsamma belopp i jämförelse med de väldiga summor, som man rör sig med under andra huvudtitlar, åstadkomma löneförbättringar för vissa dåligt ställda tjänstemän. Detta gäller icke bara de av mig nu nämnda yrkeslärarkategorierna.

Den nuvarande inknappnings- och snålhushållningen gäller hela vår yrkesundervisning. Jag har genom ett styrelseuppdrag haft anledning att syssla med ungdomens praktiska utbildning. Med ledning av de erfarenheter, som jag därvid vunnit, måste jag säga, att statsmakterna på den punkten gjort sig skyldiga till fruktansvärda försummelser. Vi ha, som kammararens ledamöter känna till, ett statsanslag till den praktiska undervisningen, vilket nu 1948 är exakt lika stort som det var 1921. Anslaget i fråga höjdes mot slutet av 1920-talet men skrevs åter ner 1932. Sedan dess har ingen ändring gjorts. Vad har nu resultatet blivit härav? Jo, att i våra praktiska ungdomsskolor åtnjuta lära-krafterna en lön, vilken är sorgligt låg. Följden av detta är naturligtvis, att denna praktiska ungdomsundervisning blir lidande. Man har fått halva löften om statsbidrag och lönehöjningar, och man har inte minst från statsrådsbanken kommit med många vackra berömmade talesätt gentemot denna undervisning. Men varje gång det gällt att göra något

Vid remiss av statsverkspropositionen.

för den praktiska utbildningen av vår ungdom, har man backat ut. För nästa år, heter det nu i huvudtiteln, bör anslaget icke beräknas »lägre» än under innevarande budgetår. Ja, herr talman, man måste verkligen säga, att det är en anspråkslös ecklesiastikminister, som gör ett sådant konstaterande. Det är en anspråkslöshet, som i hög grad och på ett allvarligt sätt skadar hela den praktiska utbildningen för vår ungdom.

Då den invändningen kan riktas mot mitt resonemang, att fältet på detta område liksom på övriga givetvis är fritt för väckande av motioner för att få till stånd en rättelse, vill jag be att få påpeka, att jag och många med mig år efter år ha motionerat om rättelse på denna punkt. Vi ha emellertid inte kommit någonstans. Vi veta nu, hurudant läget är i år. Det är hopplösare än någonsin. Initiativet måste därför komma från regeringen.

Jag skulle också, herr talman, vilja beröra ett par ärenden i anslutning till inrikesministerns fögderi. Det första ärendet gäller den stora fråga, som är aktuell och verkligt brännande i många län, nämligen kommunsammanslagningen. Som kammarens ledamöter torde erinra sig, beslöts denna lag för snart två år sedan, och den har nu satts i tillämpning. I det ena länet efter det andra se vi, hur lagen kommer att tillämpas. Vi komma väl alla ihåg att denna lag i hög grad blev utformad som en kautschuklag. Den lägger i mycket hög grad bestämmanderätten i myndigheternas händer. Minimigränsen sattes beträffande befolkningstalet till 2 000 invånare och beträffande skatteunderlaget till 8—10 000 skattekronor. Men med de möjligheter, som myndigheterna ha enligt denna kautschuklag, kunna de göra mycket betydelsefulla avsteg för att tillmötesgå befolkningens önskemål. Vad vi nu i praktiken fått bevittna är, att man på många håll gör rena mastodontkommuner med 8—13 000 invånare,

administrativa enheter, som komma att bli omöjliga att sköta.

Jag skall inte fördjupa mig i detta problem. Riksdagen är nu ställd åt sidan, sedan denna fullmaktslag beslutats. Men jag skulle vilja rikta en mycket energisk vädjan till inrikesministern, att han, när dessa ärenden komma att fullföljas hos Kungl. Maj:t från länsstyrelserna via kammarkollegium, ville ha vad jag nu antytt i åtanke och verkligen beakta den ytterst väsentliga synpunkt på kommunsammanslagningsfrågan, som folkmeningen representerar. Det är ändå inte så ännu, åtminstone inte i detta land, att folket helt och hållet kan styras av myndigheter uppe i centrum mot folkmeningarnas önskan. Jag tror, att det vore ytterst olyckligt, om man inte härvidlag visade folkmeningarna en helt annan hänsyn än vad myndigheterna många gånger eljest synas ha en benägenhet att göra.

Den andra punkten i anslutning till inrikesministerns ämbetsområde, som jag ville något tangera, gäller betänkandet från den s. k. parlamentariska undersökningskommissionen, Paulsonkommissionen, Sandlerkommissionen eller vad man nu vill kalla denna kommission för. Detta betänkande har avgivits sedan riksdagen sist var samlad. Jag har mig dock ingenting bekant beträffande publiceringen av detta betänkande. Det är enligt min mening ganska anmärkningsvärt, att det genom tidningarna meddelats, att betänkandet var färdigt och överlämnades till Kungl. Maj:t redan den 11 september 1947. Sedan låg betänkandet hos Kungl. Maj:t men föranledde som helst åtgärd. Betänkandet efterlystes då och då i tidningarna. Först i slutet av november erhöll emellertid pressen genom TT en redogörelse för betänkandets innehåll. Sedan dess, alltså under loppet av snart två månader, har man väntat på att betänkandet skulle komma ut. Det finns likväl fortfarande inte tillgängligt i tryck. Jag vet inte, om det kan vara

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tryckeritekniska svårigheter, som vållat denna avsevärda försening. Jag måste emellertid starkt betona, att en dylik försening är mycket olycklig.

Enligt den redogörelse, som lämnats i pressen beträffande betänkandet, innehåller det många märkliga ting. Jag vill först erinra om att vi här i landet under kriget hade en registrering av inte bara nazister och kommunister utan även av syndikalister, ja, herr talman, till och med av medlemmar av Kämpande demokrati och av medlemmar av en liten klubb här i Stockholm, som kallades för Tisdagsklubben, vars medlemmar liksom för övrigt medlemmarna av Kämpande demokrati, enligt vad jag tror mig veta, voro mer pålitliga som demokrater än de flesta andra medborgare. Dessutom har det nu kommit fram, att vi här i landet hade ett hemligt spionage av både brev, telefonsamtal, telegram o. s. v. Det avslöjas nu ytterligare, att inte bara någon viss sorts brev, telefonsamtal och telegram spionerades, utan att även affärsbrev och privatbrev lågo under censur. Det värsta med denna censur var, att den var hemlig. Denna hemliga censur var grundad på 1940 års tvångsmedelslag, en av dessa otaliga fullmaktslagar, som riksdagen var vänlig nog att gå regeringen till handa med.

Den parlamentariska undersökningskommissionen har — fortfarande enligt redogörelsen för betänkandet — behjärtat det ytterst allvarliga i detta förhållande att vi här i landet hade en censur, som var obekant för medborgarna. Kommissionen yttrar, att det inte kan vara välbetänkt, att man på detta sätt kunde utnyttja de uppgifter, som man fick tack vare den hemliga censuren, om »enskildas rent privata förhållanden och förehavanden, deras åsikter och tänkesätt, deras yrkesutövning och affärer samt angående industrien och affärlivet över huvud». Kommissionen har inga bevis för att uppgifterna utnyttjades av myndigheterna på ett orik-

tigt sätt. Men man tillägger: »En sådan räckvidd av informationsverksamheten måste anses betänklig, så mycket mer under en kristid då enskildas angelägenheter mer än vanligt regleras av myndigheternas beslut. Ett strängt fasthållande av statsnyttessynpunkten i detta hänseende kan medföra att man föranledes till åtgärder, som äro betecknande för autoritära statssystem.»

Jag är personligen ytterst tacksam för att kommissionen har satt fingret på denna mycket ömma punkt. Jag vill nu också understryka, vilket även klart framgår av referatet av betänkandet, att om det verkligen är så, vilket jag inte håller för osannolikt, att en säkerhetstjänst än en gång kan bli oundgänglig, måste vi redan i god tid få en sådan inordnad i vår lagstiftning. Vi måste se till, att denna censur inte ännu en gång får den karaktär, som den hade under kriget. Den måste infogas i svensk demokrati och stå i överensstämmelse med svensk lag. Det är ett för medborgartryggheten och rättssäkerheten alldeles oundgängligt intresse, att vi i god tid få till stånd en sådan lagstiftning. Jag hoppas, att den skall kunna utarbetas under sådana former, att några motsvarigheter icke skola behöva förekomma till de övergrepp och de direkta rättskränkningar — jag tvekar inte att använda det ordet — som man gjorde sig skyldig till under kriget. Inrikesministern har i detta fall ett ytterst stort och tungt ansvar.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med att uttala förhoppningen att inrikesministern skall befinnas kapabel att motsvara detta ansvar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Under det att fjärde huvudtiteln i övrigt under denna remissdebatt inte blivit särskilt uppmärksammas, har nu herr Ståhl ställt några frågor till mig närmast i anslutning till de stora reservationer, som redovisats i inled-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ningen till fjärde huvudtiteln och vilka även berörts av finansministern i statsverkspropositionen. Jag skall i görligaste mån försöka klara upp de punkter, som herr Ståhl betecknade som dunkla.

Herr Ståhl ställde på sätt och vis försvarsministern och ecklesiastikministern gentemot varandra. Han yttrade, att medan den förstnämnde »rör sig» med tusentals miljoner kronor, måste den sistnämnde spara på snart sagt varje öre. Jag vill emellertid för egen del säga, att den ärade talarens uttrycksätt förefaller mig ganska egenomligt, eftersom det ju här närmast är fråga om anslag för militära ändamål, vilka icke kommit till användning för dessa ändamål. Reservationerna bestå ju av medel, som inte tagits i anspråk, varigenom förhållandet blivit, att man kunnat räkna ihop omkring 1 miljard kronor som inte ännu tagits i anspråk för försvaret trots att medel anvisats för detta ändamål. När nu finansministern ställt sitt budgetarbete särskilt under den synpunkten att det gäller att kontrollera köpkraften, har det varit nödvändigt att på varje huvudtitel försöka få en översyn över sådana penningmedel som hänföra sig till i själva redovisningen synliga reservationer. Det är alltså bl. a. penningmedel på sådana områden där man för ett antal år sedan kunnat göra beställningar, men där beställningarna ännu inte utförts och betalats. Inom försvarsdepartementet äro vi för närvarande sysselsatta med att försöka få en så klar bild som möjligt över vilka beställningar som gjorts.

Det är ändå kanske inte så svårt för riksdagen att förstå, att eftersom man inte inom statsförvaltningen haft så långtgående centraldirigering, att varje anslag som ställes till en underordnad myndighets förfogande sedermera skall kontrolleras av Kungl. Maj:t, tager det sin tid, innan man får en klar överblick över de beställningar som gjorts

av underordnade myndigheter och som för närvarande äro under utförande men inte betalats. Det är på grund av ovissheten beträffande de gjorda beställningarna som vi i statsverkspropositionen måst ange de anslag som kunna komma att tagas i anspråk under budgetåret 1948/49 till mellan 50 och 125 miljoner kronor. En utredning om detta pågår, och jag hoppas, att den skall kunna vara klar i så god tid att det utskott som kommer att behandla fjärde huvudtiteln skall kunna få del av resultatet.

För övrigt är förhållandet det, som jag också anmärkt i inledningen till huvudtiteln, att inga nya anslag för närvarande få läggas ut utan att dessförinnan ha varit föremål för bedömning i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr STAHL erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag måste säga att statsrådet Vougt's svar inte gör mig mycket klokare. Det gav inte mycket mer än jag kunnat läsa ut av propositionen, nämligen att man inte vet hur mycket som är beställt. Och vad jag ville påtala var just — jag upprepar det — det enkla förhållandet, att medan man nu kommer med förslag om bensinskatt och motorfordonsskatt plus ytterligare skatter för att i någon mån återställa den rubbade samhällsekonomiska balansen, så ligger det i försvarsdepartementet underordnade myndigheters hand att bestämma över väldiga belopp — jag tvekar inte att använda det ordet, eftersom finansministern ändå rör sig med siffran 50 milj. kronor upp till 175 milj. kronor. Under sådana förhållanden har man väl ändå anledning att känna sig ganska oviss om huruvida ansträngningarna att komma till rätta med den samhällsekonomiska balansen skola lyckas. Jag tycker nog, herr försvarsminister, att herrarna äro något sent ute, för den händelse utvecklingen

Vid remiss av statsverkspropositionen.

skulle börja löpa i väg på ett sätt som ingen av oss har kunnat förutse.

Det är inte heller utan fog som jag här talat om tusentals miljoner, ty försvarsdepartementet har dock bevisligen fått anslag som för dagen äro uppe i 1 035 milj. kronor, vilka icke ha kunnat utnyttjas. Samtidigt har ecklesiastikministern icke kunnat få medel ens till de mest nödvändiga och skriande behoven.

Vidare yttrade:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Alldeles bortsett från den speciella situation, vari vi befinna oss, d. v. s. de särskilda hänsyn som måste tagas till köpkraftsöverskottet, så förefaller det mig som om det förhållandet att uppemot 1 miljard kronor, som anslagits till militära ändamål, icke tagits i anspråk för dessa, knappast kan vara till skada för kulturen eller för ecklesiastikdepartementet.

Herr **SENANDER**: Herr talman! När man här under remissdebatten lyssnat till vad ledarna för de s. k. fyra stora haft att anföra, har man fått intrycket av »uppgjord match». Det var länge sedan man hörde den borgerliga oppositionen föra ett så artigt språk gentemot regeringen. Men det lät givetvis ansträngt och debatten verkade skenfäktning i allra högsta grad. Inte ens den annars så kavate herr Ohlin förmådde mobilisera någon nämnvärd indignation mot »planhushållarna» i regeringen. Han verkade närmast som en tafatt och förlägen fröken i sina förtvylade försök att hitta på något effektivt.

Statsministern å sin sida behandlade den borgerliga oppositionen synnerligen höviskt och inbjöd upprepade gånger till samarbete. Ena gången strök han bildligt talat herr Bramstorp på svansen, nästa gång vädjade han till herr Ohlin att pläga samarbete. Enligt

statsministerns uttalande finns det ju inte något som i nuvarande situation skiljer den borgerliga oppositionens uppfattning från den uppfattning som regeringen har. Det hela är, förklarade statsministern, »en avvägningsfråga»; i sak är man ense.

Tydligen har statsministern rätt. Varför skulle inte den borgerliga oppositionen i sak vara ense med regeringen, då den i mycket väsentliga avseenden egentligen fått som den velat? De borgerliga partierna ha ju fört ett veritabelt oväsen kring efterkrigsprogrammet. Detta är nu lagt på hyllan. Det är inte aktuellt i nuvarande situation. Statsministern deklarerade ju, att det var på grund av den brydsamma situationen, som socialdemokratien avstod från att aktualisera efterkrigsprogrammet. Jag måste säga att denna formulering är dyrbar. Om inte efterkrigsprogrammet skall aktualiseras i brydsamma tider, när skall det då aktualiseras? För vår del trodde vi att programmet skulle få sin allra största aktualitet just i kristider. De borgerliga partierna och storfinansen måste känna sig storbelåtna med att ha drivit regeringen till reträtt på denna mycket viktiga punkt.

Även i skattefrågan ser det ut som om de borgerliga skulle få revansch. Det var mycket larm och vapengny kring förra årets stora skattereform. Larmet var begripligt. Det var första gången i svensk historia som ett allvarligt försök gjordes att söka lätta på skattebördan för de bredare folklagen genom att lägga en god del därav på de mera bärkraftiga. Det var under sådana förhållanden naturligt, att storfinansen och dess politiska förespråkare i och utanför riksdagen skulle känna sig träffade och börja tala om vanstyre.

Men nu har regeringen lagt fram ett förslag om nya indirekta skatter, som till övervägande del komma att pressas ut av det arbetande folket. Det rör

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sig om över 500 milj. kronor, en summa som avsevärt överstiger vad förra årets skattereformer ge i skattelättnader åt de mindre inkomsttagarna. De borgerliga partierna ha fått revansch och bodelagen kompensation för »förlusterna» genom förra årets skattereform.

Det är dessa fakta som ha satt sin prägel på årets remissdebatt. Vad skall under nuvarande förhållanden en staccars kungl. opposition ta sig till? Det finns snart inte mycket kvar att väsnas om. Det enda som återstår för den borgerliga oppositionen är att skenfäktas, och det är vad den har gjort under dessa två dagar. Något berättigat missnöje kunna vare sig de borgerliga partierna eller deras uppdragsgivare prestera. Den svenska kapitalismen har aldrig haft så gyllene tider som nu.

Klyftan mellan regeringen och de borgerliga partierna håller alltså på att överbryggas. Skall man döma efter statsministerns inviter och den borgerliga oppositionens i stort sett mycket kordiala uppträdande i årets remissdebatt, så skulle vi ha att emotse en ny period av klassamarbete och samlingsregerande. Naturligtvis maskeras avsikterna, och som alltid då någon politisk manöver förestår, så åberopar man sig på »situationens allvar». Det är det gamla inflationsspöket, som redan tidigare gjort den svenska kapitalismen så många tjänster, som nu åter är ute på turné i vårt land. Det får tjäna som motiv för socialdemokratiens och regeringens reträtt från efterkrigsprogrammet, för de nya indirekta skatterna, för lönestoppspolitikerna och för statsministerns inviter om samverkan med de borgerliga partierna. Med inflation som skrämseleobjekt vill man förmå massorna att frivilligt acceptera en politik i den svenska kapitalismens intresse.

Dagens lösen heter därför: överflödigt köpkraft måste steriliseras. I årets budget har regeringen tagit ett jättekliv på tvångsteriliseringens väg, och

därvid bygger man på den förutsättningen, att den överflödiga köpkraften är att söka hos de bredare folklagen.

Jag tvekar inte att beteckna talet om överflöd på köpkraft hos de stora massorna som svindel. Kan finansministern eller någon annan av statsråden visa fram en enda arbetarhustru eller småbondehustru, som gått otillfredsställd från en affär, därför att hon inte kunnat få de varor hon behövt? Eller att en arbetarhustru måste avstå från en ny kappa eller klänning, därför att lagret tagit slut? Eller finns det någon arbetare, som inte kunnat tillhandla sig en kostym eller överrock, därför att sådana inte stått att uppbringa i affärerna? Har arbetarnas barn måst gå med trasiga skor, därför att det är brist på skodon?

Ånej! Arbetar- och småbondehustrurnas otillfredsställelse bottnar däri, att deras köpkraft är för liten. Det vore bättre att herr Ohlin och andra, som här excellera i nationalekonomiska spetsfundigheter och tro sig representera den sanna sakkunskapen på det ekonomiska området, konfronterade sin akademiska tankemodas resultat med det levande livets realiteter. En arbetar- eller bondehustru är hundra gånger mer kapabel än herr Ohlin att påvisa var det verkliga köpkraftsöverskottet är att finna. Det kunna herr Ohlin och övriga kammarlärdade herrar teckna sig till minnes, tills de nästa gång söka briljera i nationalekonomi.

Herr Ohlin har vid årets remissdebatt precis som vid tidigare tillfällen passat på att lufta sina förgrämda antikommunistiska komplex. Han har i år assisterats av en annan professor. I förra årets remissdebatt tillät jag mig likna herr Ohlin vid Don Quijote, rid-daren av den sorgliga skepnaden. I år har han mött sin Sancho Panza. En mera passande vapendragare än professor Lundstedt kan herr Ohlin knappast påräkna. Några större politiska insikter har han visserligen inte, men

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det behöver man som bekant inte heller ha för att bli accepterad i anti-kommunismens läger. Den främsta meriten är att man besinningslöst accepterar alla plattheter, som kolporteras ut om kommunisterna.

Dessutom har herr von Seth assisterat och av regeringen krävt »inte bara ord, utan också handling mot kommunisterna». Att denne representant för en till Sverige invandrad släkt samtidigt med bombastiska ord och åthävor för svenskhetens missbrukade namn på sina läppar, är bara i stil med det hela.

Något nytt har inte trion kunnat prestera. Det är den gamla triviala läxan som upprepas: kommunisterna äro inga demokrater. Det är sannerligen klenk beställt med fantasien. Man förmår icke ens variera dumheterna. Någon bevisning för sina påståenden kan trion naturligtvis inte prestera. Till och med professorn i juridik är renons på bevis, vilket emellertid inte, för att tala juristspråk, hindrar lagfarten. Jag anser mig följaktligen befriad från skyldighet att polemisera på denna punkt.

Däremot vill jag säga några ord till trion i en annan riktning. Herr Ohlin krävde »en klar rågång mellan demokrater och antidemokrater här i landet». Tillåt mig fråga herr Ohlin — han är tyvärr inte närvarande, men det finns väl någon av hans partikamrater, som kan vidarebefordra frågan till honom: på vilken sida om rågången tänker herr Ohlin då placera en honom mycket närstående herre, som under hitlerismens dagar var en ofta sedd gäst på Krolloper i Berlin? Och var skulle herr Ohlin själv placeras, herr Ohlin som under tyskeriets högkonjunktur här i landet villigt medverkade i alla de anslag mot demokratien, som i skräck eller beundran för Hitler gjordes här i landet? Eller var skulle man placera herr Lundstedt, som, Hitler till behag, på sin tid krävde att grundlagen skulle åsidosättas för att kommu-

nisterna skulle kunna berövas sina mandat i riksdag och kommunalför-samlingar? Eller herr von Seth, som under krigsåren var lika servil mot Hitlertyskland som han var karsk mot oss kommunister?

Man tycker att de, som under en för demokratien hård och prövande tid, så illa fyllde kraven på demokratisk pålitlighet, knappast äro kvalificerade att framträda som demokratiens riddare gentemot kommunisterna, som voro de som framför alla andra reste ett bestämt motstånd mot alla försök under krigsåren att avbygga demokratien.

Statsministern förklarade i går, som svar till den enwise frågaren herr Ohlin, att han av principiella och ideologiska skäl avböjde varje tanke på ett samarbete med kommunisterna. Inom parentes sagt ansåg han inte vare sig principiella eller ideologiska skäl hindra ett samarbete med de borgerliga partierna. Min partikamrat Hilding Hagberg påvisade i går med exempel från andra länder, att det så långt ifrån råder en ideologisk enhetlighet inom socialdemokratien, att det tvärtom härskar en fullständig förvirring. Jag skulle vilja komplettera Hagbergs uttalande med att framhålla, att man inte behöver gå utom landets gränser för att finna exempel på detta. Samma faktum kunna vi konstatera här i landet och då inte minst i riksdagen. Eller finns det någon som skulle vilja ställa exempelvis finansminister Wigforss på samma ideologiska plan som professor Lundstedt, vilken gång efter annan omsvärmas av gratulanter från högern när han hållit sina reaktionära tal här i kammaren? Jag skulle i varje fall betrakta det som en förolämpning mot finansministern att göra ett sådant påstående som att han och professor Lundstedt ha samma ideologiska uppfattning.

Beträffande inställningen till kommunisterna råder det heller inte någon enhetlig mening inom socialdemokra-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ten. Finansministerns deklaration i första kammaren skiljer sig exempelvis i betydande grad från statsministerns deklaration i denna kammare. Jag tillåter mig också citera vad Afton-Tidningen skrev i går: »Det råder visserligen intet tvivel om att socialdemokratiens överväldigande majoritet finner sina politiskt-demokratiska ideal närmare besläktade med västerlandet än med Sovjetunionen. Men det är en annan sak än att i dag deklarerat, att hur situationen än må utveckla sig, är svensk socialdemokrati på amerikansk sida, beredd att här satsa sina materiella resurser, om situationen skulle utveckla sig så. Innebörden i de upprepade kraven på klarhet är endast en uppfordran till en deklaration om en reservationslös anslutning till Amerika i motsättningarna mellan öst och väst.»

Det är inte svårt att finna motsättningen mellan exempelvis statsministerns deklaration och detta uttalande i Afton-Tidningen. Afton-Tidningen behandlar frågan om ställningen till kommunisterna och Sovjetunionen ur taktisk synpunkt, medan statsministern grundar sitt ställningstagande på ideologiska och principiella skäl. Talet om en enhetlig och fast ideologi är lika litet befogat för den svenska som för den internationella socialdemokratiens vidkommande.

De nya attackerna mot oss kommunister ha emellertid sin naturliga förklaring. Både regeringen och den borgerliga oppositionen äro medvetna om att den politik, som inletts vid årets riksdag, kommer att ställa de stora massorna här i landet i stridsställning. Vi äro nu som tidigare motståndare till en politik, som har till syfte att rädda kapitalismen på de stora arbetande massornas bekostnad, och vi komma att göra vad vi kunna för att mobilisera det arbetande folket till aktivt motstånd.

Men vi göra inte någon hemlighet av att vi syfta längre än till enbart kampen

för massornas dagliga behov. Vi äro medvetna om att den slutgiltiga lösningen av deras bekymmer ligger i en socialistisk produktionsordning. Kapitalismens system måste försvinna för att folket skall kunna leva. Vi hålla alltså på efterkrigsprogrammet, som vi betrakta som en inkörsport till det socialistiska samhällssystemet.

Det är denna vår ståndpunkt, som kommit våra motståndare att söka inleda ett nytt korståg mot kommunismen. Man vill avleda folkets intresse från vad som sker i det egna landet genom att hetsa mot och skrämja för Sovjetunionen och folkdemokratierna i Östeuropa. Man vill helst inte diskutera den dåliga politik som inletts vid årets riksdag, och därför talar man om något annat.

Vi kommunister ta den nya anstormen lika kallt som vi mött tidigare försök i den vägen. Vi veta att våra motståndare komma att draga det kortaste strået. En politik som saknar perspektiv och endast innebär att man hankar sig fram från situation till situation, från dag till dag kan aldrig segra. När man, såsom nu sker, av hänsyn till kapitalismen begränsar bostadsbygandet, vägrar folkpensionerna dyrtidstillägg, trots att man givit löfte därom, när man pressar ut 500 milj. kr. i nya indirekta skatter, rekommenderar lönestopp och »bekämpar» prisstegringar med nya prisstegringar samtidigt som man lämnar de stora förmögenheterna och vinsterna praktiskt taget oantastade, så betyder detta att kampen mot kommunisterna är liktydig med en kamp mot hela den svenska arbetarklassen. Statsministern har här i dag upprepat sitt uttalande, att ingen regering kan regera mot den svenska arbetarklassen. Förklaringen är enligt vår mening riktig och borde inbjuda till en annan och bättre politik än den regeringen presenterat vid årets riksdag.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr andre vice talmannen **CARL-STRÖM**: Herr talman! Jag kan inte lova att tala på samma roliga sätt som föregående talare, men jag skall inte heller tala så länge som han.

Denna remissdebatt börjar nu lida mot sitt slut, och man kan väl vid det här laget göra en resumé över vad svenska folket fått till livs under densamma. Redan i dag på morgonen kunde man läsa på Morgon-Tidningens löpsedel att »Vanstyret har kommit bort», och på en annan löpsedel heter det att finansministern dekreterat att »Inkomsterna kunna inte öka».

Att vanstyret kommit bort kan ju inte vara annat än en glad nyhet för oss litet var, men herr finansministerns påstående, att inkomsterna inte kunna öka bör knappast utgöra något vidare glädjeämne för de flesta av oss. Det finns väl knappt någonting i detta nu som folk är mera angelägna om än att öka sina inkomster. Nu menar alltså herr Wigforss, att detta inte lär komma att lyckas längre. Varför det då? Finns det inte tillräckligt med papper i Tumba för att trycka nya sedlar, även om det på skarpen talas om pappersransonering? Eller har riksbanken vägrat att utgiva flera sedlar med den kostliga inskriften: »Sveriges riksbank inlöser vid anfordran denna sedel med guldmynt enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873.» Skulle vi inte kunna komma överens om att taga bort den där inskriften nu när läget blivit så ansträngt att vi inte ens har möjlighet att göra ordentliga vigselringar av guld?

Under de senaste åren har man här ideligen talat om att det gäller att slå vakt om penningvärdet. Det är vi alla överens om, när vi tala om faran av inflation. Men vi äro tydligen inte alls överens om på vilket sätt det skall ske.

I debatten här i kammaren under gårdagen har man i varje fall talat ganska litet om denna sak. Man har liksom på känn, att det inte lönar sig längre. I dag har visserligen herr finansministern och någon annan talare varit inne på den saken, men det återkommer jag till längre fram.

Då herr Wigforss år 1942 genomförde de båda stoppen — lönestopp och prisstopp — var detta en verklig kraftåtgärd från hans sida. Vi hoppades då att vi därigenom skulle slippa komma ut i samma malström som efter förra världskriget. Vi fingo då också veta, att vi borde spara pengar, därför att dessa skulle växa i värde till krigets slut. Men så släppte man det ena stoppet på hösten 1944. Det skulle då förstås endast gälla de sämst ställda befattningshavarna här i landet; sedan skulle man stoppa igen. Jag sade då, att även jag kunde förstå att vissa av de sämst ställda grupperna kunde behöva någon lättnad, men jag sade också, att sedan en bräsch i lönestoppet var bruten, skulle floden snart komma. Den kom också.

Herr finansministern har i dag sökt förklara att trots hans välvilliga ansträngningar att försöka stämma i bäcken gick det inte, och han vill nu i stället söka stämma i ån. När det nu gäller att i dagens läge söka bemästra den ekonomiska situationen, är det, som om man undviker frågan om lönerna. Nu sysslar man främst med investeringarna och nationalbudgeten. Jag besitter inte tillräckliga nationalekonomiska insikter för att bedöma i vad mån detta nu kan vara räddningen. Överbalanseringen låter ju bra. Vi skola nu taga in en del av de pengar, som vi tidigare så frikostigt delat ut och sterilisera köpkraftöverskottet. Det låter ju säga sig, men hur går det med steriliseringen, om det alltjämt kräves mera »papper» och mera pengar från alla håll?

Har verkligen det svenska folket ta-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

git herr Wigforss ad notam och insett det fåfänga i att söka höja sina inkomster så länge en ökad produktion inte kan fylla ut klyftan mellan inkomster och varutillgång? Jag har här i min hand ett klipp från en huvudstadstidning från i lördags. På första sidan finner man tre feta rubriker efter varandra:

»Värre på arbetsmarknaden än på länge.»

»L. O. och regeringen manar förgäves till arbetslugn.»

»Strejksvarsel och blockadhot på löpande band.»

På det sättet hörsammar man regeringens varningar, och det är inte bara arbetarorganisationerna, som nu äro med på noterna. Nästan alla kategorier i samhället äro med i dansen kring den guldkalv som heter löneökning. Denna har nu blivit ett väsen, åt vilket alla måste offra. Att detta offerväsen i nuvarande läge, utan att produktionen ökas, är ekonomisk vidskepelse och ingenting annat synes vara hopplöst att övertyga vederbörande om.

Man talar ibland om att vad folk nu behöver är *upplysning* i ekonomiska ting. Javisst. Herr Hagberg i Luleå och Senander ha ju länge bedrivit sådan upplysningsverksamhet som man helst vill ha: »Lönerna upp och priserna ned!» Det låter ju alldeles utmärkt. Storföretagarna ha ju tjänat grova pengar och nu gäller det att få vara med så länge de räcka. Herr Wigforss hade ju i början av kriget för avsikt att inte låta folk tjäna så där mycket pengar, men även på den punkten har han tills vidare misslyckats. Karteller och olika sammanslutningar frodas alltjämt.

Då man driver satsen: lönerna upp och priserna ned, vore det kanske nyttigt, om man gjorde klart för sig, att det här i landet inte längre är bara enskilda företagare. Vi ha ju en hel del stads- och statsförvaltning, som också arbetar med anställd arbetskraft, t. ex. herr Senander. När kommunis-

terna nu i fortsättningen driva sin upplysningsverksamhet, förmodar jag, att de komma att taga S. J. och Stockholms spårvägar som exempel för att visa hur det går till att få lönerna upp och priserna ned. Jag har härvid ingalunda sagt, att jag skulle anse att dessa grupper av anställda inte skulle ha samma rätt som andra att vara med i leken. Jag bara konstaterar orsak och verkan. Det är bara illa, att en hel del människor gå med på att låta fördumma sig till den grad, att de tro på möjligheten av att upphäva de ekonomiska lagarna.

Under gårdagen ondgjorde sig en del talare på regeringsbänken över att man från borgerligt håll ville liksom framtvunga en syndabekännelse från regeringens sida. Vadan nu detta? Regeringen och inte minst herr Wigforss har ju redan utan någon självuppgivelse erkänt, att den räknat fel. Det har inte gått alldeles som de trodde, då kriget tog slut och skördetiden skulle inträda. Den saken borde vara klar, och för min personliga del har jag aldrig talat om regeringens vanstyre. Jag har nöjt mig med att vid en diskussion i Motala i höstas tala om »blindflygning». Det kan ju vara så, att om en flygare förlorar kontakten med marken kan han få inrikta sig på att låsa fast rodet och sedan flyga blint, möjligen efter kompass men utan känning med marken.

Jag skall ingalunda driva det påståendet, att regeringen är ensam ansvarig för vad som skett efter samlingsregeringens upphörande. Vi ha alla gripits av den uppfattningen, att eftersom vårt land gick tämligen oskatt ur kriget skulle vi nu och i ett sammanhang kunna återupprätta normala förhållanden. Vi skulle *skynda* ur krisen i stället för att gå försiktigt ur den samma. Det råder nämligen en oerhörd brådska i detta land. Levnadsstandarden från tiden före kriget måste inte blott återställas utan desslikes förbättras. Stora sociala reformer måste

Vid remiss av statsverkspropositionen.

genomföras, och på försvaret kan ingen pruta vidare. Utom allt detta ha vi också varit inne på att sänka skatterna. Det låter nästan för bra för att vara sant.

Nu stå vi emellertid fattiga där och kunna inte ens från utlandet köpa de *nödvändiga* varorna. Det är en smula genant, det kan man inte komma ifrån, men vad skola vi göra? De sociala reformerna vill ingen av oss pruta på. Folkpensionen är inte alls för stor, om man jämför med en del andras pensionsförmåner, och barnbidragen ha säkerligen mycket fog för sig. Kläder och skor åt barn äro sannerligen inga småsaker att klara av med de priser, som nu råda. Försvarskostnaderna kunna inte heller nu bli väsentligare nedskrivna.

Att bygga och bo är inte heller så billigt. Då statsministern i går här i kammaren var nästan förbluffad över att prisutvecklingen hållit sig så stabil hittills, kunde jag inte underlåta att tänka på byggnadskostnaderna. Även om karusellen under förra världskriget kom våldsamt i gång, var prisutvecklingen på byggnadsområdet inte på långa vägar så häftig som nu. Man kan lugnt påstå, att byggnadskostnaderna mer än fördubblats sedan dess. Jag skall inte tala om vad den lille egnahemsbyggaren vid industrien får kosta på sig för att få ett eget hem eller om han vid vikande konjunktur kan klara sig, men jag vill säga, att den bonde eller småbrukare som nu nödgas bygga om sin gård kommer *inte* att klara sig, därest inte produktpriserna höjas med bortåt 50 %. När en ladugårdsbyggnad på en 30-tunnlandsgård med ett saluvärde av låt mig säga 40 000 kronor kostar över 20 000, förstår man hur det ligger till. Här är något för herr jordbruksministern att tänka på, när det nu blir fråga om jordbrukets rationalisering och det prisläge, som sedan, skall byggas på denna. Jag vill

också säga till herr statsministern, att om den nu pågående prisutvecklingen fortsätter i samma takt som hittills, komma vi nog litet var att bli högeligen förbluffade.

Efter förra kriget togo vi den beska medicinen med en gång och återvände till guldmyntfoten, som emellertid snart fick övergivas. Det var en hård utväg, och vi varken vilja eller kunna tillgripa den nu. Vi ha ju inte längre något guld i landet. Vi måste alltså gå en annan väg, men vilken? Ja, man påstår ju, att vi genom samförstånd nog snart skola kunna komma till rätta med svårigheterna. Men *vilket* samförstånd? Vad hjälper det att partierna gå tillsammans om det alltjämt är en fråga om att med diverse konststycken klara upp situationen? Om vårt folk inte liksom engelsmännen kan se sanningen i ögonen och genomlida krisen med eftergifter på sina krav, hjälper ingen samverkan. Kan man kanske våga hoppas, att man inom alla partier som nu ha något av sitt ekonomiska förnuft i behåll kommer att gå ut i höstens valstrid och säga sanningen? D. v. s. säga det, att om vi inte kunna få produktion och köpkraft att balansera bättre är allt tal om standardförbättring en strid om påvens skägg eller ett övervältande av svårigheterna på andra. Det vore en upplysningsverksamhet att stilla bedja om, och det kunde man verkligen kalla för ett tecken på samverkan.

Men det skulle bli en mycket tråkig valstrid, säger man. Åja, det finns nog ämnen utom detta som kunna giva valstriden färg i alla fall. Efter vad vi hörde från regeringsbanken i går om vad som kommer sedan vi väl eller illa kommit ur krisläget finns det ännu ämnen för diskussion. Socialdemokraternas efterkrigsprogram ligger ju bara på lut för att tagas fram, då förhållandena medgiva det. Det borde också finnas plats i den kommande valstriden för en diskussion om vad som verkliga

Vid remiss av statsverkspropositionen.

är demokrati. Vi skola inte vara för säkra på att man inte på den demokratiska medaljens frånsida kan upptäcka någonting som kan kännetecknas med ett annat namn än demokrati i den mån ett partipolitiskt övertvalde växer sig starkare och den enskilde får mindre att säga till om.

Den viktigaste frågan för de närmaste åren framåt är knappast huruvida vi skola komma skadade eller oskadda ur krisen. Nog komma vi ut ur den med livet och då blir det alltid någon råd. Viktigare är frågan om hur framtiden kommer att gestalta sig i fråga om människornas utveckling till fria medborgare i ett något så när fritt samhällsskick. Herr talman, för min del anser jag, att den frågan är den viktigaste av alla.

Herr talmannen övertog under detta anförande ledningen av förhandlingarna.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! När förra årets riksdag antog det nya, stora skatteförslaget, trodde vi litet var att det var upplagt så, att nu skulle det bli lugn i landet och att några nya skattejusteringar skulle vara onödiga. Nu har det emellertid också i år kommit ett nytt förslag om skatt, närmast avseende personbilarna. Jag tror inte att något förslag mött ett så kompakt motstånd i riksdagen som detta, och det föreligger härvidlag avslagsmotioner ifrån alla partier. Detta är ju helt naturligt.

Den som känner till landsbygden och dess förhållanden vet vilka besvärligheter som blivit följden av den förbjudna söndagskörningen. Detta har varit särskilt besvärligt därför att vi på landsbygden i regel hålla de kommunala sammanträdena just på söndagseftermiddagarna — på vardagarna har man inte tid. Förbudet mot biläkning har därför självfallet mött ett väldigt

motstånd. Skall nu skatten på bilarna ökas ända till det tre- eller fyrdubbla — jag har inte studerat saken så noga — är det givet att bilägarna hellre än att betala denna höga nya skatt avregistrera sina fordon. I stället för den inkomst staten beräknar att på detta sätt få in blir det ingen inkomst alls och minskad inkomst till vägunderhålningen, som i regel får bilskatten. Där möter alltså ännu en svårighet.

Med allt det ovissa då det gäller skatter följer en nervpåfrestning på svenska folket, som jag tycker det vore klokare att försöka avvärja. Man borde försöka bedöma hurudan utvecklingen kan tänkas bli, något som också föreslås i en motion om engångsbeskattning. Nyss har också herr Olsson i Gävle signalerat om detta. Jag tror det vore lyckligt för svenska folket om vi kunde komma bort ifrån det här nervositetstillståndet. Med dessa höjda skatter kommer det snart att klämma till också på andra områden, som påverka inte minst arbetarna, som alltså, oavsett skattehöjningen, ha en synnerligen stark känning av de stegrade omkostnaderna.

Jag vill, herr talman, påminna om hurudan situationen var efter förra världskriget. De nuvarande svårigheterna drabba hela samhället, kan man säga, men den förra krisen drabbade främst jordbrukarna och arbetarna. Då fanns det ingen köpkraft. Nu klaga vi över att det är för stor köpkraft hos folket. Efter förra kriget rådde en mycket omfattande arbetslöshet, och vi jordbrukare bjödo ut spannmål, som ingen ville köpa — jag minns det så innerligt väl. Spannmål dumpades in från andra länder, och på det sättet blev den ännu billigare. Priserna blevo så låga, att det var alldeles otänkbart att åstadkomma någon jordbruksekonomi, och till råga på detta var räntan uppe i 7—9 procent. Ni unga riksdagsmän minnas inte det där, men jag minns den tiden, då vi hade låneväx-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

lar och fick betala uppåt 9 procent i ränta. Jag frågade en gång en äldre bankman, hur mycket bankerna tjänade, när Sveriges riksdag 1924—25 beslöt att få upp kronan, som då var värd 33 öre, i 100 öre. Hur många miljoner tjänade Sveriges banker på detta? Det var mycket, men jag fick intet exakt svar.

Hur kom man ur den förra krisen? Prisfall, arbetslöshet och annat följde på denna katastrof. Jag var med när vi uppvaktade Carl Gustaf Ekman och Lindman. Det var en s. k. jordbruksriksdag då, och vi hemställde hos dessa herrar, att de skulle vidtaga åtgärder för att söka skydda jordbruket mot detta prisfall. Någon förbättring av läget blev det emellertid inte förrän genom den kända krisöverenskommelsen. Det är kanske orätt av mig att dra upp sådana här saker vid denna sena timme, men jag känner mig tvungen att göra det, herr talman. Jag minns så väl ett medborgarmöte i Uppsala, där herrar Thorell och Hjalmarson, båda nu ledamöter av andra kammaren, voro huvudtalare. Där ansågs det, att det ekonomiska korthus som socialdemokraterna och bondeförbundet byggde och där bönderna voro villiga hantlangare, snart skulle ramla ihop. Men det står än i dag. Jag var ordförande i vägstyrelsen på den tiden och minns att man fick betala arbetarna i statskommunala arbeten ca 40 öre i timmen. Vi betalade 55 öre en gång, då det gällde ett ackord, men för den saken fingo vi anmärkning. Sådana voro förhållandena då.

Det är kris och besvärligheter nu också, det måste vi erkänna, men när kriget var slut och det gällde att försöka få in varor, voro vi alla köpstarka. Det importerades och vi köpte, och sedan har det gått som det gått med den svenska kronan. Men vi måste ändå erkänna att vi varit i en gynnad ställning. Vi kunde ha haft städerna sön-

derbombade på samma sätt som blev fallet med så många andra städer i världen i dag. Och vad skulle det ha kostat oss? Då kanske man fått höra andra toner här i dag. Trots svårigheterna och trots de fel som begåtts — av vem är inte lätt att bedöma — måste man erkänna, att intet av partierna är utan fel; vi hörde ju statsministern omtala att de första stora krediter som lämnades beslutades av samlingsregeringen. För egen del är jag säker på att Sverige kommer att utgå ur denna kris som ett starkt land. Våra industrier äro i gott skick, svenska folket är yrkesskickligt och jordbruket är starkt och har stora produktionsmöjligheter. Med hänsyn till skördeutbytet anse de, som äro experter på området, att det svenska jordbruket ger den bästa skörden i hela världen per arealenhet. I varje fall står vårt jordbruk på en synnerligen hög standard.

Det nödvändiga i dagens läge är enligt min mening att låta folket få litet lugn, så att man inte bara viftar med nya skatter. Jag hajade till i går när herr Olsson i Gävle nämnde något om engångsskatten, som också föreslås i en kommunistisk motion. Med det skattesystem, som nu råder här, få de bärkraftigaste den högsta skatten. Låt det ekonomiska livet få litet mera lugn, så komma vi säkerligen att ännu en gång bli ett ekonomiskt starkt land. Förutsättningarna finnas, det är inte tu tal om den saken. Det var värre förra gången, och jag glömmer aldrig efterkrigsförhållandena som då voro rådande. Arbetslöshet och ett köpsvagt jordbruksfolk. Varor funnos, men ingen hade råd att köpa. Så var läget då och läget var allvarligt, långt värre än dagens läge.

Herr OLSON i Göteborg: Herr talman! För någon tid sedan blev jag anmodad medverka i en av de kurser, som anordnas av ABF. Ämnet för da-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

gen hette »Företagets framgång — ett gemensamt intresse». Det skulle belysas av en arbetsledare, en arbetare och en arbetsgivare, och jag hade att företräda den sistnämndes synpunkter. Det blev en livlig diskussion, men som ofta är fallet vid dylika tillfällen blev åsiktskillnaden så småningom inte så stor. Det är nämligen omöjligt att komma ifrån det faktum, att det framgångsrika, enskilda företaget med dess huvuduppgift att producera behövliga varor utgör underlaget för hela vår folkförsörjning. Vidare kan det inte bestridas att det framgångsrika företaget är ett arbetarnas intresse, då ett dylikt företag bereder arbetstillfällen och som regel goda villkor och välfärdsanordningar för de anställda.

Det kan således fastslås att den enskilda företagsamheten är ett gemensamt intresse för arbetare och företagare och att dess framgång är i eminent grad ett samhällsintresse. Ja, det är ett samhällsintresse, på vilket befolkningens väl och ve beror mera än på något annat. Det är tydligt, att det enskilda företagsväsendet är huvudfaktorn i hela vår samhällsekonomi. Vårdandet av detta företagsväsen borde därför vara ett statsintresse av första ordningen.

Vad gör nu regeringen för att gynna det enskilda näringslivet? Det kan utan vidare slås fast, att vad en regering i detta avseende har att göra, inte så lätt låter sig förena med socialistiska näringsteorier. De äro nämligen tillskurna för ett samhälle, där den enskilda företagsamheten ersatts av någon statlig eller annan verksamhet i det allmännas regi. Men ett sådant samhälle ha vi inte. Och det är ett faktum, som man, när det gäller dagens läge, inte kan komma ifrån. 70 eller 80 procent av vår folkförsörjning torde vara beroende på enskild företagsamhet.

Jag tror rent ut sagt, att de svårigheter vi nu genomgå till inte ringa del

bottna i frånvaron av en klar, efter vårt rådande produktionssystem avpassad linje. Den vinglande målsättning vi fått bevittna torde till icke ringa del vara frukten av å ena sidan tvingande ekonomiska realiteter, å andra sidan fullföljandet av gamla, socialdemokratiska tankegångar. Och detta mitt i ett krisläges svårigheter, då en samordning, på basis av en sund, hävdvunnen näringslinje, skulle ha kunnat placera vårt folkhushåll i höjd med vissa annorlunda styrda länder som Schweiz eller Belgien.

Man står undrande, om en socialdemokratisk regering, som är så sammanfatt som vår, har förutsättningar att bemästra dagens läge, som i så stor utsträckning är beroende av det enskilda företagslivets funktionsduglighet samtidigt som ett flertal dirigerande åtgärder äro ofrånkomliga. Ingen förnekar det internationella sambandet i den försörjningskris vårt land kommit in i, men det gör det bara så mycket angelägnare med en samlande linje på den enskilda företagsamhetens grund, där statens auktoritet och statens resurser träda till för att mildra verkningarna hos oss av den internationella krisen. Det kan icke skada att i detta sammanhang erinra om att vi tidigare haft en svår kris här i landet. Även då var det en internationell konjunktur, den gången en lågkonjunktur, som trängde in över våra gränser och föranledde en våldsam arbetslöshet. Varken kris eller arbetslöshet hävdades, förrän vårt näringsliv på den efterföljande internationella högkonjunkturvägen ånyo fördes upp i normala förhållanden. Det var i början av 1930-talet, och den gången mätte socialdemokraterna det enskilda näringslivet skäppan full för dess oduglighet och oförmåga att tygla krisen, och de togo själva åt sig äran av uppsvinget. Det talades mycket litet om internationella konjukturer den gången som orsak vare sig till ned-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

gången eller uppgången, och än i dag lever socialdemokratien högt på myten om det stora socialdemokratiska krisprogram, som hävde krisen i Sverige. Den enskilda planlösheten ansågs dokumenterad, och planhushållningsentusiasterna fingo vind i seglen. Nu har den socialdemokratiska regeringens planhushållande förmåga blivit satt på prov, vilket ingalunda resulterat i att den lyft landet ur svårigheterna utan i stället i en ganska ömklig ugglelåt över beskyllningar för vanstyre.

Ingen lastar regeringen för att landet kommit i svårigheter i dagens internationella försörjningsläge, som dessutom hos oss skärpts genom felslagen skörd och elbrist på grund av torkan, men man klandrar och det med fog den ledning av vårt lands ekonomi, som icke genom förtänksamhet och nödiga reserveringar berett sig för bakslag och oförutsett. Man klandrar den ledning som tillstodder ett fullt utnyttjande av icke blott dagens utan även morgondagens resurser för fullföljande av en låt vara nog så önskvärd reformpolitik, som dock i sin fortsättning är beroende av att dessa resurser finnas i tillräcklig utsträckning och att de förkovrats. Man klandrar, att, samtidigt som landets resurser på så sätt tagas i anspråk, onödigt tunga bördor läggas på samhällets i återanskaffningens och återuppbyggandets tjänst verkande produktiva krafter, sparande och företagsamhet.

Vår regering hyser förvisso inom sig ett stort mått av kunskap, vetande och erfarenhet på skilda områden. Där finns praktisk förfarenhet representerad, administrativ skicklighet och boklig lärdom. Där finns den företagskunskap, som förvärvas i arbetarrörelsens hårda skola, där finns vårt lands främsta socialvårdsexperts, och där finns också vårt lands trovissaste ideologer. Men det finns ingen, som själv prövat på den enskilda företagsamhetens vanskligheter, och det är just den

kunskapen som i dagens läge förefaller vara den mest angelägna, när det gäller att få ut det mesta möjliga ur det produktiva livet. Alla veta, att företagsamheten måste ha sin särskilda atmosfär och sina särskilda förutsättningar för att kunna fungera som bäst. Från oppositionens sida har ingenting försumrats för att påminna härom, och man har därvid stött sig på företagarvärldens samfälliga erfarenhet. Men majoritetspartiet och dess regering fästa icke avseende därvid, utan ta sig ständigt an konsumtionen i första hand och låter produktionen komma i andra hand. Vore det icke skäl i att regeringspartiet, innan det med sådan emfas värjer sig för beskyllningen för vanstyre, inginge i svaromål på frågan om regeringspolitiken inneburit allt det stöd åt företagsamheten, som varit påkallat i det läge, då folkhushållet lider så stor brist på varor, som nu är förhållandet.

Jag tillåter mig fråga, om regeringen eller regeringspartiet allvarligt strävat efter att bereda företagsamheten den känsla av trygghet, bland annat för statsingripande och socialisering, utan vilken all ekonomisk verksamhet blir hämmad eller försvårad. De sista årens motionsflora ger svar på den frågan. En annan fråga, som jag ville ställa är, om regeringen och regeringspartiet tillbörligt beaktat företagsvinsterens betydelse som stimulans för ny företagsamhet och nytt skapande och deras oundgänglighet som motvikt mot företagsamhetens risker och förluster. Till sist skulle jag vilja fråga, om regeringen och regeringspartiet underlättat tillkomsten och bildandet av det kapital, som skall återfinnas bland de produktionsmedel företagsamheten är i behov av.

Dessa frågor, som knappast kunna väntas bli ur näringslivets synpunkt tillfredsställande besvarade, äro särskilt motiverade med tanke på det digra anklagelsematerial, som föreligger i

Vid remiss av statsverkspropositionen.

form av de nya skattelagarna. Praktiskt taget enhälligt avstyrkta antogos de av förra årets riksdag, och de bära vittnesbörd om socialdemokratisk tro på möjligheten att kunna bereda lättnader för eftersatta folkgrupper genom ökning av deras köpkraft i penningar, samtidigt som företagarlivets möjligheter att tillhandahålla de varor, som skulle utgöra realförbättringarna i de eftersatta gruppernas standard, kringskäras. Socialdemokratien envisas ständigt att dela upp människorna i konsumenter och producenter och dubbar sig själv till konsumenternas riddare, därmed åsyftande att ställa folkets flertal på sin sida.

I varje ny utredning, som verkställes, exempelvis den senaste familjeutredningen, se vi nya exempel på hur allt för många se som sin främsta uppgift att dela ut välfärd, som om den funnes att ta på hyllor, under det att de händer, som varit verksamma för att fylla hyllorna med varor, rent av få smäll på fingrarna. Man har alltför länge hängivit sig åt den bekväma föreställningen, att köpkraft och konsumtionsförmåga vore de drivande krafterna i hela produktionsmaskineriet. I dessa tider, om icke förut, bör man ha kommit till insikt om att dessa av socialdemokraterna omhuldade krafter icke varit i stånd att tillföra marknaden ett enda gångjärn eller en enda termometer eller lätta bristen på varje-handa saker, exempelvis pappersservetter, som vi dagligen efterfråga, men där köpkraften lämnas tomhänt.

Varför talar man icke om för folket den sanna verkligheten, som är den, att varje nyttig människa är både konsument och producent? Man borde även upplysa därom, att man icke kan gagna den ena halvan, konsumenthalvan, om man samtidigt skadar den andra halvan, producenthalvan. Häri ligger just enligt högerns och även företagarvärldens mening motsägelsen i socialdemo-

kratisk politik, när den vill ta sig an de små i samhället. Alla ömma för de fattiga och eftersatta grupperna, men när det är fråga om att förbättra deras villkor, bör det icke ske på så sätt, att man till dem utdelar de medel, som skulle funnit användning för nyskapande produktion. Då ger man dem stenar i stället för bröd. Det är dock varor, som skola förbättra de fattigas villkor, icke penningar, för vilka inga varor kunna fås. Penningar kan regeringen alltid tillhandahålla, men för varorna, som skola utgöra täckning för sedlarna, fordras ett rätt fungerande näringsliv. De nominella penninglönerna kunna höjas genom maktbud eller dirigeras av regeringen, men i fråga om reallönnernas höjd kan varken regering eller LO göra något genom maktspråk. De bestämmas helt av de produktiva källorna. Det är regeringens sak att tillse, att välfärdsåtgärder av alla slag anpassas efter dessa källors flöde och att statens ekonomiska politik, även om den bör ha förbättrade villkor för de små till mål och syfte, icke bedrivs på sådant sätt, att dessa källor sina. Detta innebär, att man måste ta sig an företagsamheten och jämna vägen för denna.

Den svenska företagarvärlden, liksom Sveriges höger, anser icke, att regeringen i sin politik visat tillbörlig omtanke om företagsamhetens tarv. Det allvarligaste exemplet på detta ha vi i de skatteskärpningar, som i en för produktionen kritisk tid genom ett majoritetsbeslut med hela högern som reservant påbördades företagsamheten vid föregående års riksdag, och den i svensk politikens historia dess bättre enastående metod, varmed de under bagatellisierande av de mest vägande invändningar trumfades igenom som en gård åt regeringens och landets främste socialistiske ideolog. Finansministern satte sig själv vid styret med sina trogna omkring sig i statsskatteberedningen. Därmed hade dörren slagits igen för det

Vid remiss av statsverkspropositionen.

praktiska livets argument, och slutresultatet var säkrat. Finansminister Wigforss ville icke desavouera herr Wigforss i beredningen, och herrar Bärge och Sjö-dahl i bevillningsutskottet ville icke heller desavouera herrar Bärge och Sjö-dahl i skatteberedningen. Otillräckligt berett och med de mest ödesdigra verkningar för enskilda män och enskilda företag gjordes det monstruösa skatteförhöjningsförslaget till lag. Jag säger skatteförhöjningsförslaget, ty om skatte-sänkingsförslaget förelåg det ingen meningsskiljaktighet.

Blott ett enda exempel, herr talman, för att belysa vad jag nu sagt. Kvar-låtenskapsskatten motiverades och konstruerades som om den icke skulle komma den skattskyldige vid i livstiden. Det är ett utomordentligt lättvindigt betraktelsesätt att tro, att skatt lagd efter döden vore något som den skattskyldige icke behövde bekymra sig om under livstiden. Det skulle vara riktigt, om hans egendom bestod av en hög pengar, men 70 % av förmögenhets-ägarna äro samtidigt rörelseidkare, d. v. s. egna företagare inom hantverk, industri eller jordbruk. För alla dessa gäller det att räkenskapsmässigt i verksamheten inpassa den latenta skuld, som förfaller till betalning vid dödsfallet i form av skatt. De måste vidtaga dispositioner för att skaffa täckning för denna skuld, för att icke rörelsen vid dödsfall skall förlamas eller gå över styr. Detta innebär, att ett mot den presumtiva skulden svarande belopp mer eller mindre fullständigt måste dragas ur rörelsen, vilket hämmar utvecklingen och bromsar nya initiativ, och märk väl, det rör sig här om miljardbelopp. Denna för det ekonomiska livet allvarliga konsekvens har icke berörts av skatteberedningen, ett exempel bland många som gör det berättigat att sätta hastverkets stämpel på både beredningens, departementets och bevillningsutskottets behandling av detta ärende.

Sedan, herr talman, verkar det nästan groteskt att med dessa nya skattekonstruktioner, lagda på företagsamhet, arbetsamhet och sparsamhet, sätta i gång sparsamhetskampanjer. Det är ett exempel på att den högra handen icke vet vad den vänstra gör. När förmögenhetsägandet straffbeskattas på ett sådant sätt, att mottagandet av en penninggåva för en förmögen man blir en börda, som gör, att han får det sämre ställt än förut, förstår man, att stimulansen för att genom sparande öka förmögenheten icke kan vara stor. Han uppmuntras i stället att leva upp vad han kan av det han har, man må säga om det vad man vill från samhälls-solidaritetens synpunkt.

Man kanske säger, att de små sparrarna uppmuntras i stället så mycket mer. Jag skall icke tala om ägarna av små aktieposter, som genom utdelningsbegränsningen icke fått ett spår av kompensation för dyrtiden, eller innehavarna av sparbanksböcker, för vilka enligt statsrådet Kocks mening några procent högre eller lägre ränta icke spelar någon roll. Låt oss se på de gamla pensionärerna, vilket resultat som väntar dem efter sparande i sin krafts dagar. Av folkpensionen utgår visserligen den nya tusenlappen ogravrad, men bostadstilläggen, som kunna uppgå till nästan samma belopp, gå deras näsa förbi i större eller mindre utsträckning, såframt de ha inkomst av sparmedel.

Och hur går det för många sparsamma människor, när de ställa sig i kön för att nå många åldringars eftertraktade mål, ett rum med kokvrå bland egna möbler i något av de verkligt väl-signelsebringande pensionärshemmen. Det går så, att om två människor haft det lika i sitt liv och den ene alltid levt upp vad han förtjänat, men den andre under ständiga offer satt av en slant för ålderdomen, så är det den förre, som får flytta in i pensionärshemmet och spararen som står utestängd.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Pensionärshemmet står som en dröm för många på gamla dagar. De gamla trivas i denna relativa bekvämlighet, som bjudes där, och äro lyckliga att få leva i sin hemvana miljö. Pensionärshemmen innebära något av det bästa som genomförts av alla sociala reformer. När nu allt är så bra och tacksamheten också stor och rörande, så tror jag, att jag för de gamlas talan, om jag framför en maning till vederbörande myndigheter att reformivern på området må hållas något i tyglarna. De nuvarande pensionärshemmen äro bra. Flera behövas. Må det då ses till att i materialknapphetens och de höga byggnadskostnadernas tid detta icke överhövan försvåras. Reformen äro bra, men liksom bakom allt gott det alltid lurar något ont, finnes det också en reformdjävul. Han har stuckit upp huvudet i pensionärshemmen. Bland fördelarna för de gamla har ingått fri trappstädning, och på »svalen», som vi säga i Göteborg, har det funnits toaletter, en gemensam för två eller fyra gamla. Det har fungerat utmärkt. Alla äro nöjda därmed. Rengöringen av dessa toaletter skötes av trappstäderskan och är alltså avlyftad från de gamla pensionärerna. Nu vill socialstyrelsen ha det annorlunda. Det får icke byggas nya pensionärshem utan att det inredes toaletter i varje liten enrumslägenhet. Jag försäkrar socialstyrelsen, som jag förmodar nås av detta mitt övertygade påstående, att behovet av allt det material i form av rör, kranar och WC-inredningar, som en fyrdubbling av antalet toaletter skulle draga med sig i ålderdomshemmen, är skriande stort på andra håll, och skattebetalarna borde kunna förvänta, att deras till det allmänna inbetalta skatter, av herr Wigforss så riktigt benämnda tvångsbesparingar, disponeras på ett rationellare sätt. Jag vänder mig med en vördsam hemställan till socialministern, att ta sig an denna sak och ta sig en titt på den. Socialstyrelsen är bra, och dess ingri-

panden ha för visso många gånger varit behövliga, men det anförda visar ett detaljexempel, som utan svårighet kan mångfaldigas, på hur socialstyrelsens föreskrifter, utan att verkligt behov föreligger, kunna fördyra, ja i hög grad försvåra genomförandet av önskvärda sociala åtgärder.

En remissdebatt begränsar sig ju icke, herr talman, till att man skall yttra sig endast om budgetförslaget, utan den är ju också till för att bereda utlopp för tankar, som gemene man bär på om vad som är vrångt i samhället och som mer eller mindre direkt kan återföras till regeringens politik. Det är, herr talman, vad jag genom detta mitt anförande åsyftat.

Herr SVENINGSSON: Herr talman! Denna remissdebatt har nu pågått så länge att även om det är ett stort fält den har att röra sig på, så börjar, som det brukar heta, fältet vara ganska väl avbetat. Därför är det väl nära nog omöjligt att nu komma med några nya synpunkter, och för egen del måste jag erkänna att jag i stort sett har att beröra endast sådana problem, som redan äro avhandlade. Jag tröstar mig med, att i denna debatt tagits upp frågor och problem så stora att, hur avfolkad kammaren än är och hur trötta och ointresserade kammarens ledamöter än ha blivit, det här inte sägs för mycket i en del av dessa frågor.

Här har talats om skulden och ansvaret för den situation vi för närvarande befinna oss i på det ekonomiska området, och här har talats om vilka åtgärder som böra vidtagas för att vi skola kunna komma ur kristiden och krishushållningen och återgå till en mera normal ordning.

När vi nu i denna debatt ha hört förkunnelser från regeringens sida om alla inskränkningar och restriktioner, om varuknappheten och en levnadsstandard, som ofrånkomligt är för hög och måste sänkas, och när vi ha hört sam-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ma förkunnelse från samma håll vid många tidigare tillfällen under de senaste månaderna, måste jag säga, att detta är upplysningar, som folket ute i bygderna, vilket politiskt läger man än hör hemma i, inte alls sätter värde på, utan de enkla människorna överallt ute i landet fråga mot bakgrunden av vad man tidigare fått höra efter orsaken till denna nya tingens ordning. Man behöver inte ha varit i riksdagen så värst många år för att kunna erinra sig den tid, då tonen och melodien var en annan: levnadsstandarden skulle stiga i en ständigt uppåtgående kurva, och varukonsumtionen skulle bringas att stiga i en så hastig takt som möjligt. Mot bakgrunden av detta fråga sig nu människorna inför dagens och framtidens svårigheter: har detta verkligen varit nödvändigt? Ja, det finns verkligen anledning till att ställa den frågan, har det varit nödvändigt att landets angelägenheter ha avgjorts på ett sådant sätt att vi ha blivit så fattiga, att vi snart inte ha råd till vare sig det ena eller det andra.

Här har talats så mycket om de nya varuskatterna, och med all rätt har man frågat om dessa skatter kunna komma att få åsyftad verkan, om de komma att suga upp köpkraften på ett sådant sätt att den inflatoriska utvecklingen hejdas. Jag tycker att det är alldeles naturligt, att konsumtionen av de varor, som beläggas med skatt, kommer att minska, så att det stora köpkraftsöverskottet kommer att mera rikta sig mot sådana varor som inte beläggas med skatt, med som så många gånger tidigare rent motsatt resultat till vad meningen varit att det skulle bli. Skulle det ändå inte vara mera riktigt, att man i stället för att minska köpkraften satte till alla krafter för att öka produktionen.

Det är inte bara när det gäller de nya höga varuskatterna som man kan säga att regeringen tillämpar metoden att lämna bidrag och anslag med den

ena handen men ta tillbaka förmånerna med den andra. Jag tänker då på något, som särskilt berör landsbygden. För ett par år sedan fattade riksdagen beslut om att telegrafstyrelsen skulle hålla alla telefonabonnenter med fri ledning, hur långt avstånd det än är från telefonstationen till abonnenten. Det är framför allt många jordbrukare i avlägset liggande bygder, vilka tidigare inte haft råd att skaffa sig telefon, som gått och väntat på att riksdagens beslut skulle verkställas. Telegrafstyrelsen har emellertid meddelat det beskedet, att beslutet skall tillämpas från den 1 januari i år, men samtidigt har man passat på att höja inträdesavgiften till 200 kronor, till ett tio gånger så stort belopp alltså mot vad det var före kristiden. Även abonnemangavgifterna höjer man också mycket väsentligt. Detta tillvägagångssätt var icke avsett, när riksdagen fattade sitt beslut. Med denna höjning av avgifterna grusar man alla förhoppningar hos tusen och åter tusen människor, som gått och väntat på den bekvämlighet som telefonen medför och att kunna tillgodogöra sig detta riksdagens beslut om fri ledning. Åtgärden försvaras med den bristande tillgången på materiel och med att man vill förhindra den stora rusning av anmälningar om telefonabonnemang, som skulle ha uppstått efter den 1 januari, om man inte höjt avgifterna. Men tillgången på materiel blir väl inte större än den är därför att man höjer avgifterna. Och i de orter, där telegrafstyrelsen redan sedan lång tid tillbaka håller alla ledningar, måste det ha varit felaktigt, att man, sedan riksdagen på denna punkt fattade sitt beslut, så länge som skett tagit ut dessa ledningsavgifter.

Något som också drabbar landsbygden mycket hårdare än städerna och tätorterna är, såsom framhållits av många talare, de restriktioner, som vi redan ha beträffande biltrafiken, och de mycket höga straffskatter, som nu

Vid remiss av statsverkspropositionen.

äro föreslagna på denna trafik. Redan råder ett stort missnöje ute bland privatbilägarna över att de icke få använda sina fordon på lördagskvällen eller söndagen. Man har svårt att fatta meningen med bestämmelsen att trafiken vid veckoskiftena skall lastas över på trafikbilarna. Och varför skall den grupp i samhället, som använder trafikbilarna som fortskaffningsmedel, få åka när som helst och i vilka ärenden som helst? Här har varit tal om att man skulle förbjuda trafikbilarna att utföra körningar till nöjeställningar, ja tidningarna talade för någon tid sedan till och med om dagen, då en sådan förordning skulle träda i kraft. Men någon sådan kungörelse har ännu inte blivit utfärdad. Jag kan förstå svårigheterna att genomföra motsvarande restriktioner för trafikbilarna, ty det kan ju inte kontrolleras av trafikbilägarna, om det är till en nöjeställning eller något annat som man fått beställning. Är det nu så att man behöver göra inskränkningar i motortrafiken för att spara utländsk valuta, så borde man enligt min åsikt gå in för en allmän bensinransonering. Jag är inte på något sätt tilltalad av nya ransoneringsringar; jag kan också förstå det besvärliga i att göra en fullständig bensinransonering. Men opinionen är stark bland Sveriges privatbilägare för att man skall få det nuvarande systemet utbytt mot ett ransoneringsssystem, och när myndigheterna klarat så många andra ransoneringsringar, så borde man här rätta sig efter denna opinion och tillämpa ett sådant system. Folkhushållningsministern belyste i gårdagens debatt svårigheterna med en bensinransonering. Jag tror för min del icke att faran för en svart börshandel är större här än på andra områden. När tidningarna för några månader sedan nära en hel vecka talade om att det skulle bli bensinransonering, hamstrade nog en del bilägare ett och annat fat bensin. Det är väl lika bra att denna bensin

kommer till användning som att den skall ligga i trädgårdarna och ute på markerna och dunsta bort till ingen nytta. Och ha vi nu verkligen blivit så fattiga här i landet, att vi inte ha råd med den biltrafik vi fått efter kriget, och behöva vi spara utländsk valuta genom åtgärder på detta område, ja då böra myndigheterna framför allt bromsa den mycket omfattande och tunga lastbilstrafik, som går genom hela vårt land parallellt med järnvägarna. Det har på järnvägshåll visats vilket orimligt slöseri med både arbetskraft och utländsk valuta det är att låta denna tunga lastbilstrafik fortgå, när samma gods med lätthet kan transporteras på järnväg. Jag erinrar mig att jag i mitt eget län på nära håll har sett hur själva statens järnvägar driver lastbilstrafik, som går parallellt med järnväg.

Man kan även fråga varför den där tidpunkten 15 mars 1947 skall vara avgörande för att en bilägare skall äga körtillstånd för söckendagar. Det kan icke vara riktigt att alla, som efter krigets slut skaffade sig bil och således bidrogo till att den utländska valutan fördes ur landet, bara därför att de köpte sin bil före den 15 mars 1947 skola få ha kvar sina körtillstånd, medan alla dessa, som varit mera solidariska mot samhället och som tyckt att det inte var så brått att föra den utländska valutan ur landet, men först efter den 15 mars förra året sökt körtillstånd, ha mycket små utsikter att få sin ansökan bifallen. Själv har jag under sommaren sökt körtillstånd och tre gånger fått samma svar, nämligen att länsstyrelsen kommer att taga upp ansökan till behandling under nästa tvåmånadersperiod. Jag skulle emellertid lätt kunna visa exempel på att privatpersoner och företag, som gott skulle kunna klara sig med *en* personbil, ha körtillstånd för fyra å fem stycken.

Här har redan beträffande de nya med hundratals procent höjda bilskatterna fällts hårda domar. Jag vill för

Vid remiss av statsverkspropositionen.

min del i det avseendet bara säga, att jag inte kan finna det vara riktigt att man lägger krisens bördor i procent räknat så otroligt mycket mera på biltrafiken än på något annat. Det är också med tillfredsställelse jag hälsar den motion, som i detta ämne i dag avlämnats av socialdemokratiska riksdagsmän. Ett bevis för delade meningar i denna fråga även inom det socialdemokratiska partiet. Det måste, som här flera gånger har sagts, vara en aldeles felaktig uppfattning, att användandet av personbil under alla förhållanden är en lyxkonsumtion, som kan undvaras. Om dessa skatter gå igenom, blir resultatet att de komma att verka i starkt inflatorisk riktning. Taxor av olika slag komma att höjas och även i stor utsträckning leda till höjda varupriser för konsumenterna. Mejeriorganisationerna ha räknat ut att enligt Kungl. Maj:ts förslag mjölktransporterna komma att kosta 8 miljoner kronor mer än nu. Det skulle vara intressant att få veta vilka som skola bära dessa ökade kostnader. Icke kan det väl vara meningen att jordbrukarna skola göra det. Det måste vara av stor betydelse att krisens bördor fördelas så lika som möjligt. Hans excellens statsministern framhöll under gårdagens debatt, att det varit ett avväggningsproblem hur man skall fördela krisens bördor, men man kan ju inte påstå, att den här föreslagna bilskatten innebär en rättvis avvägning av problemet.

Varför skall man genomföra skatter, som äro så orättvisa mot den redan hårt tyngda landsbygden i förhållande till mera centralt belägna bygder, och varför skall man bidra till att genom nya skatter ytterligare avfolka landsbygden? Det kan icke vara möjligt att riksdagen kommer att biträda detta skatteförslag, som jag för min del anser vara höjdpunkten av en orättvis beskattning och ägnat att leda till mycket olyckliga konsekvenser.

Medan jag är inne på frågan om bil-

trafiken och körrestriktionerna och det mycket omtalade Krångelsverige, vill jag gärna tala om en sak, som jag tycker är rätt underlig men samtidigt rätt intressant. För några månader sedan kom till min hemort en svensk-amerikan på besök. Han hade som så många andra svensk-amerikaner när de komma hit en personbil med sig, som han fick tillstånd att använda under vistelsen i Sverige. När denne svensk-amerikan nu i julhelgen skulle resa tillbaka till Amerika, kom han på tanken att han skulle skänka bort bilen till en brorson här i hemlandet. Men se det sade man nej till både på centraltullkammaren i Göteborg och på handelskommissionen i Stockholm, och det därför att införsellicens inte hade beviljats honom. Handelskommissionen förklarade därtill, att någon införsellicens i detta fall icke komme att beviljas, varjämte bilägaren fick besked om att bilen skulle köras ned till frihamnen i Göteborg och där ställas upp tills det blev någon båtlägenhet.

Man vill gärna ställa frågan, om det är på ett sådant sätt amerikanska turister skola bemötas och om det är efter sådana riktlinjer Sverige skall föra propaganda för det egna landet som turistland. För man propagandan efter den linjen, så tror jag man kan skrinlägga alla planer på storhotellbyggen i Göteborg och Stockholm, där man tänkt sig kunna ta emot en stor turistström för att på så sätt få en betydande del dollarvaluta hit till Sverige. Äro importbestämmelserna verkligen sådana, att en svensk-amerikan inte får resa hit och ta sin bil med sig och sedan skänka bort den eller sälja den, en affär, som inte kostar Sverige ett öre i utländsk valuta? Så länge inte myndigheterna fullständigt ha förbjudit all biltrafik, måste bilbeståndet förnyas och underhållas. Jag tycker att det vore idealet om detta kunde ske utan att det kostade Sverige ett enda öre i utländsk valuta.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Herr talman! Innan jag slutar vill jag säga ett par ord om ytterligare en sak, som även den redan har berörts i denna debatt, nämligen statens sätt att sköta vägenderhållet. Ingen, inte ens statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, lär väl kunna påstå att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på ett mönstergillt sätt har fullgjort sin uppgift att sköta vägväsendet. Årets statsverksproposition visar, att stora delar av de anslag, som riksdagen de båda senaste åren beviljat till vägenderhållet, icke kommit till användning. Man skjuter skulden härför på den rådande bristen på arbetskraft, materiel och maskiner. Men ingen kan sannerligen skjuta skulden för detta förhållande på att den administrativa delen av vägväsendet skulle vara för snävt tilltagen. Hur mycket än anslagen skurits ned i årets statsverksproposition har det för administrationen, både i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och i vägförvaltningarna, icke funnits några spärrar för utvecklingen. Det är väl ändå underligt att samtidigt som man skär ner anslagen och minskar det praktiska arbetet, ökar man förvaltningsapparaten och byråkratin i mycket hastig takt. Den uppfattningen måste vara oriktig, att vägväsendet är ett område, där man kan spara och göra hur stora inskränkningar som helst. Jag vill här ge uttryck åt samma uppfattning som jag framförde förra året, nämligen att fördelningen av de tillgångar vi ha på arbetskraft och materiel måste bli en annan än den nuvarande. Det måste vara en oklok ekonomisk politik att de allmänna vägarna, både vad sommar- och vintervägenderhåll beträffar, äro i så bristfälligt skick att det blir oskäligt stora reparationskostnader på de bilar, som trafikera vägarna; detta kan inte vara god hushållning med våra utländska valutatillgångar.

Så långt jag har kunnat se och iaktta utvecklingen i det statliga vägarbetet

har man, vad arbetsmetoderna beträffar, icke i tillräckligt hastig takt kunnat följa med utvecklingen. Jag har samma uppfattning som herr Hedlund i Rådombudet gav uttryck åt här på förmiddagen, nämligen att man inte använder tillräckligt med maskinell arbetskraft. Gäller det stensprängning är det inte ovanligt att se vägarbetarna än i dag sitta och borra stenen för hand, och gäller det jordschaktning använder man korp och spade precis som man gjorde för 50 år sedan; det är ingen skillnad. Men när enskilda företag eller personer skola utföra liknande arbeten använder man mera maskinell arbetskraft, bormaskiner och grävmaskiner. Jag tror också att det är felaktigt, att man nu alltmer när det gäller de allmänna vägarna tycks gå in för att räta en kurva här och en annan där; man bör i stället planlägga varje nyanläggning eller omläggning av allmän väg på ett sådant sätt, att det blir arbeten av sådan storleksordning att de lämpa sig för användande av mera maskinell utrustning.

Herr talman! Här skulle vara mycket mer att tillägga, men jag nöjer mig med de nu anförda synpunkterna.

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! När jag för mer än ett och ett halvt dygn sedan begärde ordet, hyste jag en blyg förhoppning, att det ej skulle draga ut fullt så länge, innan det skulle bli tillfälle att komma till orda i denna debatt. Då jag begärde ordet, avsåg jag också allenast att helt kort yttra mig om ett par inrikespolitiska spørsmål, som för mig voro av visst intresse. Emellertid, när jag i går hörde replikväxlingen mellan hans excellens herr statsministern och herr Hagberg i Luleå om demokratien, gjorde jag därvid den reflexionen, hurvida herr Hagbergs demokratiska sinnelag helt överensstämmer med vad som av ålder brukar betecknas som demokrati i det här landet. Det skulle

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vara av visst intresse att höra herr Hagbergs mening om åtskilligt som hänt österut under åren efter kriget. Det skulle vara av intresse att höra vad herr Hagberg anser om det faktum, att flera av de bondeledare, som slogo vakt om den nationella friheten och som stodo i spetsen för motståndet, när deras fosterland härjades av fiendehand, nu, när freden inträtt, tvingas i landsflykt eller försvinna på ett eller annat sätt. Jag är säker, att många med mig skulle få en klarare uppfattning om äktheten i herr Hagbergs beaktelse till demokratin, därest vi finge en klarläggande förklaring om dessa ting.

Med detta, herr talman, ber jag att få övergå till de inrikespolitiska problemen. Vad jag där har att säga gäller i första hand byggnadsregleringen. Känt är ju i denna sak, att vi under 1948 fått det byggnadskvotssystem, som tidigare begränsade byggnadsverksamheten i städer och större tätorter, utsträckt till att omfatta också landsbygden. Här om är kanske i och för sig icke så mycket att säga. Jag förstår ju mer än väl, att det kan finnas motiv för en viss begränsning av bostadsbyggandet jämväl på landsbygden. Vad jag däremot ej förstår är att det finnes motiv för att gå så hårt fram som skett vad gäller landsbygdens bostadsbyggande. Städer och tätorter ha fått bostadsbyggandet begränsat, det uppgives preliminärt från cirka 50 000 lägenheter under förra året till cirka 35 000 lägenheter under 1948. Samtidigt har begränsningen på landsbygden gått väsentligt hårdare fram. Mot att man på icke kvotorter, d. v. s. huvudsakligen landsbygden, minskat bostadsbyggandet från 25 000—30 000 lägenheter till 15 000, d. v. s. en minskning med bortåt 50 %, har minskningen i kvotorterna begränsats till cirka 35 %.

Hade minskningen skett för några år sedan, hade det kanske icke varit så mycket att säga och situationen hade icke blivit så allvarlig som den

nu kommer att utvecklas till. Jag vill påpeka hurusom under de senare åren näringslivets koncentration till städer och tätorter i viss mån avtagit. Det har startats en rad nya företag på landsbygden, främst i kommuner, som haft kommunikationer och haft vissa reserver av arbetskraft, vilka man utnyttjat. I viss utsträckning har denna utveckling kunnat fortgå utan några som helst olägenheter. De nya företagen ha kunnat tillgodogöra sig en arbetskraftsreserv, som i viss mån var lokalt bunden och därtill hade sin bostadsfråga löst. I många landskommuner, där man positivt uppmuntrade denna verksamhet och understödde bostadsbyggandet, förbyttes ett ständigt sjunkande befolkningstal i folkökning.

Nu kommer emellertid denna låga bostadskvot för landsbygden, när bostadsbyggandet börjat taga fart, och hotar att helt omintetgöra den lovande utveckling, som nyss påbörjats. Byggnadskvoterna för bostadsbyggandet på landsbygden äro så små, att de knappast räcka till ens för förnyande av det absolut obeboeliga byggnadsbestånd som alltjämt användes. I orter, där man har behov av nya bostäder för en växande befolkning, begränsas bostadsbyggandet så, att varje utveckling är otänkbar. I stället för den naturliga utveckling, som alla säga sig önska att landsbygden får möjlighet till, stängas genom dessa byggnadsbegränsande åtgärder möjligheterna att bygga bostäder på landsbygden i den omfattning sysselsättningsmöjligheterna i dagens landsbygdsindustri berättiga till. I dag råder det bostadsbrist på landsbygden såväl som i städerna. Om icke de genom byggnadsregleringen igångsatta begränsningarna på landsbygden mildras, kommer landsbygdens avfolkning, som betecknas som bekymmersam och hotfull, att t. o. m. på administrativ väg påskyndas.

Jag har hört att det gjorts gällande, att begränsningen av byggnadsverk-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

samheten skulle vara ungefär lika stor i kvotorterna som på de tidigare icke byggnadsreglerade orterna. Jag tror att man, när dessa uppgifter lämnats, förbisett att byggnadsverksamheten på landsbygden troligen under de senaste åren varit något större än vad den preliminärt uppskattats till.

Om jag är rätt underrättad förhåller det sig också så, att tätorterna under 1948 få färdigställa ett större antal lägenheter än de cirka 35 000 lägenheter, som bostadskvoten omfattar. I byggnadskvoten på tätorterna torde dessutom komma att ingå tidigare beviljade byggnadstillstånd, som släpat efter och icke kunnat utföras de senare åren på grund av materialbrist. Eftersläpningen beräknas för närvarande till cirka 15 000 lägenheter. Om man gör det antagandet, att det i år skall bli möjligt att minska denna eftersläpning med 10 000 lägenheter, blir resultatet, att tätorterna få bygga 45 000 lägenheter mot landsbygdens 15 000.

Situationen är så allvarlig, att jag vill rikta en enträgen vädjan till statsrådet och chefen för socialdepartementet att pröva alla möjligheter att inom den givna ramen vidga den byggnadskvot som landsbygden fått. En fortsatt utveckling efter de riktlinjer, som nu följas, betyder, att praktiskt taget alla möjligheter till utveckling på landsbygden förkvävas.

Jag skulle också vilja rikta uppmärksamheten på en annan fråga. Jag går ibland både här i Stockholm och anorstädes och glädes åt de skönhetsvärden, som nybyggda och nyskapade stadsdelar erbjuda. När man går där och ser på bebyggelsen, så finner man ofta hurusom nya butiker överallt följa i den växande stadsbebyggelsens spår. Väl är det i de flesta fall fråga om butiker, som sälja varor för livets nödtorft — måhända i litet vidsträcktare betydelse än den rent bibliska. Men ibland ser man också, hur tämligen exklusiva nyöppnade butiker i de nya

stadsdelarna komma till stånd. Man gör dessa iakttagelser i städer och stadsdelar, där avståndet till redan förut befintliga butiker kan räknas i hundratals meter. Men om man vill ha en ny butik av något slag till en nybyggd fastighet på landsbygden, där man ofta har mitlals till närmaste butik, blir det i regel avslag på ansökan om byggnadstillstånd. Det tyckes vara så som om svårigheterna att erhålla byggnadstillstånd, i varje fall när det gäller sådana ändamål, bli större och större ju längre väg man har till huvudstaden. Det tyckes också som om svårigheterna för de centrala myndigheterna att förstå behoven växa med avståndet.

I debatten i går använde statsrådet Sträng det uttrycket, att det var omöjligt att skapa någon millimeterrättvisa. Jag är givetvis angelägen att understryka, att det icke är millimeterrättvisa jag önskar. Man rör sig ju här med en avståndsbedömning som kan förändras åtskilligt innan man behöver mäta med ens tillnärmelsevis så små mått. Nog vore det glädjande, om vid bedömningen vederbörande kunde bringas att förstå, att det finns problem att lösa anorstädes än i storstäderna. Det är icke alltid så, att de som tala med de största bokstäverna tala för människor, som ha de största svårigheterna.

Ett annat område, där det också gäller byggnadsverksamhet, skulle jag gärna vilja säga ett par ord om. Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk mer än ett par, tre minuter.

För några månader sedan fullbordades ett nytt folketshus i Malmö, som i pressen betecknades som en sevärdhet i fråga om komfort och modernitet. Strax före jul meddelades, att byggnadstillstånd beviljats för ett nytt folketshus i Göteborg. Jag är övertygad om att också detta nya folketshus kommer att fylla högt ställda anspråk. Visst var det i det sammanhanget vissa röster som anmälde tveksamhet om

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bygget därför att det material, som skulle förbrukas, kunde användas t. ex. till bostäder, som det fanns gott bruk för bland annat i Göteborg. Försvvararna invände, att det armeringsjärn, som skulle användas, anskaffats genom övertidsarbete och att det därför icke alls fanns någon anledning till kritik.

Jag skall icke alls kritisera vare sig bygget i Malmö eller bygget i Göteborg. Jag är övertygad om att bägge dessa byggen av samlingslokaler fylla en uppgift, att de lokaler, som här komma till stånd, komma att tagas i bruk. Jag vill dock framhålla, att i de båda städerna finnas lokaler i rätt stor utsträckning liksom i en hel del större tätorter på landsbygden, där det byggts folketshus och andra samlingslokaler under de sista åren.

Förhållandet blir ett helt annat, när man går in på den rena landsbygden, där man med små medel söker skapa en smula trivsel för den ungdom, som bokstavigt talat är husvill, när det gäller ideellt arbete. Men där äro byggnadstillstånden för samlingslokaler ytterligt sparsamma. Likväl är det icke där fråga om miljonbyggen såsom i de åsyftade fallen. Det är som regel bara fråga om ytterligt enkla företag, som kosta något eller möjligen några tusental kronor. Kanske kunde man rent av bygga alla de samlingslokaler, beträffande vilka det finnes ansökningar om byggnadstillstånd inne hos myndigheterna, inom den kostnadsram, som avses för folketshus i Göteborg. Vore det då icke berättigat i den sociala rättvisans namn att i år till byggen på rena landsbygden anslå, låt oss säga en ungefär lika mycket kostnadskrävande byggnadskvot som den, som förbrukas på samlingslokal i Göteborg? På landsbygden bygger man i trä. Och är det av värde att frivilligt arbete på övertid skapar fram produkter av råmaterial, kan jag försäkra, att det övertidsarbetet skall presteras med glädje på den svenska landsbygden kanske i

ännu större utsträckning än när det gällde bygget i Göteborg.

Det har antytts, att samtliga byggnadskvoter möjligen skulle komma att omprövas under februari månad. Jag kan försäkra, att den svenska landsbygdsbefolkningen med det största intresse avvaktar en så utförlig redovisning som möjligt för det resultat, som väl då blir följderna av överbäganden och beslut, och för hur man kommit till detta resultat.

Jag hade tänkt att med några ord beröra de nya skatterna på bilar. Men det har ju talats alldeles tillräckligt om bilarna här förut i kväll. Jag skall förbigå detta.

Jag vill bara helt kort säga, att vad som förekommit, när det gällt detta ämne, bör väl ha gjort klart, att andra vägar än de, som skatteberedningen anvisat, måste beträdas.

Men det är en annan liten detalj, när det gäller bilismen, som jag gärna vill peka på. För uppgörandet av de s. k. beredskapsplanerna för framtida bilkörning ha deklarationer för alla bilar infordrats att avgivas före den 15 januari i år. Om jag icke minns fel, annonserade vederbörande statliga myndigheter, att efter den 17 december förra året skulle det finnas blanketter för deklarationerna att hämta på länsstyrelserna. Denna gång liksom så många gånger förut visade det sig, att flera dagar efter den 17 december inga blanketter funnos. På vissa håll ha blanketterna sedan dess tagit slut, och länsstyrelserna ha flera dagar varit utan blanketter.

Nu skall jag icke uttala något klander för denna malör i och för sig, även om just detta, att man icke kan behärska detaljerna och icke kan hålla vad man lovat, i sådana sammanhang förekommit litet för ofta under de senare åren. Vad jag vill framhålla är endast detta: det har sagts mig, att staten själv gentemot sina tjänstemän och sina anställda tillämpar den regel, att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

den som ej behärskar sitt arbetsområde, så att han kan fullgöra vad han fått i uppdrag att göra eller vad han frivilligt åtagit sig, den mannen får sluta sin tjänst eller i bästa fall blir han ej betrodde med nya krävande uppgifter. I dag står en ganska stor del av den svenska allmänheten i samma ställning gentemot den ökade statliga verksamheten som staten står gentemot sina anställda. Finner allmänheten, att statsorganen gång efter annan misslyckas i att sköta enkla uppgifter — i detta speciella fall en så enkel uppgift som att välja rätt dag, när det icke fanns något tvång att vara färdig på bestämd tid — då reagerar allmänheten. Utan att vara på förhand ovilligt inställd mot ökad statsdrift drar allmänheten den riktiga slutsatsen, att försiktighet är på sin plats, när det gäller att betro någon, som ej kan sköta vad vederbörande åtagit sig, med nya stora uppgifter, och detta även om denne »någon» skulle vara staten själv.

Herr FAHLMAN: Herr talman! Jag skall, med anledning av att debatten är så utdragen, fatta mig mycket kort.

Några år ha nu gått sedan världsstriiden upphörde, och vi tro i dag mindre på en efterlängtdad fred än vi då gjorde. I dag äro sociala problem och försörjningsproblem de primära, under det att rikets säkerhet har blivit ett andra rangens spörsmål. De förhoppningar om välstånd, som med en viss rätt hystes av vårt folk, ha förbytt i pessimism inför framtiden. Folkmajoriteten, jämväl ledarna, ha inte visat sig äga anpassande blick för allmänna sammanhang, ej heller nödig ansvarskänsla för att kunna bemästra ett allvarligt ekonomiskt läge. En regering, som gjort sig till språkrör och exekutor för klassintressen, är mindre lämpad som nationens ledare, då den saknar det för ledarskapet nödiga förtroendet. Finansministerns uttryck för löneläget — att

utrymme ej finnes för löneökningar — ha statsrådets meningsfränder denna gång inte tagit på allvar. Finansministerns auktoritet räcker bättre till, då han gör rekommendationer av mera lustbetonat slag. Regeringen har spekulerat farligt, då den uppbyggt folket med att någon inflationsfara inte finnes, och som människor gärna tro vad de vilja tro ha de accepterat »inflationsspöket». Som pedagog synes statsrådet ha glömt, att de ekonomiska sammanhangen inte utgöra någon populär läsning. Ett klarläggande i god tid av allvaret i det ekonomiska läget skulle ha besparat regeringen och folket svåra bekymmer. Man skulle ha gjort klokt i att oftare erinra sig, att det är lättare att stämma i bäcken än i ån. Nu har man en känsla av att regeringen tänker: efter oss kommer syndafloden.

Vad tjänar det nu till att vi få mera pengar, när dessa pengar bli allt mindre värda? Det medgives stora stegringar av lönerna, medan man av denna anledning icke godkänner en höjning av prisnivån för ett stort antal företagare eller lämnar full kompensation för kostnadsstegringar. En dylik ordning är närmast jämförlig med den bekanta strutspolitik. Företagen äro föremål för utsugning på legal väg. Inträder inte snart en förändring i den tillämpade ekonomiska politiken, stå vi snart, enligt vad alltför många tecken tyda på, inför ett ekonomiskt sammanbrott, som för obestämd tid uppskjuter den socialdemokratiska skördebärgningen.

Jag kan försäkra de ärade kammarledamöterna om att det hos små och medelstora företag råder en stämning av bistert allvar. För att icke förhållandena snart skola utvecklas till att bli samhällsfarliga kräves, att jämvikt återställs mellan löner och priser. Sedan år 1942 ha endast oväsentliga prisjusteringar fått vidtagas inom småföretagen som en följd av råvaruhöjning, och i intet fall har man tillåtit höjning av prisnivån för högre löner.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Alltför orimlig ter sig den omständigheten, att den ökade omkostnad, som uppstår genom löneökningar, inte får läggas till grund för reglering av priserna på varor och tjänster. Att småföretagen ha full sysselsättning ger för närvarande icke anledning till större tillfredsställelse. Materialbrist och brist på arbetskraft samt osvisheten inför morgondagen medföra en såväl fysiskt som psykiskt hård påfrestning, vars verkningar inte böra underskattas.

Den grupp producenter, för vilken jag är talesman, gör mycket litet väsen av sin tillvaro. De äro dock till antalet nästan lika många som storindustriens arbetare och svara för ett produktionsvärde av bortåt fyra miljarder kronor. På statskassan ställa hantverk och småindustri små fordringar, och de få ännu mindre. Småföretagen äro ur statsfinansiell synpunkt billiga i drift. Det är av denna anledning beklagligt, att handelsministern inte ansett sig kunna tillstyrka det av hantverksinstitutet enligt uppgjord och godkänd plan begärda anslaget för utvidgning av kursverksamheten. Motiveringen för avslaget, det strama ekonomiska läget etc., synes mig illa funnen. Dagens läge torde tvärtom med kraft tala för att vidgade möjligheter beredas hantverksinstitutet att genom kurs- och informationsverksamhet medverka till ett effektivare tillvaratagande av de produktionsresurser, som landets hantverk och småindustri representera.

Jag skall sluta med några ord om det ständigt aktuella arbetskraftsproblemet. Från regeringshåll och även från andra riktningar i denna kammare säges det, att vi måste producera mer. Ja, visst är detta ett eftersträfvansvärt mål, men hur skola vi förverkliga det? Rationaliseringar äro möjliga endast i den mån de inte redan äro genomförda och vårt bristläge medger dem. Att rekommendera ökad produktion utan att ange sättet för denna ökning är ofruktbart. Lika litet som ett sparande kommer till stånd

genom att man säger, att vi måste spara, lika lönlöst är det att endast säga, att vi måste producera mer för att nå handelspolitisk balans. Vi försitta en dyrbar tid, om vi fortsätta att uppehålla oss endast vid talesätt.

Vi kunna inte öka vår produktion i någon betydande omfattning, om inte arbetstiden förlänges. Arbetskraftsbristen är konstant. Omdirigeringen av arbetskraften ger föga. Landets kroppsarbetare ha nu ett strålande tillfälle att visa sig vuxna sin ledarställning genom att skapa förutsättningar för en produktionsökning genom att arbeta längre och därmed producera mer. Arbetstiden skulle i lag fixeras och övertidsarbete göras begärligt genom skattefrihet. Skattefrihet skulle givetvis inte medgivas åt de konsumtionsvaruproducerande grupperna, och arbetsinkomsten borde lämpligast sparas för att icke öka köpkraften. Genom tiderna har man för att uppehålla sin standard eller höja den fått finna sig i en ökad arbetsinsats. Normalarbetsdagen är för många människor i vårt land ett okänt begrepp, därpå behöver jag väl icke lämna några exempel. Exceptionella förhållanden fordra exceptionella åtgärder. Jag är inte någon så blåögd optimist, att jag inte inser kraften av motståndet eller mängden av svårigheter av såväl teknisk som psykologisk art, men ingen annan väg leder så påtagligt till det eftersträfvade målet, en samhällsekonomisk balans.

Medan jag har ordet, vill jag till slut också något beröra den isbrytarfråga, som varit särskilt aktuell under föregående år. Vid början av förra riksdagen interPELLERADE jag om den av riksdagen beslutade nya isbrytaren. Dåvarande handelsministern lämnade den fägnessamma upplysningen, att saken vore klar, och han fortsatte: »Nu gäller det bara för alla, som här ha ansvaret, inklusive handelsdepartementet, att se till att saken drives fram så snabbt det går att göra detta. Därför skall icke intresse

Vid remiss av statsverkspropositionen.

saknas i handelsdepartementet.» Det har emellertid uppgivits, att det inte gjorts någonting åt saken under det gångna året. Detta är givetvis att beklaga, inte bara därför att såväl handel som sjöfart bli lidande, utan också därför att uppskovet betyder en miljonrullning. Man frågar sig: skall det dröja mer än de fyra år man beräknat, innan isbrytaren färdigställes? Inför möjligheten av ett ytterligare uppskov borde det finnas möjlighet att ta under omprövning vilken typ isbrytaren skall tillhöra och därmed säkra en tidigare leverans.

Herr MATTSSON: Herr talman! Då vi skola söka sterilisera den nu på vissa håll för stora köpkraften och få fram ett verkligt sparande, så gäller det att de åtgärder som vidtagas träffa dem som ha denna för stora köpkraft och icke vilja spara eller förstå angelägenheten av ett frivilligt sparande. Såsom min partichef herr Pehrsson-Bramstorp m. fl. framhållit, har det brustit betänkligt härutinnan i flera av regeringens och våra kristidskommissioners förslag och beslut.

Jag skall icke ta upp tiden med att gå in på dessa beslut i annan mån än att jag vill anföra ett enda litet men enligt mitt förmenande belysande exempel, nämligen det beslut angående prisombud ute i kommunerna, som priskontrollnämnden och kristidsstyrelserna fattade i december 1946 och som föranledde en interpellation av mig vid fjolårets riksdag. Detta beslut medförde för min kommun en merutgift, som var tolv gånger så stor som tidigare under hela kriget. Denna priskontroll kan helt upphöra, ty den sköta kunder och allmänhet själva om.

Innan vi kunna fordra, att den stora allmänheten på rätt sätt lystrar till parollen om sparande, måste regering, kommissioner och det allmänna gå före med sparsamhet. Är det sant som jag hört, att exempelvis de tre städerna Stockholm, Göteborg och Malmö ha

60 procent av vårt lands köpkraft, så skulle det vara intressant att få utrett den procentuella köpkraften i alla de andra större städerna i vårt land. Härvid kommer det säkerligen att visa sig, att köpkraften på hela den svenska landsbygden ingalunda är så stor att densamma vållar besvärligheter i varuhänseende och i fråga om konsumtionen. Då härtill kommer, att flera av regeringens nu framlagda förslag till åtgärder, om de bli genomförda, särskilt hårt komma att drabba landsbygdens befolkning och den för vårt land och folk så betydelsefulla produktion, som denna befolkning tillför landet såväl för vår egen nödvändiga konsumtion som för export, är det av vikt att de åtgärder, som nu skola vidtagas, bli så utformade att de icke onödigt belasta eller fördrya produktionen på landsbygden. Åtgärderna böra i stället träffa de orter och grupper i vårt land som ha den största köpkraften.

Herr talman! Med dessa ord har jag i korthet velat framföra några synpunkter på vad som bör göras för att förbättra vårt allmänna läge och varutillgången. Det är emellertid ytterligare en fråga, som jag sedan många år särskilt intresserat mig för och som produktionen enligt vår uppfattning är mycket beroende av, nämligen vårt vägväsende. Den som intresserar sig för vägväsendet finner i årets statsverksproposition till sin häpnad, att de traditionella vägbyggnadsanslagen, nyanläggning av bygdevägar, nyanläggning av ödebygdevägar, byggande av huvudvägar och ombyggnad av bygdevägar och ödebygdevägar samt anslaget till byggande av broar, bland andra föreslagits bli uppförda med endast formella belopp. Anledningen till att så skett är att reservationerna under dessa anslagsrubriker äro så stora, att medelförbrukningen under nästa budgetår inte rimligen kan uppgå till större belopp än de som redan äro tillgäng-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

liga. Anslagen till förstärkning och förbättring av vägar och till vägbeläggningar ha upptagits med någorlunda stora belopp, och detta är i och för sig välbetänkt för vägväsendets del. Behovet av sådana arbeten, som utföras med anlitande av dessa anslag, är uppenbart. För vägväsendets utveckling i takt med den utveckling, som i övrigt sker inom vårt samhälle, är det dock nödvändigt att de arbeten, som utföras med anlitande av sådana anslag som i år inte skola få några medel, inte helt eftersättas.

I och för sig kan man inte finna någonting att anmärka mot att anslagen till vägbyggande och brobyggande icke tillföras några medel för nästa budgetår. Det är nog faktiskt så att de befintliga reservationerna förslå ett gott stycke. Anslagen till vägbyggnadsändamål ha emellertid under de senaste åren inte varit så stora, att de ens uppgått till det behov för vägväsendet, som kan anses oundgängligt. Det förhållandet att anslagen inte förbrukats har alltså medfört, att behoven i ännu högre grad eftersatts. En blick i budgetredovisningarna för de fyra budgetåren 1943/44—1946/47 säger något om förhållandet mellan de av riksdagen anvisade anslagen och den verksamhet, som utvecklats på vägväsendets område. Under budgetåret 1943/44 anvisades på landsbygdens vägbyggnadsanslag sammanlagt 7,6 miljoner kronor. Nettoutgifterna uppgingo dock till icke fullt 1 miljon kronor. Under de tre följande budgetåren anvisades sammanlagt resp. 8,75, 14,6 och 28,0 miljoner kronor. Nettoutgifterna för vart och ett av dessa år stannade emellertid vid 6 å 7 miljoner kronor. För budgetåret 1947/48 ha anvisats sammanlagt 44 miljoner för samma ändamål.

Medelsanvisningarna på broanslaget uppgingo under budgetåren 1943/44—1945/46 till 3 å 4 miljoner per budgetår och under 1946/47 till 12 miljoner kronor. Nettoutgifterna under dessa år

ha emellertid stannat vid omkring 2 miljoner och visat en tendens till minskning.

Statsrådet Ericsson brukar säga, att investeringarna visserligen äro begränsade, men vi lägga dock ut avsevärda belopp på investeringar, och det måste väl därför hända någonting. Beträffande vägväsendet är det emellertid så, att det praktiskt taget inte händer någonting. Statsverkspropositionen ger oss upplysning om att för statliga vägväsendet under budgetåret 1946/47 funnos för vägbyggnadsändamål disponibla 115,6 miljoner kronor. Medelsförbrukningen under budgetåret utgjorde 17,6 miljoner kronor. Genom riksdagens senare medelsanvisningar uppgå de för detta ändamål disponibla medlen för budgetåret 1947/48 till 183,8 miljoner kronor. Medelsförbrukningen håller sig sålunda vid omkring 10 procent av de disponibla medlen. Om byggnadsverksamheten på vägväsendets område skall fortsätta i den takt som de här siffrorna visa, skulle strängt taget någon medelsanvisning inte vara erforderlig på de närmaste tio åren. Efter vad man sett beträffande vägväsendet ute i landet torde det för var och en vara uppenbart, att en sådan utveckling är orimlig. För att vägväsendet skall kunna följa med i den samhälleliga utveckling, som väl faktiskt är för handen, är det nödvändigt att vägväsendet får en större andel av den investering som sker. Vi ha faktiskt inte råd att vara så ytterligt återhållsamma beträffande vägbyggande vare sig med hänsyn till trafiken eller med hänsyn till utvecklingen och bibehållandet av landsbygdens bebyggelse.

I statsverkspropositionen har framhållits, att det är nödvändigt att begränsa investeringsverksamheten. Det framgår emellertid att det är besparing av byggnadsmaterial man i första hand vill nå. Det förefaller då ändamålsenligt att man gör en sådan förskjutning av investeringsverksamheten

Vid remiss av statsverkspropositionen.

att flera företag, som kräva litet material, komma till utförande. Givetvis bör det ändock endast vara företag, som det framstår som angeläget att få utförda. Med utgångspunkt från detta resonemang förefaller det naturligt att man ger vägbyggena ett större utrymme i investeringsbudgeten än som hittills skett.

Byggnadstillstånd ha visserligen nu lämnats för arbeten, som skola utföras med anslagen för innevarande år till förstärkning och förbättring av vägar och beläggningar, men om dessa arbeten skola utföras med anlitande av den arbetskraft, som inom viss ram tilldelats vägväsendets underhåll, kan det åtminstone i vissa län visa sig svårt att utan eftersättande av underhållet få arbetena utförda.

Det har i propositionen även talats om utnyttjande för vägväsendet av vissa arbetsreserver, som icke komma näringslivet till del på annat sätt. Jag vill livligt tillstyrka att allt göres för att utnyttja dessa arbetsreserver. För att nå detta mål är det emellertid nödvändigt att vägförvaltningarna givas största möjliga frihet i fråga om utnyttjandet av arbetskraft, som kan ställas till vägväsendets förfogande. Det torde därför vara ändamålsenligt att låta vägförvaltningarna fritt få disponera den arbetskraft som vägväsendet får använda för vägbyggen eller i underhållet allt eftersom förvaltningarna finna lämpligt.

För närvarande lär varje enskilt ärende om byggnadstillstånd för en väg behöva vandra ända till Kungl. Maj:t i byggnadsberedningen för att bli avgjort. Denna högt drivna centralisering medför, förutom en hel del arbete i olika instanser, att ett tillfälle att utnyttja arbetskraften kan gå en ur händerna. En överflyttning till länsorganen av beslutanderätten i dessa frågor bör därför ske.

Fru RÖNN-CHRISTIANSOON: Herr talman! När freden äntligen inträdde,

hade man även i det här landet hoppats på en väsentlig förbättring av levnadsförhållandena, ett fördjupande av demokratin. Inte minst de stora kvinnomassorna hade tålmodigt burit dagens svårigheter med den förhoppningen, att en ljusare tid snart skulle stunda.

De objektiva förutsättningarna här för finnas i vårt land, vilket i denna debatt påtalats av mina partikamrater. Som en följd av dessa förutsättningar borde kristiden ersättas med en höjd levnadsstandard för det arbetande folket. En dylik standardförhöjning skulle avspeglas i bland annat sänkta priser, sociala reformer och en lönepolitik, där prestation och inte kön vore avgörande. I stället konstatera vi det rakt motsatta, eller dyrtid, reformpaus och utredningar.

I ett kapitalistiskt samhälle är det alltid kvinnorna som först få taga emot örffilarna. De äro hemmens organisatörer, och de få känna hela tyngden av dyrtiden, en börda som länge varit alltför tung men som nu skall ytterligare förvärras, dels genom sloandet av livsmedelsrabatterna och dels genom höjandet av konsumtionsskatterna. Vad reformpausen beträffar är det typiskt att det just är moderskapsbidraget som skrinlägges. Detta är från regeringshåll en örfil åt kvinnorna i deras egenkap av mödrar. Moderskapsbidraget skulle på ett bättre sätt tillvaratagit mödrarnas intressen än vad den nuvarande mödrahjälpen gör. Det skrinlagda förslaget innebar bland annat att de förvärvsarbetande kvinnorna fingo en möjlighet att utnyttja den lagstadgade sexmånaderssemestern vid barnbörd. I detta sammanhang måste även konstateras, att anslaget till mödrahjälpen är lägre än vad som motsvaras av det reella läget. När man från regeringshåll anför, att barnbidragen skola minska efterfrågan på mödrahjälpen, kan ett dylikt sätt att resonera inte verka befrämjande på den standard-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

höjning, som man talat om i arbetarrörelsens efterkrigsprogram.

Den tredje av de frågor, som jag i inledningen antytt, är frågan om kvinnornas ställning i produktionen. Här anser jag att den mest påtagliga bristen i vår demokrati ligger, ty så länge som man hyllar principen om att kvinnorna inom industrien skola erhålla två tredjedelar av männens löner, så länge hämmar man en levande demokratisk utveckling.

Frågan om lika lön för lika prestation är som bekant ett gammalt krav inom arbetarrörelsen — det framställdes redan 1909. Men trots att arbetarrörelsen under de senaste decennierna har skapat sig en maktställning, både politiskt och fackligt, ha vi inte hunnit längre än till diskussionsstadiet. I en verklig demokrati *diskuteras* inte kvinnornas rätt till samma lön som männen för samma arbete — där är denna rätt självklar. Detta är inte heller bara en facklig angelägenhet. Frågan hänger samman med hela kvinnoemancipationen. Den har samma betydelse som frågan om den kvinnliga rösträtten, vilken för vårt lands vidkommande löstes efter första världskriget.

De ryska kvinnorna ha i den socialistiska statens konstitution tillerkänts likaberättigande på alla områden, även det ekonomiska. Efter det andra världskriget har kvinnornas ställning i Frankrike och de nya demokratierna undergått den genomgripande förändring, som är ett av de klaraste tecknen på ett samhälles verkliga demokratisering, därigenom att de lagfäst likalönsprincipen som en självklar princip.

Vad ha vi på detta område fått i vårt land? Jo, i ett land som vårt, som skönats från kriget och där vi ha högkonjunktur, har genomförandet av kvinnornas krav på lika lön för lika arbete stannat vid utredningar. Inom landsorganisationen arbetar som bekant en kommitté för att utreda frågan,

och en statlig kommitté är i arbete för att undersöka något så självklart som att behörighetslagen tillämpas. Längre än så har denna viktiga fråga inte avancerat i vårt land.

Kvinnokravet på lika lön för lika arbete syftar djupast sett till att få slut på exploateringen av kvinnorna som billig arbetskraft. De som försvara den nuvarande ordningen ställa alltid frågan, huruvida kvaliteten och kvantiteten av kvinnornas arbete i en viss industri äro absolut identiska med männens i motsvarande industri och likalönen därmed motiverad. En dylik frågeställning får ett falskt utgångsläge. Det finns differenser mellan manliga arbetares prestationer utan att detta lägges till grund för någon skillnad i lönesättningen dem emellan. Och det finns kvinnor, som äro männen överlägsna i samma arbete. Men detta är individuella kvalifikationer och går inte efter könsgränser. Det väsentliga är att man vill fastställa lönerna för kvinnorna som en speciell grupp, och utslagsgivande blir inte prestationen utan könet. Det är därför som man i ackordsättningen spaltar upp »manliga» och »kvinnlige» moment, och resultatet blir att arbetsgivaren på de kvinnliga arbetsprestationerna tillämpar »kvin nolöner». Ur demokratisk synpunkt kan talet om speciella kvin nolöner inte accepteras. I stället måste själva begreppet kvin nolöner försvinna ur det praktiska livet och därmed ur människornas medvetande. Därmed skulle även den inom det kapitalistiska samhället omhuldade traditionen om nedvärderingen av den kvinnliga arbetskraften försvinna. Genom den praktiserade tvåtredjedelsprincipen få kvinnorna en daglig påminnelse om sin mindervärdighet. Kvinnor stå vecka ut och vecka in på våra fabriker och få varje avlöningsdag sitt mindervärde fastslaget genom den lägre betalningen.

Vill man ha konkreta exempel på hur olika lönesättningen för män och

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kvinnor verkar, kan man gå till vilken arbetsplats som helst. Kvinnorna framskapa samma värden som männen, men deras lön är den traditionella tredjedelen mindre än männens. Inom metallindustrin har exempelvis hos L. M. Ericsson i Midsommarkransen en kvinna, som gör exakt samma arbete som mannen, en lön som understiger hans lön. Inom textilindustrin äro de manliga lönerna låga och följaktligen de kvinnliga ännu lägre. Typiskt för denna industri är också att den kvinnliga arbetskraften sökt sig därifrån och till metallindustrin. Trots det fruktansvärt hetsande ackordsarbetet inom textilindustrin lyckas de kvinnliga arbetarna ej komma upp till en veckoförtjänst på mer än 60—70 kronor. På fabriken Järven i Norrköping har en manlig arbetare som spolar garn 12 öre pr kilo, medan en kvinna, som använder samma maskin, inte har mer än 9 öre per kilo. Det gjorde en skillnad på 45 öre i timmen. På en annan avdelning i samma fabrik hade de manliga i genomsnitt kr. 1:75 i timmen, de kvinnliga i vissa fall så litet som 1:15 i samma arbete. Exemplet kunde mångfaldigas från praktiskt taget alla industrier i vårt land. Siffrorna kunna givetvis ändras genom nya avtal, men proportionen kvarstår.

Så snart det gäller att kvinnor söka sig till mera välbetalt arbete är den s. k. sakkunskapen framme och siar om att detta arbete inte lämpar sig för den kvinnliga fysiken. Så var förhållandet när konduktriserna i Stockholm erhöilo lika lön som männen. Om en kvinna som sökte en postassistentbefattning nedskrev en herre i ett utlåtande — citatet hämtat ur Hatt och Huva — om hon ansågs lämplig för arbetet följande: »därest icke hos henne förefunnes en viss nervositet som kan anas om också icke märkas.» Men när det gällt tvätterskans eller städerskans eller landsbygdskvinnans tunga arbete ha vi inte hört någon av dessa herrar

anföra, att arbetet varit för tungt för den kvinnliga organismen, ty här har det gällt de sämst avlönade yrkena.

Det talas om att mannen är familjeförsörjare och därför måste ha den högre lönen. Men antalet familjer, där kvinnan är ensam familjeförsörjare, växer. Det är änkorna, de fränskilda kvinnorna, de ensamstående mödrarna och kvinnor som ha föräldrar eller andra anhöriga att taga ansvaret för.

Talet om att bolagen inte kunna bära ökade löner vederlägges av deras egna bokslut. Där konstateras, att för varje år som går ökar nettobehållningen för bolagen med miljoner kronor. Dessa rikedomar ha tillkommit också tack vare att den kvinnliga arbetskraften är billigare än den manliga.

Vi veta, att kvinnorna äro oundgängliga för vårt produktionsliv. Detta kommer även klart till uttryck i efterkrigsprogrammet, där det heter: »Vi har icke råd med några konstlade hinder för utnyttjande av den kvinnliga arbetskraften, om vår produktion skall kunna nå det omfång som erfordras för att bristerna i levnadsstandarden skall kunna utplånas.» Här anmäler sig osökt frågan, huruvida betingelserna föreligga för att kvinnorna i ännu större utsträckning skola söka sig till industrien.

Visserligen har man undersökt, hur många kvinnor som vore villiga att exempelvis taga deltidsarbete, men själva lösningen har man ännu inte tagit itu med. Den ligger i att det bygges fler dag- och barnhem, att man vidtager de nödvändiga sociala åtgärder, förutan vilka det är omöjligt för kvinnorna att ställa sig i fabriken. Att hämma bostadsbyggandet är att hämma tillförseln av nödvändig arbetskraft till industrien. I detta sammanhang vill jag betona nödvändigheten av att den tillsatta kollektivhusutredningen påskyndar sitt arbete.

Som det nu är ha de förvärvsarbetande kvinnorna en dubbel arbetsbörda. Vid hemkomsten från fabriken skola de

Vid remiss av statsverkspropositionen.

dessutom sköta hushållsarbetet, vilket är en tung börda, beroende på avsaknaden av arbetsbesparande utrustning och otillräckliga utrymmen. Detta i samband med de låga lönerna är ofta orsaken till den bortovaro från arbetet, som konstateras och som utan kvinnornas egen förskyllan blir ett minus för dem på arbetsmarknaden.

När man inom arbetarrörelsen vet, att de sociala förutsättningarna för att underlätta kvinnornas deltagande inom industrien saknas, så är det med förundran man konstaterar att det av LO tillsatta kvinnorrådet genom en representant uttalat, att rådet ämnar utreda »berättigad» och »oberättigad» frånvaro från arbetet från kvinnornas sida.

För vår del anse vi, att det diskuteras nog om likalönsfrågan. Vi anse att tiden är mogen att gå från ord till handling. Kvinnornas speciella krav på rättvisa på arbetsmarknaden är inte bara ett speciellt kvinnokrav utan ett krav i hela arbetarklassens och hela nationens intresse. Genom att i lag fastställa kvinnans likaberättigande på arbetslivets områden komma vi i paritet med de nya demokratierna i Europa. Det är ovärdigt i ett land som vårt att vi på detta område släpa efter i utvecklingen.

Efterkrigsprogrammet utlovar lika lön åt kvinnorna. Då detta program också är ett regeringsprogram, anse vi det logiskt av regeringen att lagfästa likalönsprincipen. En dylik åtgärd skulle befordra en annan psykologisk inställning till kvinnokönet överhuvud taget. Den skulle bereda väg för en ny syn på kvinnan, en demokratisk syn, fri från gammal reaktionär trångsyntet och fördomsfullhet. Just för att nå detta är likalönens genomförande så fundamentalt viktig. Den blir ett klart uttryck för att kvinnorna på ett elementärt område likställts med männen. Detta i sin tur skulle bidra till att stimulera kvinnorna till ett självmedvetande och en ambition som det är

orimligt att kräva under nuvarande förhållanden.

Under gårdagen och även i dag talar i denna debatt om den västerländska demokrati, som en svensk bör bekänna sig till. Men hur står det till med den omskrutna västerländska demokratin när det gäller det område, om vilket jag här har talat? Bland annat på detta område är man långt ifrån demokratisk. Den engelska regeringen exempelvis lovade under kriget lika lön till de engelska kvinnorna, utan vilkas hjälp man inte kunde klara sig. Men det löftet svek man när freden kom.

Wilja vi se på en fördjupad demokrati, i vilken likalönsprincipen ingår som ett axiom, så måste de svenska kvinnorna vända blicken till de nya demokratierna, Jugoslavien, Bulgarien och Tjeckoslovakien. I dessa krigshärjade länder har man haft råd att i lag fastställa likalönsprincipen. Det vittnar inte bara om det värde man satte på kvinnorna under de svåra krigsåren utan är en garanti för återuppbyggnaden och för att säkra respektive länders framtid. De praktiska fördelarna med att i lag i lönehänseende jämställa män och kvinnor komma att visa sig i att allt fler kvinnor söka sig till industrien, som därigenom får den ökade produktiviteten, som är en livssak för hela landet. Med än större förtröstan skulle vårt folk kunna se framtiden an, när den stora arbetskraftsreserv som kvinnorna utgöra kunde komma produktionen till godo.

Om vår regering lagfäste likalönsprincipen, skulle det betyda, att man gav det stöd åt Landsorganisationen, som den tycks behöva för att komma till en lösning. Vi ha diskuterat nog om denna sak. Det är praktisk handling som nu krävs och som de svenska kvinnorna vänta på.

Det är ur dessa synpunkter som vi från den kommunistiska riksdagsgruppens sida genom motion till denna riksdag skola söka en lösning på denna

Interpellation ang. omreglering av löner och pensioner för befattningshavare i försvarsväsendets reserv.

fråga, som efter snart 40-årig diskussion är mogen för lösning.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande proposition till morgondagens plenum kl. 11 fm.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes bankokskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankokskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankokskottet avlämnade berättelse.

§ 3.

Herr *Gezelius* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 130, om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Denna motion bordlades.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **SENANDER**, som yttrade: Herr talman! Vid förra årets riksdag beslutades att samtliga utgående tjänste- och familjepensioner, som grundats i anställningar inom verksamhetsområden, som berördes av de nya löne- och pensionsregleringarna, skulle i princip omregleras till de belopp, som komme att utgå med tillämpning av de från och med den 1 juli 1947 gällande grunderna. Genom detta riksdagsbeslut blevo sålunda samtliga statspensionärer som avgått ur tjänst före nämnda datum jämställda med dem som avgingo senare.

Det är uppenbart att denna reform hälsats med stor tillfredsställelse av de äldre statspensionärerna. Emellertid finns det en grupp med statspension som helt ställts åt sidan. Jag syftar på f. d. anställningshavare i försvarsväsendets reserver. Denna grupp blev undantagen vid omregleringen av de äldre statspensionärernas pensioner under den motiveringen, att då en löne- och pensionsreglering icke var avsedd att genomföras beträffande personal i försvarsväsendets reserver saknades det anledning att i det dåvarande sammanhanget upptaga frågan om en omreglering av dessa pensioner.

Bland de avgångna reservisterna finns det många som ha en mycket lång sammanhängande tjänstetid bakom sig. Det måste därför kännas hårt för denna kategori att bli ställd åt sidan då en generell förbättring sker för övriga pensionärer. Det vore ur rättvisesynpunkt riktigt, att en omreglering av reservisternas löne- och pensionsförmåner snart komme till stånd och att därvid de nuvarande pensionärerna tillerkändes samma pensionsförmåner som de anställningshavare som komma att pensioneras enligt de nya bestämmelserna.

Med hänsyn till vad jag här sagt hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande interpellation:

Kan proposition förväntas, om möjligt till innevarande års riksdag, beträffande omreglering av löner och pensioner för anställningshavare i försvarsväsendets reserver och i anslutning därtill en motsvarande förbättring av de redan pensionerade reservisternas pensionsförmåner?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.18 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 21 januari

kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 in-
nevarande januari.

§ 2.

Herr talmannen anmälde, att överlägg-
ningen rörande Kungl. Maj:ts proposi-
tion, nr 1, angående statsverkets till-
stånd och behov under budgetåret
1948/49 nu komme att fortsättas; och
lämnades därvid enligt förut skedd an-
teckning ordet till

Herr RÜBBESTAD, som yttrade: Herr
talman! Sedan jag begärde ordet i den-
na debatt, har det mesta av vad jag
tänkt säga redan blivit sagt. Jag skall
därför inskränka mig till några korta
reflexioner i anledning av den redan
förda debatten men också i anledning
av vissa punkter i statsverksproposi-
tionen:

Då man i går slog upp regeringsor-
ganet Morgon-Tidningen, möttes man
av stora rubriker, där det stod att his-
torien om vanstyret kom bort i remiss-
debatten. Jag tror att detta organ där-
med ville ge till känna, att det var
konstaterat, att regeringen inte hade
den ringaste skuld till det svåra läge,
som vårt land ändock nu befinner sig
i. Men är det verkligen på det sättet?
Är regeringen utan skuld till det läge
vi nu ha? Jag tror att de gärningar
som äro gjorda vittna om ett annat för-
hållande. Man kan ju inte komma ifrån
att regeringen i vissa hänseenden gjort
vissa missgrepp. Jag skall inte vara
särdeles elak i min kritik. Men man kan
inte komma ifrån att en av de faktorer,
som gjort att vi kommit i det nuvaran-
de läget, är den ökade köpkraft, som
har tillförts det stora flertalet av det
svenska folket, samtidigt som tillgången
på varor minskat.

Vi hörde i går att finansministern
ville göra gällande att det är organisa-
tionernas sak att klara upp avtalsfrågor-
na och att regeringen inte har så myc-
ket därmed att skaffa. Men hur förhåller
det sig egentligen med den saken? Vi
känna alla till hur löneskruven kom i
gång. Det var 1946 inför det då stun-
dande landstingsmannavalet, som rege-
ringen framlade sitt förslag om kraf-
tiga löneförbättringar för statstjänste-
männen, det s. k. provisoriska tilläg-
get. Detta förslag framlades av rege-
ringen utan att den kommitté, som var
tillsatt för lönefrågornas lösning, hade
haft tillfälle att yttra sig. Och försla-
get var utformat på ett sådant sätt, att
lönekommittén blev försatt i ett sådant
läge, att den inte kunde komma till det
resultat den eljest hade kunnat uppnå.
Redan då betonade jag att ett genom-
förande av detta förslag skulle bli upp-
hovet till en inflation. Då ville man inte
tro mig, och till och med folkpartiets
ledare förklarade öppet — inför 1946
års val — att denna ökning av löner-
na inte hade någon som helst betydelse
i inflationshänseende.

Vi ha emellertid sett hur det har
gått. Genom denna lönehöjning för sta-
tens tjänstemän ha statens affärsdri-
vande verk kommit i det läget, att de-
ras driftsresultat blir negativt ekono-
miskt sett. Postverket har fått vidkän-
nas en inkomstminskning med 31 mil-
joner kronor, telegrafverket med 33
miljoner kronor och statens järnvägar
med 78 miljoner kronor. Detta har
gjort att dessa statens egna verk ha
måst höja sina taxor. Vi få sålunda re-
dan kännning av att denna lönehöjning
har återverkningar på skilda områden.
Nu säger kanske någon: ja, men statens
lönesystem har väl ingen som helst in-
verkan på den privata verksamheten,
och det är ju vidare ett ganska begrän-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sat område som det här gäller. Ja, men det är just vad det har. Dessa löneförbättringar gävo upphov till lönerörelser av oanad räckvidd. Från alla håll kom man med krav. Jag kommer mycket väl ihåg hur professor Woxén, ordförande i avtalsnämnden för statens verk, förklarade, att denna provisoriska löneförbättring kom att bli prejudicerande på många områden. Det är självklart att alla löntagare peka på hur andra grupper ha det. Det är därför givet att denna lönehöjning blev en sporre till att söka driva upp lönerna. Alltså får regeringen ändå taga på sig ett mycket stort ansvar för orsakerna till alla dessa löneökningar.

Det är självklart att vi inte skulle ha så mycket emot högre löner under förutsättning att så gott som alla finge ungefär samma löneökning. I så fall skulle man kanske kunna acceptera en lönehöjning; då vore den ju till fördel för alla. Men hur har det blivit i det hänseendet? Då man nu här talar om att man skulle försöka att med vissa medel fånga upp överflödiga köpkraft, så vilja vi gärna vara med om detta under förutsättning att vi endast gå in för att ta hand om den överflödiga köpkraften där den finnes. Men jag frågar: är denna köpkraft till finnandes på landsbygden? Jag vågar påstå att så inte är förhållandet, åtminstone beträffande jordbrukarklassen. Detta framgår också tydligt av de av riksräkenskapsverket uppgjorda tabeller, som återfinnas på sidan 10 i bilaga 1 till statsverkspropositionen. Där finnes en uppställning som visar, hur mycket företagargrupperna i detta samhälle ha fått i inkomsthöjning från 1943. Det visar sig då, att företagare inom jordbruket ha fått en ökning från 1943 till 1946 på 980 kronor. Men företagare inom industrien ha under samma tid fått en ökning med 1 649 kronor. Företagarna inom samfärdseln ha under samma period ökat sina inkomster med 1 683 kronor och för handelns utövare

har inkomstökningen under samma tid varit 2 087 kronor. För dem som tillhöra gruppen fria yrken har ökningen blivit 2 945 kronor. Följaktligen har jordbrukargruppen knappast fått mer än hälften av den inkomstökning som de andra grupperna fått, och gör man en jämförelse med den högsta gruppen blir det inte mer än en tredjedel. Tar man vidare del av riksräkenskapsverkets prognoser över inkomstökningen under 1947 och 1948, så finner man att riksräkenskapsverket konstaterar, att jordbrukarna på grund av missväxten under 1947 komma att få vidkännas en minskning i de inkomster de hade under 1946, både under 1947 och 1948. Riksräkenskapsverket förutsätter dock att denna minskning inte skall bli alltför avsevärd. Däremot räknar verket med att andra grupper skola få en ökning med i genomsnitt 15 procent. Dessa objektiva beräkningar från riksräkenskapsverket, som basera sig på deklARATIONER, visa ju tydligt, att jordbrukarna, trots att man från vissa kretsar vill göra gällande att inkomststegringen har varit så betydande inom jordbruket, befinna sig i en undantagsställning och i inkomsthänseende ligga betydligt sämre till än alla andra grupper.

Man frågar sig inför dessa siffror: är det rätt avvägt detta nya skattesystem, genom vilket man har tänkt sig att uppfånga den ökade köpkraften? Jag får säga att i vissa delar kan jag ge mitt bifall till det framlagda förslaget, särskilt när det gäller nöjesskatten och vissa andra varuskatter, men då man går in för att ta ut inte mindre än 178 miljoner kronor genom bilbeskattning och bensenbeskattning tycker jag detta inte är riktigt. Det är ju så att man framför allt har nytta av bilarna ute på landsbygden. I städerna är man inte så beroende av detta fort-skaffningsmedel. Därför skulle ett legaliserande av detta förslag bli en synnerlig orättvisa mot landsbygdens folk,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

som fått de minsta inkomstökningarna och där köpkraftsöverskottet är ganska litet. Därtill kommer att detta förslag inte kommer att suga upp den överflödiga köpkraften i städerna såsom man skulle önska. För min del kan jag därför inte vara med om vare sig fordonsskatten eller den ökade bensinskatten. Jag tror att man kan taga ut pengar på annat sätt, som mindre tynger den som har det sämre ställt på andra områden. Jag anser därför att man kan gå in för en ökad beskattning av nöjena. I det avseendet kan man säkerligen höja åtskilligt och därigenom få in mycket mera pengar.

Jag tror också att man kan höja beskattningen på vissa importerade varor, t. ex. skönhetsmedel. Det är saker och ting som jag inte anser vara absolut nödvändiga utan i vissa fall rent av skadliga. Jag får för min del säga, att nog är det bra mycket vackrare att se en kvinna som är omålad än när hon kommer med onaturligt rödfärgade läppar, röda naglar och färgade ögonbryn. Nog tycker jag att det är vackrare med en kvinna som är sådan hon är danad av naturen än när hon är utstyrd med dessa skönhetsmedel. På detta område kan man alltså enligt min mening ta ut större skatter än vad finansministern har föreslagit.

Jag tycker också att man kan öka skatten på tipsmedel och totalisatormedel utöver vad regeringen har föreslagit. Man kan även ytterligare höja priset på lottsedlarna och därigenom ta in åtskilliga summor. Jag har heller ingenting emot att man även ökar skatten på pilsner, svagdricka och vin. På det hållet kan man säkerligen öka statens inkomster ytterligare. Det gäller även här saker, som inte äro alldeles nödvändiga utan äro att betrakta som s. k. lyxkonsumtion. När det gäller dessa skattefrågor, tror jag att man bör försöka komma fram på en annan linje än vad regeringen har tänkt sig.

Om jag sedan skall gå över till att

göra några små reflexioner i anledning av de olika huvudtitlarna, så stannar jag först inför tredje huvudtiteln. Där har man tagit upp en anslagssumma på 2 325 000 kronor till Förenta Nationerna. Det är ju en mycket stor summa, och vi hörde ju av hans excellens utrikesministern i går, att även han fann den relativt hög. Vi hade, sade han, placerats så förnämligt som på åttonde plats när det gällde bidrag till detta förbund, något som han fann onaturligt. Jag ifrågasätter om det verkligen kan vara någon mening i att lägga ut denna summa på över 2 miljoner kronor på Förenta Nationerna. När vi på sin tid beslöto oss för att gå in i denna sammanslutning, hade vi ju den föreställningen, att vi skulle medverka till ordning och reda i världen och till försoning mellan de olika staterna. Men det hittills tillämpade systemet och det hittills utförda arbetet inom detta förbund har enligt min mening gjort att man börjar misströsta, huruvuda detta är den rätta vägen att åstadkomma en fredlig sammanlevnad mellan folken. Därför ifrågasätter jag, om man här skall fortsätta med att lämna anslag till detta förbund av den storleksordning, som är föreslagen. Man märker ju hur det går till i denna församling. När det är viktiga frågor uppe i Förenta Nationerna, avstå ju våra representanter ibland från att rösta. Under sådana förhållanden kunde vi väl lika gärna vara därifrån.

Härtill kommer en annan omständighet. Om man följer med hur det går till inom Förenta Nationerna, så finner man tendensen vara den, att man allt mer och mer går in för att åstadkomma blockbildning mellan de olika nationerna. När vi anslöto oss till detta förbund, så uttalades inte bara av hans excellens utrikesministern utan av nästan alla som yttrade sig i debatten, att man borde försöka undvika blockbildning, som man ansåg vara mycket skadlig. Därav torde man kunna förstå, att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det kanske vore lyckligt ur flera synpunkter, om vi inte vore med. Vi hörde härom kvällen hur professor Lundstedt var uppe och talade om att vi utan vidare skulle ansluta oss till ett s. k. västmaktsblock. För min del vill jag säga, att jag ställer mig synnerligen kritisk och tvivlande i fråga om det lyckliga i ett dylikt ställningstagande. Jag tror det vore lyckligast om Sverige i en eventuell kommande konflikt intog samma ståndpunkt som under det nu senast gångna kriget och även under det första världskriget, d. v. s. att vi intog en neutral ställning, men naturligtvis även försökte att med alla medel vi ha till förfogande försvara denna vår neutralitet. Jag tror att detta skulle ge oss det bästa utgångsläget i en kommande konflikt.

Skulle vi emellertid gå på den linjen, är det självklart att man kan ställa sig tvekande till den nedprutning på fjärde huvudtiteln, som regeringen här bebådar. Regeringen föreslår här en minskning från fjolåret med inte mindre än 90 miljoner kronor. Jag tror dock för min del, att man kan acceptera det bebådade förslaget om nedsättning av värnpliktstiden. Det bör vara möjligt att hos de värnpliktiga ingjuta all den utbildning, som är nödvändig för kriget, på nio månader, om tiden effektivt utnyttjas. Däremot ställer jag mig tveksam till huruvida det kan vara riktigt att så kraftigt nedpruta anslagen till materialanskaffning. Såsom läget är ute i världen vore det kanske mera välbetänkt om man försökte att anskaffa all möjlig material för eventuella behov.

Härmed övergår jag till femte huvudtiteln, där jag särskilt skall säga några ord om anslagssumman för byggnadsverksamheten. Det är självklart att vi alla gilla regeringens besparingsplan beträffande byggnadsverksamheten. I det rådande ansträngda läget i fråga om arbetskraft är det säkert nödvändigt att man gör en viss nedskärning av

byggenskapen. Men då vill man naturligtvis gärna att denna inknappning inte i så hög grad som är föreslaget i den kungl. propositionen skall drabba just landsbygden och landsbygdens folk. Jag vill även fästa uppmärksamheten på att samtidigt som man gör denna inskränkning beträffande landsbygdens bostadsbyggande, som skäres ner från 20 miljoner kronor i fjol till 2½ miljoner kronor för nästa budgetår, alltså en nedprutning till $\frac{1}{8}$, så gör man vissa ökningar beträffande städer och tätorter. Där höjer man subventionerna till hyresrabatter med ungefär 50 procent och dessutom begär man ett anslag på kapitalbudgeten av 240 miljoner kronor. Detta anslag är betydligt större i år än i fjol, då det utgick med endast 100 miljoner kronor. Jag tycker ju att man här inte har skipat den rättvisa mot landsbygden, som man har rätt att kräva, och därför komma vi säkerligen från bondeförbundets sida att begära ett ändrat förhållande, som gör besparingarna proportionsvis lika stora för samhällena som för landsbygden.

Man observerar vidare att anslaget för kommittéer har uppräknats ganska betydligt i de olika huvudtitlarna. Det är nu mer än dubbelt mot vad det var under samlingsregeringens tid. Det sammanlagda anslaget till kommittéer och utredningar belöper sig för kommande budgetår till närmare 4½ miljoner kronor, alltså till en och en halv gång så mycket som kostnaderna för riksdagens båda kamrar, då de äro samlade under sju månader. Jag tycker att detta är en orimlig utgiftssumma och att det bör kunna gå att begränsa dessa utredningar, särskilt som man vet att de allra flesta utredningar när de föreligga i färdigt skick innehålla förslag, som i regel medföra betydande utgiftsökningar.

Det är därför rätt så underligt att finna att chefen för finansdepartementet inte har gått in för att utreda en fråga, i vilken riksdagen begärde utredning senast i fjol. Jag syftar på tolagsätt-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ningen till städerna. En utredning på detta område skulle kunna medföra en besparing för staten. Men i det fallet sätter man inte i gång någon utredning. Detta är rätt så märkligt. Det var fjärde gången som riksdagen i fjol skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning av frågan. 1906 begärde riksdagen en utredning av denna sak, likaledes 1928, likaledes 1945, och även i fjol skrev riksdagen till Kungl. Maj:t och begärde en utredning angående tolagsersättningarna. Beslutet var enhälligt i bägge kamrarna. Dessa ersättningar ha från fjolåret ökats med inte mindre än 3 miljoner kronor och beräknas för nästkommande budgetår utgå med 15 miljoner kronor. Menar finansministern att det är riktigt att dessa stapelstäder skola ha denna extra förmån? Det är ju Stockholm, Göteborg och Malmö, som taga in huvudposterna. Vore det inte riktigt att på detta område få till stånd en utredning, som kanske kunde medföra vissa besparingar för staten? Jag hemställer därför till herr statsrådet att tillsätta denna utredning så snart som möjligt. Men jag förutsätter naturligtvis, att statsrådet därvid väljer personer, som stå utanför dessa städers intresse. Då först kan man tänka sig att få en objektiv bedömning av denna fråga.

Jag tycker särskilt att kommittéanslaget under åttonde huvudtiteln är anmärkningsvärt högt. På denna huvudtitel begäres nämligen 800 000 kronor i kommittéanslag. Fjölårets utgifter för detta ändamål uppgingo till ungefär 1 100 000 kronor. En av de kommittéer, som dra de största kostnaderna, är 1946 års skolkommision. Vi känna ju till att denna skolkommision redan har kommit fram med ett betänkande, som går ut på att den obligatoriska skoltiden för folkskolan skall omfatta nio år. Jag tror att mycket, mycket stora grupper av vårt folk komma att reagera mot att införa en dylik utökning av den för alla skolbarn obligatoriska skolplikten. Ännu ha vi

inte överallt i landet genomfört den 7-åriga folkskolan. Det vore därför lämpligare att man försökte att ordna den redan nu existerande organisationen på allra bästa sätt. Jag skulle vilja vädja till ecklesiastikministern, att han låter denna 1946 års skolkommision vila tills vidare. Jag tror inte att det i det nuvarande ekonomiska läget finns någon i denna kammare, som ser sig i stånd att medverka till beslut, som komma att draga de oerhörda kostnader, som ett beslut av detta slag för med sig.

Jag skulle också vilja vädja till ecklesiastikministern att försöka ta en översyn över det nuvarande skolsystemet, särskilt kursplanerna. Det vore förvisso av värde att man i dessa lade in litet mera av nyttiga kunskaper och särskilt kunskaper, som kunna medverka till att karaktärsdanningen komme mera till sin rätt än vad nu är fallet. I det hänseendet instämmer jag helt i det yttrande, som herr Swedberg hade i går kväll, då han poängterade vikten av att man fick en ökad kristendomsundervisning i våra folkbildningsanstalter.

Jag kommer sedan över till tolfte huvudtiteln. Där ha vi att konstatera en märklig utveckling av kostnaderna för våra krisförvaltningar. Riksdagen anslog i fjol 1 670 000 kronor till livsmedelskommissionen för avlöningar. Men det har av Kungl. Maj:t utanordnats ett belopp av 3 030 000 kronor. Till omkostnader för samma kommission anslog riksdagen 850 000 kronor, men Kungl. Maj:t har utanordnat 3 075 000 kronor, alltså nära det fyrdubbla beloppet. För kristidsstyrelserna beslöt riksdagen ett löneanslag på 3 450 000 kronor men det har nu utanordnats 6 510 000 kronor, alltså ungefär det dubbla. Till omkostnader för samma styrelser anslog riksdagen 750 000 kronor, men det är utanordnat 1 501 000 kronor. För priskontrollnämnden äro siffrorna ungefär desamma. Allt detta är ju förslagsanslag, och visserligen har

Vid remiss av statsverkspropositionen.

regeringen formell rätt att överskrida anslagen, men det är inte vanligt att anslag få överskridas i den utsträckning som här har förekommit. Och man brukar ju då också på tilläggsstat begära täckning för dessa merutgifter. Men jag har inte sett att det, i den tilläggsstat som vi nu fått, nämnes ett ord om dessa väldiga överskridanden.

Jag förstår mycket väl, att det beträffande vissa ting kan ha inträtt ändrade förhållanden, som medföra ökade kostnader. Vi hörde t. ex. handelsminister Gjörës i går omnämna, hurusom handelskommissionen ställts inför helt nya uppgifter, som inte förelågo då vi fastställde anslaget. I detta fall kan man därför finna en mycket förklarlig grund till det kraftiga överskridandet. Men när det gäller de andra kommissionerna äro deras arbetsuppgifter i stort sett desamma som de varit tidigare, och därför borde inte överskridandena ha skett i denna kraftiga utsträckning. Jag förutsätter att konstitutionsutskottet vid sin granskning kommer att infordra en förklaring till dessa kraftiga utgiftsökningar.

Beträffande priskontrollnämnden vill jag säga, att dess sätt att gå till väga många gånger har förvånat mig. Jag har lagt märke till att man där är synnerligen vaken, när det är fråga om jordbrukets prissättning och på allt sätt söker hålla igen. Men när det gäller andra områden, finner man en välvilligare inställning hos denna kommission. Jag vill poängtera detta genom att anföra ett par exempel. Då vi i fjol höst från jordbrukarhåll fingo tillstånd att höja spannmålspriserna med 2 öre per kilogram för viss spannmål och med 3 öre för annan, så tillät priskontrollnämnden en höjning av mjölpriserna med det två- till tredubbla jämfört med vad jordbrukarna fingo, och när det gällde brödpri- serna togs priset till ännu högre. Allsammans skyllde man på att det hade blivit prisstegring för jordbrukets pro-

dukter. Jag vill understryka att det inte förhöll sig på det viset, utan en oerhört stor del av dessa prishöjningar kom på mellanhänderna. Det vore önskvärt om tidningarna ville följa med dylika ting litet bättre och också ge till känna det verkliga förhållandet, så att man inte såsom nu inbillar allmänheten att det är prishöjningar på jordbrukets produkter som äro orsaken till de höga priserna.

Nu före jul fick man en ytterligare påminnelse om hur denna priskontrollnämnd går till väga. Den utfärdade då ett påbud, varigenom handlarna fingo rätt att ta ut 5 öre mera per kilogram på socker, gryn och mjöl och dessutom 10 öre per kilogram på margarin och smör. Ingenting av dessa ökade priser komma jordbrukarna till del, utan det är endast mellanhänderna, handlarna, som få del av denna ökning. I början av mitt anförande visade jag att det av riksräkenskapsverkets utredning framgick, att handlarna fått sin inkomst ökad från 1943 med mer än dubbelt så mycket som jordbrukarna. Jag undrar då om det verkligen föreligger skäl att på detta sätt ytterligare höja priserna utöver vad som tidigare har skett. Jag har inte sett ett enda knyst om denna sak i tidningarna. Där har det inte framställts några som helst klagomål över denna höjning utan den tycks man ha accepterat utan vidare. Men när det gäller ett öres höjning av spannmålspriset eller ett öres höjning av mjölkpriset, då är det ett himmelens skri överallt i tidningarna över fördyringen av levnadskostnaderna. Jag skulle önska att tidningarna i detta hänseende ville slå in på andra vägar och söka betrakta dylika ting litet mera objektivt.

Det vore även önskvärt om regeringen, när den nu kommer att ta ställning till jordbrukets priskrav och framlägga sitt förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, ville beakta de fakta, som framgå av riksräkenskaps-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

verkets material, som visar att det är nödvändigt att jordbrukarna få betydligt högre inkomster, om de skola bli likställda med andra medborgargrupper.

Innan jag slutar skall jag bara påpeka en sak, som har väckt rätt stor uppmärksamhet ute på skilda platser i landet. Frågan har tidigare berörts av en talare i debatten. Det gäller det cirkulär, som livsmedelskommissionen utsände dagen före julafton, nämligen cirkulär nr 3012 med bestämmelser om slakttillstånd. Där föreskrives att man framdeles inte på samma sätt som hittills skett får slakta kalvar. En jordbrukare får inte såsom hittills mot licens uppslakta kalvar på sin gård för eget hushåll, utan dessa skola nu transporteras till slakterierna för att där slaktas och sedan transporteras tillbaka till jordbrukaren. Jag tycker att var och en borde förstå, att detta är ett system som kommer att medföra oerhörda kostnader för jordbrukarna. Jag hoppas därför, att detta oriktiga förhållande måtte rättas till.

I samband med detta cirkulär förekommer också en föreskrift, att det skall tillsättas särskilda kontrollanter, som skola kontrollera slakten på slakthusen. Nog kan man tycka att det är tillräckligt med den kontrollapparatur, som redan finnes. Men skulle det vara så att det behövs ytterligare kontroll, så vill jag inte motsätta mig detta. Det är naturligt att det bör vara en viss kontroll. Men då det är en statens angelägenhet att utöva denna kontroll, bör det också vara en statens angelägenhet att bestrida kostnaderna för denna kontroll. Detta kan man med fog kräva. I detta cirkulär har man emellertid föreskrivit, att kostnaden skall bäras av de olika slakttillståndsinnehavarna, alltså producenterna. Jag kan för min del inte inse det rättvisa i detta. Jag anser att staten, som genom sina kontrollanter bestämmer över slaktningen, också bör svara för kostnaderna för kontrollen.

Herr talman, detta var i korthet några synpunkter med anledning av de föreliggande propositionerna.

Härefter anförde:

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag önskade i all korthet säga några ord angående utbyggnaden av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område.

Norrlandskommittén framlade i början av 1946 ett betänkande angående forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. Jordbruket i norra Sverige erbjuder ju en rad speciella problem, som göra det i hög grad motiverat, att den nämnda försöksverksamheten utvidgas även för denna landsdels vidkommande. Enligt det nyssnämnda förslaget skulle utbyggnaden av försöks- och forskningsverksamheten i Norrland ske genom förläggning till landsdelen av de delar av forskningen, som ha avseende på de norrländska förhållandena och forskningsuppgifterna. Dessa norrländska forskningsavdelningar skulle organiseras som filialer i anslutning till redan befintliga riksorganisationer. Filialer skulle sålunda finnas för växt- och husdjursförsök, växtförädling, trädgårdsförsök, jordbruksekonomisk forskning, lantbruksekemisk kontroll, frökontroll, växtskyddsverksamhet och maskinprovningar. Dessutom innehöll betänkandet förslag om vissa förbättringar och utvidgningar av verksamheten vid jordbruksförsöksgårdarna i de olika norrländska länen.

Detta norrlandsutredningens förslag, som jag här mycket knapphändigt antytt, har genomgående tillstyrkts i avgivna yttranden över detsamma, och även 1945 års jordbruksförsöksutredning, som avsåg försöksverksamheten i landet i dess helhet, har räknat med att den av norrlandskommittén föreslagna institutionen skulle komma till stånd. Man har alltså även inom denna utredning tillstyrkt norrlandskomit-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

téns förslag. Detta förslag föranledde emellertid ingen proposition till 1946 eller 1947 års riksdagar. I år är ju läget det, att föredragande departementschefen i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition i sammanhang med frågan om anslag till redskapsprovingarna bl. a. yttrat, att spørsmålet om en ny avdelning i Norrland för jordbruks- och husdjursförsök icke torde kunna upptagas till principiellt avgörande vid denna riksdag. Samtidigt framgår emellertid av en annan punkt i nionde huvudtiteln, att departementschefen räknar med att beredningen av de av 1945 års jordbruksförsöksutredning framlagda förslagen skall kunna slutföras i så god tid, att därpå grundade förslag skola kunna föreläggas årets riksdag. Den stora utredning, som avlämnades i föl av 1945 års kommitté och som gäller försöksverksamheten på jordbrukets område, skall alltså bli föremål för proposition till årets riksdag. Däremot anser sig departementschefen icke kunna framlägga förslag om den del av försöksverksamheten, som innefattas i norrlandskommitténs förslag och som rör nämnda landsdel.

Nu hade det ju i och för sig icke mött något hinder att framlägga proposition t. ex. i föl eller tidigare beträffande norrlandskommitténs förslag, eftersom detsamma var tillstyrkt av 1945 års jordbruksförsöksutredning redan medan denna arbetade. Men det kan ju vara begripligt om man resonerat som så, att man inte ville bryta ut en viss del av detta komplex och framlägga norrlandsdelen för sig. Man ville vänta till dess alltsammans låg färdigt, så att man kunde se allting i ett sammanhang. Nu föreligger inte det skälet, utan allt är som sagt klart över hela linjen, och man är beredd att framlägga förslag beträffande den stora delen men inte beträffande den mindre delen, som dock låg klar tidigare i form av ett kommittébetänkande. Jag måste säga att det förefaller rimligt,

om båda förslagen kunde framläggas i ett sammanhang, åtminstone så till vida att *principbeslut* skulle kunna fattas beträffande även norrlandskommitténs förslag. Ur norrländsk synpunkt måste det djupt beklagas, om frågan om effektivisering av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland skall behöva ytterligare förhalas, och jag har mycket svårt att tro, att så skall behöva ske.

Det är, herr talman, därför jag tagit till orda för att rikta en vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Jag konstaterar med stor tillfredsställelse att han är närvarande. Jag ville rikta en varm och vördsam vädjan till honom att han måtte överväga, om det ändå inte är möjligt att samtidigt med framläggandet av den bebådade propositionen om försöksverksamhet på jordbrukets område i landet i övrigt också taga med norrlandskommitténs berörda förslag. Jag tycker för min del, att det inte kan vara rättvist och rimligt att i detta fall ställa Norrland i efterhand. Där behövs ju i stället mer än annorstädes den stimulans till jordbrukets förbättring, som ett genomförande av norrlandskommitténs förslag skulle innebära. Om det överhuvud taget skall vara någon mening med nämnda kommittés tillsättande och arbete, så tycker jag att man bör använda ett tillfälle som detta att även låta förslag från det hållet komma fram.

Det kan ju för övrigt tilläggas, att norrlandskommittén framlagt ett flertal efter vårt förmenande betydelsefulla förslag utom det som nu berörts, vilka förslag vänta på Kungl. Maj:ts prövning. Jag kan också nämna, att även norrlänningarna själva inte utan en viss otålighet vänta på en välvillig inställning till förslagen från statsmakternas sida.

Jag har i all korthet velat påpeka dessa förhållanden, och jag hoppas att den vädjan jag ställt till chefen för

Vid remiss av statsverkspropositionen.

jordbruksdepartementet må upptagas välvilligt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Om herr Sandberg hade lugnat sig något och väntat med sitt ingripande till dess propositionen låg på bordet, skulle han ha funnit att det inte är någon mening med att gå till väga på det sätt som han ville. Han tycktes ju närmast vilja insinuera, att man ämnar tillgodose det övriga landets behov men låta norrlandsfrågorna vara.

Den fördelning av försöksproblemen, jag har blivit tvungen att göra, följer helt andra linjer. Jag kommer i år att förelägga riksdagen förslag till lösning av dessa frågor i de delar, där lösningar kunna genomföras utan stora nybyggnadskostnader. Jag finner det emellertid inte vara någon mening i att nu lägga fram förslag till principbeslut, vilka bli beroende på byggnadsföretag, vars fullföljande vi i denna stund icke kunna bedöma. Enligt mitt sätt att se vore detta detsamma som att binda sitt omdöme för framtiden på ett sätt, som inte kan vara lämpligt.

Statsrådet fru **KOCK**: Herr talman! Frågan om nationalbudgetberäkningarna har tagits upp i olika anföranden. Bland annat har herr Ohlin tydligen ansett posten som betecknas »korrektions för automatisk prisstegring» vara något dubiös, och den hade enligt hans mening kanske tillkommit mest för att göra det hela bättre. För att visa att här inte förelegat något försök till frisering kan det därför, herr talman, finnas anledning för mig att i korthet redogöra för skillnaden mellan den kalkyl, som utförts av konjunkturinstitutet, och den som presenteras i bihanget till finansplanen och som utförts av nationalbudgetdelegationen inom kanslihuset.

Konjunkturinstitutet kommer fram till något som man kallar inflationsgap

på 3 400 miljoner kronor. Bakom denna siffra ligga vissa prognoser rörande utvecklingen för produktionen, importen och exporten enligt den framlagda import- och exportplanen samt inkomstbildningen. Man räknar sålunda med en nedgång i produktionen inom jordbruk och industri med 500 miljoner kronor, en försämring av tillgången på varor via bytet med utlandet på 1 700 miljoner kronor och en ökning av konsumtionsvaruefterfrågan på 1 200 miljoner kronor — det senare på grund av höjda inkomster och de sociala reformerna. Dessa tre poster ingå fullständigt oförändrade i vad jag kan kalla kanslihuskalkylen.

Utöver detta har i sistnämnda kalkyl — i den med alternativ 1 betecknade kalkylen — gjorts vissa förändringar. Konjunkturinstitutet tar nämligen inte hänsyn till några nya ekonomiskt-politiska åtgärder utan baserar sin prognos enbart på den politik som förts tidigare: importregleringen och de hittills genomförda begränsningarna av investeringarna. Vid framräkandet av dessa 3 400 miljoner kronor har man icke tagit hänsyn till några skärpta åtgärder. Det är emellertid klart, att man måste taga med verkningarna av planerade åtgärder, när man lägger upp en budget. Först och främst får man räkna med den signalerade skärpningen av investeringskontrollen, som har uppskattats medföra en nedgång i investeringarna på 650 miljoner kronor. Dessutom har hänsyn också tagits till de föreslagna nya indirekta skatterna, vilkas syftemål är att minska konsumtionsvaruefterfrågan. Man har därför infört en post på 500 miljoner kronor såsom korrektions för dessa indirekta skatter.

Vid sin beräkning av de 3 400 miljonerna har konjunkturinstitutet icke heller tagit någon hänsyn till lagren. Nu förhåller det sig så, att lagren ökats under 1947 — hur mycket veta vi icke, ty vår statistik är, sorgligt nog, så

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bristfällig på detta område, att man har svårt att komma till någon verklig uppfattning därom. Konjunkturinstitutet beräknar ökningen under förra året till minst 300 miljoner kronor. Denna siffra avser endast en ökning av lagren av färdiga textilvaror, som kommit till stånd genom importen. Institutet framhåller självt, att lagerökningen kan ha varit större. I texten anför man en siffra på 500 miljoner kronor. Endast det faktum att man håller lagren oförändrade under 1948 skulle sålunda innebära en förbättring i varutillgången jämfört med 1947 på minimum 300 miljoner kronor, kanske ett par hundra miljoner kronor mer. Om man inte tar med någon sådan korrektionssiffra i balansen, innebär det, att man räknar med en fortsatt ökning av lagren. De 3 400 miljonerna förutsätta sålunda en fortsatt ökning av lagren under 1948 i samma takt som under 1947.

För min del anser jag det orimligt, att vi skulle anlita våra knappa resurser under detta år för en lika stor lagerökning som 1947, då vi hade en mycket stor import. Tvärtom ha vi inom kanslihuset räknat med att man skulle kunna taga i anspråk en viss del av dessa lager under 1948. Vi ha utgått från minimisiffran på lagerökningen, 300 miljoner, och ha även förutsatt möjligheten av ett ianspråktagande av lagren med ett belopp av samma storleksordning under 1948. Detta gör att vi från det av konjunkturinstitutet beräknade köpkraftsöverskottet kunna draga ytterligare 600 miljoner kronor. Denna siffra blir av ungefär samma storleksordning som om man antager, att lagerökningen varit 500 å 600 miljoner kronor under 1947 och att vi behålla lagren oförändrade.

Jag kommer så över till posten »korrektion för automatisk prisstegring» och måste, för att förklara den, gå tillbaka till de antaganden, som ha gjorts om inkomstbildningen och konsumtions-

varuefterfrågan. Den ökning på 1 200 miljoner kronor, som därvidlag har förutsatts, inkluderar dels den nettoökning av konsumtionsvaruefterfrågan, som uppstår genom de sociala reformerna, dels också en post som är en vad man kan kalla automatisk inkomststegring, beroende på att vi under loppet av 1947 fingo en inkomststegring, som således icke gav sig till känna under hela året 1947 och höjer den utgående inkomstsiffran över den medelnivå, med vilken konjunkturinstitutet räknat, när den gjort upp sina kalkyler för 1947. Man kan säga att denna ökning av inkomsterna representerar en automatisk inkomststegring under 1948 i jämförelse med medelnivån för 1947. Bland annat ligger däri den inkomstökning, som tillförts jordbruksarbetarna på grund av avtalsuppgörelsen i höstas. Detta sätt att räkna i fråga om inkomsterna har accepterats av konjunkturinstitutet. Enligt min mening följer emellertid därav också, att man måste räkna med den prisstegring, som inträffat under loppet av 1947 och som höjer prisnivån vid 1947 års slut utöver medelnivån för detta år. Bland annat ligga ju i dessa prisstegringar just de höjda jordbrukspriserna. Dessa prisstegringar ha sålunda redan inträtt, och vi kunna därvidlag inte räkna med någon tillbakagång.

Om man räknar med en inkomststegring av det slag jag här tidigare talat om för 1947 så följer därav också, att man bör värdera 1948 års produktion efter dessa höjda priser. Det är endast detta som ligger bakom uttrycket »automatisk prisstegring». Den har beräknats medföra en höjning av tillgångsidans värde med 500 miljoner kronor. Det är alltså enbart en konsekvens av de principer man har tillämpat för inkomstbildningen under 1947.

Med dessa beräkningar komma vi fram till den siffra, som anges i bifogandet, nämligen 1 150 miljoner kronor. Den är ett mått på köpkraftsöver-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

skottet eller den uppskattade skillnaden mellan förändringar i tillgången och förändringar i efterfrågan under detta år.

Vi ha vidare infört ett andra alternativ. Syftemålet med detta har endast varit att visa, hur man på vissa punkter skulle kunna åstadkomma en förbättring, under förutsättning, att man fick medverkan från näringslivet eller allmänheten. Om näringslivet vill medverka genom att visa återhållsamhet i fråga om standardhöjande reparationer och ombyggnadsarbeten, som inte ligga under byggnadsreglering, samt maskininvesteringar, som inte äro nödvändiga i nuvarande situation, skulle man kunna vinna en ytterligare sänkning av investeringsutgifterna. Om allmänheten visar återhållsamhet i fråga om sin konsumtion, d. v. s. om man kan åstadkomma ett nytt sparande, som vi satt så blygsamt som till 100 miljoner kronor utöver det sparande, som kan behöva tillkomma för att motverka en viss effekt i negativ riktning av de nya skatterna, så får man en ytterligare förbättring.

Vidare ha vi sagt oss, att om man med förenade ansträngningar kan motverka de produktionssänkande tendenserna inom industrien, så kan man där vinna ytterligare ett par hundra miljoner. Om vidare utvecklingen i fråga om våra import- och exportpriser — som enligt vårt alternativ 1 förutsatts gå i ogynnsam riktning — skulle fortsätta i enlighet med den tendens som gjort sig gällande under sista året, skulle vi också på denna punkt kunna vinna en viss förbättring av läget. Detta är de huvudsakliga förändringar vi gjort i alternativ 2. Detta alternativ gör sålunda inte anspråk på att vara någon prognos över en utveckling, utan det har endast tillkommit för att visa på vilka punkter man skulle kunna åstadkomma en förbättring. I alternativ 1 har man endast tagit med förändringar på de områden, över vilka

det allmänna har kontroll, nämligen investeringarna och skatterna.

Jag vill här passa på tillfället att tillägga några ord om dessa beräkningar över huvud taget. Det är ju synnerligen vanskligt att göra upp kalkyler av detta slag, speciellt därför att det statistiska underlaget vid denna tidpunkt är mycket osäkert. De kalkyler som konjunkturinstitutet gjort för år 1947 och som bilda utgångspunkten för våra beräkningar, kunde bli färdiga först i slutet av året. De bygga på uppskattningar av utvecklingen under senare delen av året, i vissa fall kanske på rena gissningar. Detta gäller den mycket viktiga posten »lagerförändringar», vilken har stor betydelse för 1948 års kalkyl. Det är emellertid inte bara detta, som gör dessa kalkyler så vanskliga. Det är ju även omöjligt att förutse utvecklingen i utlandet, man kan ej beräkna väderleksförhållandena eller taga hänsyn till individernas reaktioner. Man får därför inte pressa dessa siffror för mycket eller lägga in i dem mer än de äro värda.

Jag kan bara peka på det räkneexempel — som konjunkturinstitutet kallar det — som institutet gjorde för år 1947 beträffande importens storlek. Man räknade med en minskning av importen under år 1947. Detta slog ju inte alls in. Det är inte något klander mot institutet när jag säger detta, utan jag menar, att man inte får bedöma siffrorna på ett sådant sätt, att man tror att dessa prognoser exakt skola stämma med verkligheten. En sådan budgetkalkyl, i det mycket preliminära och schematiska skick vi här kunnat prestera, måste ju revideras under årets lopp med hänsyn till det ökade kunskapsmaterial, som man erhåller. Avsikten är att om ett par månader försöka komma fram till siffror, som ha litet bättre underlag än de mycket hypotetiska siffror som nu presenterats.

Även om man tar hänsyn till alla dessa reservationer, tror jag dock, att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det är av värde att göra en sådan schematisk kalkyl som här gjorts, ty den visar först och främst på vilka områden det allmänna kan ingripa. Den visar också på storleksordningen av de verkningar, som ingripandena kunna ha. Man ser tydligt, att man inte kan gå så särskilt mycket längre i fråga om investeringsbegränsningen, eftersom det allmänna endast behärskar en begränsad del av investeringarna — mindre än 50 % — och man kan därför inte begränsa åtgärderna endast till detta område.

En sådan kalkyl kan även ge vissa riktlinjer för de enskildas handlande genom att påvisa vad jag nämnt här tidigare, nämligen att en politik från de enskildas sida som går i linje med det allmännas politik kan medföra väsentliga förbättringar. Det är ungefär den innebörd jag vill lägga in i dessa kalkyler och den uppfattning jag har om deras användbarhet.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Den som hörde gårdagsdebatten fäste sig kanske vid att utrikesfrågorna spelade en viss roll, trots att vi nu skola ha en särskild utrikesdebatt i februari. När nu riksdagens remissdebatt för första gången i mannaminne måst utsträckas över tre dagar, hade utrikesfrågorna enligt min mening kunnat sparas till den särskilda utrikesdebatten. Jag förstår emellertid så väl, att de borgerliga och socialdemokratiska talesmännen, när de diskutera med kommunisterna, inte så gärna vilja tala om återhållsamhet och lönestopp samt prishöjningar på cigaretter, biobiljetter och konfekt utan hellre sväva ut över gränserna, där deras påståenden inte kunna kontrolleras så noga. Det ligger väl också i detta något av den tanke, som herr Svensson i Ljungskile givit uttryck åt utanför riksdagen. Herr Svensson har nämligen förklarat, att »om det är möjligt för den borgerliga pressen att

göra Sovjet impopulärt i Sverige», så »torde detta vara nog för att beröva kommunisterna några större vinstchanser vid nästa val». Där ha vi alltså kampanjens mening. Jag skall, herr talman, inte för egen del följa de dåliga exemplen från i går och draga in utrikesfrågorna i denna debatt i annan mån än att jag vill ge ett par repliker på yttrandet, som redan fällt här i kammaren.

Vi kommunisterna kunna inte inse, att det är något kriterium på en god demokrat, att man deltar i en ovederhäftig kampanj mot vissa andra stater. Man har speciellt angripit en stormakt i öster. Jag vill då bara erinra om att det är samma stormakt, som blott för två, tre år sedan drev nazisterna tillbaka från Stalingrad till Berlin och därmed räddade vår demokrati och vår frihet. Detta skedde därtill vid en tidpunkt, i vad det gäller det första diplomatiska ingripandet, när den berömda svenska igelkotten dels inte fått några taggar och dels låg hemma och sov, därför att man trodde, att Adolf Hitler skulle misstycka, om den skickades till gränsen. Denna mäktiga stormakt i öster har sedan dess icke förändrats i annan mån än varje land, som fört ett krig. Till följd av kriget och två års missväxt har man fått vidkännas en viss nedgång i levnadsstandarden, varubrist och ökade priser etc. Men den enda stora förändringen, som inträffat inom denna stormakt sedan krigets slut, är, att man där i dagarna kunnat sänka priserna på varorna till hälften och i vissa fall till en fjärdedel av de tidigare gällande. Man har där vidare kunnat avskaffa ransoneringskortet. I Sverige däremot, där vi haft fred, höjer man priserna och har kvar ransoneringskortet jämte alla kristidskommissionerna, där regeringen låter borgarna vara i majoritet. Här i Sverige driver man nu en kampanj mot »Krångelsverige» på grundval av det krångel, som goda högermän och folkpartister ställt till med

Vid remiss av statsverkspropositionen.

i sin egenskap av ledamöter och tjänstemän i kommissionerna.

Den andra punkt, under vilken jag avser att anföra några repliker, gäller de s. k. öststaterna. Jag ber de ärade kammarledamöterna att i det fallet inte hysa några som helst illusioner. De koalitionsregimer, som finnas i dessa länder, ha folkets majoritet bakom sig. Detta får nästan alltid det folk, som har arbetarklassen med sig och dessutom bönderna. Bönderna ha slutit upp bakom respektive regeringar, därför att man styckat upp de stora jordagodsens och gett bönderna jorden.

Herr Nilson i Spånstad ställde i går ett par frågor till herr Hagberg i Luleå rörande dessa spörsmål. Det är alldeles riktigt, att några bondeledare med förankring i det gamla gett sig i väg från dessa länder, men den stora massan av bönder och deras ledare deltaga liksom socialdemokratiska, ja, t. o. m. vissa borgerliga liberala politiker i de koalitionsregeringar, som finnas inom dessa stater. Ty det är så, vilket herr Skoglund i Doversorp äntligen borde lära sig, att det icke existerar någon enhetspartiregering i dessa länder, utan regeringarna bestå av koalitioner mellan många partier. Jag kan för övrigt hälsa herr Nilson i Spånstad från en kollega till honom, nämligen den ungerske bondeförbundare, som är det landets statsminister; en mycket kraftfull personlighet och gammal bondeledare.

Däremot fanns det i dessa stater under en lång följd av år, i vissa av dem under ett årtionde och i vissa under 25 år, fascistiska diktaturer under en Pilsudski, under en Horthy, under en Voldemaras, under en Ulmanis och allt vad de nu hette. Då hölls det emellertid inte några tal här i kammaren om dessa saker. Det fanns slavarbete i stor utsträckning i Europa, i Belsen, i Auschwitz, i Neuengamme och litet varstans. Krematorieugnarna röko dag och natt. Men den gången hörde man inte ens en viskning från uppsalabänken. När dik-

taturerna den gången härjade som värst i dessa öststater, förnams inte ens en susning i rågakern varken hos herr Skoglund i Doversorp eller greve von Seth i Bratteborg.

Detta visar, att man på det hållet inte har något emot diktaturer, bara de styras av vederbörandes meningsfränder. Detta framgår även i dag av deras iver att värna om herr Franco, vilkens demokratiska känsla i varje fall borde kunna ifrågasättas. Herr Skoglund i Doversorp och han meningsfränder äro mycket angelägna om att Franco skall få papper och maskiner från Sverige. Högers och folkpartiets rätta sinnelag framgår även därav att man i Stockholm satt i gång en stor aktion för att de svenska nazisterna skola få komma in i stadens lokaler.

Detta att kommunisterna skulle vara dåliga demokrater förkunnas som en trosartikel; det är någonting man skall tro på utan att bevis anföres. Att kommunisterna i alla krigförande länder stodo främst i ledet bland dem, som stupade för frihetens och sina länders sak, medan den sortens kämpar voro mer sällsynta i herrarnas partier, vill man i dag ha glömt. Det var kanske detta som gav herr statsministern anledning att tänka på en viss dikt av Anna Maria Lenngren, när herrar Wiberg, von Seth och andra en efter en gingo upp efter kampanjen mot regeringen och deklarerade sin stora belåtenhet över att de nu fått höra toner, som högern tyckte om.

Denna trosartikel från det gamla samlingsregeringshållet, att bara de gamla partierna men icke kommunisterna äro demokrater, ter sig kufisk, när man erinrar sig vad som hände under kriget. Den gången prövades den demokratiska lödigheten. Detta prov råkade gå så illa, att vi kommunister blevo ensamma, när vi försvarade de demokratiska rättigheterna mot de övriga fyra partierna, som stiftade så många fullmakts- och tvångslagar, att Adolf Hitler, om han

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kommit hit, inte hade behövt stifta en enda ny sådan lag. De lagar, som herrarna i samlingsregeringens grupper hade stiftat, hade räckt alldeles utmärkt för Hitler. Det är gripande för en redaktör i en tre år transportförbjuden tidning att höra dessa vittnesbörd om den demokratiska lödigheten på det håll, där det dock råkade brista ganska betänkligt under kriget, när man skapade den hemliga polis, som en regeringskommission arbetat med under tre års tid. Denna hemliga polis' tjänstvillighet mot en viss främmande makt, d. v. s. nazisterna, var lika stor som dess påpasslighet åt vänster.

Statsministern och herr Ohlin sade i ett replikskifte dem emellan, att ingen här i Sverige kan regera mot arbetarrörelsen respektive att det icke heller går att regera mot borgerligheten. Jag vill gentemot detta svara, att det inte borde gå att regera mot arbetare i ett land, där de sitta inne med regeringsmakten och ha majoritet i båda kamrarna och dessutom 1 100 000 arbetare äro organiserade i LO. Arbetarrörelsens krav borde tvärtom kunna 100-procentigt genomföras. I närvarande stund har emellertid efterkrigsprogrammet lagts som brännoffer på det nya samförståndets altare. I replikerna mellan herrar Erlander och Ohlin ha vi redan hört hammarlagen till broslagningen för en ny samlingsregering, till vilken man tydligt i dagarna skaffat sig byggnadstillstånd.

När vi kommunister kände dessa vindar slå emot oss, funno vi, att den av statsministern präglade satsen var ofullständig. Hans yttrande håller icke streck. Jag skulle vilja komplettera vad statsministern sade med att ingen här i Sverige kan regera mot arbetarrörelsen, om inte socialdemokratien gör det själv. Vad är det man gör för någonting i detta nu? Jo, först låter man storfinansen ställa till med en kris mitt i en högkonjunktur. Under trycket av denna onödiga kris ger man upp allt

vad man lovat väljarna. Reagerar man icke då mot arbetarrörelsen? Men Ers excellens herr statsminister, det har uppstått många tråkiga spår efter den sortens regerande ute i Europa. När man som i Weimardemokratien en tid regerat med socialdemokratien mot arbetarrörelsen, brukar det gå så långt att de borgerliga regera mot arbetarrörelsen utan socialdemokratien, vilken får en spark som tack för hjälpen. Utvecklingen i Frankrike i dag i detta fall är avskräckande.

Detta att man låter sig väljas och får en majoritet på grundval av ett visst program och att man sedan ger upp folkmajoritetens krav och låter storfinansens lilla klick bestämma, detta vill jag, herr statsminister, kalla för dålig demokrati. Vi kommunister äro dock i likhet med den gode kristne icke beredda att ge någon syndare förtappad. Vi minnas mycket väl, huru vi för ett par år sedan tack vare våra framgångar inom fackföreningsrörelsen och i två på varandra följande val lyckades spränga lönestoppet och göra efterkrigsprogrammet aktuellt. Vi lyckades därigenom göra hela den gamla inflationsteologien föråldrad. Detta var nyttiga framsteg och en god medicin. Det kan leda till samma resultat ännu en gång.

Inom parentes vill jag säga herr Skoglund i Doverstorp, att vi härvidlag icke känna något större behov av att övertyga Sveriges arbetare om att vi äro demokrater. Ett parti, som nära nog fyrdubblats på fyra år, har visat, att det kan övertyga arbetarna om sitt demokratiska sinnelag. Vi gå inte så långt i våra förhoppningar, att vi tro, att herr Skoglund skulle kunna komma att tillhöra våra väljare. Att försöka övertyga honom anse vi vara lönlöst. Borde inte i stället herr Skoglund gå in i sin kammar och fundera över orsakerna till att högern under åtta på varandra följande år under 15 år oavbrutet gått baklänges? Detta kan väl inte möjligen bero på väljarkårens bristande förtro-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ende för herrar Skoglunds och andras demokratiska deklamationer?

Herr talman! Jag är övertygad om att vi i höst skola kunna med framgång bryta upp den broslagning, som nu synes ha ägt rum mellan socialdemokratien och borgerligheten. Jag vet nämligen, att det socialdemokratiska partiet är mycket känsligt för vad som rör sig bland de egna väljarna. Jag är övertygad om att marschen åt vänster skall bli så markerad, att vi från och med i höst ännu en gång skola göra efterkrigsprogrammet aktuellt.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag vill svara herr Johansson i Stockholm omedelbart. Han säger, att det fanns slavarbete i Europa innan ryssarna »räddade» oss, och då hade herrarna ingen invändning att göra. Jo, det hade vi visst det! Och jag tror, att inte bara vi här i vårt land utan en hel värld med glädje skulle lyssna, om herr Johansson i Stockholm kan skaffa tillförlitliga uppgifter om och garantera, att det numera inte existerar något slavarbete i Europa och Ryssland.

Sedan säger herr Johansson att hans parti fyrdubblats i storlek och att det är bevis på att det är ett demokratiskt parti. Detta är inget bevis! Vi ha sett stora partier, som under senare årtionden vuxit upp här i Europa och blivit mäktiga och sedan försvunnit, men som ingen i dag vågar påstå att de voro demokratiska.

Jag begärde närmast ordet för att vända mig till regeringen och kanske då närmast till finansministern. Jag fick det intrycket av finansministerns slutord i går, att det låg något av defaitistisk stämning i dem. Det gjorde mig minst sagt orolig. Under 1930-talet var det mycket tal här i landet om den kraft och det förutseende socialdemokraterna visade och hur de med friskt mod gingo att vända konjunkturerna här hemma. När sedan omsvängningen

kom ute i världen och återverkade även här hemma, så flöt man ovanpå konjunkturerna och försökte tillgodoräkna sig så mycket som möjligt av det bättre läge, som då uppstod. Nu ha vi råkat in i ett skede, då utvecklingen gått i en sämre riktning, och jag tillåter mig citera professor Gårdlund i hans uppmärksammade artikel om jämförelser mellan förhållandena i England och här. Han säger, att både de engelska och de svenska arbetarpartierna gingo till regerandet med gott hopp, betydande självförtroende och en framtidsbedömning, som tills vidare visat sig vara oriktig.

När nu vägen börjar bli svårare och besvärligare än man tänkt sig och regeringen känner med sig, att den gjort vissa felbedömningar, fingo vi i går höra av finansministern, att man är ganska angelägen att söka bevisa att även de andra partierna varit med om detta. Jag tycker, att detta i någon mån uppväcker minnet från den tiden, då man gick i skolan och kanske mer än nu var utsatt för masspsykos av jämnåriga kamrater. Om det då uppstod några obehagligheter och ännu värre ting, låg det nära till hands att framhålla, att även de andra pojkarna voro med. Jag tycker, att finansministerns inställning till det uppkomna förändrade läget i hög grad påminner om ett dylikt sinnelag från pojkåren.

Man säger nu, att de borgerliga ha varit med på så gott som alla punkter. Ja, jag skall villigt erkänna, att vi gemensamt stå för många beslut. Men varför kan man då inte även redovisa, att vi från oppositionens sida i många hänseenden anmält en avvikande mening och sökt påverka regeringen att taga hårdare tag emot en penningpolitisk utveckling, som vi ansågo olycklig? Man bör då vidare tillägga, att regeringen inte tillmätt dessa borgerliga synpunkter någon som helst betydelse. Vi ha i stället fått veta, att vi varit alldeles för stora olycksprofeter. Jag kan ju bara

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ta ett sådant exempel som då vi behandlade det ryska avtalet. Regeringen och företrädare för riksdagspartierna diskuterade förslaget till avtal långt innan det blev föremål för en proposition och kom till riksdagen. Jag kunde då inte finna, att man ville taga någon större hänsyn till att vi på borgerligt håll ville gå väsentligt försiktigare fram.

Det jag beklagar är, att regeringen icke mera energiskt sökt behålla ledningen av den utveckling som pågått. 1934 ansåg man sig kunna påverka konjunkturerna. Nu söker man i stället för ringa möjligheterna för en påverkan och främhåller, att det är händelser utanför vårt eget land som inverkat och som vi inte på något sätt — eller i alla händelser i mycket ringa grad — kunna öva inflytande på. Om man tidigare haft en djärvare och mera beslutsam inställning tror jag dock, att man med mera generellt verkande medel skulle kunnat påverka händelseförloppet på ett mer effektivt sätt. Jag behöver bara erinra om bankoutskottets utlåtande 1946 och vad detta innehöll och vilka råd som däri gävos. Efter vad jag förstår tog regeringen ringa hänsyn härtill. Vad sedan beträffar de överläggningar som ägde rum i januari 1947 mellan regeringen och representanter för parti-grupperna, så har jag några anteckningar, som jag tog fram härom dagen och vilka säga en hel del.

Jag ser nu, att hans excellens statsministern är närvarande, och jag vill då tala om, att jag här nyss lämnat en liten beskrivning över hurusom socialdemokraterna inte äro lika tvärsäkra av sig nu, som de voro den gången på 1930-talet, då de försökte leda konjunktur-utvecklingen och ansågo, att de i mycket väsentlig grad skulle kunna klara upp svårigheterna. Att sedan utvecklingen ute i Europa hjälpte dem på traven är en annan historia. Nu däremot avsvärja de sig ansvaret i mycket stor utsträckning och anse, att det överstiger deras krafter.

Om jag återgår till de förhandlingar, som ägde rum i januari 1947 mellan regeringen och representanter för parti-grupperna i kanslihuset, och betraktar dessa som en milstolpe måste jag säga, att från denna tidpunkt och till i dag har regeringen hunnit tillryggalägga en väg som är så lång, att jag inte kunnat tänka mig att så skulle ske eller ens trott att det skulle vara möjligt. Det gäller både i fråga om begränsning av investeringar och ändrade synpunkter på inkomstbildningsproblemets betydelse i detta sammanhang. Men jag vill tillägga, att det senare kanske mera tagit sig uttryck i offentligt tal än i praktisk handling.

Finansministern sökte i går — det kanske huvudsakligen var riktat till herr Ohlin — framhålla, att det icke var så förfärligt stort avstånd till de borgerliga grupperna och till de åtgärder som de föreslagit. Jag måste nog säga, att regeringen numera på åtskilliga punkter nödgats tillgripa av oppositionen föreslagna åtgärder och alltså hunnit upp oppositionen, det gör, att avståndet i vissa fall icke är så stort som det varit tidigare. Men nu skola vi icke fördjupa oss i det som varit utan stanna inför dagsläget, som vi måste säga är mest angeläget att diskutera.

Jag har kommit till den slutsatsen, att finansministern i stort sett godtager konjunkturinstitutets uppläggning och även dess schematiska beräkningar. Vi ha vidare här i dag hört statsrådet Kock lämna en redogörelse för den tilltänkta nationalbudgeten, vilken också förefaller att vara byggd på samma material. Slutsatserna äro att vi alltjämt ha en fortsatt rubbad samhälls-ekonomisk balans och stå alltså inför risken av ett stort inflationsgap. Beräkningarna synas emellertid vara sådana, att det kan bli olika uppfattningar om hur stor den klyfta är, som öppnar sig mellan köpkraft och varutillgång, om den gäller två, två och en halv eller tre miljarder kronor. Jag skall inte ge

Vid remiss av statsverkspropositionen.

mig in på expertisens diskussioner på denna punkt. Avståndet tycks i alla händelser vara mycket stort. Finansministern söker slå en bro över det där gapet, den där klyftan, och för de flesta här i kammaren är det väl redan känt, hur den broslagningen skulle ske. Det är först lagerhållningen som skulle skäras ned, eller med andra ord vi skulle kraftigt minska den lagerhållning som finns och avstå från denna rätt stora reserv. Får jag fråga — finansministern är inte här men jag kanske kan få svar lika bra ändå —: har det gjorts någon undersökning, så att man kan bilda sig en uppfattning om vad lagerhållningen består av? Det är väl inte, som en talare sade i första kammaren, bara genomskinliga svängremmar, baskermössor och liknande, utan det är väl huvudsakligen sådana varor som kunna sägas vara oundgängliga för vår livsföring? Ett är väl klart, att lita vi till och gå hårt åt denna lagerhållning måste det medföra ett sämre utgångsläge i fortsättningen, om icke konjunkturerna vända helt hastigt.

Den andra åtgärden som finansministern tänker sig är ju införandet av varuskatter, punktskatter eller vad man vill kalla dem, med få ord en konsumtionsbeskattning. Vidare föreligger det ett kommittéförslag om en sterilisering av vissa vinster, och därtöver är det fråga om en ytterligare begränsning av investeringarna. Finansministern tror, enligt uttalande i går, att han därmed skulle kunna i stort sett behärska situationen. Men det är fullt tydligt, att han själv satte ett frågetecken härför. Han omnämnde — det skulle väl också höra under denna grupp av åtgärder — det frivilliga sparandet. Det är dock märkvärdigt, vad man trycker litet på den saken för närvarande.

Nu kommer ju den frågan: om man bygger ut den där bron på ena sidan av klyftan med dessa utgångspunkter, når den då fram till fast mark på den andra sidan? Här skulle jag vilja skjuta

in: finansministern är väl i detta fall inställd på att det inte samtidigt får bli finansoperationer över riksbanken som släppa ut ny köpkraft och förminska värdet av dessa åtgärder? Den saken har det talats mycket litet om i denna debatt. Det skulle varit önskvärt, om finansministern här velat ge klart besked.

Om jag sedan skulle tänka mig, hur finansministern börjar broslagningen från den andra kanten, så är det väl fråga om en ökad produktion. Statsrådet Kock berörde detta alldeles nyss, men förhoppningarna föreföllo mig icke vara så särdeles stora. När man läser de uppgifter som lämnats i propositionen, så finner man också, att produktionen icke gått upp i den omfattning som vi väl litet var velat hoppas. Få vi en hård importbegränsning, mindre tillgång på maskiner och på en hel del råvaror, måste detta ytterligare försvåra möjligheterna till en ökad produktion. Så ha vi importen och exporten. Våra möjligheter att driva upp en större export för att på detta sätt få en ökad import torde icke vara så överväldigande. En ny utväg i detta sammanhang skulle väl vara, om regeringen tillgrip en åtgärd, som vi inte bruka använda annars och inte heller använt under de sista årtiondena, nämligen att låna, men på den punkten är regeringen ännu tystlåten.

Sedan finns det kvar, skulle jag tro, ett medel att jämna ut skilljaktigheterna, om de bli alltför stora, och det är en prisstegring. Jag har inte blivit på det klara med i vilken omfattning finansministern räknar med den möjligheten. Jag tycker mig av vissa åtgärder kunna läsa ut, att regeringen inte är främmande för att låta en del priser slå igenom och på detta sätt minska klyftan. Det verkar nästan som det sker efter ett visst system härvidlag. Post och telegraf ha fått höja sina avgifter. Järnvägarna få ta ut högre frakter än till och med priskontrollnämnden an-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

såg lämpligt. Jag frågade i mitt första anförande här, om man skulle betrakta höjningen av dessa avgifter som ett led i en konsumtionsbeskattning eller om det var så, att de affärsdrivande verken på detta sätt skulle få taga ut de ökade driftkostnader, som avlösningsförhöjningarna medfört. Skulle det vara det sistnämnda, alltså att de statliga affärsföretagen skulle få täckning för sina ökade driftkostnader, förmodar jag, att detta mycket snart skulle föra med sig, att en rad enskilda företag med samma motivering skulle begära, att priskontrollnämnden skulle ge dem samma förmåner.

Slutsatsen av finansministerns resonemang här i diskussionen blev, att han — personligen, tillade han — anser, att det icke får släppas igenom någon större inkomstökning, och såvitt jag förstår, har han icke heller vid sina beräkningar och uppställningar tänkt sig, att inkomstökningarna under det kommande året skulle bli särdeles stora. Men finansministern vet, att det för närvarande framkommer krav på mycket stora löneförhöjningar. Om vi skulle tänka oss, att de krav som nu framföras på avtalsfronten skulle bli tillgodosedda i den utsträckning som man begär, så betyder det säkerligen inkomstökningar på mellan 500 och 1 000 miljoner kronor. Finansministern brukar tala om att om inkomstökningar skola äga rum på vissa håll så får det ske genom utjämning inom nationalinkomstens ram. Jag förmodar att det skulle avse, att lönerna för de högre betalda grupperna i detta fall skulle få stå stilla eller kanske minska till förmån för de lägre betalda. Men se vi på utvecklingen på löne marknaden under de sista åren tror jag, att vi skola finna att de högre betalda grupperna haft önsknings och lyckats driva dem igenom i minst samma utsträckning som de lägre betalda. Det är en passus i konjunkturinstitutets beräkningar eller uttalanden, vill jag minnas, som pe-

kar på att det är vissa andra grupper än löntagare, jordbrukare, hantverkare och småföretagare, som förefalla vara de som fått släppa till en del av vad som i detta fall är fråga om. Det är ju alltså den utveckling som jag tillät mig påpeka i förra årets remissdebatt skulle kunna komma att äga rum.

Komma så lönerörelser av denna storleksordning i gång, är det alldeles självklart att jordbrukarna icke kunna klara sin verksamhet och trygga framställningen av livsmedel till de priser som nu gälla. Andra företagargrupper skulle nog också komma med sina krav, och då är jag framme vid det som jag började mitt anförande med, när jag sade, att det i går föreföll mig, som om finansministern företrädde en fullständigt defaitistisk inställning, det brukar ju kanske inte annars vara likt honom. 1942 gick finansministern med mycket stor energi till verket för att genomföra ett lönestopp, och han utvecklade stor kraft för att klara upp den saken. Jag tror, att detta då var av mycket stor betydelse. Nu förklarar finansministern, att det är de stora organisationerna som ha makten och följaktligen också en stor del av ansvaret. Det är på denna punkt jag vill fråga: är det det enda som regeringen har att säga? Regeringen har dock — ehuru den ännu icke kommit med något förslag — tagit initiativet till utarbetande av ett vinststeriliseringsförslag med den motiveringen, att det skulle, om det genomfördes, kräva återhållsamhet från andra grupperns sida. Det senare höra vi nu mycket litet talas om.

Finansministern sade också i går, att han ansåg, att när det gällde avtalsrörelser och meningsbrytningar på arbetsmarknaden skulle i ett demokratiskt samhälle statsmakterna så långt möjligt låta parterna sköta sig själva. Jag delar finansministerns uppfattning, att samhället icke bör, utom när alldeles särskilda, avgörande samhällsintressen stå på spel, ingripa mot arbets-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

marknadens parter. Men då kommer jag till detta: om det blir en utveckling som ser ut att pressa penningvärdet långt hårdare, än finansministern tänkt sig — låt oss säga att, i stället för de siffror som statsrådet Kock här angav, det s. k. inflationsgapet eller köpkraftsöverskottet skulle bli ännu en miljard större — är det verkligen finansministerns mening, att regeringen även då bara skulle låta det basa? För mig framstår det som av en alldeles utomordentlig vikt för en regering att i god tid försöka bygga upp försvarsanstalter. Dessa försvarsverk kunna ju byggas på olika sätt, men de kunna naturligtvis byggas med utgångspunkt ifrån att det köpkraftsöverskott som kommer fram på något sätt oskadliggöres och att det icke får ohämmat fördärva penningvärdet. I detta fall får man inte ta hänsyn till att det är stora organisationer som äro de pådrivande krafterna, utan att det gäller att samhället och regeringen icke kunna avlasta sig sitt ansvar. En bristande samhällsbalans brukar jämna ut sig på det sättet, att när inkomstutvecklingen går för fort, få vederbörande befattningshavare och inkomsttagare så småningom sin ersättning i försvagad valuta. Men den fortlöpande inflationen innebär en direkt utplundring av alla de människor som ha sitt levebröd av fasta inkomster, och detta skapar en social oro i samhället, som många gånger varit upptakten till en otrevlig politisk utveckling. Får folk den uppfattningen, att statsmakterna i detta fall skulle ställa sig passiva, ja, då måste jag säga, att då gå vi mot en förstorad förtroendekris. Statsrådet Kock vädjade här nyss till de enskilda, att de skulle söka komma i verklig samklang med statsmakterna och på detta sätt hjälpa till att bättra den ogynnsamma samhällsbalansen. Det kommer att bli ytterligt svårt utan tillräckligt förtroende.

Statsministern har under debatten här yttrat, att det inte går att regera

mot arbetarväljarna. Jag förmodar, att statsministern med arbetarväljarna menar socialdemokraterna. Det är möjligt, men det är lika säkert, att det inte går att regera mot den övriga delen av det svenska folket utan våldsamma slitningar och spänningar. Efter vad jag hört under dessa dagar, kommer jag till den slutsatsen, att detta börjar mer och mer gå upp för statsministern. Jag är däremot icke alldeles säker på att finansministern har lika lätt att fatta detta. Han är i alla fall mera maktbetonad. När han förra året resonerade om sitt skatteförslag var han alldeles omedgörlig, trots att han måste ha varit medveten om att detta förslag skulle påskynda en icke önskvärd ekonomisk utveckling. Det satte i rörelse pengar som direkt användes för konsumtion och ökade efterfrågan på varor. Detta var bara en del av dess ogynnsamma verkningar. Med utgångspunkt från sådana erfarenheter och med kännedom om finansministerns envetna fullföljande av sin politiska linje oavsett de samhällsekonomiska konsekvenserna, lyssnar man med en viss försiktighet till sådana ord som när han sade, att det för tillfället icke borde vara otänkbart att skjuta åt sidan partiskiljande frågor. Men man vågar icke helt ge sig hän åt detta resonemang. Det har ju framkommit att utredningarna om näringslivets förstatligande skola fortgå. Meningen är alltså, att motparten skall vara så vänlig att i ett kritiskt skede hålla sig tyst och snäll och lämna sin medverkan, medan samtidigt det andra spellaget samlar sig och eventuellt förstärkes med nya krafter. När jag säger detta, vill jag inte att det på något sätt skall uppfattas så, som om vi från vårt håll skulle vilja undandraga oss vårt ansvar, men jag vill tillägga, att något slags samförstånd, som skulle skrivas ned på papperet, som ifrågasatts, och om vilket kommunisterna skulle vara med, naturligtvis från början förklarande att de lägga in en helt

Vid remiss av statsverkspropositionen.

annan tydning i allt vad som står skrivet än vad vi övriga göra, kan inte vara så mycket värt.

Det föreföll mig, som om herr Olsson i Gävle i alldeles särskilt hög grad uppträdde som talesman för det socialdemokratiska partiet. Herr Olsson säger, att det är ju beklagligt om regeringen icke har oppositionens förtroende, men att det är tio tusen gånger viktigare — jag hoppas att jag inte fått med en nolla för mycket — att regeringen åtnjuter förtroende hos de väljare, som utgöra regeringens underlag, än förtroende från oppositionens sida. Ja, är detta regeringens riktpunkt, då förstår jag mycket av vad som hänt, och då inser jag, att man har åtskilligt att befara även för framtiden. Men i dagens läge fordras det enligt vår uppfattning en regering, som har en långt vidare synkrets än den som skymtade fram i det anförande som den socialdemokratiska gruppens talesman här höll.

Jag har inte kunnat underlåta att i debattens slutskede framföra detta, och jag skulle sätta mycket stort värde på om hans excellens herr statsministern ville ge oss ett klart besked. Det skulle säga åtskilligt om vad vi kunna räkna med i framtiden.

Herr **SENANDER** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Bara ett par ord till herr Skoglund! Herr Skoglund krävde att vi kommunisterna skulle bevisa, att det inte förekommer något »slavarbete» i Europa. Det är ju ett ganska bekvämt sätt att slingra sig undan en obehaglig situation. Jag vill upplysa herr Skoglund om att vanlig anständighet fordrar, att den, som framkastar ett påstående, också svarar för bevisningen. Var så god, herr Skoglund, och kom fram med bevis för vad herr Skoglund påstått!

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp, som likaledes på begäran erhöll ordet för

kort genmäle, anförde: Herr talman! Såvitt jag vet, har det upprepade gånger i världspressen lämnats uppgifter om att i Ryssland och de av Ryssland behärskade länderna förekommer sådant, som måste rubriceras som slavarbete — det är nog inte heller herr Senander obekant.

Jag trodde nu att herr Senander, i stället för att göra en kringgående rörelse, skulle lämna det svaret, att det inte förekommer något sådant.

Herr **SENANDER** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är ju herr Skoglund och inte jag som gjort den kringgående rörelsen, och det bevis, som han nu försöker prestera, är sannerligen inte mycket värt.

Vidare anförde:

Herr **OHLIN**: Herr talman! Med utgångspunkt från finansministerns gårdagsanförande skulle jag vilja börja med att säga, att det är ju alltid ett nöje att diskutera med finansministern. Hans sätt att argumentera visar, att man kan ha delade meningar om saker och ting utan att det därför behöver smyga sig in några drag av animositet i debatten. Jag tror att detta medverkar till ett lugnt meningsutbyte, som nog är mera värdefullt än en diskussion som mera liknar en knivkastning eller något dylikt.

Finansministern efterlyste ett uttalande från min sida om hur jag ser på den av herr Henriksson framförda synpunkten, att ett budgetöverskott inte verkade bromsande på köpkraftsöverskottet, därest inte pengarna steriliserades. Jag skulle kunna nöja mig med att på denna punkt i stort sett instämma med finansministern, men jag vill inte undandraga mig att lämna en kortfattad förklaring för skälen till att jag tror, att finansministerns tankegång är riktig och den som har framförts från högerhåll knappast riktig eller praktisk.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Om man jämför två tillstånd, det ena med ett budgetöverskott av det slag som det här gäller och det andra utan ett sådant budgetöverskott men båda med stora statliga utgifter, så är det klart att när staten tar ut de 500 milj. kr., som det är fråga om, av medborgarna i form av skatter, så få konsumenterna lov att minska sina inköp med ett belopp, som motsvarar, låt mig säga, den allra största delen av dessa 500 milj. kr. För statens del är efterfrågan densamma som förut, och det blir alltså en minskning av den totala efterfrågan, för såvitt inte vissa grupper av människor få mer pengar att köpa för, men någon anledning till att så skulle bli fallet kan jag inte se. Det är klart att läget på kreditmarknaden under speciella förhållanden skulle kunna bli sådant, att banker och sparare till följd av att staten behöver låna mindre med pengar för sin investering kunna låna ut mer pengar till andra och att det på detta sätt skulle kunna växa fram en extra kreditgivning till industrien och näringslivet, som skulle medföra en ökning av efterfrågan. Men att tillse, att en sådan följd icke inträder, är den normala uppgiften för en centralbank, och till att åstadkomma och vidmakthålla en lämplig stramhet på kapitalmarknaden har riksbanken alldeles tillräckliga befogenheter, bl. a. möjligheten att göra operationer i öppna marknaden. Den utsträckning, i vilken riksbanken lämpligen bör göra sådana operationer, har emellertid inte något fast samband med storleken av budgetöverskottet, d. v. s. i detta fall de 500 miljonerna, och är därför en angelägenhet som knappast bör klaras genom ett riksdagsbeslut, som ju skulle innebära, att finansdepartementet, regeringen och riksdagen övertog en hel del av de uppgifter, som riksbanken måste sköta med beaktande av marknadslägets variationer.

Det förefaller mig, herr talman, ganska klart, att sammanhanget är av denna

art, och jag undrar därför, om det inte möjligen är så, att bakom herr Henrikssons här framförda synpunkter ligger en annan tanke, som han dock inte klart givit uttryck åt, nämligen att han vill framtvunga ett tillstånd, som i sin tur skulle framtvunga vissa speciella handlingar från riksbankens sida. Men om det är detta som är avsikten, vore det i klarhetens intresse bättre att det sades ut.

Finansminister Wigforss talade om att överenskommelser med det enskilda näringslivet vore önskvärda. Jag vill därtill foga den frågan: varför försökte då inte regeringen åstadkomma en sådan år 1946, när vi för vår del föreslogo det och förutsättningarna därför av förut angivna skäl uppenbarligen vore mycket bättre än de senare varit?

Finansministern säger också att man måste beakta, att det ingalunda är hela det ekonomiska livet som ligger under samhällets kontroll; när det t. ex. gäller investeringarna, är det ju bara en del som gör det. Detta vill finansministern använda som motivering för påståendet, att regeringen har ett mycket begränsat ansvar för den ekonomiska utvecklingen. Men om så vore fallet, skulle ju i ett samhälle av den mer liberala typen, som det för 30, 40, 50 år sedan fanns på flertalet håll och där nästan ingen del av det ekonomiska livet låg under samhällets kontroll, myndigheterna inte ha haft något ansvar alls för det ekonomiska läget. Men det har ju dock erkänts av alla att myndigheterna, d. v. s. statsmakten inklusive centralbanken, ha skyldighet att upprätthålla en jämvikt som bevarar penningvärdet. Detta kan man inte komma ifrån genom att tala om att det finns statskontroll bara över en del av näringslivet. De åtgärder, som jag syftar på, brukade man förr kalla för penningpolitik, men gränsen mellan detta och det som vi här tala om är ju ganska flytande. Det som det här gäller är att slå fast, att det har under de sista 30, 40, 50 åren alltid

Vid remiss av statsverkspropositionen.

erkänts, att statsmakten, tagen i ordets vidsträcktaste bemärkelse, har ett ansvar för penningvärdets bevarande. Finansminister Wigforss misslyckas, om han vill befria regeringen från sin andel av detta ansvar genom att tala om att man inte har detaljkontroll över alla investeringar.

Vidare säger finansministern, att om importen inte har varit bra sammansatt, d. v. s. det har importerats en del saker, som man i dagens läge anser mindre viktiga än andra, som man nu skulle vilja köpa men som man saknar pengar till, så kan man väl inte kritisera myndigheterna för detta, utan kritiken måste i stället vändas mot näringslivet, som har skött importen. Även detta argument anser jag för min del vara oriktigt. Sådant läget var under slutet av år 1946, då importen hotade att svämma över alla bräddar och experterna kommo med den ena varningen efter den andra, hade det naturliga varit, såsom från vårt håll många gånger anfördes, att begränsa totalimporten. Då hade man uppnått det resultatet, att även — ja särskilt — den mindre önskvärda importen blivit mindre och man skulle haft större möjligheter att i dag köpa det som anses viktigare. Att man på vårt håll inte varit så hågad att följa herr Myrdals exempel och göra offentliga deklARATIONER av denna art, torde envar förstå, och ingen kan väl vara så djärv att han försöker etablera ett försvar för regeringen med hänvisning därtill.

Finansminister Wigforss' uttalande här, att staten i det ekonomiska livet närmast har till uppgift att vara någon sorts medlare mellan de stora organisationerna, är ju ganska intressant. Det förefaller mig som om finansministern, när han alltså anser att den socialistiska statsmakten skulle vara något slags medlingskommission, lägger tyngdpunkten på ett annat ställe än han tidigare gjort. Jag tror nog att han tidigare har brukat ge denna statsmakt helt andra och vidsträcktare uppgifter, men det

skulle föra alldeles för långt att nu taga upp en närmare diskussion om den saken.

Statsrådet Kock talade om den »automatiska» prisstegringen, ett uttryck som säkert har satt myror i huvudet på åtskilliga av riksdagens ledamöter, i varje fall på mig. Det visar sig nu att därmed åsyftas något som man också kunnat, dock inte utan svårighet, så småningom utläsa — ingenting annat än en redan inträffad prisstegring. Jag måste säga, att någon riktigt lyckad terminologi är knappast detta i en uppställning, där förhållandena under 1948 jämföras med förhållandena under 1947.

Av statsrådet Kocks redogörelse framgår, att det första alternativet i expertpromemorian, vilket visar en brist på 1 150 milj. kr., trots att det inte inrymmer någon större del av lönestegringarna, är så att säga huvudalternativet. Det är av en viss betydelse att få detta fastslaget från en regeringsledamots sida.

Vidare säger statsrådet Kock, att det andra alternativ, som redovisas i promemorian, har man gjort upp för att visa, hur långt det skulle vara möjligt att komma mot en utjämning av balansen, ifall vissa »om» bleve uppfyllda — ett av dessa olika »om» är, om bytesförhållandet med utlandet, d. v. s. relationen mellan export och import, skulle bli särdeles gynnsamt. Det är klart att i denna osäkra värld är det inte alldeles uteslutet, att det kan inträffa sådana gynnsamma förändringar, att även detta alternativ kan visa sig riktigt, men enligt vad jag tyckte mig förstå av statsrådet Kocks redogörelse, har ingen vågat påstå, att detta skulle kunna betraktas som sannolikt, ännu mindre att det skulle vara klokt att disponera på grundval av ett sådant antagande.

Jag är den förste att instämma med statsrådet Kock, när hon säger, att man inte får alltför mycket pressa de siffror, som det här gäller, men å andra sidan får man naturligtvis inte, ifall läget är sådant att mycket litet tyder på att det

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kan bli en ökning av varutillgången, utan snarare en minskning förefaller sannolik, av siffrorna draga den slutsatsen, att man faktiskt har ett utrymme att disponera.

Vad som också är intressant att slå fast är, att de olika lönehöjningar, som finansministern i går uttalade sig om, inte äro inräknade i tablån. Jag föreställer mig att statsrådet Kock här medverkat som expert. Jag finner det likasom hon vara ganska naturligt att i tablån intet sådant tillagts, ty att sitta och spekulera över vad det innebär, om LO:s rekommendation följes eller om man går ännu längre, kan knappast vara en experts uppgift. Men annorlunda ter sig saken för finansministern och regeringen, som ju lagt fram de beräkningar, som här presenteras, såsom en grundval för ett visst handlingssätt, bl. a. införandet av vissa nya indirekta skatter. Det är väl dock uppenbart att man inte kan tala om en nationalbudget, ens i dess enklaste form, ifall man utelämnar saker som finansministern tydligen räknar med!

Det skulle ha varit naturligt, om regeringen här givit besked om hur den ser på denna fråga. Tills vidare kan man endast konstatera, att det inte finns någon uppställning, som dels visar den balans, som är nödvändig för att förhindra fortsatt inflation, dels är sådan att regeringen är beredd att ställa sig bakom den. Jag måste därför, herr talmän, säga, att det förefaller mig inte alls otroligt, utan tvärtom ganska sannolikt, att utvecklingen i fortsättningen kommer att bli ungefär likadan som under 1947, och att man, när man skall se tillbaka på 1948, kommer att få anslå ännu allvarligare tonfall än vad man nu gjort och kommer att få anstränga sig ännu mer för att få fram den optimism, som tarvas då det gäller att se framåt.

I detta läge förefaller det mig vara lämpligt, om regeringen ville utse en opolitisk expertkommitté med uppdrag

att under loppet av några veckor eller kanske någon månad göra en uppställning, som enligt dessa opolitiska experters mening sannolikt vore pålitlig. Det är klart att man också i ett sådant fall kan komma att röra sig med vissa felmarginaler, men jag tror dock att en sådan uppställning skulle vara vägledande för den ekonomisk-politiska diskussionen.

Innan jag övergår till några anmärkningar i anledning av statsministerns uttalanden, skall jag be att i förbigående få göra ett par påpekanden av mer praktisk art.

När regeringen, såsom sannolikt är, går att föreslå sterilisering av viss del av bolagsvinsterna, så vore det önskvärt att inte förse Krängel-Sverige med en ny kraftigt grönskande gren genom att gå alltför långt ned, när det gäller de små vinsterna. 8 000 kronor, som föreslagits av kommittén, förefaller att vara en allför lågt liggande gräns. Jag anser det vara mer praktiskt att sätta gränsen vid 10 000 kronor eller snarare något däröver, och det förefaller mig även vara motiverat med hänsyn till önskvärheten av att inte försvåra utvecklingen av den mindre företagsamheten, som i många fall skulle få det besvärligare att klara sina likviditetsproblem än de större företagen.

Vad automobilbeskattningen beträffar, skall jag inte upprepa de betänkligheter, som jag tidigare framfört, utan endast tillägga ett praktiskt observandum. Om man, trots de avstyrkanden, som beträffande fordonsbeskattningen kommit såväl från det parti, som jag representerar, som från högerpartiet och bondeförbundet, skulle gå vidare med saken, så är det väl ett minimikrav från bilägarnas sida, att de få tid på sig att avgöra, om de vilja ha sina bilar i drift eller inte, och att de alltså inte behöva betala in fordonskatten under första hälften av februari för att sedan kanske längre fram mot slutet av februari finna, att denna skatt har höjts

Vid remiss av statsverkspropositionen.

till ett mycket högt belopp. En utsträckning av inbetalningstiden för fordons-skatten, som ger bilägarna ett fritt val, är väl det minsta mått av hänsyn som de kunna göra anspråk på.

För min del ber jag att ännu en gång få varna regeringen för den ökning av beskattningen, som i detta avseende ifrågasättes.

Till sist vill jag beröra en annan praktisk fråga av utomordentligt stor betydelse, nämligen att importen av varor, som svenska köpare ha kontraherat i utlandet, såvitt möjligt skötes på ett sådant sätt, att inte vårt anseende för ordhållighet och pålitlighet i affärer lider större skada än ofrånkomligt. Och i samband därmed vill jag också understryka betydelsen av att man tar all möjlig hänsyn till vikten av att produktiviteten här i landet befrämjas genom införsel av just sådana varor, maskiner och annat, som kunna verka i denna riktning. När statsministern säger, att det ännu är för tidigt att uttala sig om huruvida det varit klokt eller oklokt att i samband med investeringarna inskränka den därmed sammanhängande stora importen skall jag be att få göra den lilla anmärkningen, att den, som inte i dag kan se de olägenheter vilka det svenska näringslivet kommer att få kämpa med på grund av den internationella illikviditet vari vi kommit, har tydligen svårt att lära av erfarenheten.

Herr Rubbestad var liksom förut finansministern inne på statstjänarnas lönereglering först 1944 och sedan en gång till. Jag skall med anledning därav be att få upprepa vad jag redan tidigare framhållit, nämligen att löneregleringen 1944, som man på olika håll så gärna pekar på, var ju ingenting annat än en gård av rättvisa mot den samhällsgrupp, som blivit efter vid den tidigare löneregleringen. Även om jag inte kan instämma i en del av de uttalanden, som finansminister Wigforss gjorde i detta sammanhang, är det en fråga för sig, ty själva åtgärden betraktar jag såsom väl-

motiverad. Även om man ser tillbaka på den andra löneregleringen, förefaller det mig uppenbart att statstjänstemännen inte varit någon stöttrupp utan snarare en eftertrupp och att det inte är motiverat att giva något annat intryck.

Herr talman! Jag kommer nu till några korta anmärkningar med anledning av statsministerns yttrande. Jag kanske skulle börja med hans fråga rörande mina uttalanden om investeringsbegränsning. Jag skall begränsa mig till att bara peka på ett anförande, som jag höll i denna kammare den 5 juni 1946, och där jag ganska utförligt på ett par sidor redogjorde för min principiella inställning, att själva investeringen i kausal mening står i centrum. I detta anförande sade jag bl. a. att »det i dag uppenbart gäller att begränsa investeringarna». Jag har sedan gjort en del uttalanden — där jag berört än den ena, än den andra sidan av problemet — och blivit föremål för en rad angrepp bl. a. i det socialdemokratiska huvudorganet, därför att jag begärt en nedskärning i byggnadstillståndsgivningen. Jag kan sedan hänvisa till mina yttranden i remissdebatten 1947 och till herr Wigforss', statsministerns och mina tidigare diskussioner.

Herr statsministern deklarerar, med anledning av min fråga om 27-punktprogrammet fortfarande är regeringens program — som han sade vid sin första deklaration som statsminister — att han vill betyga regeringens trohet mot detta 27-punktprogram men att han vill uppskjuta dess förverkligande — inte på grund av de skäl, som vi i oppositionspartierna i snart två år framhållit, utan därför att det råder en kris-tid, som kräver en hård politik, vilket tydligen enligt hans mening är något alldeles nytt här i landet. När det blir bättre förhållanden, kan man alltså taga fram programmet igen. Han har inte tagit avstånd från Socialdemokratiska ungdomsförbundets uttalande, att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

valet på hösten 1948 gäller om detta efterkrigsprogram skall genomföras i sin helhet eller inte. Det förefaller mig som om statsministern här har lämnat besked om att näringslivet har att räkna med fortsatt osäkerhet om när regeringen kommer att taga fram dessa saker — möjligen dock med det tillägget att vi kunna vara lugna fram till valet.

Vidare har han givit vad som närmast är ett underbetyg åt de socialistiska punkterna i detta program, eftersom de tydligen äro av den art, som han själv karakteriserar som olämplig att genomföra under nuvarande kristid.

Statsministerns dialektiska metod att diskutera — vilken han använder med en viss skicklighet, det skall jag gärna medgiva — skall jag här inte göra till föremål för någon närmare kritik. Jag vill bara påpeka, att han å ena sidan säger att oppositionen är med om allting; å andra sidan är hans framställning emellanåt sådan att den socialdemokratiska propagandan kan säga, att det är regeringen allena som gjort allting. Å ena sidan har regeringen äran av konjunkturuppsvinget på 1930-talet, å andra sidan har den inget ansvar för den olyckliga utvecklingen under de senaste åren. Å ena sidan har det varit omöjligt att förhindra uppkomsten av dagens köpkraftsoverskott, å andra sidan varnas man för att tro, att vi skola kunna avlägsna detta köpkraftsoverskott. Jag beundrar den optimism som statsministern och hans vänner utvisa, när de tro att man på detta sätt kan hoppa från tuva till tuva och klara sig torrsködd över till slutsatsen, att regeringen haft rätt i allt och oppositionen fel. Man skall ha mycket stark tro för att komma till den slutsatsen.

Vad statsministerns deklaration om kommunisterna beträffar, anser jag den mycket välkommen. Själv tycktes han anse, att den var överflödigt, men det jag efterlyste i min fråga var inte bara en deklaration utan också en politik, som med energi inriktar sig på att be-

kämpa kommunisterna inte bara på det fackliga området utan också på det politiska planet. Det gäller här en *politisk* fråga, inte bara majoriteten i den ena eller andra fackföreningen, hur viktig den saken än må vara. Den som följt den politiska diskussionen i anföranden från regeringens ledamöter och i den socialdemokratiska pressen under det senaste året efter statsminister Erlanders deklaration vid förra årets remissdebatt har inte kunnat undgå att förvåna sig över hur litet beskjutningen riktats mot kommunisterna och hur mycket mer koncentrerad den varit mot oppositionspartierna. Vakt hållningen kring demokratien mot kommunistiska irrläror och kommunistisk politik har tydligen ansetts vara så mycket mindre viktig än kritiken mot oppositionspartierna. Vi få nu se, om det blir annorlunda efter statsministerns senaste deklaration.

Till sist skall jag i likhet med herr Skoglund vidröra statsministerns med förkärlek upprepade yttrande: »Man kan inte regera detta land mot arbetarrörelsen.» Han tillägger att å andra sidan skall man naturligtvis inte spetsa till motsättningen till andra grupper, men detta tillägg ges en mera sekundär ställning. Herr statsminister, vem är det som ökar dessa motsättningar till andra grupper? Är det inte regeringen, som genomför en politik, vilken av stora folkgrupper uppfattas som orättvis och hänsynslös? Är det inte regeringen, som intar en attityd som framkallar oro och misstro på många håll? Är det inte den socialdemokratiska propagandan, som ältrar och kälter om talet om arbetare och borgare, som om det fanns en stor klyfta mellan två sådana grupper i vårt land, fastän man vet, att detta är en skev beskrivning?

De icke socialistiska partierna i detta land stödjäs av låt mig säga halvannan miljon mindre jordbrukare, hantverkare, lägre tjänstemän, små affärsmän och många andra, som sannerligen inte

Vid remiss av statsverkspropositionen.

representera någon överklass. Jag instämmer med statsministern i att Sverige inte kan regeras mot arbetarrörelsen — i varje fall inte med lyckligt resultat — men Sverige kan inte heller med framgång regeras mot de andra stora folkgrupperna, som stå främmande för klasskampsstrid och den socialistiska läran. Sverige kan regeras väl, endast om det regeras på ett sätt, som skapar samförstånd och samarbetsvilja mellan alla dessa folkgrupper.

Det är detta regeringen inte förstått. I stället har den ödslat bort den möjlighet till samarbete, som tidigare funnits här i landet. Vi inbjödo till en samling på sommaren 1946. Det hade varit naturligt för regeringen att gå med på förslaget, åtminstone efter valet, om nu det stod i vägen. Men regeringen svarade nej. Det är märkvärdigt hur kort minne statsministern har. När han talar om avslagna samarbetsinbiter, sträcker sig hans minne inte längre än till 1947. Redan år 1946 frågade vi finansministern, om regeringen inte var benägen för en kompromiss, t. ex. på vissa punkter i skattefrågan, och om inte regeringen ville modifiera sitt förslag — som såvitt vi kunde se hade till syfte att försvåra eller omöjliggöra den enskilda kapitalbildningen, som fordras som ett underlag för expansion inom näringslivet. Finansministern svarade nej. Då var tiden inne, herr statsminister, att — om regeringen verkligt önskade en sådan samverkan — ingripa mot uppkomsten av köpkraftsöverskottet. Det är lättare att förebygga än att bota! Då hade man också haft lättare att bevara en samförståndsvänlig anda i landet. Regeringen intog i stället i socialiseringsfrågan liksom i skattefrågorna en attityd, vilken, som jag nyss nämnde, framkallat misstro inom stora delar av vårt folk.

Först i början av 1947 inbjöd man partierna till förhandlingar. Vi ville på vår sida gärna göra ett försök, och vi trodde att regeringen ändrat hållning,

men det var ett misstag. Regeringen ville inte på någon punkt göra något medgivande, och det är ganska uppenbart, att det då inte heller kunde bli något resultat. Jag har flera gånger frågat statsministern efter ett medgivande. Det torde nu få anses klarlagt, att ett sådant medgivande inte ställdes i utsikt. När statsministern nu skildrar utvecklingen så som om vi haft en samarbetsvänlig regering men en opposition, som inte vill samarbeta, är detta dålig historieskrivning, som inte kan vilseleda någon. Herr Erlander tycks vara oförmögen att förstå, att samarbetsinbiter, som äro allvarligt menade, måste stödjas av en politik, som visar att man vill beakta olika folkgruppers synpunkter och önskemål. Hans tal om samarbete har saknat detta stöd. Det är beklagligt att dess innebörd är, att han som regeringschef inte förstått att man inte kan regera med framgång vare sig mot arbetarrörelsen eller mot andra stora folkgrupper. När socialdemokratiens ledare förstå detta och när det här i landet skapats en maktfördelning, som garanterar att det inte glömmas bort, tror jag vi kunna återvända till en klokare och lyckligare politik i vårt land.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Då nu debatten pågått så länge, skall jag försöka att inte ställa några frågor, som fordra alltför långa svar. Men jag har vissa anteckningar om de svar som lämnats av regeringsledamöter på frågor, vilka jag framställde under mitt första anförande.

Statsministern sade i sitt anförande, att vi ha det bra i vårt land, och det är ett relativt tillfredsställande uttalande. Ingen har ju sagt något annat än att förhållandena äro trassliga i hela världen och följaktligen måste beröra oss också. Då vi nu tala om detta, skola vi emellertid komma ihåg, att vi inte ha varit med om ett sådant krigstillstånd som större delen av den övriga

Vid remiss av statsverkspropositionen.

världen. Det skulle ju i alla fall vara ganska besynnerligt, om vi ansåge att vi skulle ha det ungefär som andra länder, fastän vi undslupit krigets fasor.

Statsministern sade, att arbetslöshet inte existerar här i landet. Ja, det skulle vara underligt, om man inte i en högkonjunktur som denna skulle kunna hålla arbetslösheten borta, och jag vill öppet betyga, att det parti jag företräder har ju långt före denna tid i handling och även i det program vi gjorde upp till landstingsmannavalet 1946 visat, att vi vilja vara med om att vidtaga åtgärder för att hindra arbetslöshet och få en så jämn sysselsättning som möjligt. Men samtidigt äro vi övertygade om, att om man under en verklig högkonjunktur stöder denna och om staten genom sina åtgärder försöker stegra den ännu mera, närmar man sig mycket fortare den tidpunkt, då arbetslöshet verkligen kan befaras inträda. Det är sådant, som vi enligt min mening skola hjälpa åt att förebygga. Därvidlag har regeringen inte handlat som den borde för att behålla konjunkturen.

Vi kunna vidtaga särskilda åtgärder, när förhållanden, som inte äro önskvärda, inträffa, men det skulle vara oerhört tragiskt, om vi på grund av ett missriktat nit under den här högkonjunkturen skulle fortare än vad som är nödvändigt frammana en arbetslöshet därför att vi inte kunna skaffa det material som behövs i produktions-tjänst.

Statsministern sade också, att det är ansvarslost att lita på utländsk hjälp. Ja, det äro vi fullständigt ense om. Det är därför vi varnat för en ekonomisk politik, som driver oss in i beroendeställning av den utländska hjälpen. Det är emellertid klart — regeringen kan inte gärna förneka det — att den ekonomiska utvecklingen drivit oss dithän.

Då invänder statsministern, att även samlingsregeringen beviljade krediter

på bortåt 2½ miljard kronor. Jag skulle ju då vilja säga, att den som var föredragande i samlingsregeringen, när denna gjorde upp planerna för Sveriges finansiella åtaganden, var samme finansminister, som nu tillhör den socialdemokratiska regeringen. Om det blev något fel den gången, återfaller det följaktligen på herr Wigforss lika väl i samlingsregeringen som i närvarande stund. Men jag skall försöka förklara precis hur samlingsregeringen såg på dessa frågor.

Vi veta alla, att Sverige förklarade sig neutralt, när kriget började, och vi kritiserades då från båda de krigförande parterna, vilket var helt naturligt. De kunde inte smälta, att någon skulle kunna hålla sig utanför blodbadet. Vi fingo t. o. m. mottaga de beskyllningarna, att det var enskild ekonomisk vinning, som dikterade Sveriges beslut. Vi som sutto i regeringen voro eniga om, att vi när kriget en gång slutade, om vi kunde lyckas hålla oss utanför detsamma, på det sättet skulle ha vår produktionsapparat bättre i ordning än de länder, som fingo den förstörd. För övrigt skulle vi göra allt, vad vi kunde för att hjälpa andra att återuppbygga en sönderslagen värld. Det var ju grunden till en del av de krediter som lämnades.

Vi lämnade krediter för att visa, att vi inte bara talade vackra ord och för att i handling övertyga de kämpande folken om att vi verkligen ville hjälpa till. Om jag inte missminner mig fingo Norge och Danmark en kredit på vardera 150 miljoner. Beloppen ha förelagts riksdagen, och såvitt jag vet äro de — eller åtminstone vissa delar av dem — avskrivna. Vi sade, att vi med hänsyn till den ståndpunkt vi intagit redan från krigets början voro skyldiga att göra detta, därest vi ville uppfylla det vi en gång tidigare sagt. Finland fick också en stor kredit, även den bestående av direkta bidrag.

Vi lämnade lån till England och

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Polen. Motiven för dessa lån behöver jag inte upprepa. Finansministern har ju hållit ett anförande här, vilket till viss del behandlade vår kredit till Polen. Vi voro i rätt stor utsträckning beroende av vissa importvaror därifrån för att upprätthålla vår produktionsapparat, och det är nu en gång så, att skall man göra en affär måste man väga fördelar och nackdelar mot varandra.

Beträffande det lån som lämnats till England finnas, om jag inte är fel underrättad, de pundvalutorna i riksbanken, men man har kommit överens om att de inte skola inlösas eller tagas i bruk av oss förrän vid en viss tidpunkt — jag tror det är 1949. Vi ha alltså fått varor för detta, men det blir inte fråga om någon clearing och pengarna komma oss inte till godo förrän efter viss tid. Om det nu skulle vara fel, att samlingsregeringen med riksdagens medgivande åtagit sig vissa förpliktelser i enlighet med sina deklarationer vid krigets början, så innebär ju detta inte, som statsministern tycktes anse, att man skall fortsätta att begå fel. Man får i stället se till att inte löpa linan ut och vidta olämpliga ekonomiska dispositioner. Det är givetvis inte heller krediterna, som ha förorsakat våra valutasvårigheter, utan dessa bero på att vi importerat mer än som svarat mot vår export. När en enskild människa ikläder sig en förbindelse att göra en utbetalning, måste hon ta hänsyn till sina möjligheter att fullgöra åtagandet, och hon måste beakta, att hon inte kan köpa lika mycket som hon annars skulle kunna göra. Så får också staten göra, när den beviljar krediter.

Jag vill inte rikta någon anmärkning mot regeringen för att den inte velat lyssna till mina synpunkter, men jag måste exportera så mycket det över läggningarna med regeringen, att vi måste exportera så mycket det överhuvud taget var möjligt för att på alla områden kunna hålla produktionen på en nivå, som ur landets synpunkt vore

mest önskvärd, om vi skulle komma i ett svårare ekonomiskt läge. Statsministern svarade då, att jag såsom ledamot av samlingsregeringen också hade ansvar för utvecklingen. Om jag inte hörde fel, hade han redan 1946 framhållit, att vi inte kunde upprätthålla byggnadsverksamheten i samma utsträckning som dittills. Som jag sade i ett annat sammanhang, räcker det emellertid inte med att man väcker en fråga och tar upp en teoretisk diskussion om den. Man måste med all kraft söka förverkliga planerna och skapa fram resultat. Vid mitten av 1946, då statsministern fått ögonen öppna för att den ekonomiska utvecklingen höll på att snedvridas, borde han ha försökt rätta till förhållandena. Ju senare man lägger om produktionen efter de principer, som anses riktiga, ju svårare bli följderna. Eftersom man inte i tid vidtog effektiva åtgärder, befinna vi oss nu i en svårare situation än vi behövde göra.

Statsministern sade i sitt anförande, att socialdemokraterna inte ångra införandet av de sociala reformerna. Nej, det göra inte vi heller. Orsaken till att vi kommit att resonera om dessa reformer är emellertid, att finansministern i statsverkspropositionen uttryckligen framhållit, att en reformpaus är nödvändig med hänsyn till det ekonomiska läget. Jag sade i mitt tidigare anförande, att bondeförbundet är berätt att stödja finansministern i hans strävanden, och jag motiverade också vår åsikt, att dessa strävanden äro nyttiga för hela folket, inte allenast i deras egenskap av skattebetalare. Sedan är det klart att om man går för långt på den vägen, börjar folket reagera inför utvecklingen.

Statsministern nämnde också, att ingen kan regera utan arbetarpartiets stöd. Jo, visst är det möjligt, men det skulle inte vara lyckligt. Arbetarpartiet har en så stor numerär i vårt land både ute bland folket och i riksdagen. Jag går så långt så jag säger, att även

Vid remiss av statsverkspropositionen.

om partiet skulle komma i minoritet, skulle det, därest den sittande regeringen inte hade arbetarpartiets stöd, bli spända förhållanden, som inte äro önskvärda för någon befolkningsgrupp. Det förefaller mig emellertid som om det skulle vara en enkel gård av rättvisa av regeringen att erkänna, att även om socialdemokraterna ha möjlighet att för någon tid regera ensamma — kanske man räknar med att alltid kunna göra det och då får minoriteten så småningom vänja sig vid detta tillstånd — så är det så länge man inte är säker på att tillståndet skall bli permanent, enkelt uttryckt, inte förståndigt att utnyttja situationen utan att ta minsta hänsyn till minoriteten. Ja, även om tillståndet skulle bli permanent, tror jag inte det med hänsyn till produktionslivets utveckling är önskvärdt att regeringen inte beaktar förnuftiga synpunkter, som komma från en minoritet. Ett sådant förfarande skulle enligt min mening hämma sig självt. Jag är kanske litet för optimistisk om jag väntar, att regeringen, efter de svårigheter den nu har ställts inför, skall ta rättelse av de vunna erfarenheterna. Både regeringen och de socialdemokratiska riksdagsledamöterna ha ett så gott omdöme, att de säkerligen i landets och inte minst de folkgruppers intresse, som de närmast representera, komma att akta sig för att ta sig vatten över huvudet, och i så fall böra de ta hänsyn till välgrundade varningar från en minoritetsgrupp.

Det finns en annan fråga, som jag skulle kunna gå närmare in på, men jag skall inte göra det, därför att vi så ofta diskuterat den, nämligen frågan om vår export av trävaror. Då jag själv tillhört regeringen vet jag, vilka svårigheter som föreligga vid underhandlingar med industrien, och jag skall inte lasta någon. Det är emellertid uppenbart, att vi ha förlorat pengar på vissa dröjsmål, och att det under vissa perioder inte har skett någon export

på grund av att överenskommelse inte träffats mellan staten och trävaruindustrien. Det är naturligtvis inte den ena partens skull att så skett, utan dröjsmålet beror givetvis också på själva systemet vid överläggningarna.

Det är alldeles riktigt som det har sagts, att den sammanlagda investeringen varit mycket större än den som skett under statlig kontroll och att detta bidragit till att snedvrída den ekonomiska utvecklingen. Men detta framhölls redan före partiledarkonferensen 1946. Det föreslogs då, att man skulle sammankalla arbetsmarknadens parter och försöka övertyga dem om att en återhållsamhet med såväl investeringar som löner skulle vara till gagn för landet. Om regeringen hade accepterat förslaget om en sådan konferens, skulle vi ha gjort ett ärligt försök att komma till rätta med svårigheterna, men regeringen avböjde. Den framhöll, att förslagsställarna ville förhindra en löneutveckling, som enligt regeringens åsikt var försvarbar och riktig. Jag har tidigare sagt i denna kammare, att man förstär, att arbetarna vilja ha litet mer av den stora kakan, när företagen redovisa vinster på många hundra miljoner kronor årligen. Men i ett demokratiskt samhälle och med vårt system för överläggningar borde man kunna diskutera om sådana saker.

Finansministern har talat om regeringens bemödanden att skapa balans i investeringsverksamheten. Jag har tidigare förklarat, att vi äro beredda att medverka i dessa bemödanden, även om vi anse, att fördelningen mellan investeringsanslagen borde ha varit annorlunda på en del punkter. Det är möjligt att vi framkomma med ett förslag i detta ärende, men jag kan betyga, att vi icke skola kräva högre anslag.

Finansministern nämnde, att det finns en sak, som regering och riksdag kunna påverka positivt, nämligen budgetutvecklingen. Detta är alldeles

Vid remiss av statsverkspropositionen.

självklart, men jag vill säga till regeringen och särskilt finansministern, att framgången i strävandena att skapa ekonomisk balans i hög grad beror på löneutvecklingen därest inte denna ansluter sig till produktionsutvecklingen. Ingen behöver misstänka mig för att vilja, att den ena parten skall stå efter i lönehänseende — jag vill tvärtom ha till stånd en så rättvis fördelning av inkomsterna som möjligt — men det kan inte ligga i någon folkgrupps intresse att man bara låter hjulet rulla, därför att kraven från det ena hållet äro omåttliga. Jag tror inte jag säger för mycket, om jag tillägger, att man på visst håll försöker resa en mera oförsonlig ståndpunkt till lönefrågan hos arbetarna. Man ser av rapporter från andra länder, att de kommunistiska partierna driva långt gående krav, inte därför att de tro, att detta är ekonomiskt rimligt, utan för att ställa till så mycket oreda som möjligt. Om kommunisterna vilja stödja regeringen, är det för att kunna underminera dess ställning och på så sätt få större inflytande. Det är en Gudi behaglig gärning i deras ögon, och de kanske rent av mena, att de därigenom fullgöra en fosterländsk uppgift. Jag tror emellertid inte på sådana katastrofteorier.

Finansministern sade vidare, att det inte är nödvändigt att just minska importen för att åstadkomma handelspolitisk balans. Nej, det är det givetvis inte. Jag sade tvärtom i måndags, att vi behöva en tämligen stor import för att få en så stor tillgång till konsumtionsvaror, att den svarar mot köpkraften i landet. Men det är just av denna anledning jag har sagt, att hur önskvärt det än är med investeringar, framför allt bostadsbyggande, måste vi räkna med inskränkningar. Är det angelägnare att öka bostadsbyggandet och därigenom minska våra exportmöjligheter och minska produktionen för den årliga förbrukningen än att inskränka

bostadsbyggandet — det behöver inte helt upphöra — och därigenom få en mer tillfredsställande proportion mellan sysselsättningen på olika områden? Vi vilja inte förneka, att byggnadsverksamheten har en stor uppgift att fylla. Det skulle vara ganska eget att tänka sig, att den skulle kunna upphöra under en högkonjunktur, men det finns vissa gränser, inom vilka man bör röra sig. Om man gör detta, når man enligt mitt förmenande det bästa resultatet.

Hurudan har nu utvecklingen varit? Jo, vi ha inte kunnat exportera tillräckligt för att behålla vår valutareserv, och därför kunna vi inte importera lika mycket som förr. Det är, som jag sade härom dagen, även med hänsyn till det svåra läget ute i världen bekymmersamt, att bristen på nödvändiga varor så lång tid efter kriget beror på en tidigare »överlevnad». Folket kommer med en viss förvåning att se, att försöken att genomföra arbetarrörelsens efterkrigsprogram samt lyx och »överlevnad» under en tidigare period ha försatt oss i en situation, i vilken vi inte skulle behöva befinna oss.

Finansministern säger nu, att vi ha stora lager. Om vi ha det, och om vi på ett lämpligt sätt fördela importen mellan olika varor med hänsyn till lagertillgången, är det uppenbart att vi kunna minska importen och kanske likväl upprätthålla en produktion av nödig storlek. Jag är emellertid inte säker på att lagren bestå av maskiner och andra sådana nyttiga varor, utan en stor del av de importerade varor, som inte förbrukats, torde utgöras av godsaker och andra varor, som måste anses umbärliga. I så fall har ju denna utveckling bidragit till att vi kommit in i detta svåra läge. Av hänsyn till en för hela folket lycklig utveckling anser jag, att regeringen borde ha tagit rättelse av våra påpekanden, och jag vill ändå ha sagt detta för att inte regeringen skall kunna säga, att vi äro

Vid remiss av statsverkspropositionen.

efterkloka. Vi ha hela tiden framhållit dessa synpunkter. Jag nämnde i mitt förra anförande, att man inte bör söka skapa den myten, att det är herr Myrdal som åstadkommit de svårigheter vi nu ha. Jag vill upprepa detta, emedan jag förstår, att herr Sundström har tolkat detta på sitt eget sätt. Jag vill visst inte säga, att herr Myrdal är oskyldig till svårigheterna, men vi kunna inte fortsätta att leva på den tron, att det är endast hans felsteg som fört oss in i denna situation, utan regeringen får solidariskt ta ansvaret, emedan den fortsatt på precis samma väg sedan herr Myrdal lämnat regeringen.

Statsministern nämnde i förbigående på tal om byggnadsverksamheten, att bostadssaneringen blivit mindre omfattande på landsbygden än i tätorterna. Jag vet, att man inom regeringen resonerat på ett sätt, som är mycket förklarligt. Man säger, att det flyttar så många människor från landsbygden, att det inte råder någon bostadsbrist där, vilket det däremot gör i tätorterna, och att bostadsbyggandet därför bör koncentreras till dessa. Befolkningen på landsbygden får därför leva i lika torftiga bostäder som förr. Detta skulle möjligen ha blivit följen, även om byggnadsverksamheten inte varit statskontrollerad, ty egnahemsbyggandet skulle ändå ha fått begränsas på grund av för låga anslag.

Jag vill vidare tacka folkhushållningsministern för de upplysningar han lämnat. Han citerar ju gärna vad jag har sagt, och han citerade också, när han förklarade, att maskinimporten inte kan ökas, mitt påstående, att man inte kan lyfta sig själv i håret. Det är riktigt att jag har sagt detta, men jag har också sagt, att vi ha haft en stor valutareserv och att vi inte supit upp den. Vi ha emellertid importerat sådant som inte varit nödvändigt för produktionen, och detta är anledningen till att vi inte i större utsträckning kunna importera maskiner och

även bensin. Nu har ju regeringen beslutat minska byggnadsproduktionen för att på detta sätt söka nå ekonomisk balans, och det är tillfredsställande, att det nu handlas och inte bara pratas och skrives. Folkhushållningsministern sade, att det är omöjligt att släppa till järn för tillverkning av jordbruksmaskiner. Jag vill då fråga, om det är riktigt, att importen och produktionen inom landet av järn 1947 uppgått till 1 350 000 ton. Med denna kvantitet förefaller möjlighet föreligga att ytterligare 15 000 ton kan tilldelas maskin- och redskapsindustrien för tillverkning av jordbruksmaskiner och jordbruksredskap inför risken att jordbruket eljest inte kan drivas på det rationella sätt, som är nödvändigt på grund av bristen på arbetskraft. Jag har aldrig överdrivit arbetskraftsbristen, men om man inte genom rationaliseringar kan avhjälpa denna brist, kan den få farliga konsekvenser. Nu säger folkhushållningsministern till svar på mitt uttalande, att det inte gäller att hålla beredningar utan att handla, att han blev beskyldd för att handla för mycket förra året, då det gällde spannmålsodlingen. Det var precis samma sak då: han pratade mycket om saken, men det blev ingenting gjort, han tror det bara. Han pratade rysligt mycket, men tyckte det var god tid när höstsådden inte skedde förrän i september månad.

Och så ett par ord om min vördsamma hemställan i fråga om bilarna. Folkhushållningsministern redogjorde för de olika alternativ, som kunde komma i fråga beträffande bilrestriktionerna. Jag tyckte mig finna, att folkhushållningsministern mest sympatiserade med tanken på att man skulle stampa ut 50 000 bilar. Jag frågar emellertid: varför skall man stampa ut dessa bilar, när det finns andra möjligheter att komma till rätta med problemet? Folkhushållningsministern nämnde, att en ransonering skulle kräva en personal på 500 personer inklusive personalen

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vid bensinstationerna, men måhända hörde jag fel. Jag tycker synd om de människor, som skola sitta och döma om vem som skall anses vara i behov att få köra bil eller icke. Bilen måste, såsom jag nämnde i mitt förra anförande beträffande mekaniseringen av jordbruket, anses vara ett oundgängligt redskap. Man måste därför finna vägar för driftsmedelsimporten. Den uppgår för närvarande till 650 000 kubikmeter, vilket motsvarar, om jag icke är fel underrättad, 75 000 kubikmeter inom landet raffinerad vara. Med en ökning av importen av 100 000 kubikmeter skulle det hela kosta oss 10 miljoner kronor eller i hårdvaluta knappa 3 miljoner dollars. Skulle man icke i produktionens intresse kunna öka exporten för att få den valuta som behövs?

På tal om inskränkningar i biltrafiken kan jag nämna, att jag i går fick ett brev från en skogsarbetare, vilken berättade att han bor 2½ mil från den plats, där han har sitt arbete. Han berättade vidare, att han sökt tillstånd att färdas till och från arbetsplatsen med en motorecykel av visst märke, men att han fått avslag. Det betyder att han, liksom jag tidigare påpekat beträffande byggnadsarbetarna, icke kan besöka sitt hem under veckohelgen. Det är ju fullkomligt oeffterrättligt att hela biltrafiken skall skötas på det sättet.

Beträffande kommunisternas förhållande till Hitlerregimen, där jag sade, att de visade sig mycket välvilliga mot Tyskland, så länge det fanns en pakt mellan Tyskland och en viss annan makt, lovade herr Senander att skaffa fram ett protokoll från 1939, vilket skulle visa att hans parti tagit avstånd från Hitlerväldet. Jag har icke hört av honom sedan, och det är möjligt att han har rätt. I sak måste jag emellertid säga, att han icke hade någon verklig invändning att göra mot mitt yttrande. Han nämnde något om att stats-

ministern liksom strukit mig över svansen — om jag nu har någon sådan, det vet jag icke. Jag tycker för min del att herr Senander företagit en viss strykning, då han menade att man finge väl försöka att göra regeringspartiet icke helt oberoende av kommunisterna. Herr Hagberg i Luleå har emellertid blivit interPELLERAD om kommunisternas framfart gent emot sådana koryféer som jag. Då kan jag ju få tillfälle att höra vad herr Hagberg har att svara på det.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! När man sitter och lyssnar på de tre borgerliga partiledarna och hör deras sammanfattning av sina intryck av remissdebatten, får man givetvis anledning till åtskilliga reflexioner. Jag skall icke belasta kammarens protokoll med allt det, som det i och för sig kunde vara lämpligt att just nu säga; vi ha ju flera tillfällen att resonera med oppositionen. Men det är några ting som jag så här omedelbart efter de tre borgerliga partiledarna ändå vill ha fastslagna.

För det första noterar jag med odelad tillfredsställelse, att såväl herr Skoglund i Doverstorp som herr Ohlin och herr Pehrsson-Bramstorp nästan ord för ord understrukt min deklaration, att man i detta land under överskådlig tid icke kommer att kunna regera emot den svenska arbetarrörelsen. Jag noterar också med tillfredsställelse, att samtliga instämde i mitt tillägg, nämligen att vi socialdemokrater äro fullt medvetna om att den omständigheten, att vi förfoga över en hälft av väljarna, icke gör det motiverat för oss att förbise den andra hälftens intressen. Vi äro sålunda ense på denna avgörande punkt, och det tror jag är en viktig sak att slå fast. En annan sak, som icke har den tyng-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

den och den storleksordningen, är att herr Ohlin med tillfredsställelse noterade min deklaration emot kommunisterna, men att han ville se gärningar som en följd av mina ord. Han sade vidare, att eftersom det icke blev något av, sedan jag deklarerade på samma sätt i föl, så visste han ju icke om det skulle bli något resultat av kampen mot kommunisterna nu heller. Jag vet icke hur mycket herr Ohlin bryr sig om att följa den socialdemokratiska pressen. Jag har en dossier här i min hand med ledareuttalanden i exempelvis Ny Tid, en av våra mest utsatta poster när det gäller kommunistkampen, och Norrländska Socialdemokraten, vår andra vad jag kan kalla farliga punkt. Jag vågar påstå att den serie av artiklar och vidräkningar utifrån ideologisk, taktisk och praktisk synpunkt, som båda dessa tidningar, Ny Tid och Norrländska Socialdemokraten, ha levererat i kampen mot kommunisterna under det gångna året, ge klart besked om hur illa herr Ohlin är underrättad när han försöker göra gällande, att här ingenting sägs och här ingenting göres i kampen mot kommunisterna. Men, herr Ohlin, den verkliga kampen måste föras inom fackföreningsrörelsen. Vi ha sett hur det gick när det franska socialistiska partiet slog sig till ro och lät kommunisterna erövra landsorganisationen. vad det betyder i fråga om kaos, i fråga om risker för en de Gaulle-diktatur i Frankrike behöva vi icke vitsorda. Vi vilja icke vara med om att något sådant upprepas här. Därför är det enligt min mening alldeles naturligt att den huvudsakliga kampen måste föras på arbetsplatserna.

En tredje sak vill jag notera, nämligen det ganska undfallande besked, som jag fick på min fråga om när herr Ohlin 1946 hade rekommenderat en hårdhäntare inskränkning i investeringsverksamheten än den regeringen och dess talesmän pläderat för. Han hänvisade mig till kammarens protokoll

den 5 juni 1946. Jag får ju säga, att anspråken på klarläggande uttalanden ställa vi litet större än att vi kunna vara tillfredsställda med vad herr Ohlin där sagt. Jag skall, för att det skall fogas till kammarens protokoll, läsa upp hans uttalande den 5 juni 1946 och för att det skall framgå varför vi icke fingo den uppfattningen i regeringen, att herr Ohlin krävde en hårdhäntare investeringspolitik än den regeringen ville föra. Herr Ohlin yttrade: »Det är klart att det, när investeringarna måste begränsas, gäller att hålla tillbaka dem, som äro mindre väsentliga. Den åtstramning som på sista tiden skett i fråga om sportstugebyggen, finner jag för min del vara synnerligen väl motiverad.» Vi hade sålunda redan vidtagit denna inskränkning, som folkpartiledaren säger var väl motiverad. Men så kommer denna lilla aning av kritik: »Frågan är bara om den inte kunde skett litet tidigare.» Men icke anade vi då, att herr Ohlin litet tidigare velat samma sak, när han ju icke sagt det. Jag försöker ju följa herr Ohlin så gott jag kan, men icke kan jag se vad han tänker. Vi skola icke släppa denna punkt om investeringarna, herr Ohlin, ty den är ganska viktig. Den 11 augusti 1946 höll herr Ohlin ett tal, som skulle kunna uppfattas som en uppmaning att inskränka investeringarna. Jag fattade det icke på det sättet, ty formuleringarna äro icke sådana, men Morgon-Tidningen som hade en ledare i saken trodde att det var så, att herr Ohlin krävde inskränkning i investeringarna. Vad blev reaktionen på denna ledare? Jo, i ett föredrag vid en sådan här presskonferens, som herr Ohlin älskar att anordna, yttrade han enligt ett referat i Dagens Nyheter den 24 augusti 1946 något, som tar bort hela effekten av kravet på en investeringsbegränsning. Han säger, att vad som hänt var att man då byggde för många sportstugor. Det var emellertid ofarligt att då ingripa, eftersom regeringen redan gått in för att arbets-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kraften icke skulle dragas över till dessa sportstugebyggen. Nu upprepar han att sportstugebyggena böra inskränkas för att lösgöra arbetskraften. Var skall den sysselsättas? Icke vid vår exportindustri, icke för att höja den umbärliga konsumtionen utan vid våra järnverk. Och vad skall man göra där? Jo, leverera mera byggnadsmaterial, så att vi kunna öka byggnadsverksamheten. Det var reaktionen från folkpartiledarens sida på den enligt min mening rätt obegripliga missuppfattningen i Morgon-Tidningens ledare. Det lär icke gå, herr Ohlin att komma förbi detta uttalande. Däremot är det riktigt att i remissdebatten 1947, då regeringen återigen gick i spetsen för hårdhäntare åtgärder, herr Ohlin ifrågasatte om man icke kunnat sätta litet mera blygsamma mål för investeringsverksamheten. Det är klart, att man kan uttrycka sig på många olika sätt, och herr Ohlin har väl icke minst i sina uttalanden svårt att hålla reda på sina positioner — det ha vi alla, som yttra oss så mycket som vi partiledare tvingas göra. Jag har ett mnemotekniskt knep, som jag skulle vilja rekommendera för de andra partiledarna. Jag brukar, innan jag yttrar mig i en viktig fråga, noggrant tänka igenom frågan och alla dess konsekvenser. Då riskerar jag icke att glömma bort vad jag sagt tidigare.

Jag skall sedan ta upp en annan fråga, nämligen den att vi icke skulle ha visat tillmötesgående mot oppositionen, när vi vägrade inkalla rundabordskonferensen på hösten 1946. Vi ha, herr talman, vid många tillfällen redovisat varför vi ansågo att det skulle ha varit en för många parter olycklig historia, om vi inkallat en rundabordskonferens 1946. När både herr Ohlin och herr Skoglund i Doverstorp fästa så stort avseende vid att vi vid den tidpunkten avvisade vad de uppfattat som en samförståndsinvit, nödgas jag återigen besvära kammaren med en upprepning av skälen. Hur såg det ut hösten 1946 på

svensk avtalsmarknad? Jo, vi hade stora grupper av både tjänstemän och arbetare, som icke voro kompenserade för dyrtiden, icke ens för den produktionsstegring, som hade inträffat under de närmast föregående åren. Vi hade en väldig brist på arbetskraft på område efter område, alltifrån den tunga industrien till det husliga arbetet. Det fanns vidare stora vinster, i själva verket större vinster, herr talman, än vi då räknade med. Dessa lågo och eggade företagarna att driva sin verksamhet och att utvidga den, trots bristen på arbetskraft, och vinsterna skimrade i ögonen på de anställda, både tjänstemän och arbetare. Vi sade oss att i en sådan situation — brist på arbetskraft, dålig kompensation för stora tjänstemanna- och arbetargrupper och väldiga vinster — skulle det ha varit mycket allvarsamt att ge sig in på en lönestoppspolitik. Ett sammankallande vid den tidpunkten av en rundabordskonferens skulle enligt vår mening aningen lett till en politisering och fastlåsning av lönefrågorna av ödesdiger beskaffenhet eller också kunnat kasta oss ut i förödande arbetskonflikter i en situation, då det framför allt gällde att hålla produktionen i gång. Vi ha redovisat dessa skäl och frågat oppositionen, om det icke låg mycket av fog i de synpunkter, som voro bestämmande för regeringens handlande på hösten 1946. Jag hade tidigare, innan jag fick höra partiledarna i dag, den uppfattningen, att man numera även på den borgerliga sidan accepterade vår inställning på denna punkt. Enligt kammarens protokoll för den 19 mars 1947, som jag har framför mig, förklarade herr Pehrsson-Bramstorp, att han i stort sett delade min mening att det i fjol fanns utrymme för löneökningar, och i en artikel i en sundsvallstidning stod herr Ohlin på samma linje. Herr Skoglunds uppfattning har jag icke hört. Men nu hör jag till min överraskning, att man vidhåller, att hösten 1946 skulle det ha va-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

rit lämpligt att i det läge jag skildrat ta riskerna för en förödande arbetskonflikt för att få till stånd ett lönestopp. Jag tror att den politik, vi då förde, icke bara var rimlig i stundens situation. Arbetarna hade genom den fått klart för sig att den socialdemokratiska regeringen självfallet icke motsätter sig lönestegringar, när den finner att det finns utrymme och marginal för dem. Det ansågo vi att det fanns hösten 1946. Därför är vårt råd i dag dubbelt tungt vägande, när vi säga, att i dagens situation få vi gå varsamt fram. Jag tror att vi skulle ha förspillt ett viktigt förtroendekapital, om vi hösten 1946 hade följt dessa s. k. samförståndsinviter och klåfingrat på den sak, som då löstes efter vad jag trott på ett ganska tillfredsställande sätt.

Det är klart att det kan förefalla både kammarens ledamöter och kanske i ännu högre grad allmänheten som en ganska trist och meningslös diskussion att hålla på med dessa orsakssammanhang och försök att analysera vad som hänt. Men jag ger herr Ohlin obetingat rätt, när han i måndags sade, att det är viktigt att dessa orsakssammanhang bli klarlagda. Han ville att regeringen skulle sätta till en utredning för att få ett ordentligt svar på frågan, hur den nuvarande situationen uppkommit. Jag tror att han har rätt i att det är en viktig sak och att vi därför få ta på oss obehaget att ideligen gå in i diskussion på sätt som här skett. Vi ha ingenting emot att fördjupa den. Varför är det viktigt? Jo, enligt min mening för det första därför att om vi icke gå till botten med dessa ting, förstår icke Sveriges allmänhet, att vi för närvarande ha ett allvarligt läge. Det är därför det är viktigt, att man icke skymmer blicken för vårt beroende av de europeiska sammanhangen och den internationella utvecklingen av i dag. Jag kan försäkra oppositionen, att vi göra ingen större skada för närvarande än när vi försöka göra gällande, att vår ekonomiska situa-

tion icke sammanhänger med den allmän-europeiska. Jag har till min glädje konstaterat, att det varit bättre på den punkten i remissdebatten än tidigare. Man gör dock ett konstaterande, att det finns ett sådant sammanhang, men det är viktigt att detta tränger ut. Det är viktigt att vårt folk får klart för sig, att när det tvingas till en sämre standard än man hoppats på, detta beror på att vi om vi inte ta ett krafttag, så kan den allmänna europeiska fattigdomen även bli vår.

Men ärade oppositionsledare! Icke har jag någonsin sagt, att inte regeringen har ansvaret för vad som sker i vårt eget land. Jag har icke sagt någonting annat än att förutsättningarna ges oss av den allmänna internationella utvecklingen. Men vad vi göra av dessa förutsättningar, det beror på oss själva.

Det är lika viktigt att vi få klart för oss detta, ty det är också en nödvändig förutsättning för att man skall på allvar kunna taga itu med bekämpandet av krisfenomenen.

Herr Ohlin har så lätt att resonera med herr Wigforss. Han har tydligen icke lika lätt att resonera med andra medlemmar av regeringen — dessvärre för resten. Det är givetvis mycket glädjande för herr Wigforss, att han är så lätt att tala med. Men herr Skoglund var uppe nyss och sade, att herr Wigforss är omöjlig att tala med; han ställde sitt hopp till mig. Vi få väl göra så, att jag talar med herr Skoglund och herr Wigforss med herr Ohlin.

När herr Wigforss talade om, att vårt inflytande var litet, var det icke något försök att vältra ansvaret från oss. Jag hörde icke herr Wigforss' anförande, men jag kan icke tänka mig annat än att han sagt ungefär så här: I ett samhälle, där huvudparten av produktionen, och därmed också konsumtionen naturligtvis, ligger fri från statsingripanden och där man beträffande konsumtion alltid vill behålla friheten,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bli möjligheterna för ingripande begränsade till en relativt smal sektor.

Jag skall lämna detta abstrakta resonemang. Jag håller mig i stället till ett rent praktiskt exempel. Vi hade förra året en investeringsverksamhet på 6,2 miljarder kronor, vilket är en mycket stor investeringsverksamhet för ett land i vår ställning. Huvudparten av dessa 6,2 miljarder låg utanför möjligheterna för ingripanden; den låg på den privata industrien och delvis på byggnadsindustrin på grund av att i varje fall för-ut byggnadsverksamheten på landsbygden låg utanför den statliga kontrollen.

Det är ett begränsat område, där staten har möjlighet att göra ingripanden, i första hand bostadsbyggandet, som ligger helt i vår hand, men detta område är icke mer än en femtedel eller en sjättedel av hela investeringsverksamheten. Fara är då att om man måste skära ned investeringsverksamheten med 20 procent och denna skäres ned på bara det område, som nu ligger inom vår direkta kontroll, så försvinner allt bostadsbyggande. Det är ett exempel, som man gärna kan tänka på. Vad vi vilja säga är, att våra instrument för behärskande av en sådan sak som investeringarna röra sig och spela på ett litet område. Vi få akta oss, när vi gå in för en viss investeringsbegränsning, så att vi ej taga denna enkla metod att bara pressa på de områden, som ligga lätt till för reglerande. Något annat föreställer jag mig icke, att det låg i finansministerns påpekande. Det är en besvärlig avvägningsfråga. Ty den fråga som uppstår är denna: Skola vi pressa hårt på det vi ha kontroll över, även om det medför, att vi få avstå från bostäder, som äro i hög grad begärliga, medan vi icke minska t. ex. maskininvesteringar, som skulle vara mindre nödvändiga? Eller skola vi utsträcka kontrollen över hela näringslivet?

Detta är ett stort, viktigt och intressant avvägningsproblem. Jag föreställer mig, att man inte kan vifta bort detta

avvägningsproblem genom billiga kvickheter om att finansministern avsvärjer sig allt ansvar för den ekonomiska utvecklingen. Det gör han visst icke, utan han bara påpekar hur svårt det i själva verket är att tillgodose båda dessa synpunkter: så litet regleringar som möjligt och så liten räckvidd över regleringarna som möjligt, men ändå krav på en hushållning med våra resurser som i och för sig skulle motivera ett kraftigare reglerande.

Regeringen har sannerligen icke dragit sig för att erkänna sina misstag. Vad vi sagt är ju, att de viktigaste av dessa misstag bottna i en överskattning av Sveriges ekonomiska resurser, framför allt sedda mot bakgrunden av den internationella utvecklingen, som blev sämre än vad vi hade väntat.

Vi ha sagt, att ansvaret för denna optimism, denna överskattning delas av alla riksdagens partier.

Det har funnits en person från borgerligt håll, som öppet och manligt erkänt det. Det var herr Carlström i sitt anförande i går. Jag tror att om ett sådant anförande spredes, så skulle det göra mycket mer för samförståndsandans uppkomst i nationen än alla möjliga vackra deklarationer. Alla svenska medborgare borde få klart för sig, att vi 1945 och 1946 inom alla politiska partier och inom hela vårt näringsliv gingo till verket att bygga ett bättre och lyckligare Sverige med litet överdrivna förhoppningar och med litet överdrivna förväntningar. Dessa förväntningar få vi nu skruva ned. Då blir det en annan resonans för talet om återhållsamhet, för talet om försiktighet, för talet om varsamhet än om det skall framställas på det fullkomligt felaktiga sättet, att här har ett parti ensamt dikterat i strid mot varningar från en klok och sansad opposition.

Jag skall taga ett enda exempel: skatterna. Skatterna äro stora i vårt land. Men om skattebetalarna veta, att de ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

gifter, till vilka skatterna gå, äro sådana, att alla riksdagens partier stå bakom dem, så veta de ju att pengarna icke slarvas bort. Då veta de, att man använder pengarna till ting, så primära och så viktiga, att man icke velat taga en strid om den från något politiskt partis sida. Det är därför som enigheten om den mest kostnadskrävande reformen, folkpensioneringsreformen, är så betydelsefull. Det är icke sant, när det påstås, att vi socialdemokrater i 1946 års valrörelse sökt göra gällande, att vi ensamma stode som ansvariga för denna reform. Jag skulle från mina tal kunna anföra åtskilliga gånger, när jag i valrörelsen 1946 förklarar: Det är möjligt, att det varit en partitaktisk fördel för socialdemokratien, om vi fått genomdriva folkpensioneringsreformen i strid med det borgerliga blocket; det är möjligt att det hade skänkt oss några tusen röster mer än när vi samlats på en gemensam linje. Men jag tillade också: Jag avstår gärna från den partitaktiska fördelen inför det stora och betydelsefulla, att den mest kostnadskrävande reform, som Sveriges riksdag någonsin beslutat, det största offer, som begärts av de svenska skattebetalarna, har genomförts och gjorts i känslan av ett solidariskt ansvar. Jag trodde nämligen, att det låg allvar bakom oppositionens engagemang. Nu smiter man undan. Nu försöker man låtsas som om det fördes en politik från vår sida som utslutande inbure belastning för näringslivet, utan att man själv erkänner, vad man varit med om.

Jag har ställt frågor i denna remissdebatt. Det vore mycket intressantare att få höra svaret på dem än på mycket annat. Har icke den borgerliga oppositionen varit med om alla de ting, som betyda belastning och minska vår rörelsefrihet i dagens situation? Jag har frågat om krediterna. Där fick jag av herr Ohlin ett besked, som var klart: han tog ansvaret för dem. Därmed skulle det kanske kunna vara slut

på diskussion på denna punkt från folkpartiets sida.

Herr Pehrsson-Bramstorp måtte ha missuppfattat min fråga. Han lämnade en redogörelse för skälen till att han stödde krediterna. Vi ha ingen anledning att utkräva ansvar av herr Pehrsson-Bramstorp för den sakens skull. Jag vill bara konstatera, att socialdemokraterna och bondeförbundet voro överens om lämpligheten av dylika krediter. Han behöver icke hålla något försvarstal. Jag noterar beträffande krediterna med tillfredsställelse, att folkpartiets och bondeförbundets ledare erkänt sin meddelaktighet.

De övriga frågorna: socialreformerna, de stora, tunga och kostnadskrävande reformerna, ha vi icke varit eniga om dem? Investeringsbegränsningen? Jag har nyss visat upp, hur det ser ut med försöken att smita från svaret. Skatterna? Läs skattediskussionerna och se, hur man överskattat och varit överoptimistisk vid bedömandet av Sveriges resurser! Jag delade fullständigt uppfattningen, att omsättningskatten skulle borttagas. Men när jag läser skattediskussionerna och herr Ohlins uttalande vid omsättningskattens borttagande kan jag icke värja mig för intrycket, att en så optimistisk bedömning låg förvisso icke bakom vårt ställningstagande som den, vilken måste ha legat bakom hans.

Hur förhåller det sig med övriga ting, exempelvis med frågan om regleringar och ransoneringar? Äro vi inte i princip överens om att vi, så länge den nuvarande bristsituationen finns, måste ha dem kvar?

Jag har tillåtit mig ställa dessa frågor på de avgörande punkterna av vår ekonomiska politik under 1945, 1946 och 1947. Jag har i denna remissdebatt icke fått svar på mer än en, nämligen frågan om krediterna. Men jag föreställer mig att man måste erkänna, att det förhåller sig så, att på dessa punkter oppositionens bedömande av

Vid remiss av statsverkspropositionen.

utvecklingen varit minst lika optimistisk som vårt eget. Det kan vara av värde — det har jag redan sagt — att få detta fastslaget.

Men nu gäller det framtiden. Det gäller att taga reda på hur vi skola handla inom den närmaste framtiden. Regeringen har framlagt sitt program för inflationens bekämpande. Vi ansågo, att det varit till fördel, att detta program kunnat utarbetas i nära samarbete mellan oppositionens och regeringens representanter. Varför vi ansågo detta, borde väl ändå ha klart framgått av denna debatt.

Vi ha att göra med ett invecklat avvägningsproblem. Här skola landsbygdsintressena vägas mot städernas och tätorternas intressen. Här skola barnfamiljernas intressen vägas mot andra, lika berättigade intressen. Här skola ju den kulturella budgetens synpunkter hävdas, samtidigt som man vill göra vad man kan för att inom ramen för våra knappa tillgångar avskaffa sociala missförhållanden. Det är lätt att forma ut en politik i progressivitetens tecken och ändå kunna taga hänsyn till olika samhällsintressen och meningar. Ty skulle det vara så, att en grupp skulle bli bortglömd några månader eller något år, kan man rätta till det tämligen hastigt. Nu gäller det att taga tillbaka, nu gäller det att skära bort, att avstå från ting. Då är det dubbelt angeläget, att alla vettiga intressen äro med vid utformningen av programmet.

Under skattediskussionen här ha enligt min mening många vägande synpunkter förts fram, exempelvis om bilbeskattningen. Nog har det väl ändå visat sig, att det varit mycket bättre, om man på ett tidigare stadium från oppositionens sida satt sig tillsammans med regeringen och diskuterat vilken skatteavvägning som i den nuvarande situationen vore mest lämplig. Vid förberedandet av stora sociala reformer gör man ju alltid på det sättet. När det

gällde anslag till folkpensionering, barnbidrag och allting voro herrarna med och resonerade. Nu gäller det mindre populära ting. Då kunna ni icke sätta er i kanslihuset och deltaga i diskussionen. Jag tror, att det kommer att bli svårt för vårt folk att begripa den flykt bort ifrån ansvaret, som ett sådant tillvägagångssätt visar. Man drog sig undan ansvaret vid en tidpunkt, då det skulle ha gått att komma till tals under de former, som äro vanliga för svensk parlamentarism. Det betyder icke att vi nu säga: när ni inte ville vara med 1947, få ni överhuvud aldrig vara med. Det säga icke vi. Men så säger oppositionen: när icke ni ville leka med oss hösten 1946, då vi voro lekfärdiga, kunde vi inte vara med er våren 1947, ty då hade vi lekt över. Det säga icke vi. Vi säga: det är självklart, att det varit bättre om ni kommit 1947, men då nu regeringens program ligger på riksdagens bord få ni taga ställning till de olika förslag som finnas där. Men litet klarare linjer än de, som framkommit i denna debatt, måste det bli, om det skall bli ett förtroende för oppositionens prövning av förslagen. Man kan icke å ena sidan säga, att regeringens bedömning av utvecklingen är för optimistisk, men sedan å andra sidan avvisa den ena skatten efter den andra och yrka på den ena nya utgiften efter den andra.

Om herrarna säga att finansministerns finansplan, som nu är framlagd, är för optimistisk, då blir det herrarnas sak att försöka finna vägar, som täcka de luckor, som enligt er uppfattning finnas i finansplanen. Framför allt går det ej an att säga, att den är för optimistisk, men att ni ändå skola minska på de föreslagna skatterna, och ändå komma med utgiftskrav, som ytterligare försvåra att budgeten går ihop.

Nej, här har den svenska riksdagen att bestå ett generalprov. Vi ha icke från oppositionens sida blivit särskilt

Vid remiss av statsverkspropositionen.

upplysta om hur den kommer att bestå detta prov. Vi inbjuda till hårdare tag, till en hårdhänt ekonomisk politik i detta land. Vad vi vilja ha reda på är: stödja ni regeringen, stå ni på regeringens linje? Anse ni, att regeringens politik är lättsinnig? Visa då på vilka punkter! Materialet ligger framför herrarna precis på samma sätt som det ligger framför oss. Nu går det inte längre att säga, att eftersom ni icke tidigare ville vara med oss, vilja vi icke vara med er. Nu ha ni att i fråga efter fråga taga ställning.

Jag tror att det varit lyckligast, om detta ställningstagande skett i en annan anda och i samförstånd på ett tidigare stadium. Men jag vågar trots remissdebattens svävande besked ändå hoppas på att vi i stort sett skola komma överens om den hårdare politik, som vi ha signalerat och framlagt förslag till.

Enligt vår mening ligger den samhällseconomiska balansen inom räckhåll. Den kan naturligtvis uppnås på många olika vägar. Det förslag, som vi framlagt, är det, som jag tror bäst överensstämmer med vad som kan vara lämpligt i ett land, sammansatt på det sätt som vårt är. Vi komma att uppnå en samhällseconomisk balans lättare, om vi hålla ihop än om vi skola vecklas in i en hård politisk strid om dessa ting, där dock utgångspunkterna i själva verket torde vara gemensamma.

Man har sagt, att regeringen företräder en enda klassintressen. Det är ett påstående som tarvar bevisning. Vad är det i den förda politiken som ger fog för det påståndet, att vi uteslutande ha tagit hänsyn till landets småfolk vid utformningen av vår politik? Är det inte i själva verket så, att den socialdemokratiska regeringen under den tid, som den har suttit, har visat så stort hänsynstagande till alla samhällsgruppers intressen, att vi i stort sett ha kunnat samla en enhällig riksdag bakom våra förslag? Tag folkpensione-

ringen! Tag barnbidragen! Tag bostadspolitiken! På inga punkter har vår politik haft karaktär av en ensidig klasspolitik. Vi ha försökt forma den så, att den varit till gagn för alla klasser i vårt samhälle, och den har resulterat i att bakom förslaget har, såsom jag nyss sade, en enhällig riksdag kunnat sluta upp. När vi i dag säga, att inflationspolitiken måste utformas så, att bördorna inte vältras över på de svagastes skuldror, utan bäras av oss alla gemensamt efter måttet av våra krafter, då våga vi påstå, att detta är en politik till gagn icke för en enda grupp, utan för hela vårt samhälle.

Herr OHLIN erhöill på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Bara en replik till statsministern, som inte har någon större förmåga att läsa innantill i riksdagsprotokollen. Statsministern förbigick, att jag på en hel sida klargjort varför investeringarna äro det centrala i förloppet och varför de äro skuld till bristen på varor och arbetskraft. Han förbigick också, att jag sagt »eftersom det i dag gäller att begränsa investeringarna» — det är fortfarande den 5 juni 1946 — och han förbigick mitt yttrande om »tendenserna att investera mer än vi kunna finansiera. Vad tänker regeringen göra åt detta, när den inte vill använda räntepolitiken och alltså i viss mån avlyfter ansvaret från riksbanken? Någonting måste göras åt saken, om man inte bara vill låta det gå vind för våg.»

Jag har i augusti 1946 blivit utsatt för fyra angrepp i följd från det socialdemokratiska huvudorganet därför att jag velat en begränsning av byggnadstillståndsgivningen. Statsministern nödgas nu ta avstånd från sitt huvudorgan och säga, att tidningen gjort en feltolkning, fastän varken från mig eller den press, med vilken jag har förbindelse, togs avstånd från denna tolkning i Morgon-Tidningen. Nu måste emellertid statsministern för att skapa

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ett argument ta avstånd från den och säga: det var feltolkning. Vad är det då statsministern bygger på? Jo, ett tidningsreferat av ett anförande, där jag uppehöll mig vid en *annan* sida av saken, som man också kan kritisera, nämligen att en byggnadsreglering skötes, så att de för byggande använda produktiva resurserna *inte bli väl utnyttjade*. Det är ett *annat* fel i politiken. Men vi få inte heller investera för mycket. Det är *två skilda saker*. Att jag inte i varje tidningsreferat kan behandla *alla* sidor av problemet på några korta rader, borde vara begripligt för den som har politisk erfarenhet.

Fem å sex gånger har jag under de tolv månaderna från juni 1946 till juni 1947 sökt motivera att jag fordrat en snävare begränsning av investeringarna. Den som inte har förstått detta, herr statsminister, han har inte velat förstå.

Jag hinner till sist bara säga, att när statsministern skall förklara, att den politiska kampen mot kommunisterna varit så intensiv, nödgas han för andra gången i ett kort anförande ta avstånd från sitt eget huvudorgan, ett dubbelt underbetyg.

Härefter anförde:

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag efterlyser fortfarande den formulering, varigenom herr Ohlin givit regeringen ett klart besked om att den samlade investeringsverksamheten måste reduceras. I varje fall måste den formuleringen vara så vag, att den missuppfattats inte bara av regeringen. Jag skulle kunna påpeka, att exempelvis den herr Ohlin närstående tidningen Eskilstuna-Kuriren i augusti månad 1946 med stor energi vände sig mot tankarna på en inknappning av bostadsbyggandet. De synpunkter, som herr Ohlin skulle ha framfört, stå ju direkt i strid mot denna uppfattning. Det herr Ohlin yttrat

enligt referat i Dagens Nyheter den 21 augusti 1946 är inte en annan sida av samma sak. Herr Ohlin säger ju uttryckligen, att det skall föras över arbetskraft från småstugebyggandet till järnverken. Varför? Jo, för att arbetarna skola framställa byggnadsmaterial och därigenom möjliggöra en ökad bostadsbyggnadsverksamhet. Om herr Ohlin vid andra tillfällen har sagt någonting annat, så är det inte en annan sida av samma sak. Här står uttryckligen, att meningen är att öka bostadsbyggnadsverksamheten genom att till järnbruken överföra människor, som skola sysselsättas just med investeringsverksamhet. Jag beklagar, att herr Ohlin yttrat sig så att han tydligen har täckning för alla möjliga ståndpunkter. Det är en egenhet, som jag inte kan hjälpa.

Herr **PEHRSSON-BRAMSTORP** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag försöker så noga jag kan genomtänka vad jag skall säga. Om statsministern tycker att jag inte gör så, kan jag inte hjälpa det. Men om statsministern har tänkt igenom vad han nyss sade, är det litet märkligt att han försöker ta upp diskussion om en sak, som inte alls nämnts här. När jag sade, att man borde ha haft överläggningar med industrien, gjorde jag det inte därför att jag ändrat ståndpunkt sedan 1947. Den gången ansåg jag det inte klokt att genomföra ett lönestopp, med hänsyn till redovisade vinster inom näringen, men jag anser det däremot vara klokt att genomföra det nu. Men man kan ju diskutera utvecklingen, och man kan resonera med förnuftiga människor inom de områden, där enligt vad statsministern själv säger staten inte har infört några regleringar. Det är ett sådant resonemang man enligt min mening borde ha anordnat, och jag alluderar visst inte på en rundabordskon-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ferens, där man skulle besluta ett lönestopp. Statsministern har tänkt någonting elakt då han menat att man försöker smita från ansvaret för de sociala reformerna. Jag har inte på något sätt antytt i denna debatt, att jag ångrar att vi ha varit med om dessa reformer, som beröra hela folkets välfärd. Jag har tvärtom sagt, att det parti jag representerar skall understödja finansministern nu, när han tydligt och klart sagt ifrån, att det måste bli en reformpaus. Vi vilja visserligen ha en annan fördelning av anslagen på vissa områden, men vi komma inte att begära några ökade anslag. Vid valen 1946 försökte statsministern klargöra, att vi alla varit eniga om införandet av reformerna. Men klargör man saken på det sättet som statsministern gjorde i dag, tror en del av den stora massan, att den stygga oppositionen endast på grund av tvång röstat för reformerna. Så är det inte. Det är snarare så att pensionsreformen utformades på ett visst sätt, därför att vi bestämt yrkade, att den skulle genomföras på det sättet.

Sedan frågar statsministern, om vi inte äro med på regleringarna. Jo, jag har inte sagt någonting annat än att dessa äro nödvändiga, men jag beklagar, att utvecklingen har drivits dithän, att regleringarna bli allt svårare. Jag har inte sagt, att vi kunna komma från dem. Skärpan av regleringarna beror inte på någon lättsinnig politik från regeringens sida, utan de bero på många olika felbedömningar. Det kan hända att jag också gjort sådana felbedömningar, men jag har inte undandragit mig något ansvar för det, och jag har inte heller fått medverka vid besluten. Jag har varnat i stället, men de varningarna har statsministern icke brytt sig om.

Sedan sade statsministern, att regeringen endast tagit hänsyn till småfolket. Jag påstår att den tagit för litet hänsyn till småfolket i sin helhet.

Herr andre vice talmannen **CARLSTRÖM**, som likaledes på begäran erhööll ordet för kort gemäle, anförde: Herr talman! Jag borde givetvis känna mig smickrad över det uttalande om mitt anförande i går kväll, som statsministern nyss gjorde. Jag vill emellertid framhålla, att jag uteslutande höll mig till lönepolitiken, emedan jag fortfarande tror, att denna är en primär faktor i vår ekonomiska utveckling. I slutet av mitt anförande sade jag, att det vore bra, om partierna kunde samverka vid den kommande valstriden och tala om för väljarna, att det hjälper inte med att förvända synen på folk i ekonomiska ting. Man borde framhålla, att när produktionsresultatet inte tillåter löneökningar, är det fåfängt att söka höja levnadsstandarden för folket som helhet. Det är riktigt att jag sagt detta, men jag har å andra sidan inte därmed givit regeringen syndernas förlåtelse på alla punkter. Statsministern begär nog inte heller, att jag skall gå ut i valstriden och säga, att vi äro gemensamt ansvariga för allt som skett. Regeringen måste givetvis bära huvudansvaret. Regeringen säger nu, att vi på grund av den internationella situationen kommit i ett läge, där vi måste vidta vissa åtgärder. Herr statsminister, detta har jag sagt hela tiden. Det står antecknat åtminstone vid tre tillfällen i riksdagens protokoll för de senare åren; jag har sagt att vi voro i färd med att sälja skinnen, innan vi skjutit björnen. Följaktligen såg jag kanske läget något klarare än regeringspartiet. Jag för ofta talan för mig själv, och jag har under de senaste valstriderna, särskilt 1946, ihärdigt framhållit, att om vi jaga varandra med ständigt ökade krav på högre inkomster, så slutar det illa. Därför vill jag inte att någon skall fortsätta med detta i den valstrid vi nu gå till mötes.

Detta är vad jag sagt, och det håller jag fast vid.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är givetvis intressant att höra vad herr Ohlin sade den 5 juni 1946, men viktigare är att få veta något om händelseförloppet just nu.

Herr statsministern säger, att finansministern i sitt anförande i går ingalunda drog sig undan något ansvar utan bara talade om de olika anmärkningarna mot investeringsbegränsningen. Jag upprepar, att man inte kunde fatta finansministerns uttalande i går annat än som defaultistiskt. När han kom in just på inkomstutvecklingen i dagens läge, då ville han skjuta över ansvaret på de stora organisationerna. Jag har ännu inte fått klart för mig, huruvida regeringen är beredd att sätta in all sin kraft på att hejda inkomstökningarna.

Statsministern upprepede, att de borgerliga partierna ha varit med om de flesta av de vidtagna åtgärderna men nu vilja smita från ansvaret. Jag har tidigare sagt, herr statsminister, att vi varit med om många av dessa. Beslutet om folkpensionerna, som anfördes såsom exempel, ha vi ju givit vårt uppriktiga och odelade stöd. När regeringen föreslog en sjukkasareform, som skulle kosta dubbelt så mycket som sjukkasefolket självt ansåg lämpligt, då sade vi emellertid ifrån. I fråga om skolmåltiderna ha vi sagt, att dessa antagligen inte kunde genomföras i den takt som regeringen förordat. Vi ha fått fullständigt rätt, men vi blevo den gången mycket hårt bedömda. Högern kommer även i fortsättningen att laga sitt ansvar, det vill jag försäkra statsministern.

En kort replik tillåter inte att man går in på hela detta fält. Statsministern frågade emellertid, om vi vid överläggningarna 1946 avsågo ett lönestopp. Jag tror inte på möjligheten av ett fullständigt lönestopp, men utvecklingen den gången ansåg regeringen vara att de s. k. icke kompenserade grupperna skulle få en förbättring. Det visade sig

emellertid, att det blev icke enbart dessa som fingo förhöjningar. Det blev i stället de högre betalda grupperna, som fingo minst lika mycket, och inför ett så stort köpkraftstillskott borde regeringen på en annan front ha vidtagit skyddsåtgärder, nämligen på det rent penningpolitiska området via riksbanken. Där gjorde regeringen inte vad den hade möjlighet till.

Herr **DICKSON**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag tror att hela svenska folket är på samma linje som statsministern när han, som han nyss gjorde, säger att det kan finnas situationer, då en mycket stor skattebörd kan uttagas därför att det är nödvändigt för folkets väl. Vi ha nyligen varit i en sådan situation, och vi kunna komma i en sådan situation på nytt. Jag tror inte att svenska folket då skulle backa. Vi ha här i landet en sådan ordning att var och en efter måttet av sina ekonomiska krafter hjälper till för landets väl. Men då vore det också bra om statsministern ville använda den auktoritet, hans höga ställning ger honom, till att övertyga finansministern om att längre skall man inte gå, när det gäller att kräva ut skatter. Vi skola använda skatterna för nödvändiga ändamål och uppge vilka ändamål detta är. Men när man sträcker sig utöver detta och använder skatterna t. ex. för omvandling av samhällets ekonomiska struktur, det är då skattemorale börjar vackla och det är då människor tro sig känna, att staten börjar bli deras fiende, och de handla därefter.

Det är, herr talman, detta jag har velat säga i detta sammanhang.

Jämväl herr **OHLIN** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Statsministern måste nu i sin replikväxling med mig falla tillbaka på att en folkpartitidning har skrivit någonting som avvek från vad jag

Vid remiss av statsverkspropositionen.

anfört, vilket skulle tolkas som bevis för att jag uttryckt mig otydligt. Det är märkvärdigt att man på socialistiskt håll har så svårt att förstå, att vad en partiordförande tycker inte är direktiv till den folkpartiet närstående pressen, och att vår press tycker i mycket anorlunda, vare sig partiledaren framför sina synpunkter på det ena eller på det andra sättet. Det är kanske så inom det socialistiska partiet, att om herr Erlander tycker något, så måste hans press tycka likadant.

När han nu fasthåller så bestämt, trots vad jag här dokumenterat och skulle kunna ytterligare dokumentera, vid sitt påstående om mina yttranden i investeringsfrågan, erinrar han mig om en man som i en socialistisk tidning av misstag införts i dödsannonserna som avliden. Mannen gick upp nästa dag och bad att få dementera: jag är inte alls död, var god och intag en rättelse. Men på tidningen svarade man: vi ha skrivit det, och då är det så, men möjligen skulle vi kunna kompromissa genom att införa er under födelseannonserna i morgon.

Skulle möjligen statsministern också kunna sträcka sig till någon modifikation?

Sedan säger statsministern, att balans är inom räckhåll. Jag konstaterar att icke någon regeringsledamot i denna debatt, som dock främst skall se framåt och röra möjligheterna att utjämna köpkraftsoverskottet under det kommande året för att försvara penningvärdet, icke något statsråd och särskilt icke finansministern har vågat gå fram och säga, att den uppläggning, som vi här ha och som avviker i mycket hög grad från experternas, är hållbar. Det är en viktig sak att få konstaterat.

När statsministern sedan säger, att man skall titta efter vad man sagt förut och se till att man inte påstår för mycket, vill jag fråga: tänkte statsministern på det, när statsministern 1946 sade, att den som inte 1945 kunde bedöma efter-

krigstidens svårigheter under 1946 och 1947, hade intet begrepp om ekonomi?

Vidare anförde

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Jag förstår att det här är ett applådnipande citat i synnerhet när det användes alldeles utan sammanhang med vad man talar om. Vad jag sade vid den tidpunkten var att de produktionssvårigheter, som anföras mot det ryska handelsavtalet, de voro väl ganska lätta att se. Det behövdes väl intet skarpsinne för att veta, att våra stapelvaror, våra järnindustriprodukter och alla dessa ting, skulle bli efterfrågade 1945, 1946 och 1947. Därför sade jag, att den som inte begrep det juni 1945, den har inte stora möjligheter att förstå ekonomiska ting. Det var alltså innebörden av mitt yttrande som fälldes i diskussionen om ryssavtalet. Det är ganska lustigt att höra det lösryckas fullständigt ur sitt sammanhang och på det sättet ge en helt annan bild av vad som förekommit.

Men, herr Ohlin, vi skola inte släppa de där investeringarna så lätt. Jag skall denna gång, ty herr Ohlin kanske återkommer, inskränka mig till att fråga: är Dagens Nyheters referat av vad herr Ohlin anfört den 24/8 1946 felaktigt eller ej? Att Dagens Nyheters referat av mina föredrag äro felaktiga, det vet jag sedan gammalt, men så långt trodde jag inte att det gått med den liberala rörelsefriheten, att även folkpartiledarens referat bli förvanskade. Om Dagens Nyheters referat av den 24/8 1946 är riktigt, har herr Ohlin den 23 augusti förklarat, att det gäller att förse järnbruken med flera arbetare för att kunna öka bostadsbyggandet, och då gör det ju precis detsamma om herr Ohlin den 22 augusti haft en annan mening. Den 23 augusti måste han ha haft den meningen, om referatet är riktigt. Men vi få väl ge ut våra samlade skrifter, och så får svenska folket avgöra, hur det förhåller sig.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Men vad som är viktigt i denna debatt är, att nu ha ändå de erkännandena kommit, att i alla de avgörande ekonomiska frågorna har oppositionen ställt sig på samma linje som regeringen. De avgörande frågor, som ha berört vår ekonomi och som utgjort belastningar, äro krediterna, de sociala reformerna, skattepolitiken och frågan om ransoneringsarna och regleringarna. Detaljer kan man ha haft delade meningar om, men på dessa punkter ha vi nu fått ett besked att vi varit ense.

Jag har ingen anledning att polemisera mot herr Pehrsson-Bramstorps besked. Saken är klar och därmed skulle väl en grund kunna läggas för en mera fruktbar diskussion än när man ideligen försöker göra gällande, att här har den socialdemokratiska regeringen icke beaktat varningar, som vid olika tillfällen skulle ha framförts.

Vi skola se framåt, dagens diskussion gäller morgondagen, sade med all rätt herr Ohlin. Men hur mycket av herrarnas resonemang har gällt vilka åtgärder som vi skola vidtaga i morgon för att bekämpa krisen. En punkt kanske jag får lov att fråga herr Skoglund närmare om. Herr Skoglund frågar, vad vi ämna göra, om det går sönder på avtalsfronten. Är det herr Skoglunds mening att vi skulle med det förberedelsearbete, som han talade om, förbereda en lagstiftning, då skall det sägas klart ut. Förordas från oppositionens sida en genom lag fastslagen lönestoppspolitik som ett medel i kampen mot inflationen? Herr Skoglund nämnde vidare räntepolitiken. Är oppositionen enig på den punkten? Eller är det en missuppfattning av mig, att en lagstadgad avtalsfrihet på arbetsmarknaden och en höjning av räntorna skulle vara de komplement till regeringens politik, som här ha förordats. Jag tror att det skulle vara ganska nyttigt att få ett besked på denna punkt.

Jag upprepar ännu en gång: vi skola se mot framtiden — det är riktigt. Men

säg då, på vilka punkter som ni vilja ha regeringens program modifierat, om ni anse att detta program för den framtida politiken icke är tillräckligt.

Angående herr Carlströms anförande har jag ingenting annat att säga än att jag i stort sett finner att han ändå bekräftar det, som jag sade i går, att vi alla, kanske med undantag av herr Carlström, ha bedömt utvecklingen en aning för optimistiskt, och det gör att han i fortsättningen liksom hittills vill ha tillstånd ett mera realistiskt bedömande. Jag har ingen anledning att ingå i polemik mot detta hans yttrande.

Herr VON SETH erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Här har två gånger under statsministerns senare tal återopats, att riksdagens majoritet skulle gått med på de stora krediterna. Rent formellt sett kanske man kan säga detta, men jag vill erinra om att när rysskrediten behandlades, rådde det ingalunda någon enhetlig uppfattning. I denna kammare var det 14 högermän som röstade emot det. Även andra ledamöter röstade emot och ett flertal avstodo. Det var endast under en känsla av utrikespolitiskt tryck och att det skulle bli en oerhörd prestigeförlust som andra kammaren den gången godtog detta handelsavtal, som enligt sakkunnigas uttalande kommer att bli en oerhörd belastning för vår framtida produktion, en belastning inte minst för den elkraftsproduktion, som vi behöva under de närmaste åren.

Statsministern talade vidare om att oppositionen i vissa fall inte ville dela ansvaret. Jag vill då erinra om att den 1 augusti 1945 det socialdemokratiska partiet hissade chefsvimpeln på statskutan, och då kungjordes det att nu skulle man gå fram under egna segel och nu var skördetiden inne. Jag vill fråga, om man inte i fråga om skördetiden kanske har blivit bönhörd över hövan.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill svara statsministern. Jag sade i mitt anförande, att jag delar den uppfattningen, att det måste vara alldeles särskilda samhällsintressen som stå på spel, om statsmakterna skola gå emellan på avtalsfronten. Men det tillkommer regeringen och riksdagen att på alla de andra områdena göra sig beredda att stå emot de påfrestningar, som kunna komma av en ogynnsam inkomstutveckling. Försvaret går över riksbanken, över investeringarna, över handelspolitiken och det bör innefatta olika åtgärder i fråga om köpkraftens indragning. Flera av de åtgärder, som statsministern framhåller att regeringen vill vidtaga, äro i stort sett desamma som oppositionen under förhandlingar långt tidigare förordat. Dem kunna vi givetvis till mycket väsentlig del stödja.

Min fråga var den, att om dessa åtgärder visa sig otillräckliga, är regeringen då villig och beredd att utvidga dem på sådant sätt, att de motsvara kravet i den situation, som då kan uppstå.

Jag beklagar, herr talman, att finansministern, som ju inte bör vara alldeles okunnig på detta område, bara tittar in bakom det gröna skynket och icke kommer med i debatten i kammaren.

Härpå yttrade:

Herr **LUNDBERG**: Herr talman! När jag i förrgår skrev mitt namn på talarlistan, kunde jag inte tro att jag skulle få ordet vid vad som kanske är remissdebattens höjdpunkt.

Jag begärde ordet närmast för att tala om allemansrätten. Orsaken till detta är bland annat, att det har signalerats en proposition angående fiskerättsförhållandenas reglering. Då det finns anledning att misstänka, att fiskerättsakkunnigas betänkande kommer att ligga som grund för denna propo-

sition, vill jag på detta sätt ge min uppfattning till känna.

Det har i vårt land funnits vissa gemensamma rättigheter, bland annat i fråga om fisket, vilka grundats på urgammal hävd. Då värdet av fisket steg, överfördes denna allemansrätt till enskild egendom. Vid den tidpunkt, då detta skedde, kunde allmogen ej hävda sin rätt, därför att den i stort sett icke kunde läsa eller skriva och saknade möjlighet att göra sig gällande i beslutande församlingar. Då nu fiskerettsfrågan på nytt varit föremål för utredning, trodde jag, att utredningsmännen skulle beakta allemansrätten samt söka komma till ett positivt beslut i frågan. Tyvärr ha de sakkunniga icke beaktat denna urgamla rätt såsom de bort, trots att fiskare även i våra dagar få finna sig i att deras rättigheter fråntagas dem därför att de bli jävade, då de skola hävda sin rätt. Då riksdagen skall ta ställning till fiskerettsfrågorna, är det rimligt, att även allemansrättigheterna bli beaktade. Jag ber därför att på detta sätt få vädja till regeringen att snarast möjligt föranstalta om en kompletterande utredning om allemansrätten, innan propositionen i fiskerettsfrågan framlägges.

Frågan aktualiseras än mer av den på grund av semesterlagstiftningen ökade fritiden. Denna har fört med sig ökade krav på avkoppling, och som sådan kan man räkna utövändet av de rättigheter, som enligt gammal mening inneslutas i allemansrätten. Det är absurt att våra semestrande arbetare skola tvingas att i hopar söka sig till semesterinrättningar och där leva i skock i stället för att kunna njuta av naturen på ett sundare sätt. Det är också i högsta grad otillständigt att de stora jordägare, som på ett mer eller mindre hederligt sätt lagt beslag på bonde- och andra egendommar och fråntagit folket deras gamla rättigheter, med samhällets hjälp skola hålla vaktfolk, som skydda egendomen åt den ene och mot den

Vid remiss av statsverkspropositionen.

andre, när man faktiskt inte kan fastslå, vilken part som rätteligen bör bära tjuvstämpeln.

I detta sammanhang vill jag även vädja till regeringen att snarast söka skydda strandmarker från direktörs- och andra villor. Det kan inte få fortsätta att folk med pengar köpa stora strandområden och inhägna dem, så att ortens folk bli utestängda från vattenområdena. Detta måste stävjas genom snar lagstiftning.

Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i dagens ekonomiska utflykter. Jag förväntade nämligen, att personer, som vi kosta på en dyrbar utbildning och som äro satta att undervisa ungdomen om ekonomiska ting, samt personer, som syssla med industriens problem, skulle ge oss en analys av dagens ekonomiska världsläge. Den s. k. oppositionen har i allmänna ordalag talat om dessa ting och återkommit till sitt negativa tal om vanstyre och dylikt, men den har inte velat tala om de ekonomiska olyckor, som förorsakas av att Europas viktigaste industrination sönderfallit och dess arbetare genom svält och arbetslöshet ha blivit en tärande börda i stället för en skapande kraft. Om herrarna jämföra inriktningen av vår utrikeshandel före kriget och nu, torde ni förstå, att detta industribortfall är en katastrof för vårt land och det övriga Europa. Från denna industrination importerade vi 1939 för 620 miljoner kronor, medan vi dit exporterade för 369 miljoner. 1946 var vår införsel därifrån 36 miljoner och vår utförsel dit 22 miljoner kronor. Denna katastrof måste bli ganska hård för ett land som vårt, och det är inte möjligt att komma till rätta med dessa problem, därest man inte beaktar de svårigheter, som äro förbundna med en omsvängning av utrikeshandeln. Vi kunna inte heller få det ekonomiska livet friskt förrän den värsta nöden stillats och folket åter satts i arbete. De sönderslagna länderna i Europa och

annorstädes måste få hjälp i sin nöd, framför allt hjälp till självhjälp. Sverige har inte kunnat undandra sig sitt ansvar, utan vi ha sökt hjälpa under och efter kriget. Den som tog del av Odd Nansens skildring i norsk radio av det svältande Europa fick en skriande skildring av nöd och elände. Jag har varit med om att under dessa krigsår samla in pengar till Finland, Norge och andra länder, jag har varit med om att sätta folk i arbete och tillverka olika sorters varor. Kvinnorna i bondehemmen, i arbetarhemmen och i andra hem ha månad efter månad försökt att göra sitt bästa för att lindra nöden ute i Europa. När man gjorde detta, hade man ett aktuellt hjälpbehov framför sig, och det var angeläget att vi gävo av hela vårt hjärta. Men de varor, som vi under krigsåren givit utlandet, ha varit absolut oumbärliga varor, och för varje vara som gått ut under dessa förhållanden har det givetvis uppstått vissa luckor i vårt land. Jag har varit med om att sända vagnslaster med kläder till olika länder. De luckor, som det lämnat i de svenska hemmen, har man efter kriget nu börjat fylla, och det är givet att det köpbehov som förelåg, dels genom denna hjälpverksamhet dels genom att vi under kriget inte kunnat köpa det vi velat, har satt in för närvarande. Det är därför angeläget att betona, vilket kritikerna borde försöka förstå, att det är krigets följdverkningar som vi lida under. Det är lika naivt att skylla vår regering för dessa ting som det var när en ljusblå politiker beskyllde regeringen för att vi inte fingo regn i somras. Skola vi komma ur dessa svårigheter, måste vi hjälpa de sönderslagna industrinationerna, så att deras arbetskraft och industriella förmåga kunna komma till nytta i uppbyggnadsarbetet. Detta är nödvändigt. Men det är även nödvändigt att oppositionen inser det och inte ger en skönmålning av sina respektive fosterland i öster eller bland kapita-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

liststater med bortseende från de svårigheter, som man där brottas med, och de olika förhållanden som där råda. Det är en tröst för dessa troende själar att måla sina respektive fosterland vackert, men jag måste säga att Sverige har mycket svårt att klara sig med bara skönmålning av detta slag.

Det har här i diskussionen framförts kritik i olika avseenden. De kommunistiska ledarna ha talat om hur förskräcklig regeringen har varit i olika sammanhang. De ha förklarat sig vara demokratiens speciella försvarare. De ha talat om efterkrigsprogrammet och de ha också talat om en ny linje i olika sammanhang. Herr Senander talade om att, som herr Pehrsson-Bramstorp nyss sade, herr Erlander skulle ha smekt herr Pehrsson-Bramstorp på svansen. Nu är det väl ändå på det sättet, att kommunisterna närmast vilja vara den svans som skulle styra, och de skulle väl helst se att samtliga olika grupper försökte smeka dem på den där trevliga svansen. Då jag tar upp en del uttalanden i detta sammanhang till diskussion, gör jag det därför att kommunisterna äro ganska oblyga i sina påståenden. De ha inte visat några som helst hämningar, då det gällt att pådyvla andra uppfattningar och handlingar som inte äro med sanningen överensstämmande. Det har här sagts då det gäller demokratin, att kommunisterna skulle vara demokratiens speciella företrädare och att det var speciellt de som kämpade mot det nazistiska och det fascistiska systemet. Jag har framför mig Ny Dag för den 1 november 1939. Där skriver man: »Hitlerismen liksom varje annat ideologiskt system kan erkännas eller förkastas — det är en politisk åsiktsfråga — men var och en förstår att man icke kan förstöra en ideologi med våld, att man icke kan göra slut på den genom krig. Därför är det meningslöst för att inte säga brottsligt att ta ett krig sådant som det för hitlerismens förintande under

den falska förevändningen av en kamp för demokratin.»

Då det gäller demokrati kunna inte vi kompromissa som kommunisterna göra i olika sammanhang. Mellan demokrati och diktatur finns ingen som helst möjlighet till kompromiss, utan skiljelinjen är absolut.

Det har också talats om att vi nu skulle vara redo att kompromissa bort vissa värden. Jag läser i Vår Tid, nr 1 för 1945, där man bland annat säger, att det inte bara är en konst eller en nödvändighet att kompromissa, utan det är till och med modigt, och man understryker det på ett särskilt sätt i detta sammanhang.

Då det gäller efterkrigsprogrammet har man sagt, att kommunisterna skulle vara de enda som skulle kämpa för det, och att det skulle bli en inkörsport för socialismen m. m. Jag skall inte nämna det där talet som fördes om att efterkrigsprogrammet endast skulle kunna tjäna till att halshugga kapitalismens skugga, men jag vill påpeka att, då det gäller att genomföra detsamma, så säger man bland annat 1945 ifrån kommunisternas sida: Partistyrelsen bekräftar den ståndpunkt till regeringen, som intogs av arbetsutskottet den 27 juni. Om efterkrigsprogrammet skall kunna genomföras måste regeringens bas breddas, så att den representerar hela arbetarklassen, böndernas avgörande skikt och progressiva demokratiska krafter i andra befolkningsskikt.

Vid den tidpunkt, när det gällde att diskutera frågan om efterkrigsprogrammets genomförande, voro kommunisterna angelägna om att få ett samarbete och en samlingsregering. Jag tycker att man i dag har anledning att påminna dem om detta förhållande. Jag vill också hävda, att vi inom arbetarrörelsen haft och ha en klar linje mot kommunisterna. Med anledning av att herr Ohlin här talat om att vi skulle ha klarare linjer därvidlag, skulle jag vilja

Vid remiss av statsverkspropositionen.

säga, att det kanske icke vore ur vägen, om herr Ohlin började undersöka, hur hans egen press och vissa av hans partivänner förhålla sig gentemot kommunisterna, ty vad som skedde vid en viss arbetskonflikt med kommunistrapporter till Aftonbladet är icke obekant.

Det har här också talats om löner, och det har från olika håll, från högern, folkpartiet, kommunisterna och regeringen, deklarerats, hur man ser på detta problem. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att när man nu säger — jag tror det var herr Ohlin som gjorde det — att statstjänarna icke varit en stöttrupp utan en eftertrupp, så är det litet grand överdrivet. Man kan nämligen icke komma ifrån att när vissa folkgrupper med icke alltför stora kvalifikationer och arbetsuppgifter kunna komma upp i en sådan löneställning, att de ha 1 000 å 2 000 kronor mer än en specialutbildad industriarbetare, så måste man förstå, att även dessa industriarbetare göra sina anspråk gällande, även om man kan säga, att de under den goda ledning de ha framställt mycket rimliga krav.

Med anledning av att kommunisterna, givetvis med utgångspunkt från den nya kommunistiska internationalens deklamationer, nu skola ställa till bråk och strid inom arbetarrörelsen, så att man skall få en speciell kamphistoria i detta land, skulle jag vilja säga till dem, att de borde komma ihåg vad en kommunistisk LO-ordförande på Balkan sagt. Han har nämligen sagt följande: »Det är möjligt att överge denna politik och genomdriva en förhöjning utan hänsyn till produktionen såsom skett i Ungern. Ingenting är lättare än att diktera en löneökning med det 2- eller 3-dubbla, men tror någon, att detta skulle betyda en höjning av levnadsstandarden? Nej, mina vänner, om vi skulle gå på denna väg, betyder det en sänkning av levnadsstandarden. Problemet ligger icke i penningbelopp. I

dag ligger problemet om den mängd produkter och varor, som vi komma att kunna fördela.» Det är angeläget, att även Sveriges kommunister beaktade denna nyktra syn, som den kommunistiske LO-ordföranden anlägger på denna fråga. Om herrar Skoglund och Ohlin försöka tala med verkstadsföreningen och arbetsgivarna och herrar Senander och Johansson med Ny Dags ledning om hur man skall förfara med avtalsförhandlingar och statsministern i sin tur försöker resonera med LO-ledningen om dessa saker, så skulle man nog komma till ett gott resultat, som kan ge någon vinning även för arbetarparten i detta sammanhang. Jag vill också säga till kommunisterna, att det icke är nog med att de i dagens situation presentera stora ord, utan de böra även i handling visa ansvar och ta vederbörlig hänsyn till utvecklingen.

Det har också i debatten gjorts uttalanden i fråga om tidningspressen. Herr Skoglund i Doverstorp och herr von Friesen ha talat om tryck- och åsiktsfrihet, varvid herr Skoglund beklagade sig över vissa prenumerantanskaffningsmetoder, som begagnats av en socialdemokratisk tidning. Jag vill också understryka de uttalanden om tryck-, press- och åsiktsfrihet, som statsministern gjort här och som han gjorde förra remissdebatten, när vi diskuterade denna fråga. Jag måste emellertid säga, att jag knappast förstår de borgerligas indignation i detta fall. Det är nämligen så, att i det län jag har äran representera ha vi ingen egen arbetarpress. Däremot ha högern och folkpartiet i stort sett monopol på tidningspressen, och praktiskt taget hela länets befolkning har dessa tidningar som husorgan. Det är mot den bakgrunden jag vill ställa följande fråga: Är det pressfrihet, när det exempelvis blir på det sättet, att arbetarrörelsen nu, ju närmare vi komma valet i september, blir praktiskt taget husvill i den borgerliga tidningspressen, som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

arbetarrörelsen faktiskt på grund av olika omständigheter måste läsa? Jag vill också fråga: Är det pressfrihet, när man, då exempelvis statsministern eller något annat statsråd besöker vårt län, i den borgerliga pressen möjligen i ett bygdebrev kan få rum med två eller tre rader om statsministerns föredrag vid ett sådant besök? Är detta den tryckfrihet och den pressfrihet, som herrarna tala om? Eftersom ensidigheten ju annars är ganska talande är det nödvändigt, att vi på ett eller annat sätt försöka få arbetarrörelsen att skaffa fram och hålla sig med en egen press för att kunna få fram sina synpunkter och kunna delge vårt läns befolkning exempelvis vad regeringen har för sig.

Till sist också ett par ord i försvarsfrågan. Försvarsministern nämnde, att försvarsfrågan ägnats ringa utrymme i årets remissdebatt. Orsaken till detta är väl att försvarsfrågan alltmör har kommit utanför den rent politiska diskussionen och att man speciellt under kriget kunnat få till stånd en i historien enastående försvarsvilja under parollen folk och försvar. Detta utesluter emellertid icke, att arbetarrörelsen är intresserad av att försvarskostnaderna icke bli större än som är absolut nödvändigt. Ett verkligt rationellt utnyttjande av materiel och folk bör eftersträvas, och försvarets aktiva folk bör se till att slöseri med materiel och dyrbar arbetskraft förhindras. Det beror i dagens läge mycket på vår försvarsledning och ansvariga militär, om vi skola kunna bevara känslan för vad som inrymmes i begreppet folk och försvar levande. Kan man icke komma till rätta med slöseri och dylikt, kommer man att tunna ut detta begrepp. Jag är också angelägen att säga, att det nu såväl som tidigare måste vara angeläget att se till att det sker en god avvägning mellan vad vi skola ge till försvaret och vad vi skola ge till kulturella, sociala och ekonomiska ändamål. Det kan icke vara riktigt, att man tar upp dessa

frågor till diskussion var för sig, utan man måste se frågorna i ett sammanhang.

Till slut vill jag säga, att när jag tagit del av de här tre dagarnas remissdebatt, har jag fått en känsla av att, även om oppositionen i vissa stycken icke förändrats, så har den ändock ur min synpunkt sett visat sig vara i viss mån bildbar. Jag hoppas, att denna opposition skall ta ad notam de råd och annat som framförts i denna debatt och att vi nu efter denna remissdebatt lära oss förstå, att om landet skall komma ur den kritiska situation, som vi utan vår förskyllan ha kommit i, gäller det att man försöker skapa enighet om gemensamma krafter, dels då det gäller att hjälpa Europa att komma på fötter igen, dels även för att komma till rätta med det egna landets förhållanden.

Man kan draga en viss parallell mellan 1933 och dagens diskussion. 1933 sade den dåvarande socialdemokratiska statsministern: »Är det riktigt, som man försäkrar, att här finns en allvarlig vilja att gå så långt som man över huvud taget rimligen kan gå, då tror jag också, att det finns möjlighet för att vi med gemensamma krafter skola nå fram till ett resultat, som ger svenska folket all den hjälp i betrycket, som vi äro mäktiga att mobilisera.»

Med anledning av talet om förtroendekris och att man utpekar enskilda statsråd och försöker ställa dem mot väggen för nöjet att piska dem, vill jag erinra om att en socialdemokratisk regering är en socialdemokratisk regering. Jag vill även i det sammanhanget citera 1933 års uttalande av dåvarande statsministern. Han sade: »Men jag vill gärna tillägga ett par ord. Det är ofta på det sättet, att när ett parti har kommit i regeringsställning, så tycker man, att det partiet skall kunna kompromissa sig till ungefär vad som helst. Man tycks på sina håll anse, att en regering bör fatta som sin uppgift att få behålla taburetterna och sitta på skenbara

Vid remiss av statsverkspropositionen.

framgångar. Jag har en helt annan uppfattning om en regerings ställning. En regering skall så långt det är möjligt motsvara de önsknings rörande landets politik, som finnas inom folket.» Jag kan försäkra, att den nuvarande regeringen och dess olika representanter ha förtroende hos det svenska folket, och jag tror också det vore angeläget, att oppositionen aktgäve på detta förhållande. Jag har också den uppfattningen, att även om vissa grupper icke önska deltaga i att lösa tidens svårigheter, så borde det ändå vara angeläget, att arbetare och bönder försökte finna en väg för att gemensamt lösa dessa svårigheter.

Det är dessa synpunkter jag velat framföra i dagens diskussion, och vi få hoppas, att remissdebatten ändock haft det goda med sig, att man nu skall kunna diskutera litet lugnare fram till årets val i september.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det är tydligt, att det skett en atmosfärförändring från den första remissdebattdagen till i dag. Den något dova stämningen hos de borgerliga partiledarna har efterträtts av en betydligt mer aggressiv inställning, som visar sig däri, att de på ett helt annat sätt än i förrgår föra fram sina synpunkter. Det är ganska klart, att orsaken till den något reserverade och dova inställningen under den första dagen var det besked regeringen gav i två frågor, nämligen i fråga om den ekonomiska politiken och ställningen till kommunisterna. Men jag tror också, att det nu blivit klart att det tillmötesgående gentemot de borgerliga kraven, som regeringen deklarerat innebar, icke resulterat i dämpad aktivitet mot regeringen från de borgerliga partiernas sida utan tvärtom föranlett dessa att ytterligare flytta fram sina positioner. Herr Skoglund i Doverstorp var visserligen icke färdig att konkret besvara statsministerns fråga, om han

krävde lagstiftning mot arbetarnas lönesträvanden, men anledningen därtill var väl, att frågan kom litet för överraskande. Jag betvivlar emellertid icke alls med hänsyn till den inställning som präglat den borgerliga oppositionen både i dag och tidigare, att man mycket snabbt kommer att ha skjutit in sig efter det nya läget och placerat om sitt artilleri för att ytterligare flytta fram sina positioner, och jag anser, att regeringen tyvärr har placerat sig i den sämsta tänkbara situation. Man behöver bara höra på det inlägg, som gjorts här från statsministerns sida, där han på alla sätt försökte visa, hur överens man är, de borgerliga partierna å ena sidan och regeringen å andra sidan, och denna oavbrutna strävan att ur hela blickfältet rensa ut varje liten antydning om en faktisk motsättning.

När regeringen nu skall möta den borgerliga oppositionen, har den placerat sig i den ställningen att den borgerliga oppositionen kan säga: »Nu ha ni tvingats övergå till de ståndpunkter vi tidigare företrätt.»

Det är naturligtvis ingen huvudfråga, om herr Ohlin tidigare har givit något besked om att han velat ha en stark begränsning av investeringsverksamheten. Däremot måste det väl anses vara en huvudfråga, om de borgerliga partierna, såsom de gjorde under fjolåret, krävt reformpaus, lönestopp, pristegringar och nya indirekta skatter och regeringen nu presenterar den nuvarande riksdagen allt detta. Det ser åtminstone jag för min del såsom en huvudfråga i denna kontrovers om vad man sade då och vad man säger nu.

Vi ha nu fått en officiell deklARATION från regeringens sida, att arbetarrörelsens efterkrigsprogram, som ju är regeringsprogram, är suspenderat (till dess att vi få bättre tider?). Det är ju en ganska egendomlig syn med en regering, som skjuter sitt program på framtiden och menar, att det är ett

Vid remiss av statsverkspropositionen.

program för hyggligare väderlek än den nuvarande. Det är ju icke på det viset, att — detta är en central invändning från min sida, som jag måste resa mot denna kovändning i politiken, som man gjort — att man kan motivera denna nya politik med *ekonomiska* skäl. Jag måste nämligen för min del, allt tal om kris till trots, säga att jag icke kan acceptera en sådan terminologi. Jag kan icke bortse från det enkla faktum, att produktionen nu är mycket större än före kriget — i mitt remissdebattinlägg erinrade jag om att den är 25 % större än 1939 — att vi ha ökat varulagren på många områden, att vi haft större import än någonsin tidigare och att vi ha mindre export, vilket måste innebära nettoökning av varor, att vi ha 250 000 arbetare mer än vanligt, att det arbetas mer än någonsin tidigare i detta land och att vi ha en högkonjunktur som aldrig förr. Jag kan icke bortse från detta faktum och instämma i detta tal om att vi ha en kris, som tvingar oss att kläda oss i säck och aska och underkasta oss försakelser.

Vi ha ett slags kris, valutakrisen, det vill jag icke bestrida, men jag tror icke, att dess verkningar kunna anföras som argument för en standard-sänkningsspolitik. Jag tror, att man kan klara den saken ändå. Jag skulle emellertid åter vilja erinra om vad som är orsaken till denna valutakris. Om man fastställer var skulden till den ligger, tror jag, att man därav kan draga en slutsats om vilka det är, som böra bära bördan av de åtgärder, som man måste vidta i anledning av den förändrade situationen. Jag nämnde i mitt första anförande, att under åren 1945, 1946 och 1947 har Sverige importerat för sammanlagt 9½ miljarder kronor och exporterat för 8 miljarder kronor. Det är alltså ett importöverskott på 1½ miljard kronor. Dessförinnan hade vi en guld- och valutatillgång på 3 miljarder kronor. Om vi räkna med att Sve-

rige i frakter och annat tar in ungefär 700 miljoner kronor om året, måste man kunna räkna in under dessa tre år ett par miljarder kronor. Läggas dessa 2 miljarder kronor, som måste komma in som inkomster under dessa tre år, komma vi till en summa av 5 miljarder kronor. Draga vi därifrån de 1½ miljard kronor, som utgöra det faktiska importöverskottet, få vi till resultat, att vi skulle ha en större valuta-reserv i dag än vi hade, när kriget slutade. Varför ha vi icke det? Det är ju klart, att man icke kan skylla på importen, såsom herr Pehrsson-Bramstorp gjorde, ty det räcker icke som förklaring till denna oerhörda skillnad mellan 3 miljarder kronor, när kriget slutade, och några hundra miljoner kronor nu, utan orsaken är, att kapitalisterna haft möjlighet att på ena eller andra sättet smussla undan landets guld- och valutatillgångar. Det är det faktiska utgångsläget. De svårigheter vi nu ha här i landet äro beroende på att kapitalisterna haft möjlighet att genomföra ett sådant undansmusslande av våra guld- och valutatillgångar. Under sådana förhållanden tycker jag, att man, när man skall vidtaga åtgärder i anledning av nuvarande särskilda svårigheter, icke skall lägga bördorna på dem, som icke ha någon skuld till dessa svårigheter, som icke medverkat vid detta undansmusslande. Blir icke sådant att lägga hyende under lasten och ytterligare underlätta för dem, som bedrivit denna skadegörelse mot landets och folkets intressen, att fortsätta därmed?

Jag kan alltså icke godtaga utgångspunkten för det standardsänkningssprogram, som regeringen har levererat. Jag kan icke medgiva, att det är en sådan kris och ett sådant elände eller att vi skulle kunna avhjälpa de svårigheter, som man icke kan bestrida förefintligheten av, genom att taga 2 kronor mer för lottsedlarna eller 5 öre mer på tipskupongerna eller öka andra

Vid remiss av statsverkspropositionen.

indirekta skatter. Man går i så fall helt och hållet vid sidan av saken.

Det perspektiv, som regeringen i denna remissdebatt ställer upp för det svenska folket, är perspektivet av att efterkrigsprogrammet sättes på framtiden och att vi ha att vänta en försämring av existensvillkoren under detta år. Jag måste fråga: *när skall detta efterkrigsprogram på allvar aktualiseras?* Om det icke aktualiseras under den mest utpräglade högkonjunktur, som vårt land någonsin haft, när skall det då aktualiseras? *Skola vi vänta tills krisen kommer?* Ty att det kommer en ekonomisk kris — icke en propagandakris som den nuvarande — det betvivlar jag icke alls. Skola vi vänta till dess med att börja genomföra efterkrigsprogrammet? Jag tror att man bara behöver ställa frågan för att den också skall vara besvarad. Menar man allvar med programmet, borde man, i synnerhet om man utgår från ekonomiska förutsättningar, utnyttja högkonjunkturer. Men det är icke ekonomiska förutsättningar som äro avgörande härvidlag utan *politiska*. Det är denna strävan att få en avspänning. Det kan ur psykologisk synpunkt väl förstås. Om ministrarna, som blivit så misshandlade som de blivit av den borgerliga propagandan under dessa år, söka finna en utväg för att få stormen att bedarra, kan det vara psykologiskt förklarligt, men det kan icke enligt min mening på ett politiskt godtagbart sätt motiveras. Ty de politiska förutsättningarna för att genomföra regeringsprogrammet äro icke sämre i dag än de voro när programmet gjordes till regeringens. Fortfarande finns det en majoritet för saken hos folket och i denna riksdag. Statsministern talar om den hälft av det svenska folket, som hans parti representerar. Jag vill i all blygsamhet påminna om att en god hälft är det, men en hälft icke enbart med socialdemokratiskt underlag utan även kommunistiskt. Detta är emellertid en

bagatell i det hela. Det väsentliga är att det finns en majoritet för att genomföra efterkrigsprogrammet och att man därför enligt min mening icke kan ge en vare sig politiskt eller ekonomiskt godtagbar motivering för att skjuta dess genomförande på framtiden.

Så skulle jag vilja taga upp den andra huvudfrågan i denna remiss, nämligen frågan om ställningen till kommunisterna. I och för sig är det kanske icke något väsentligt nytt statsministern sagt i debatten, jämfört med vad han yttrade under föregående remissdebatt i det hänseendet. Han har i stället för att själv uttrycka saken tagit till protokollet Sven Anderssons dubiösa formuleringar och hävdad, att detta är grundvalen för det socialdemokratiska partiets ställning till kommunisterna. Kan man, herr statsminister, på allvar tänka sig, att ett samarbete mellan arbetarpartierna av principiella och ideologiska skäl skall vara omöjligt, och samtidigt utgå ifrån såsom något fullt naturligt, att man kan samarbeta med partier, som ha en mot socialism helt och hållet fientlig ideologi och företräda principer, som äro diametralt motsatta de principer, som socialistiska partier företräda? Jag anser icke att man bör göra det och säga, att det är en principiell ståndpunkt för socialdemokratien. Det är dock, såsom jag påvisade i min replik, på det sättet, att i en rad länder socialdemokratien i regeringsställning och på annat sätt mycket intimt samarbetar med det kommunistiska partiet, medan den i andra länder i stället samarbetar med kapitalistiska partier. Vad statsministern nyss sade om faran för de Gaulle-diktatur i Frankrike på grund av kommunismens styrka i detta land, där socialdemokratien t. o. m. regerar samman med ett fascistiskt parti, är en belysande sak. Jag skulle tro, att man bör ställa dessa s. k. principiella synpunkter helt och hållet åt sidan i detta fall.

Vidare skulle jag vilja erinra om att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

statsministerns eget parti i praktiken icke — om jag undantager regeringens officiella attityd — intager en sådan hållning. Det är i varje fall mitt intryck att bland de socialdemokratiska arbetarna ute i landet finns en stark stämning för samarbete inom arbetarrörelsen. Och när statsministern i föregående års remissdebatt uppmanade kommunisterna att upplösa sitt parti för att träda in i det socialdemokratiska partiet, var icke det ett uttryck bl. a. för känslan av att ett sådant samarbete är nödvändigt? Låg icke även däri ett erkännande av att anförda s. k. principiella och ideologiska motsättningar främst ligga på propagandaplanet? Visst finns det motsättningar, det är jag den siste att förneka, men det är icke motsättningar av det slag som skulle hindra ett verkligt positivt samarbete för att genomföra arbetarrörelsens efterkrigsprogram.

Också andra synpunkter ha framförts på denna fråga om kommunisternas inställning till demokratin. Utom statsministern var t. ex. herr Skoglund i Doverstorp inne på saken. Han kunde icke med exempel från vår egen praxis, från kommunisternas uppträdande i Sverige, från vårt program o. s. v. säga, att vi äro motståndare till demokratin. Men, säger han, så länge man försvarar ett land med enpartisystem, så länge kan man icke bli godtagen såsom en fullödig demokrat. Jag tror, att den politiska debatten skulle vinna mycket på att vi utan vidare kopplade bort dessa internationella sympatier resp. antipatier från frågan, huruvida vederbörande kunna betraktas såsom demokrater eller icke. Det är väl icke någon i denna kammare, som icke med en viss sympati ser på det ena eller det andra landet. Jag ser med sympati på Sovjetunionen, emedan man där genomfört det som varit arbetarrörelsens mål i alla tider, nämligen socialismen. Det finns andra som se på Amerikas förenta stater med sym-

pati därför att dessa representera det mest fullödiga uttrycket för en kapitalistisk »ordning». Andra sympatisera med England. Jag tror att man skulle på dessa frågor anlägga helt andra synpunkter. Det är ganska löjligt, om man, såsom den socialdemokratiska gruppledaren i första kammaren, går upp och säger: vi godkänna icke Sovjetunionen. Om vi godkänna Sovjetunionen eller icke, om vi godkänna månen eller icke, spelar en ganska ringa roll. Beträffande Sovjetunionen får man nog hålla sig till det enkla faktum, att den är en världsmakt, som ligger vid våra gränser, och att vi såsom ett litet folk aldrig kunna bygga en god framtid på en arrogant politik gentemot detta land. Om man vill driva en politik, som kan föra till nationell katastrof, skall man driva den gamla antiryska politiken.

Här ha höjts stämmor från Uppsala, vilket enligt min mening varit och fortfarande är missgynnat när det gäller arbetarrepresentationen — jag tänker då icke bara på professor Lundstedt utan även på den senaste talesmannen, herr Lundberg — för sådant som icke innebär något annat än det rena äventyret. Det är ganska lustigt, att man, när man motiverar en nationell självuppgivelsepolitik, gör det med en anklagelse mot kommunisterna. Tänk, sade professor Lundstedt, när den dagen kommer, då ryssarna med kommunisternas hjälp beröva Sverige dess självständighet! Det är precis samma talesätt som de tyska nazisterna hade. Deras propaganda lät på liknande sätt. Vi måste bekämpa kommunismen, därför att den tänker med röda arméns hjälp slå under sig andra länder! Nu tror jag erfarenheten visar, att det inom kommunismen icke finns en sådan idé att den skulle kunna exporteras med hjälp av bajonetter. Däremot skulle jag vilja rikta uppmärksamheten på den konklusion vederbörande här drog av sitt tal. Det var den konklusionen: låt oss avstå från nationell suveränitet,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

låt oss skapa, som han sade, ett europeiskt förbund, ett förbund, märk väl, icke av Europas stater, utan av ett mindre antal stater i Europa från Francospanien till Sverige, ett förbund under Englands administration och med Förenta staternas höga välsignelse och stöd! Räknar jag ihop dessa stater, som professor Lundstedt vill göra Europas förenta stater av, kommer jag till att de skulle omfatta 200 miljoner människor. De skulle skapas mot en annan grupp av Europas stater, som omfatta 300 miljoner. Då skulle vi ha skapat trygghet, då skulle vi ha skyddat demokratin, då skulle vi ha garantier för »våra» ideal? Utan att det från regeringens eller från något av de andra partiernas sida höjes en röst till protest rekommenderar en talesman för regeringspartiet utan vidare den svenska riksdagen att Sverige skulle avstå från sin suveränitet och ställa sig under Englands administration! Sådana människor tala om att representanter för ett annat parti hota Sveriges nationella självständighet! Nu komma dessa frågor upp vid en särskild diskussion om utrikespolitiken, och jag skall därför nöja mig med detta påpekande.

Jag skulle dock vilja säga en sak till herr Skoglund, som nyss ställde en fråga till Gustav Johansson, en fråga som låg på principiellt samma linje som den han ställde till mig. Om herr Skoglund och hans press hundra gånger om upp-repa, att det är slavarbete i Sovjetunionen, betyder icke detta påstående, att slavarbetet är bevisat. Det är icke Gustav Johansson och det är icke jag och icke de som tro, att Sovjetunionen för en socialistisk politik, som ha skyldighet att bevisa, att det icke bedrivs slavarbete där, utan det är de som hävda detta som ha bevisbördan.

Här skulle jag vilja återvända till statsministerns funderingar om kommunismen. Han nämnde i ett av sina första inlägg såsom ett svar på herr Ohlins provokatoriska frågor, att där

man med kraft tagit itu med kommunisterna, har man också klarat dem. Man har vunnit ett fackligt val i Stockholms Metall, och man har vunnit framgångar vid valen i Kiruna och Skön, detta tack vare att man tagit itu på allvar med dem. Och i sitt senaste anförande nämnde statsministern, sedan herr Ohlin efterlyst en verklig propaganda från den socialdemokratiska pressen mot kommunismen, att Ny Tid i Göteborg och Norrländska Socialdemokraten i Norrbotten föra en mycket hård och mycket framgångsrik propaganda mot kommunisterna. Jag var i Sundsvall på det möte, där Gustav Möller lovade folkpensionärerna att de skulle få kompensation för prisstegringarna. Jag såg också de valplakat som socialdemokraterna hade och som de väl vunno valet på — ja, i Sundsvall vunno de ju icke, men i Skön gjorde de en framryckning. Vad var huvudparollen i den socialdemokratiska propagandan? Jo: »upp med lönerna och ned med priserna». Alltså »lönerna upp och priserna ned», den valparoll kommunisterna hade 1946 och som utan tvivel gjorde en viss effekt, en paroll som var mycket gripbar och slående i sin enkelhet togo socialdemokraterna utan vidare och gjorde valrörelse på. Man bör icke glömma bort, när man inregistrerar, att man fick så och så mycket fler väljare, vilka löften man erövrade dessa väljare på. Men parollen stämmer icke med det program regeringen förelägger riksdagen i dag, ty det innebär, att man skall stegra priserna, och detta är till sina verkningar rakt motsatt det löfte, som man vann valet däruppe på.

Kirunavalet hade jag anledning att följa. Eftersom nu statsministern har talat om vilken framgångsrik propaganda man från socialdemokratiskt håll drev bl. a. däruppe mot kommunismen, hoppas jag, att herr talmannen ursäktar mig, om jag refererar några erfarenheter — det skall gå fort. Jag skrev upp rubrikerna i Norrländska Socialdemo-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kraten från några dagar under veckan före valet, alltså den 2 och den 7 december. Den 2 december förekommer en ledare mot kommunisterna och pressklipp om Sovjetunionens politik i Tyskland. Dessutom innehåller tidningen pressklipp, där nazister och kommunister jämföras. Dagen därpå har den en stor intervju på tre spalter: »Intet samarbete med marodörer», en ledare om »bolsjeviker, linderötter och ärliga kommunisterna». Den 4 december har den en ledare om »neutralitetens sabotörer», där klimax är påståendet om ryska justitieförbrytelser mot ett par kirunabor, varav den ene är i Sverige och den andra är död sedan många herrans år tillbaka; vidare en artikel, som man distribuerade till hela pressen och vars ovederhäftighet sedan blivit fullt klarlagd, där man påstår att kommunisterna i Kiruna lurat lapparna att göra en vallista. Dagen därpå meddelar man på två spalter, att tusentals socialdemokrater arresterats i ryska zonen. Så har man en artikel: »Fiender i arbetarled» och en triumferande tvåspaltig artikel, där det heter: »Strejkerna i Frankrike börja bryta samman». Den 9 december kommer ett nytt, triumferande meddelande, denna gång om den borgerliga valsegern i Finland: »Finlands folk vägrade rösta ryskt». Detta är bara några av rubrikerna. Om jag sedan tittar igenom tidningen — jag bortser från telegram, förlovningsannonser, predikotexter och annonser i allmänhet — fäster jag mig vid tre artiklar. Den ena är en ledare om att man skall bedöva renarna, när man skall kastrera dem. (Ett par dagar därefter förekommer en lika stor artikel mot en sådan humanare metod.) Den andra är en artikel, som handlar om en kristen människas syn på praktiskt samhällsarbete. Där sägs, att ett liv utan Gud är ett liv i självkärlek och egoism.

Detta är bara några exempel, som visa både en självkärlek och egoism, en förljugenhet och skrupellöshet i den

politiska propagandan, som spränger alla gränser. Jag var för min del övertygad om att statsministern, om han följt denna tidsningspropaganda, skulle ha varit tvungen att taga avstånd ifrån den. Måste man nu tolka hans prisande av denna form av journalistik som ett godkännande av densamma? Om detta skall vara lämpliga upplysningsmetoder, väjer man inte för någonting i propagandan mot kommunismen. Det är klart att vi inte vilja ingå på en propaganda av detta slag, i all synnerhet när vi upprätthålla en linje av samarbete och samförstånd med regeringen, när vi avsiktligt — ty det får man göra under sådana förhållanden — blunda även för en del som vi tycka är skevt. Vi vilja inte sänka den politiska propagandan eller polemiken till ett sådant plan. Och om man skulle granska resultatet är det möjligt att socialdemokraterna vunno dessa framgångar med bl. a. dessa metoder. Men lögnerna ha korta ben, och de stickval som man kan vinna med sådana metoder komma inte att vara någonting att stödja en stor valrörelse med.

Vad jag skulle vilja komma fram till i detta fall är, att man från socialdemokraternas sida borde tillägna sig en mera realistisk uppfattning om förhållandena. Jag förstår en del socialdemokrater mycket väl; de önska betrakta kommunisterna som utbördingar inom arbetarrörelsen, människor som egentligen inte höra dit, som komma för att knuffa undan dem själva från deras feta köttgrytor. De frukta vidare, att där vi kunde ta makten i den fackliga rörelsen, skulle vi använda lika hänsynslösa metoder som de själva. Ja, jag kan förstå att sådana funderingar göra sig gällande. Framför allt är det ingen hemlighet att man upprätthåller denna arroganta och oresonliga attityd i hopp om att därigenom kunna reducera det kommunistiska partiet till något slags sekt.

Jag betvivlar inte det ringaste, att alla dessa spekulationer komma att lida

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ett snöpligt nederlag. Men jag skulle vilja vädja till det socialdemokratiska partiet och till dess ledare, om de verkligen på lång sikt — ty man driver i alla fall inte politik för en månad i sänder, även om en del beslut måste fattas med mycket kort respit — kunna vara betjänta av att upprätthålla en sådan anda av fientlighet och arrogant självtillräcklighet inom arbetarrörelsen. Enligt min mening har man inte någonting att vinna därpå vare sig på socialdemokratiskt håll eller på kommunistiskt håll. Däremot är jag övertygad om att de borgerliga komma att förtjäna därpå. Den glädje, med vilken de ha hälsat beslutet, att det inte skall bli valkartell eller teknisk samverkan inom arbetarrörelsen i år, är ju mycket äkta. Detta är förklarligt med tanke på alla de mandat som man under sådana förhållanden får för billigt pris av socialdemokraterna.

Ja, herr talman, det var egentligen vad jag här ville säga. Innan jag sätter punkt skulle jag vilja tillägga ytterligare en sak. När man nu från regeringens sida förebrår oss för antidemokratiskt sinnelag och dubbar sig själv till demokratiens riddare framför alla andra och när man som statsministern slog vakt om läsfriheten och vände sig mot sådana åtgärder från fackföreningsrörelsens sida, som avsågo att påtvinga fackföreningsfolk socialdemokratiska tidningar, skulle jag vilja rekommendera statsministern att bara observera en liten sak, som måhända bevisar hur mycket allvar det finns bakom dessa deklARATIONER. Alla kommunistiska fackföreningsmedlemmar i detta land få varje år betala 2: 40 till den socialdemokratiska pressen i direkt uttaxering, alldeles oberoende av vad de få erlagga i form av anslag och på annat sätt. Dessa människor vilja icke veta av de socialdemokratiska tidningarna. De ha icke råd att hålla sig med många tidningar och anse därför att de framför allt böra gynna sina partiorgan. Men

man finner det helt naturligt att påtvinga dessa människor ett bidrag till den socialdemokratiska pressen. Det måste ju handla om hundratusenden, eftersom det kommunistiska partiet ändå samlar 400 000 väljare bakom sig och eftersom partiet framför allt är förankrat bland de genuina arbetarkategorierna i detta land. Men man finner sig med god smak i att kommunistiska arbetare skola tvingas att betala denna straffskatt till den socialdemokratiska pressen. Under sådana förhållanden finns det ringa anledning att be om ursäkt från statsministerns sida, om en fackförening skickar ut ett cirkulär, där man frågar en arbetare: vad är orsaken till att du inte vill hålla socialdemokratiska tidningar? Men då skyndar man sig fram och krumbuktar sig och ber om ursäkt och försäkrar att man inte vill veta av något som helst tvång.

Ja, herr talman, det allvarliga med denna remissdebatt är, att regeringen under densamma har ställt efterkrigsprogrammet på framtiden och nu rekommenderar åtgärder, som komma att leda till en försämring av levnadsstandarden för breda lager av vårt folk. Statsministern använde själv om denna politik uttrycket, att den är en kärvare politik. Ja, en kärvare politik skulle behövas men inte mot de fattiga utan mot dem som ha svindlat bort landets valutatillgångar, mot dem som äro de verkligen ansvariga för vanstyret. Statsministern sade i går kväll i polemik mot professor Andrén i första kammaren, att den borgerliga pressen hade givit honom ett starkt stöd genom sin hets mot arbetarpressen. Han uppehöll sig därvid vid samma tema som en gång utvecklats av den gamle socialdemokratiska ledaren i Tyskland långt före första världskriget August Bebel, som sagt: när mina politiska motståndare skälla på mig är jag tillfredsställd, men när de någon gång berömma mig, då frågar jag mig själv: vad har jag nu gjort för dumheter? Ja, ungefär på den tråden

Vid remiss av statsverkspropositionen.

spann statsministern i går när han polemiserade mot professor Andréén, och han försäkrade att han är så glad för allt det ovett han får från den borgerliga pressen. Vad säger han nu inför alla de blommor, som man från den borgerliga pressens sida slösat på honom? En högertidning tyckte till och med, att man såg någonting av den verkliga statsmannen träda fram hos Tage Erlander, när han »snoppade av kommunisten Hagberg». Vad skall han känna nu inför denna allmänna tillfredsställelse, som kommer till uttryck i den borgerliga pressen? Ja, han kanske tröstar sig med att den inte kommer att räcka så länge. I morgon kommer den att vara glömd, fastän man givetvis kommer att utnyttja vad han sagt om efterkrigsprogrammet och om kommunisterna. Men allt det övriga är man redan färdig att glömma. Den borgerliga oppositionens talesmän vittnade i dag om att man inte tänker dämpa aktiviteten mot regeringen utan fullfölja densamma i första hand fram till valet. Det är alltså perspektivet. Jag måste ännu en gång beklaga att regeringen genom denna reträtt har givit en bättre utgångspunkt för den borgerliga propagandan mot den svenska arbetarrörelsen och mot efterkrigsprogrammet. Nu kan man på borgerligt håll med ett visst berättigande gå ut till folket och säga: nu erkänner även regeringen själv att det var vi som hade rätt.

Herr ANDERSSON i Mölndal: Herr talman! När jag under måndagens debatt lyssnade till herr Wibergs anförande, där han angrep regeringen för att den inte tidigare hade ingripit, och underströk nödvändigheten av regleringar på det handelspolitiska området samt framhöll att regeringen hade felbedömt utvecklingen på detta område, erinrade jag mig ett anförande som herr Wiberg för någon tid tillbaka höll i denna kammar, i vilket han bland annat framhöll, att målet för vår handelspolitik

med vissa reservationer kan anses vara att medverka till såväl en omfattande export som import. Under det senaste året har det blivit alldeles tydligt att åtskilliga hinder föreligga för uppnående av jämvikt. Sannolikheten talar för att ett exportöverskott kommer att uppstå. Han sade vidare: »Men redan från början bör det sägas ifrån, att vi böra föra en handelspolitik, som innebär, att de statliga tvångsdirigeringen i så stor omfattning och så snart som möjligt kunna upphöra.» Han tillade: »Under dessa brytnings- och övergångsår kommer det att visa sig, om det enskilda näringslivets förmåga till anpassning, dess smidighet och dess initiativkraft få tillräckligt spelrum.» Herr Wiberg, som kan anses representera det svenska näringslivet, har alltså ansett, att detta näringsliv, om det finge tillräckligt spelrum, genom sin smidighet, genom sin anpassningsförmåga och initiativkraft skulle ha förmågan att skapa den balans, som var erforderlig på detta område. Nu är det ju så, att man mycket tidigt avvecklade regleringarna på det handelspolitiska området och gav det enskilda näringslivet det önskade tillräckliga spelrummet. Men vad har då blivit resultatet av detta? Jo, först och främst har herr Wiberg felbedömt läget på det sättet, att det i stället för vad han trodde det skulle bli, ett betydande exportöverskott, har blivit ett betydande importöverskott. Den önskan han uttalade om att man snarast möjligt skulle avveckla de statliga regleringarna har han också fått uppfylld. Nu ger han uttryck för nödvändigheten av att man tidigare än vad som skett skulle ha återinfört dessa regleringar, vilkas försvinnande han var den förste i denna kammar att påyrka. Dessutom har väl det svenska enskilda näringslivet visat att det inte hade den initiativkraft, den anpassningsförmåga och smidighet för att skapa den erforderliga balansen, som herr Wiberg förutsatte att det skulle ha.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Om det är på det sättet, att regeringen eventuellt har felbedömt utvecklingen, betyder detta att näringslivet män kanske i ännu större utsträckning ha felbedömt utvecklingen på det handelspolitiska området.

Herr Ohlin erinrade i sitt tidigare i dag hållna anförande om den inuit till samförstånd, som gjordes 1946. Denna inuit tillkom väl närmast för att få fram ett lönestopp. Det var helt naturligt, att regeringen under sådana förhållanden, som då voro rådande, inte kunde acceptera ett samförstånd på den punkten. Man hade nämligen under våren 1946 genomfört betydande löneförhöjningar för statstjänstemännen, och mot bakgrunden av detta måste man ju förstå, att även andra grupper ansågo sig vara berättigade att få del av det produktiva resultatet i en större utsträckning än tidigare. Nu framför man återigen från den borgerliga sidan anspråk på att man från arbetarhåll skall visa återhållsamhet i lönepolitiken. Jag ansluter mig till de synpunkter, som Landsorganisationen har uttalat i denna fråga. Man måste i alla fall ta i betraktande i detta sammanhang, att om man ställer anspråk på att industriarbetarna i nuvarande läge skola visa återhållsamhet i löneanspråken, så har man från deras sida berättigade krav på att man ävenledes ifrån andra grupper visar en liknande återhållsamhet. Men under den senaste tiden har man ifrån andra gruppers sida inte anslutit sig till denna tankegång och man har heller inte på något sätt lagt i dagen att man vill iakttaga en sådan återhållsamhet. Under gårdagens debatt gjorde herr Fahlman anspråk på att företagare skulle komma i åtnjutande av ökade inkomster. I dag har herr Rubbestad framställt samma anspråk för jordbrukarnas del. Den metoden kan icke vara tillämplig för att skapa en återhållsam lönepolitik. Förutsättningarna för detta är att samtliga grupper visa sådan återhållsamhet och att inte hela denna bör-

da överflyttas enbart på industriarbetarna, vilkas avtal för närvarande äro aktuella.

Min anslutning till Landsorganisationens uttalande, som också har understukits av regeringen, sker med anledning av det läge vi för närvarande befinna oss i. Industrierbetarna äro väl medvetna om att en löneutveckling, som för med sig ökade priser och en försämring av penningvärdet, inte är till fördel för denna arbetargrupp. Under sådana förhållanden äro de säkerligen villiga att medverka på sitt sätt för att skapa en bättre balans i det ekonomiska livet.

Men man kan inte i detta sammanhang bortse ifrån, att vi fortfarande ha grupper, som betraktas som lågavlönade och ävenledes äro det, och som i dagens situation ha en rätt väsentlig betydelse för skapande av en ekonomisk balans inom vårt samhälle. Det är nämligen de grupper av arbetare, som arbeta inom den svenska skogsindustrin, exempelvis sågverksarbetare, massa- och pappersarbetare, vilka tillverka produkter, vilkas framställande i dagens situation har en avgörande betydelse för landet när det gäller att uppnå en ekonomisk balans. Det är motiverat att åtminstone dessa grupper av lågavlönade arbetare komma i åtnjutande av en större del av det produktiva resultatet. Det skulle vara beklagligt om man i nuvarande läge skulle tvingas ut i arbetskonflikter. Det är dock inte på det sättet, att företagen sakna ekonomiska möjligheter att betala bättre löner. Förutsättningarna härför finnas, och om en situation uppstår, då en konflikt blir för handen, måste man säkerligen säga, att ansvaret för denna konflikt inte bara är att tillskriva arbetarnas löneanspråk utan i dagens läge får skjutas över på den andra parten. Det är nödvändigt att man ävenledes från arbetsgivarsidan visar litet förståelse för det läge vi nu befinna oss i och även från det hållet medverkar till ett samför-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

stånd på denna punkt, något som industriarbetarna säkerligen äro villiga att medverka till. De ha under hela krigstiden gjort uppoffringar och äro säkerligen beredda därtill även i nuvarande läge.

Förutsättningarna för genomförandet av en återhållsam lönepolitik äro inte bara att med fast hand gripa sig an detta problem, utan den fasta handen, som man så mycket har talat om ifrån de borgerligas sida, får också sträcka sig ut över andra områden och då kanske främst över priskontrollens område. Ty det kan inte begäras att man skall medverka till en återhållsam lönepolitik, om det inte samtidigt sörjes för att prisläget bevaras.

Därutöver bör nog den fasta handen medverka i produktionslivet på det sättet, att man i större utsträckning än tidigare tillverkar nyttiga och nödvändiga varor i stället för lyxvaror, såsom i stor omfattning sker för närvarande. Jag vet att detta är ett mycket svårt problem att komma till rätta med. Men samhället saknar inte instrument, med vilka det kan reglera produktionen, så att den tillfredsställer de behov och de önskemål, som samhället har på detta område. Jag vill bara erinra om att samhället har i sin hand så gott som hela distributionen av elektrisk energi, alltså de kraftresurser det produktiva livet behöver. Genom att i huvudsak utnyttja och fördela denna kraft till nyttig produktion kan man komma till rätta med detta problem.

När herr von Seth i sin replik till statsministern uttalade, att beslutet angående krediten till Sovjetunionen tillkom under utrikespolitiskt tryck, så blev väl litet var förvånad. Jag vill ställa den frågan till herr von Seth: är det riktigt, att högerns representanter, som röstade för krediten till Sovjetunionen, gjorde detta under utrikespolitiskt tryck? Jag tror inte att uttalandet kan gälla några andra ledamöter av denna kammare, utan det skulle i så fall vara

högerns representanter här i riksdagen, som ha röstat för krediten på 1 000 miljoner kronor till Sovjetunionen under ett utrikespolitiskt tryck.

Herr MALMBORG i Stockholm: Herr talman! Det var herr Hagbergs i Luleå och herr Johanssons i Stockholm felaktiga historieskrivning, då det gällde hävandet av lönestoppet 1942, som uppkallade mig. Det är fullständigt felaktigt att kommunisterna kunna ta åt sig äran av detta. Jag vet som fackföreningsman och som medlem av landsorganisationens representantskap, att man i ansvariga instanser har fattat sina beslut utan några sidoblickar åt kommunisterna. Det är ett skryt som bör tillbakavisas och en demagogi som inte håller. Tvärtom är det på det sättet, att kommunisterna i stället för att göra nytta i fackföreningarna skada dessas möjligheter att förbättra lönerna. Det förhåller sig på så sätt här i landet, att vi ha det sämre än vad vi skulle behövt om vi sluppit kommunisterna.

Jag skall bara ta ett exempel från Metall. Hur var det där? Man band sig i tro att då man införde ett lönetak, så betydde det i realiteten ett lönestopp. Det är klart att slutuppgörelserna 1945 och 1947 i Metall ha färgat av sig på andra svenska fackföreningsuppgörelser, och det har blivit ett sämre löneläge än vad det behövde vara. Här är det faktiskt storfinansen som gynnats tack vare kommunisterna. Därför menar jag att deras splittringsverksamhet gagnar storfinansen och inte arbetarklassen. Ju mindre inflytande kommunisterna kunna få, ju bättre är det för den svenska arbetarklassen.

Det visar sig också, att de äro skadliga inte bara nationellt utan även internationellt. Den som har ögonen med sig vet, att fackföreningsinternationelen står inför en allvarlig kris. Kommunisterna vilja via Kominform draga fram frågan om Marshallplanen till be-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

handling, fastän man mycket väl kan skjuta den åt sidan. Man drar sig inte för att splittra såväl internationellt som nationellt. Jag har velat framhålla detta.

Herr JOHANSSON i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! För fackligt organiserat folk, som följt med utvecklingen vid metallkonflikten, torde det vara klart att vad som bröt lönestoppet var kommunisternas växande inflytande inom fackföreningsrörelsen. Utan det skulle den socialdemokratiska ledningen aldrig gått ifrån de inflationsparoller som man hade den gången. Metallarbetarna fingo kämpa mot Oscar Westerlund, LO och regeringen, som hela tiden kämpade med arbetsköparnas argument. Herr Malmberg har icke visat sig vederhäftig i riksdagen. När han talar om fackföreningsinternationalen, har han icke ens tagit reda på att det var hans franska partivänner som sprängde den franska LO och att det är från amerikanskt fackföreningshåll som Marshallplanen förts fram såsom sprängstoff i internationalen.

Herr MALMBORG i Stockholm erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag är mycket tacksam när herr Johansson i Stockholm säger att jag är ovederhäftig. Det är det bästa betyg jag kan få från det hållet. Men jag måste opponera mig mot att jag inte skulle vara bättre underrättad om förhållandena vid metallkonflikten än herr Johansson. Det skulle ju vara bra dåligt om jag inte var insatt i de frågorna. Det tjänar emellertid ingenting till att taga upp kammarens tid med detta. Fakta äro kända, och de innebära att just genom kommunisternas snedvridning av frågorna, deras försök att göra demagogi och politik av de fackliga intressefrågorna fingo arbetarna opinionen emot

sig och kommo i sämre läge. Det gäller inte bara metallarbetarna, utan det gäller även typograferna och andra grupper i den svenska fackföreningsrörelsen. Detta är fakta som vi känna till från förhandlingsborden överallt inom fackföreningsrörelsen.

Vad Frankrike beträffar så skulle jag vilja fråga vilka det var som först sprängde den franska fackföreningsrörelsen. Var det inte kommunisterna som 1921 sprängde CGT och bildade CGTU? Det var början till splittringen. Kommunisterna ha arbetat på att föra in politik i fackföreningsrörelsen för att försvaga den i syfte att skaffa en bättre plattform för det kommunistiska partiet men på bekostnad av de fackliga strävandena.

Beträffande Marshallplanen är det ju tvärtom så att den engelske ordföranden i fackföreningsinternationalen icke ville att denna fråga skulle tagas upp utan önskade uppskov med densamma. Men Kominform kommenderade att den skulle tagas upp, något som vi väl så småningom få erfara även här i Sverige.

Vidare anförde

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Jag lyssnade med intresse till det anförande som hölls av herr Andersson i Mölndal och glädde mig åt den moderation som han visade. Han framhöll att även de grupper som han representerar få besinna att inte bågen bör spännas så hårt att den brister. Den yrkesgrupp som jag representerar är också fackligt organiserad, och jag har där medverkat till en återhållsam politik i fråga om lönekraven. Och jag har många gånger framfört den synpunkten att de löneförbättringar som ägt rum i stor utsträckning gällt sådana grupper som varit bäst avlönade. Detta har jag opponerat mig emot, och det gläder mig att det finns en representant från arbetarnas fackföreningsrö-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

relse, som har mod att säga ifrån att man bör hålla tillbaka en liten smula. Vi skola ju alla vara med om att betala de höjda lönerna.

När jag satt och hörde på herr Hagberg i Luleå, gjorde jag den reflexionen att kommunisterna inte gärna kunde få en skickligare böneman. Ty herr Hagbergs anförande var ju nästan uteslutande en bön till det socialdemokratiska partiet och statsministern att taga med kommunisterna i verksamheten. Herr Hagberg är naturligtvis så utstuderad att han vet att om man bara får tag i ett litet finger, kan man sedan så småningom få tag i hela handen. Den kommunistiska taktiken är nog sådan inte bara i andra länder utan även i Sverige.

Jag har nu för min del inte någon sympati vare sig för systemet i Ryssland eller systemet i Amerika. De olika systemen passa kanske bra vart och ett i sitt land, men i vårt land passar intet av dem. Vi hylla här inte den åsikten att man inte alls skall försöka motverka en högkonjunktur utan låta den ha sin gång och sedan när den ekonomiska utvecklingen går tillbaka låta det hela falla till marken. När vi år 1946 resonerade om löneproblemet för industriarbetarna intog jag den djärva ståndpunkten att jag sade att det med hänsyn till industriens inkomster är fullt förklarligt att industriarbetarna kunna pretendera på högre löner. Den saken var herr Hagberg i Luleå med om. Men han var också med om en annan sak, då vi sutto där inom fyra väggar utan att det var så många som hörde på, och det var att ytterligare lönestegringar måste bli beroende av produktionens utveckling. Men då man kommer utanför de fyra väggarna förlorar man den sans och måtta som man kan ha i en trängre krets, och nu försöker han inbilliga arbetarna att man kan köra på hur långt som helst. Ja, jag skall inte lägga mig i den saken. Men jag skulle i alla fall vilja säga att de 2:50 som kommunistiska arbetare få betala till social-

demokratiska tidningar nog äro ganska väl använda pengar. Tack vare att fackföreningsrörelsen med LO i spetsen har arbetat med litet balans ha de svenska arbetarna kommit väsentligt längre än de skulle ha gjort med mindre balanserade arbetsmetoder.

Till sist skall jag bara nämna ytterligare en sak. Jag talade förut om bilrestriktionerna. Jag är inte någon vän av restriktioner och räjongbestämmelser, men jag kunde inte låta bli att göra vissa reflexioner när jag för någon tid sedan läste en notis i en tidning om att en byråchef från något verk i Stockholm på en smålandsväg kolliderat med en familj från Landskrona i dimmigt väder. Är det verkligen riktigt att vederbörande i tjänsteärenden kör bil ända ned till Småland? Vi ha ju statens järnvägar, den rätta järnvägen, och han kan alltså ta tåget ner till Småland och sedan åka bil en mycket kortare sträcka. Det kan väl inte vara meningen att en viss grupp av människor skall få köra upp praktiskt taget all bensin som finns, medan andra, som behöva bilen såsom nyttoreddskap i produktionens tjänst, helt och hållet få avstå från densamma.

Herr statsministern försökte sammanfatta diskussionens resultat ungefär som en ordförande för en församling brukar sammanfatta. Men han gjorde sammanfattningen på sitt eget sätt. Han lade i munnen på den s. k. oppositionen sådant som den inte sagt. När nu statsministern vill ha ett konkret uttalande skulle jag till sist vilja säga att trots att socialdemokraterna, som år 1945 ansågo skördetiden vara inne och därför övertogo regeringsansvaret, jämte andra vidrigheter som inträffat under tiden gjort ett otal felbedömanden, varigenom vårt näringsliv försatts i ett relativt svårt läge, äro vi från vårt håll beredda — sedan man nu lystrat på våra varningar — att på allt sätt hjälpa till för att rätta till vad som blivit felaktigt.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Herr HAGBERG i Luleå erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrande: Herr talman! Jag har sagt i mitt anförande att man vid bedömningen av vårt förhållande till Ryssland måste bortse från vad man har för inställning till demokratien och hävdad att man får bedöma saken ur den synpunkten att vi äro tvingade att upprätthålla samarbete i all synnerhet med ett så mäktigt grannland som det här är fråga om. Herr Pehrsson-Bramstorps polemik mot mig på den punkten blir då fullkomligt meningslös. Vi ha aldrig hävdad att vi här skola genomföra någon proletariats diktatur eller dylikt.

Sedan är det frågan om lönerna och produktionen. Vad vi sagt att vi kunde acceptera var en formulering, där det sades att lönerna böra följa produktionsutvecklingen, och det stå vi vid ännu i dag. Jag tycker det är en realistisk ståndpunkt. Om vi skulle få det som ledstjärna i vår ekonomiska politik, skulle vi ha helt andra löner än vi ha i dag. Det är tillräckligt att hänvisa till att nationalinkomsten för varje år ökat med 1 å 2 miljarder kronor. Om bara lönerna hålla det tempot finns det ingen anledning att tala om för arbetarna att de skola hålla igen med sina lönekrav. Dessutom ha lönerna aldrig tillnärmelsevis kunnat hålla jämna steg med produktionsutvecklingen utan det har blivit allt större och större klyfta. Jag erinrar om att det i efterkrigsprogrammet uppgives beträffande utvecklingen under 1930-talet att medan nationalinkomsten ökade med 26 % ökade lönerna endast med 12 %. Om herr Pehrsson-Bramstorp och jag äro eniga om att vi skola följa produktionsutvecklingen, behöva vi alltså inte gräla om den saken.

Härefter anförde:

Herr HÅSTAD: Herr talman! Den omständigheten att jag har ett par tjocka böcker med mig till talarstolen innebär inte att jag skall hålla något längre

anförande. Jag hade inte tänkt delta i denna remissdebatt, men ett anförande av herr Johansson i Stockholm i dag, i vilket han ställde en direkt fråga till högerpartiet, har föranlett mig att begära ordet.

Herr Johansson i Stockholm har nu börjat framträda inte bara som den store frihetsvännen utan även som humanitetens store apostel. De som minnas herr Johansson från de dagar, då baltfrågan behandlades i kammaren, och erinra sig hans av hätskhet nästan drypande anföranden, bli något förvånade att se honom i denna roll. Han vill nu göra gällande att vi inom högerpartiet under den tid, då den s. k. Molotov-Ribbentrop-pakten gällde, icke skulle ha velat se vad som förekom i Tyskland. Vi skulle inte ha velat eller vågat taga avstånd i tal och skrift från vad där förekom. Under den korta tid som i dag stått mig till buds har jag inte haft möjlighet att samla upp det nödiga antal citat, som annars skulle vara lätta att finna, för att tillbakavisa ett sådant påstående. Men jag skulle vilja erinra om att under tiden från 1939 till slutet av juni 1941, då Tyskland och Ryssland drabbade samman — det var uteslutande den tiden som herr Johansson avsåg i sitt anförande — var Svenska Dagbladet den tidning som på utrikesdepartementets presskonferenser mest blev föremål för kritik från Auswärtiges Amt. Det fanns givetvis även andra tidningar, som tydligt togo till orda mot Tyskland, men det var som sagt Svenska Dagbladet som mest bragtes på tal.

Själv har jag under denna tid tillsammans med ett par partikamrater i riksdagen redigerat en publikation, som heter Svensk Tidskrift, och jag vill ogärna tillhöra dem, som stå svarslösa mot herr Johanssons påstående. Det var under tiden augusti 1939—juni 1941 — det böra vi först konstatera — inte så känt vad som tilldrog sig i de tyska koncentrationslägren. Det bör även

Vid remiss av statsverkspropositionen.

nämnas att de upprörande händelserna i Norge i samband med avrättningen av Hansten inträffade först på hösten 1941 eller alltså efter det tysk-ryska krigets utbrott och att den hårda behandlingen av Danmark började något år efter juni 1941. Det var som sagt inte mycket vi visste under denna tid. Jag har inte lyckats få tag i Svensk Tidsskrift för år 1939, eftersom den var utlånad från biblioteket, men i 1940 års årgång har jag bl. a. skrivit en artikel om tyskarnas behandling av polackerna. Den artikeln skrevs strax efter Frankrikes kapitulation, alltså vid en tidpunkt då det skulle ha varit särskild anledning att följa det svenska utrikesdepartementets ideliga maning till den svenska pressen att iakttaga varsamhet i uttalandena om Tyskland. Jag gör i artikeln först en viss reservation om sanningshalten i propagandan från alla håll och framhåller att man därför inte kan taga alla uppgifter för gott. Men sida upp och sida ned redogör jag därefter för vad tyskarna gjort i fråga om behandlingen av människorna, tvångsarbetena, kulturminnernas bortförande, stängningen av universitetet m. m. Jag skriver bland annat:

»Men skulle polackerna under kriget i sitt desperata försvar ha gått grymt och skoningslöst fram mot de tyska polackerna för deras verkliga eller förmenta förräderi» — det var ju det tyskarna beskyllde dem för — »kan detta dock ej enligt västerländsk åskådning berättiga de segerrika tyskarna till att långt efter kriget» — jag erinrar om att detta skrevs ett år efter det kriget i Polen var avslutat — »handla ej blott efter principen öga för öga och tand för tand utan även efter principen en för alla och alla för en. Det är ett återfall i gångna tiders sanktionssystem att straffa kollektivt för enskilda brott och låta oskyldiga lida för skyldiga.»

Jag vill i detta sammanhang även erinra om den polemik, som jag förde med doktor Per Engdahl om de tyska

oekupationerna av Tjeckoslovakiet med flera länder.

Jag vill inte alltför mycket trötta kammaren med ytterligare citat, men jag kan inte underlåta att här återge ett uttalande, som jag gjorde 1938 om de tyska judedeföljelserna. Detta uttalande lyder:

»Det är upprörande, att det i tjugonde århundradet skall behöva finnas människor — onda eller goda, av vad ras de vara månne — som ställas utanför lag och rätt, berövas näringsfång och ägodelar, kastas i koncentrationsläger eller jagas i skogarna, ja, som ej ens genom mullvadsgångar kunna komma ut ur landet. På vidstående sida» — jag har här i min hand en kliché — »kan man i 'Der Stürmer' för en av de senaste veckorna se antisemitismen i sin mest förrådde form: en hel ras stämplas som kriminell, och tidningen aktar ej ens för rovt att dra in de minsta barnen — 'den uppväxande förbrytargenerationen' — i hetsagitationen. Det kan ej tänkas en civilisation, förtjänt av detta namn, om elementära rättsgrundsatser, uppbyggda under seklers möda och utgörande ovillkorliga beståndsdelar i en västerländsk kultur, trampas i stoftet. Det som nu skett, mitt i Europas hjärta, är ett återfall i barbarisk atavism, värre än utrotningen av hugenotterna, därför att den västerländska kulturen ej bort trehundra år ha påbyggt förgäves.»

Jag skulle, herr talman, kunna utöka dessa citat, men jag har bara velat framhålla detta som ett uttryck för — därom är jag övertygad — den överväldigande meningen i dessa frågor inom vårt parti. Det är visserligen möjligt och troligt, att det inom högern fanns en och annan, som in i det längsta ville tro bättre om Tyskland och först kapitulerade, när han fick läsa om allt eländet inom koncentrationslägren. Dylika medlemmar ha emellertid inte tillhört de tongivande inom högern.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Jag skulle kunna nöja mig med vad jag nu anfört. Men jag vill begagna tillfället att även säga ytterligare några ord rörande bl. a. tvångsarbetarna i Ryssland. Jag vill inte alls ingående beröra detta problem, som nu så ofta diskuteras i den litteratur, som ges ut om Sovjetunionen. Jag vill bara konstatera, att de kommunistiska talarna här i kammaren, exempelvis herrar Senander och Hagberg i Luleå, i dag ha försökt komma ifrån hela detta problem genom att säga, att bevisbördan åvilar dem, som vilja göra gällande, att tvångsarbete förekommer. Ja, jag måste säga, att detta är ett mycket lätt sätt att smita ifrån det hela, eftersom herrarna mycket väl veta, att vi aldrig kunna skaffa någon full bevisning, så länge Sovjetunionen stänger sina portar för Västerlandet och inte tillåter exempelvis folk från vårt land att besöka just de områden, t. ex. utom Balticum Uralområdet, Sibirien eller andra mycket avlägsna områden, beträffande vilka man i olika böcker läst preciserade uppgifter om dessa tvångsarbeten.

Eftersom jag hörde, att herr Senander nu begärde ordet, vill jag bara ställa en enda fråga till honom rörande tvångsarbetarna. Jag vill fråga honom: vad har skett med de tvångsarbetare, som bevisligen, enligt Röda korsets uppgifter, 1941 fördes till Sovjet från de baltiska länderna? Ha de kommit tillbaka eller var befinna sig dessa människor? De av dessa deporterade, som ha anhöriga här i Sverige, ha inte på något sätt låtit höra av sig sedan 1941. De ha uppslukats av det omätliga Ryssland.

Det kommunistiska partiet vill gärna, vilket framgår både av artiklar i Ny Dag och av anföranden från dess talare såväl ute i landet som här i kammaren, framställa sig självt och sina medpartier i andra länder som det parti, som tveklöst kämpade mot fascismen och nazismen. Detta är ett problem, som man faktiskt skulle kunna diskutera

nästan hur länge som helst. Jag minns många debatter rörande det spörsmålet, som vi haft exempelvis i denna kammare. Jag erinrar mig nu särskilt, hur den förutvarande statsministern försökte tolka den tvetydiga hållning, som kommunisterna intogo under exempelvis 1940.

Jag kan i detta sammanhang som exempel nämna ett av den särskilda norska undersökningskommissionen till det norska stortinget avlämnat betänkande, »Instilling». Denna undersökningskommission har — märk väl — med officiellt material visat upp hur vankelmodigt vissa framträdande kommunistiska representanter uppträdde omedelbart efter ockupationen av Norge den 9 april 1940. Jag skall emellertid inte här citera denna undersökning utan anföra några exempel från ett annat land, nämligen Jugoslavien.

Jag föranledes att beröra de jugoslaviska förhållandena dels av herr Johanssons i Stockholm anförande i dag och dels av artiklar, som varit införda i Ny Dag från en dess korrespondent, vilken genom bl. a. en interpellation är särskilt känd i denna kammare, nämligen doktor Per Meurling, som för något år sedan besökte Jugoslavien. Herr Meurling prisade den kamp, som de jugoslaviska kommunisterna *alltid* fört mot fascismen.

Till undvikande av missförstånd vill jag framhålla, att jag är den siste att bestrida, att marskalk Tito, när han väl kastade sig in i kampen, hänsynslöst gick till rätta med de tyska inkräktarna. Men hur förhöll det sig med denna tveklöshet, vilken just diskuterats av herr Johansson i Stockholm, när han sökte tolka vårt svenska högerpartis ställning till fascismen?

Jag har här i min hand en samling dokument ur The Intermarium Bulletin, utgiven i Rom, där man nästan dag för dag kan följa vad som händer i Jugoslavien före 21 juni 1941. Eftersom även de franska fackföreningarnas politik

Vid remiss av statsverkspropositionen.

varit under diskussion, skall jag här lämna ett kort bidrag från denna del av Europa, hämtat ur dessa dokument.

När pakten mellan Ryssland och Tyskland slöts 1939, var det aldrig tal om någon kamp mot Tyskland från det kommunistiska partiets sida i Jugoslavien. Tvärtom ville man genast från början arbeta för ett fredligt samarbete med Tyskland. Hur emellertid denna fred skulle ha sett ut, om Ryssland och Tyskland aldrig blivit okontanta, därom vet man ingenting. Av dokumenten framgår bl. a., att en kommunistisk talare i april 1940 vid en begravning av en partikamrat fällde det yttrandet, att Tyskland inte utgjorde någon fara för Jugoslaviens oberoende. Hitler var till och med ingen diktator utan »en progressiv revolutionär». Även under 1940 framhölls gång på gång, att det viktigaste problemet för kommunisterna i Jugoslavien var att skapa fred, uteslutande fred. Det gällde här alltså en fred, som skulle ha slutits med Tyskland, som vid den tidpunkten behärskade Frankrike och en stor del av Europa. Sedan kom som bekant i mars 1941 den kända framstötten från Tyskland mot Jugoslavien. Det blev en statskupp där, och en regering tillsattes under den unge konungens ledning, som vägrade att underkasta sig den tyska aggressionen. Vad gjorde då kommunisterna i Jugoslavien? Man skulle kanske ha väntat, att de skulle ha skyndat under fanorna och trätt in till försvar för fosterlandet mot nazismen. Nej, i stället skickade det kommunistiska partiet ut en paroll, en cirkulärskrivelse till medlemmarna, där man uppmanade dem att vägra att hörsamma mobiliseringen. Man förklarade, att det gällde ett imperialistiskt krig, som kommunisterna icke skulle befatta sig med. Det var således ungefär samma tongångar, som vi hörde från Norges kommunister 1940. Detta imperialistiska krig angick således — enligt kommunisterna — icke det jugoslaviska folket. Det var först

den 21 juni 1941, när Tyskland förklarade Ryssland krig, som de jugoslaviska kommunisterna grepo till vapen för sitt fosterland men då på Sovjetunionens sida.

Vad jag nu återgivit, ådagalägger minsann ingen tveklöshet i uppträdandet. Tvärtom visar detta, hur kommunisterna svängt hit och dit. Minst av allt äro de enligt min mening legitimerade att här framträda som de oböjliga kämparna mot fascismen under de närmaste två åren efter 1939.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag förstår, att det måste ha rått ett ganska starkt nödläge inom högern i dag, då man skickat fram statsrättsexperten herr Håstad för att söka klara av vad inte herr Skoglund i Doverstorp kunde göra på förmiddagen.

Herr Håstad har anfört en del s. k. bevis för att högern tveklöst bekämpat fascismen under den tid, då tyskeriet hade sin högkonjunktur här i landet, och han angav som exempel Svenska Dagbladet. Men det fanns, herr Håstad, fler tidningar, som utgjorde högerns officiella organ under den tiden och som förde en pronazistisk propaganda i sina spalter. Till dessa tidningar räknar jag först och främst Morgonposten i Göteborg, som är det enda officiella organ, som finns för högern i västra Sverige. Det saknades på den tiden icke anvisningar till högerns dåvarande ledare, herr Bagge, att ingripa mot denna tidning. Bl. a. påtalade vi kommunister här i kammaren med direkta citat ur Morgonposten, hurusom denna tidning bedrev propaganda för nyordningen och för Hitlertyskland, men herr Bagge teg som sju dövtumsinstitut, och det gjorde de andra högermännen också. Morgonposten var emellertid inget undantag. Det fanns även en annan tidning, som hette Norrbottens-Kuriren, som sannerligen kunde mäta sig med Morgonposten i detta avseende. Jag skulle kunna fortsätta uppräkn-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ningen, men det är ganska överflödigt. Den där »tveklösa kampen mot hitlerismen», som herr Håstad nu sökte påvisa, existerade inte alls i den omfattning, som herr Håstad här söker göra gällande.

Sedan vände sig herr Håstad mot mig, då jag fordrat, att de som framkasta påståenden om Ryssland även skola prestera bevisningen. Herr Håstad sade, att detta var omöjligt, ty man kunde inte komma in i Sovjetunionen. Ja, men om ni inte ha kunnat komma in i Sovjetunionen och med egna ögon sett förhållandena där, utan ni bara ha att rätta er efter hörsägner, böra ni tåga tills ni få möjlighet att besöka Sovjetunionen. Jag tror inte, att det är så alldeles omöjligt för exempelvis herr Håstad att få komma över till Sovjetunionen och se på förhållandena där. Det skulle vara intressant att få veta, om herr Håstad då är lika angelägen att tala om de verkliga förhållanden, som han i så fall fått se där borta. Nu försöker han emellertid skildra dessa förhållanden efter rena hörsägner och efter uppenbart sovjetfientliga propagandisters utsagor.

Beträffande vad herr Håstad sedan anförde om de jugoslaviska kommunisterna och deras hållning under tiden 1939—1941, så vill jag bara be honom att prestera litet annan bevisning än den, som han hämtat ur sina dunkla källor. De jugoslaviska kommunisterna ha liksom kommunisterna i andra länder hela tiden kämpat mot fascisterna. Man har emellertid i den offentliga propagandan många gånger sökt göra gällande, att vi kommunister icke skulle ha bekämpat fascismen under denna tid. Man har t. o. m. sagt, att vi voro vänner med fascisterna under den tid, då pakten mellan Tyskland och Sovjetunionen bestod.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till olika uttalanden av oss och vilka återfinnas i riksdagsprotokollet. Protokollen från remissdebatten 1940, ut-

rikesdebatten den 16 januari 1940 och remissdebatten vid den urtima riksdagen 1940 liksom också från en senare debatt det året utvisa med all tydlighet, att vi kommunister även under den tid, då pakten mellan Sovjetunionen och Tyskland var i kraft, intogo en klar ställning gentemot fascisterna och nazisterna. Hilding Hagberg kritiserade i ett anförande i augusti 1940 regeringen för att den drev en politik, som gjorde, att Sverige höll på att »vingla in», som han uttryckte det, »i det tyska livsrummet». Jag själv kritiserade i ett senare anförande regeringen för dess avsteg från neutralitetspolitiken, vilket utgjorde ett stöd åt Hitlertyskland i dess krig. Jag skall också direkt läsa upp, därför att det är så kort, vad jag sade här i kammaren den 16 januari 1940, alltså fyra månader efter det pakten mellan Tyskland och Sovjetunionen ingåtts. Jag tar bara några rader:

»Vi ha alltid hävdad, att Sverige bör hålla sig utanför kriget men ha också ansett, att man borde inrikta alla ansträngningar på att bekämpa den fascistiska aggressionen och att Sverige skulle deltaga i de strävanden som bl. a. rekommenderades av Sovjetunionen i syfte att sätta stopp för aggressorerna.»

Trots att det sålunda finns officiella dokument, som visa att vi som talesmän för vårt parti i riksdagen klart markerat vår fiendlighet mot nazismen och fascismen, fortsätter man liksom herr Håstad att idissla det gamla påståendet att kommunisterna skulle haft en annan inställning till nazismen och fascismen under denna tid. Jag tycker, att det borde vara slut på det och att man bör se till att när det gäller oss kommunister behandla oss mera sakligt och icke bara rätta sig efter hörsägner eller göra konstruktioner i sin egen fantasi.

Herr HÅSTAD: Herr talman! För det första vill jag omedelbart säga ifrån,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

att jag icke är intresserad av annat än sanningen om Ryssland, och det är bland annat för att få fram sanningen om denna grannation, som så mycken diskussion föres. Om detta klarläggande sedan skulle vara förmånligt eller oförmånligt för oss, tycker jag är ganska likgiltigt.

Jag vill framhålla, med anledning av att herr Senander fortfarande vidhåller, att vi skola vara tysta om Sovjetunionen, eftersom vi icke skulle kunna skaffa bevis, att detta ju är den jag vill nästan säga ryska metoden att släta över dessa ting. Jag kan få komma till Moskva och kanske även till Leningrad, men jag får icke komma till Sibirien och Ural, i varje fall icke till alla platser där, och veterligen har icke någon svensk satt sin fot i Baltikum sedan 1945. Man vill nog på ryskt håll icke gärna ha vad vi annars i denna kammare så gärna tala om, nämligen insyn i alla förhållanden. Jag har emellertid många gånger, när herrar Senander och Hagberg i Luleå och andra så kategoriskt avvisa varje diskussion om dessa förhållanden, ställt mig följande frågor: Ha icke herrarna själva någon nyfikenhet? Äro icke herrarna intresserade av att verkligen få sanningen klarlagd? Jag har emellertid aldrig förspott något sådant intresse när det gäller Sovjetunionen som i fråga om Tyskland och andra stater. Med anledning därav vill jag framhålla, att när vi på vårt håll fördömt inhumanitära metoder, har det skett såväl i fråga om Tyskland, Italien och andra stater tillhörande axeln som, i den mån vi trott det vara riktigt, i fråga om Sovjetunionen och andra stater, som stå nära Sovjetunionen. Vi ha alltså ingen ensidig syn i detta fall, men vi beklaga, att herr Senander och andra uteslutande och förblindat se åt ett håll.

Med anledning av att herr Senander framhöll, att det skulle finnas vissa tidningar, som intagit en särskild hållning under 1940, vill jag säga, att det

är just med anledning av dessa tidningars hållning, som vi inom högerpartiet, som ha representerat den överväldigande majoriteten inom högern och icke delade dessa tidningars uppfattning, en gång för alla sade ifrån, att deras uppfattning fick stå för dessa tidningars räkning, medan vi däremot hade en annan syn, en livsåskådning, som instinktivt reste sig mot våldet och särskilt upprördes inför vad som förekom exempelvis fr. o. m. 1938, när tyskarna började den stora utrotningen av judarna.

Till sist vill jag säga några ord om frågan om Jugoslavien. Vi få icke diskutera tvångsarbete, säger herr Senander, ty vi ha inga bevis. Vi få enligt herr Senanders mening icke heller diskutera Jugoslavien, trots att det därvidlag ändå föreligger dokument. Jag vet egentligen icke, när vi skola få diskutera dessa ting med herr Senander. Jag skall gärna en gång rent objektivt publicera dessa dokument, och då kan herr Senander själv få döma. Nu vill jag, herr talman, till sist gentemot herr Senander återropa ytterligare en auktoritet, nämligen presidenten i den nuvarande skupsjtinan Kardelj, ett namn, som kanske herr Senander känner igen. Han skriver 1943 i en bok — det är en fransk översättning jag har — följande: »Det är riktigt, att det nationella motståndet började först efter den 22 juni.» Han menar självfallet icke det nationella motstånd som restes av Michailovitj, ty han avrättades ju senare, utan det nationella motstånd, som restes av Tito.

Herr SENANDER: Herr talman! Michailovitj var en uppenbar förrädare och avrättades omedelbart efter krigets slut. Även de, som tidigare försvarat honom, måste efteråt erkänna, att han gått tyskarna till handa.

Herr Håstad säger, att det gäller ju att få fram sanningen om Sovjetunionen. Ja, om herrar högermän och andra,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

som jämt och ständigt klanka på Sovjetunionen, bemödade sig om att få fram sanningen, så skulle vi gärna diskutera hela problemet både i fråga om Sovjetunionen och staterna i Östeuropa. Men nu är det ju så, att man icke avvaktar möjligheterna att få fram sanningen utan inskränker sig till att sprida alla upptänkliga lögner, de må vara hur klumpiga som helst, om det stora landet i öster, med vilket vi ha all anledning att leva i vänskap.

Vidare säger herr Håstad, att han får möjligen komma till Moskva och Leningrad, men han får icke komma till Sibirien. Det får herr Håstad alldeles säkert nu, men före kriget fanns det vissa begränsningar i fråga om resorna, därför att man visste, att utländska spioner sökte sig till Sovjetunionen, vilket ju också har avslöjats vid flera tillfällen.

Jag vill slutligen säga, att när herr Håstad säger, att vi icke äro intresserade av en diskussion om dessa förhållanden, är detta absolut felaktigt, men vi vilja diskutera på en saklig basis. Vi vilja icke diskutera på grundvalen av en sådan uppenbar lögnprodukt som exempelvis Kravtjenkos bok eller liknande dokument, som är hopkommen i det uppenbara syftet att skada förhållandet mellan andra nationer och Sovjetunionen.

Sedan fäste jag mig vid en mycket intressant formulering i herr Håstads anförande. Han sade, att det fanns högertidningar, som intogo en »särskild hållning», när det gällde Hitlertyskland. Det var sannerligen mycket mildt sagt, i varje fall när det gäller sådana tidningar som Morgonposten och Norrbottenskuriren. Jag tillåter mig emellertid fråga: Varför ingrep icke högerpartiet mot dessa tidningar? Att man i de inre cirkelarna möjligen — jag säger möjligen, ty man kan ju icke kontrollera det här — inom partiet tagit avstånd från dessa tidningar kan vara tänkbart, men man hade kunnat fordra,

att högerpartiet ingripit mot tidningarna i fråga och sett till att man fått till stånd en ändring. Så gjorde, efter vad jag har mig bekant, högerns ledare, när det gällde en tidning i Norrbotten, som vågade hävda en självständig mening i fråga om de tyska överflygningarna vid gränsen. Då kunde man ingripa och sätta dit en annan redaktör. Det lär ha varit genom högerledaren själv, som detta ingripande gjordes. Man hade kunnat göra likadant, när det gällde de tidningar, som företrädde den motsatta ståndpunkten, nämligen drevo en mycket pronazistisk propaganda, en propaganda för nyordningen.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Senanders yttrande bara framhålla, att det råder pressfrihet inom högern, och det finns vissa tidningar, på vilka vi icke kunna utöva någon inverkan, jag skulle vilja säga dess bättre. Den enda tidning, som högern ägde 1940, var Nya Dagligt Allehanda, och dess kurs lämnade ingenting övrigt att önska i fråga om klarhet i dessa ting.

Vidare vill jag med anledning av vad herr Senander nämnde om Michailovitj endast framhålla, att så länge vi leva och så länge våra barn skola leva, kommer namnet Michailovitj att framstå som ett problem icke bara för Tito utan även för andra stater, särskilt England och Amerika, där just detta namn mer än något annat diskuterats efter kriget gällande den dom, som fälldes över honom, och dess rättmätighet.

Till sist vill jag bara konstatera, att i ett fall skulle möjligen herr Senander haft tillfälle att kunna svara, nämligen huruvida de deporterade baltiska tvångsarbetarna ha kommit tillbaka. Jag har icke fått något svar på den frågan.

Härmed var överläggningen slutad. Ifrågavarande proposition hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma i

Vid remiss av statsverkspropositionen.

nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen i vad propositionen rörde pensionsväsendet (trettonde huvudtiteln, dock med undantag av anslagen under avdelning C. Allmänna indragningsstaten) samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promille-tal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1948 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner, nämligen:

nr 5, med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 6, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 7, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker samt om fortsatt giltighet av förordningen, m. m.;

nr 8, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 9, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets an-

del i totalisator-, tips- och lotterimedel; och

nr 10, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna

nr 39 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*; och

nr 40 av herr *Johansson* i Torp *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 41 av herr *Adolfsson m. fl.*; och

nr 42 av herrar *Fagerholm* och *Ky-ling*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 43 av herr *Holmberg*; och

nr 44 av herr *Hermansson*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 45 av herr *Adolfsson m. fl.*;

nr 46 av herr *Olofsson* i Höganäs *m. fl.*;

nr 47 av herr *Lundqvist m. fl.*;

nr 48 av herrar *Fagerholm* och *Ha-gård*; och

nr 49 av herr *Ståhl m. fl.*; samt

till tillfälligt utskott motionen nr 50 av herrar *Persson* i Norrby och *Johansson* i Norrfors.

§ 4.

Föredrogos den av herr *Larsson* i Lutt-ra vid kammarens sammanträde den 16 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående uppskov med den nya kommunindelningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogos den av herr *Skantze* vid kammarens sammanträde den 16 inne-

varande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena i anledning av vissa olägenheter, som uppstått till följd av att kemisk krigsmateriel blivit sänkt i Östersjön.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner, nämligen:

nr 19, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 § rättegångsbalken;

nr 20, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad, m. m.;

nr 22, med förslag till lag om upphävande av kap. 5 kyrkolagen m. m.;

nr 23, med förslag till lag om upphävande av 17 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 25, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 17 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom; och

nr 26, med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder.

§ 7.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 51 av herr *Nilsson* i Varuträsk m. fl.;

nr 52 av herr *von Friesen*;

nr 53 av herr *Nilsson* i Varuträsk;

nr 54 av herr *Adolfsson*;

nr 55 av herrar *Sundström* och *Werner*;

nr 56 av herr *Hagård* m. fl.; och

nr 57 av herr *Jansson* i Kalix;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 58 och 59 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl.; och

nr 60 av herrar *Gezelius* och *Allard*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 61 av herr *Gustafsson* i Bogla; och

nr 62 av herr *Svensson* i Alingsås;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 63 av herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Hallberg*;

nr 64 av herr *Andersson* i Malmö m. fl.;

nr 65 av herrar *Svensson* i Alingsås och *Lundqvist*;

nr 66 av herr *Thapper* m. fl.;

nr 67 av herr *Hansson* i Skediga;

nr 68 av herr *Nilsson* i Göteborg och fröken *Öberg*; och

nr 69 av herr *Hallberg*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 70 av herr *Nilsson* i Varuträsk m. fl.;

nr 71 av herr *Gavelin* m. fl.;

nr 72 av herr *Jacobson* i Vilhelmina;

nr 73 av herr *Pettersson* i Rosta m. fl.; och

nr 74 av herr *Jonsson* i Malmgrava;

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 75 av herr *Mattsson* m. fl.;

nr 76 av herr *Holmberg* m. fl.; och

nr 77 av fru *Ekendahl* m. fl.;

till statsutskottet motionen nr 78 av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 79 av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå.

§ 8.

Föredrogos den av herr *Holmberg* vid kammarens sammanträde den 19 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet fru *Kock*, angående åtgärder i syfte att utnyttja kvinnlig arbetskraft i Norrbotten för lämplig industriell verksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord vilande motioner, och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 80 av herr *Mosesson*;

till statsutskottet motionerna:

nr 81 och 82 av fru *Rönn-Christiansson m. fl.*;

nr 83 av herr *Werner m. fl.*; och

nr 84 av herrar *Nordström* i Kramfors och *Kempe*;

till behandling av lagutskott motionen nr 85 av herr *Fröderberg*;

till statsutskottet motionerna:

nr 86 av fru *Linderot m. fl.*;

nr 87 av herr *Johansson* i Mysinge *m. fl.*;

nr 88 av herr *Sefve*;

nr 89 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;

nr 90 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*;

nr 91—93 av herr *von Friesen m. fl.*;

nr 94 av herr *Adolfsson m. fl.*;

nr 95 av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*;

nr 96 av herr *Johanson* i Norrköping *m. fl.*;

nr 97 av herr *Severin* i Gävle *m. fl.*;

nr 98 av herr *Karlsson* i Grängesberg och fru *Ericsson* i Luleå;

nr 99 av herr *Håstad m. fl.*;

nr 100 av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*; och

nr 101 av herr *Adolfsson m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 102 av herr *Ericsson* i Sörsjön;

nr 103 av herr *Birke*;

nr 104 av herr *Hall m. fl.*;

nr 105—109 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*; och

nr 110 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 111 av herr *Lövgren*; och

nr 112 av herr *Björklund*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 113 av herr *Dahlgren*;

nr 114—116 av herr *Dahlgren m. fl.*;

nr 117 av herr *Kempe m. fl.*; och

nr 118 av herr *Nilsson* i Göingegården;

till konstitutionsutskottet motionen nr 119 av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 120 av herr *Kempe m. fl.*; och

nr 121 av herr *Birke m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 122 av herr *Kyling m. fl.*;

nr 123 av herr *Persson* i Svensköp *m. fl.*;

nr 124 av herrar *Persson* i Landafors och *Karlsson* i Stuvsta; och

nr 125 av herr *Norup m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 126 av herr *Dahlgren m. fl.*;

nr 127 av herrar *Dahlgren* och *Adolfsson*;

nr 128 av fru *Linderot m. fl.*; och

nr 129 av herr *Hedlund* i Östersund; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 130 av herr *Gezelius*.

§ 10.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial nr 1 och 2.

§ 11.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående omreglering av löner och pensioner för anställningshavare i försvarsväsendets reserver.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att för behandling av sådana ärenden, som tillhöra tillfälligt utskott, tillätta tre tillfälliga utskott, vart och

ett bestående av tio ledamöter och tio suppleanter, samt att val till dessa utskott måtte företagas onsdagen den 28 innevarande januari.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 13.

Avlämnades följande motioner, nämligen

nr 131, av herr *Svensson* i Vä *m. fl.*, om statsbidrag till anskaffande av vägmaskiner för underhåll av enskilda vägar;

nr 132, av herr *Staxäng m. fl.*, om ökat anslag för befrämjande av fartygs förseende med radiotelegraf- eller radiotelefonstation;

nr 133, av herr *Andersson* i Hyssna, om viss ersättning till värnpliktige G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 134, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till allmän bostadsräkning m. m.;

nr 135, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, om ökning av antalet provinsialläkartjänster;

nr 136, av herrar *Ståhl* och *Svensson* i Ljungskile, angående dispositionen av vissa reservationer under riksstatens fjärde huvudtitel;

nr 137, av herr *Edberg*, om anvisande av medel för försök med visst system för elektrifiering av avlägsna bygder och gårdar;

nr 138, av herrar *Stjärne* och *Persson* i Svensköp, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 139, av herr *Dickson*, angående ändring av bestämmelserna rörande försäljning inom landet av porter och öl klass III, m. m.;

nr 140, av herr *Johnsson* i Skoglösa *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 141, av herrar *Persson* i Landafors och *Kempe*, om förbättring av taxeringsförfarandet i vad avser förmögenhetsuppgifterna;

nr 142, av herr *Sundberg m. fl.*, om höjning av dyrtidstillägget åt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare;

nr 143, av herr *Spångberg m. fl.*, om förhöjd pension åt extra zoologen vid naturhistoriska riksmuseet Augusta Maria Ärnback Christie-Linde m. m.;

nr 144, av herrar *Andersson* i Alfredshem och *Kärlander*, om viss ändring av 1 § lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete;

nr 145, av herrar *Karlsson* i Grängesberg och *Gavelin*, om viss ändring i lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete;

nr 146, av herr *Persson* i Vinberg, om ökat brandskydd för viktiga industrier och varulager;

nr 147, av herr *Staxäng m. fl.*, angående anvisande av medel för utlämnande av räntefritt lån till byggande av ett försöksfartyg lämpligt för västkustens islandsfiske;

nr 148, av herr *Utbult m. fl.*, angående fiskerätten vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län;

nr 149, av herr *Utbult m. fl.*, om utbetalning av premier till fiskare för viss trål- och garnsill, som fiskas i Nordsjön;

nr 150, av herr *Utbult m. fl.*, om ändrade bestämmelser angående statliga fiskerilån;

nr 151, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, angående utredning om införande av investeringsfonder vid jordbruk;

nr 152, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, om utredning angående åtgärder för underlättande av trålfisket på västkusten;

nr 153, av herr *Svensson* i Vä *m. fl.*, om beredande av möjlighet åt sockersjuka, som äro fullt arbetsföra, att söka

Interpellation ang. tilldelningen av spannmål för framställning av maltdrycker.

och innehava befattningar i statens tjänst;

nr 154, av herr *Kempe m. fl.*, om utredning angående den ur samhällets synpunkt nödvändiga utbyggnaden, effektiviseringen och lokaliseringen av järnbruksindustrien, m. m.; samt

nr 155, av fru *Nordgren*, angående utredning om eventuellt införande av indexbundna kapital- och livförsäkringar av individuell natur.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr ANDERSSON i Falun, som anförde: Herr talman! Enligt en i tidningarna synlig uppgift kommer sprittillverkning av potatis och spannmål av 1947 års skörd icke att förekomma, ett beslut som är att hälsa med tillfredsställelse. Emellertid användes livsmedel även vid tillverkning av andra slag av alkoholhaltiga drycker. Sålunda ingår malt av korn som huvudsaklig råvara vid framställning av pilsnerdricka och andra maltdrycker samt socker vid tillverkning av punsch och vissa andra rusgivande drycker.

Under krigsåren var användningen av korn för bryggeriändamål starkt beskuren. Sålunda var årsförbrukningen vid de skattepliktiga bryggerierna, vilken före kriget uppgick till omkring 40 000 ton årligen, under vissa av krigsåren nedbringad till omkring 20 000

ton. För de skattefria bryggerierna skedde en motsvarande minskning. Tillverkning av punsch förekom icke under krigsåren men återupptogs under år 1947.

I betraktande av det knappa försörjningsläget synes det icke försvarligt att använda livsmedel till framställning av sådana alkoholhaltiga drycker, som i stor omfattning användas som berusningsmedel. Det måste nu vara mera angeläget än någonsin, att alla tillgängliga förnödenheter användas på det för folkhushållet lämpligaste sättet. Med hänvisning härtill anhåller jag att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet villig att inför riksdagen lämna en redogörelse för nu tillämpade grunder vid tilldelning av spannmål för framställning av maltdrycker, särskilt vid de skattepliktiga bryggerierna?

2. Anser herr statsrådet att läget i fråga om vår försörjning tillåter en fortsatt användning av livsmedel vid framställning av alkoholhaltiga drycker för berusningsändamål?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.40 em.

In fidem
Gunnar Britth.